oordonatorul colecţiei: Şerban Papacostea

COLECŢIA „BIBLIOTECA ENCICLOPEDICĂ DE ISTORIE A ROMÂNIEI"

ION DONAT

DOMENIUL DOMNESC ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ
(SEC. XIV-XVI)

Ediţie îngrijită de
GHEORGHE LAZĂR

EDITURA ENCICLOPEDICĂ
BUCUREŞTI, 1996

Coperta colecţiei: Veniamin & Veniamin

ISBN: 973-454)170-6

CUVÂNT ÎNAINTE

Timp de milenii, până în vremea revoluţiilor urbane şi industriale, pământul a fost în viaţa societăţilor umane sursa principală de avuţie şi putere. Stăpânirea pământului a constituit fundamentul pe care s-au structurat relaţiile sociale şi raporturile politice în lumea arhaică. Cunoaşterea cât mai temeinică a formelor de stăpânire a pământului, a raporturilor sociale generate de ele, este cheia înţelegerii unora din cele mai însemnate realităţi ale trecutului omenirii.

Şi în lumea românească medievală, stăpânirea pământului a fost temelia structurării principalelor categorii sociale, a determinării raporturilor stabilite între ele şi, produs superior al acestor sedimentări, a închegării şi evoluţiei sistemului de guvernare a societăţii.

Ca pretutindeni în Europa medievală, şi în societatea românească a acelei vremi, *domeniul* a constituit realitatea social-economică precumpănitoare. Orice contribuţie la cunoaşterea acestei realităţi structurale e un pas însemnat în direcţia înţelegerii, la nivelul factorilor determinanţi, a trecutului românesc în îndelungatul răstimp al predominării economiei agrare.

Nimeni în istoriografia românească nu a abordat mai cuprinzător şi mai pătrunzător această realitate esenţială a lumii româneşti medievale decât Ion Donat. Spirit lucid şi cercetător pasionat, el a îmbinat în chip fericit competenţe multiple care şi-au pus pecetea asupra scrierilor sale.

Istoric prin vocaţia sa fundamentală, Ion Donat şi-a îndreptat de timpuriu cercetările spre problematica istoriografică majoră, în spiritul novator al şcolii istorice şi sociologice din vremea sa, care i-au influenţat gândirea şi activitatea. Satul românesc şi răspândirea sa teritorială, raportul dintre ariile geografice şi tipologia stăpânirii pământului, trecutul etnic şi social în lumina toponimiei, marele domeniu boieresc, mănăstiresc şi domnesc în evul mediu românesc, sunt câteva din preocupările sale principale şi tot atâtea arii de cercetare larg înnoite de investigaţiile sale.

Scrierile cuprinse în volumul de faţă sunt rezultatul unui vast efort de investigare a materialului documentar privitor la Ţara Românească în secolele XIV—XVI, material pe care cel dintâi în istoriografia românească autorul a avut posibilitatea să-l folosească m totalitatea sa în scopul elucidării complexului de aspecte esenţiale cuprinse în problematica domeniului. Urmărind domnie cu domnie si sat cu sat evoluţia domeniului

imnesc, supunând nsurile reale ale textului, şit să reconstituie structura

stă ânit de domnii Ţării lămurit şi câteva

lrile de stăpânin

uptei pentru putere la nivelul forţelor dominante,

liberării din serbie. Cartea Domeniu/

Românească (sec. XIV—XVI) cuprinde nu română a unor probleme

SERBAN PAPACOSTEA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Volumul de faţă reproduce, în ordinea fixată de autor, trei studii (dintre care două sunt inedite: *Domeniul domnesc în Ţara Românească (sec. XIV—XVI); Domeniul Craioveştilor),* care prin structura, problematica abordată şi modul de analiză constituie un tot unitar.

La realizarea acestei ediţii am beneficiat de un exemplar dactilografiat al manuscrisului care, din motive necunoscute, nu a fost revizuit de autor, ceea ce explică unele mărunte erori ce apar în text. în ceea ce priveşte studiul *Statele lui Minai Viteazul,* el este publicat tot după dactilograma autorului, care nu prezintă deosebiri faţă de textul apărut în *SMIM,* IV (1960). Totodată, menţionăm că studiile reunite în acest volum au fost redactate în perioade diferite, în intervalul anilor '50—'60, după cum se constată şi din faptul că autorul a utilizat *raionul* ca element de identificare geografică a toponimelor, unitate administrativă desfiinţată prin legea din 1968.

Intervenţia noastră tacită în text a constat, în special, în următoarele:

a. *uniformizarea sistemului de referinţe bibliografice.* Existenţa unor inadvertenţe (abrevieri diferite pentru acelaşi titlu, folosirea de ediţii diferite pentru aceeaşi lucrare, titluri citate eronat etc), datorate în mare măsură *redactării în etape diferite* a acestor studii, precum şi prezenţa unor lacune, destul de numeroase, în ceea ce priveşte trimiterile bibliografice (în special în cazul periodicelor — an, volum, număr etc), ne-a determinat, pe de o parte, să modificăm şi să uniformizăm notele din subsol (lucrările fiind citate prescurtat), iar pe de altă parte, să elaborăm o *listă bibliografică şi de abrevieri,* unde au fost oferite toate elementele de control. Aceleaşi norme de elaborare a uimitelor au fost aplicate şi în cazul studiului *Domeniul Craioveştilor,* în care, în cea mai mare parte, notele fuseseră inserate în text de către autor.

b. *revizuirea identificării toponimelor.* Redactarea studiilor în perioada de timp amintită mai sus a impus autorului folosirea *raionului* ca reper geografic în procesul de identificare a toponimelor. De aceea, am considerat oportună modificarea acestei situaţii, folosind drept criteriu realitatea administrativă contemporană documentelor şi proble maticii abordate, în speţă, raportarea la judeţele istorice; de altfel, acest criteriu este folosit Şi în cazul noii colecţii de documente istorice medievale, *DOCUMENTA ROMANIAE HISTORICA.*

c. *actualizarea cotelor de referinţă,* în cazul acelor trimiteri la documente din fonduri astăzi dispărute, reorganizate sau transferate.

d. ortografia şi punctuaţia au fost actualizate conform normelor în vigoare.

Toate aceste intervenţii au fost aplicate şi în cazul studiului *Satele lui Mihai Viteazul;* în ceea ce priveşte documentul reprodus la pag. 236—237 am aplicat normele de transcriere folosite astăzi la colecţia *D.R.H.*

Aşa cum autorul menţionează încă de la început, la baza demersului său ştiinţific s-a aflat colecţia *Documente privind istoria României,* seria B. *(Ţara Românească);* nu am considerat necesar să adnotăm trimiterile documentare raportându-ne la noua colecţie, fie şi numai pentru faptul că nici până în prezent nu s-a reuşit publicarea întregului fond documentar ce acoperă cronologic perioada de timp cercetată în aceste studii.

GHEORGHE LAZĂR

Bucureşti, 27 august 1996

I

BIBLIOGRAFIE

Archiva istorică = Hasdeu, B.P., *Archiva istorică a României. Coilecţiune critică de documenk asupra trecutului românii, începându de Ia timpii cei mai depărtaţi şi pane la annulu 1HO0,* t. II, Bucureşti, 1866.

Archivu pentru filologia şi istoria = Cipariu, Tim., *Archivu pentru filologia şi istoria,* Blaj, 1867-1871.

Archiva Societăţii = Arhiva Societăţii Ştiinţifice şi Literare din laşi, an 1,1889.

Arion, *Ce înţeles au avut actele de donaţiuni*=Arion, Dinu *C.,Ce înţeles au avut actele de donaţiuni domneşti de pământ la începuturile voievodatelor,* în voi. *Două studii de istorie a dreptului românesc,* Bucureşti, 1942.

Idem, *Cnejii (chinejii) români* = Arion, Dinu *C, Cnejii (chinejii) români. Contribuţii la stadiul lor,* Bucureşti, 1938.

[dem, *Despre prerogativele*=Arion, Dinu C, *Despre prerogativele marilor boeri moldoveni înainte de Ştefan cel Mare,* în voi. *Două studii...*

Idem, *încercare asupra dominiului eminent*=Arion, DinuC., *încercare asupra dominiului eminent în Principatele Munteniei şi Moldovei în secolele XVşi XVI,* în voi. *închinare Iui N. [orga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani,* Cluj, 1931.

Idem, *Vlahii, clasă socială* = Arion, Dinu C, *Vlahii, clasă socială în voevodatele româneşti,* Bucureşti, 1940.

Bălcescu, *Istoria românilor* = Bălcescu, N., *Istoria românilor sub Mihaiu-vodă Viteazul,* precuvântare şi note de A.I. Odobescu, Bucureşti, 1878.

Idem, *Opere* = Bălcescu, N., *Opere,* ed. G. Zâne, voi. I/I, Bucureşti, 1940.

Beheim, *Gedicht iiber* = Beheim, Micbael, *Gedicht Ober den Woiwoden Wlad* II *Drakul Mit historischen und kritischen Erlăuterungen,ed.* Gr. Conduratu, Bucureşti, 1903.

Bianu, *Documente româneşti* = Bianu, loan, *Documente româneşti reproduse după originah sau după fotografii,* p. 1, *Epoca dinainte deMateiu Basamb(1632) şi Vasile* Lupo (1634), t. I,fasc. 1 -2, *(1576-1632),* Bucureşti 1907.

Bogdan, *Despre cnejii români* = Bogdan, loan. *Despre cnejii români, în AARMSI,* s. II, t. *XXVI* (1903-1904).

tem, *Documente* = Bogdan, loan, *Documente privitoare* /a *relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în sec. XV şi XVI,* Bucureşti, 1905.

dem, *Documente şi regeşte* = Bogdan, loan, Documente *şi regeşte privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ungaria în secolul XV şi XVI,* Bucureşti, 1902.

dem, *Luptele românilor* = Bogdan, loan, *Luptele românilor cu turcii până la Mihai Viteazul. Cultura veche românească. Două conferinţe...,* Bucureşti, 1898.

dem, *Patru documente* = Bogdan, loan, *Patru documente de la Mihai Viteazul ca domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei* în *Prinos lui D.A. Sturdza la împlinirea celor şaptezeci* de ani, Bucureşti, 1903.

Brezoianu, *Vechile instituţiuni* = Brezoianu, 1., *Vechile instituţiuni ale României (1327— 1866),* Bucureşti, 1882.

Cantemir, *Descrierea Moldovei* = Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei,* trad. G. Pascu, Bucureşti, 1923.

Chalcocondil, *Expuneri istorice* = Chalcocondil,Laonic, *Expuneri istorice,*ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958.

Conea, Donat, *Contribution* = Conea, Ion; Donat, Ion, *Contribution a l'etude de la toponymie petcheneque —* comane de *la plaine roumaine du Bas Danube,* în *Contributions onomastiques publiees al'occasion du VF Congres International de Sciences onomastiqnes ă Miinich du 24 au 28AoOt 1958,* Bucureşti, 1958.

Corfus, *Corespondenţă* = Corfus, I., *Corespondenţă inedită asupra relaţiunilor dintre Mihai Viteazul şi Polonia,*Cernăuţi, 1935.

Costăchel, *Domeiul feudal* = Costăchel, V., *Domeniul feudal,"in* voi. *Viaţa feudală.*

Idem, *Dreptul feudal* =Costăche), V., *Dreptul feudal şi „preadalica",m RI,* an XXXI (1945), nr. 1-2.

Costin, Opere =Costin, Miron, *Opere,*ed. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1958.

Crăciun, *Cronicarul Szamoskozy* = Crăciun, Ioachim, *Cronicarul Szamoskozy şi însemnările lui privitoare la romani,* Cluj, 1928.

Cronologia tabelară = Cronologia tabelarăîn Operele lui Constantin Cantacuzino, ed. N. Iorga, Bucureşti, 1901.

D.l.R. = Documente privind istoria României, B, Ţara Românească, veacul XIII-XIV-XV, voi. I (1247-1500); veacul XVI, voi. 1 (1501-1525), II (1526-1550), 111 (1551-1570), IV (1571 —1580), V (1581 —1590), VI (1591 — 1600); veacul XVII, voi. I (1601-1610), II (1611-1615), III (1616-1620), IV (1621 —1625), Bucureşti, 1951 —1954.

D.l.R., Introducere = Documente privind istoria României, Introducere, voi. I—II, Bucureşti, 1956.

Donat, *Aşezările omeneşti* = Donat, Ion, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în sec. XIV-XVI,* în *Studii,* IX (1956), nr. 6.

Idem, *Cu privire* = Donat, Ion, *Cu privire la domnia lui Vlad înecatul,\n SMIM,* voi. IX (1976).

Idem, *Despre numele* = Donat, Ion, *Despre numele Olteniei,* în *AO,* XIII (1934), nr. 74—76.

Idem, *Domeniul mănăstiresc* = Donat, Ion, *Domeniul mănăstiresc din Ţara Românească în secolele XIV-XV1* (înms.).

Idem, *Hotarele Olteniei* = Donat, Ion, *Hotarele Olteniei,* în *AO,* XVI (1937), nr. 92-94.

Donat, Papacostea, Retegan, *Moldova* = Donat, Ion; Papacostea, Şerban; Retegan, Gh., *Moldova dintre Carpaţi şi Şiret în 1720* (în ms.).

Dragomir, *Documente nouă* = Dragomir, Silviu, *Documente nouă privitoare Ia relaţiile Ţării Româneşti cu Sibiul în secolii XV şi XVI,* Bucureşti, 1927.

Ducas, *Istoria* = Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341 —1462),*ed. V. Grecii, Bucureşti, 1958.

Dzialynski, *Collectanea* = Dzialynski, A.T., *Collectanea vitam resquegestasI.Zamoisciiillustrantia,* Posnan,1861.

Etymologicum Magnum Romaniae = Hasdeu, Petriceicu B., *Etymologicum Magnum Romaniac. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor,* voi. III-IV, Bucureşti, 1893 — 1898.

Filitti, *Arhiva* = Filitti, I.C., *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino,* Bucureşti, 1919.

Idem, *Banatul Olteniei* = Filitti, I.C., *Banatul Olteniei* şi *Craioveştii,* Craiova, 1932 (extras din *AO,* an XI (1932), nr. 59-60,61 —62,63-64).

Idem, *Craioveştii* = Filitti, I.C., *Craioveştii şi rolul lor politic,* în *AO,* XIV (1935), nr. 77—78 (extras).

Idem, *Despre vechea organizare* = Filitti, I.C., *Despre vechea organizare administrativă* a *Principatelor Române,* în *RDP,* an IV (1929).

Idem, *Proprietatea solului* = Filitti, I.C., *Proprietatea solului în Principatele Române până la 1864,* Bucureşti, 1935.

Florescu, *Divanele domneşti* = Florescu, G.D., *Divanele domneşti din Ţara Românească, I (1389—1495),* Bucureşti, 1943.

Gâdei, *Contribuţiuni*=Gâdei, Alexandru V., *Contribuţiunipentru istoria socială a ţărănimii noastn şi pentru istoria raporturilor economice dintre ţărani şi proprietari până la 1864,* Bucureşti, 190*4,

Giurescu, *Despre* bo/er/=Giurescu, Constantin, *Despre boieri în Studii de istorie socială,ed.* a H--a, Bucureşti, 1943.

Idem, *Vechimea* = Giurescu, Constantin, *Vechimea rumâniei* în *ibidem.*

C. Giurescu, *Istoria românilor* = Giurescu, Constantin C, *Istoria românilor,* ed. a **IlI-a, voi. H/l,** Bucureşti, 1940.

Greceanu, *Genealogiile* = Greceanu, Şt. D., *Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti,* publicat de Paul Şt. Greceanu, voi. II, Bucureşti, 1914.

Idem, *Şirul voievozilor* = Greceanu, Şt., D., *Şirul voievozilor cu divane şi note,* Bucureşti, 1907 •

Grecov, *Ţăranii în Rusia* = Grecov, B .D., *Ţăranii în Rusia. Din timpurile cele mai vechi şi până' k sec. alXVII-lea,* Bucureşti, 1952.

Grecu, *Viaţa Sfântului Nifon* = Grecu, Vasile, *Viaţa Sfântului Ni fon. O redacţiune grecească inedfA* Bucureşti, 1944.

rmuzaki = Hurmuzaki, E. de (şi colab.), *Documente privitoare la istoria românilor,* voi. 1/2 (1346—1450), U/1 (1451-1575), 11/4 (1531-1552), 111/1 (1576-1599), IV/2 (1600-1650), X (1763—1H44), XI (1517-1612), XV/l (1358—1600), Supl. 11/1 (1510-1600), Bucureşti, 1880—1911.

iicele numelor de locuri = Documente privind istoria României, B. Ţara Românească. Indicele numelor de locuri, veacul XIII—XVI (1247—1600), întocmit de: Ion Donat (resp.), S. Caracas, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu şi Th. Rădulescu; veacul XVII (1601 — 1625), întocmit de Ion Donat (resp.), S. Caracas, N. Ghinea şi M. Kandel, Bucureşti, 1956—1960.

iicele numelor de persoană = Documente privind istoria României, B. Ţara Românească. Indicele numelor de persoană, veacul XIII—XVI, întocmit de: G.Cronţ(resp.),M. Alexandrescu Dersca, Ariadna Cioran, G.D. Florescu, M. Roşca-Mălai, M. Turbaţii, M.D. Vlad (în ms.).

nescu — Gion, *Boierii Craiovesci* = lonescu-Gion, C.I., *Boierii Craiovesci,* în *R1AF,* an VIII (1902).

rga, *Acte şi fragmente* = lorga, N., *Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului,* voi. I, Bucureşti, 1895.

lem, *Braga „ Voevod"* = lorga, N., *Braga „ Voevod" al Ţării Româneşti (1535), în CL,* an XXXVII (1903).

iem, *Constatări* = lorga, N., *Constatări istorice cu privire la viaţa agrară a românilor,* Bucureşti, 1908.

dem, *Contribuţiuni* = lorga, N., *Contribuţiuni la istoria Munteniei,* Bucureşti, 1896 (extras din *AARMSI,* s. II. t. XVIII).

dem, *Documente* = lorga, N., *Documente privitoare la familia Cantacuzino,* Bucureşti, 1902.

dem, *Inscripţii* = lorga, N., *Inscripţii din bisericele României,* voi. I, Bucureşti, 1905. dem,

Istoria = lorga, N., Istoria *luiMihai Viteazul,*Bucureşti, 1935.

Idem, *Istoria poporului românesc* = lorga, N., *Istoria poporului românesc,* trad. Otilia Teodoru-lonescu, voi. 1, Bucureşti, 1922.

Idem, *Istoria românilor* = lorga, N., *Istoria românilor,* voi. IV, *(Cavalerii),* Bucureşti, 1937.

Idem, *Pretendenţi* = lorga, N., *Pretendenţi domnesci în secolul al XVI-lea,* Bucureşti, 1898 (extras dinAARMS/,s.II,t.XIX).

Idem, Studii şi *documente* = lorga, N., *Studii şi documente cu privire la istoria românilor,* voi. III, V, XVI, Bucureşti, 1901 — 1909.

Isopescu, *Alcuni documenti* = Isopescu, Claudio, *Alcuni documenti inediţi della fine del cinquecento,* seconda serie, în voi. *Diplomatarium italicum,* voi. I, Roma, 1925.

Istoria Ţării Româneşti = Istoria Ţării Româneşti. 1290—1690. Letopiseţul Cantacuzinesc, ed. C. Grecescu, D. Simonescu, Bucureşti, 1960.

Istoriile domnilor Ţării Româneşti = Istoriile domnilor Ţării Româneşti, cuprinzând istoria munteană de la început până la 1688 completate şi alcătuite de Constantin Căpitanul Filipescu, ed. N. lorga, Bucureşti, 1902.

Legrand, *Recueil de poămes historiques* = Legrand, Em., *Recueil de poemes historiques en grec vulgaire reiaţifs â la Turquie et aux Principaute's Danubiennes,* Paris, 1877.

Lapedatu, *Mihnea cel Rău şi ungurii* = Lapedatu, Al., *Mihnea cel Rău şi ungurii (1508—1510),* în *AIINC,* I (1921 - 1922), extras.

1 dem, *Moartea lui Mihnea cel Rău* = Lapedatu, Al., *Moartea lui Mihnea cel Rău,* în *CL,* an L (1916).

Idem, *Vlad Vodă Călugărul* = Lapedatu, Al., *Vlad Vodă Călugărul (1482-1496),* Bucureşti, 1903.

Lăzărescu, *Vechimea* = Lăzărescu, Emil, *Vechimea mănăstirii Cozia* (în ms.). Lenin, *Opere* =

Lenin, V.I., *Opere alese,* ed. P.R.M., voi. 1, Bucureşti, 1946.

Lista dregătorilor = Lista dregătorilor din sfatul domnesc al Ţării Româneşti în secolele XV-XVll, întocmită de D. Mioc (resp.), C. Bălan, M. Bălan, H. Chircă, N. Stoicescu şi Ştefan Ştefănescu, în *SMIM,* IV (1960).

Magazinu istoricii pentru Dacia = Magazinu istoricii pentru Dacia, sub redacţia lui A.T. Laurian şi N.Bălcescu,vol.II-IV, 1846-1847.

Mardarie Cozianul, *Lexicon* =Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc* şi *tâlcuirea numelor din 1649,* ed. Gr. Creţu, Bucureşti, 1900.

Meteş, *Moşiile domnilor*=Meteş, Ştefan, *Moşiile domnilor şi boierilor din ţările române în Ardeal şi Ungaria,* Arad, 1925.

Minea, *Vlad Dracul* = Minea,L, *Vlad Dracul şi* vremea,va, în C/,an IV (1928).

Minea, Boga, *Cum se moşteneau moşiile*=Minea, I; Boga, L.T., *Cum se moşteneau moşiile în Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVI-lea? Contribuţiuni la istoria vechiului drept din* Ţara Românească, voi. I-II,Iaşi, 1933,1935 (extras din C/,anVIH-IX (1932-1933),nr. 2—3;anX-XII(1934-1936),nr. 1), C/,an XIII-XVI (1940),nr. 1-2.

Mircea, Ţara *Românească* = Mircea, Ion Radu, *Ţara Românească şi închinarea raialei Brăila,* în Ba/can/a,vol.IV(1941).

Idem, *Un neam de ctitori olteni* = Mircea, Ion Radu, *Un neam de ctitori olteni. Boierii Drăgoeşti,* în R/B,ani(1943),nr. 3.

Nandriş, *Documente româneşti* = Nandriş, Gr., *Documente româneşti în limba slavă din mănăstirile Muntelui Athos (1372—1658),* Bucureşti, 1937.

Năsturel, *Radu Şerban Basarab* = Năsturel, P.V., *Radu Şerban Basarab şi Matei Basarab. Schiţe genealogice,* în *LAR,* an XI (1907).

Nicolaescu, *Documente cu privire* = Nicolaescu, St., *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă din Bucureşti,* în *Bucureşti,* III (1937), nr. 1 —2.

Idem *Documente istorice* = Nicolaescu, St., *Documente istorice cu privire la Radu de la Afumaţi sau Radu Vodă cel Viteaz,* Bucureşti, 1909.

Idem, *Documente istorice relative* = Nicolaescu, St., *Documente istorice relative la comuna Cacaleţi ™uCastra-Nova din judeţul Romanaţi, în AO,Vlll (1929),nr.* 43-44.

Kumente slavo-mmâne = Nicolaescu, St., *Documente slavo-române cu privire la relaţiile Româneşti şi Moldovei cu Ardealul în sec. XVşi XVI,* Bucureşti, 1905.

omn/a *lui Radu Vodă Paisie* — Nicolaescu, St., *Domnia lui Radu Vodă Paisie şi a fiului Marcu voevod, 13 iunie 1535-17 martie* /545,în *AO,* XVII (1938), nr. 97-100.

lomnia lui Vlad Ventilă = Nicolaescu, St., *Domnia lui Vlad Ventilă Vodă de la Slatina în ina unornuoi documente istorice inedite, 1532*— /535,în *AO,* XV (1936),nr. 83—85.

'storicul mănăstirii Sfânta Treime - Nicolaescu, St., *Istoricul mănăstirii* Sfînta *Treime idu-Vodă) din BucureştiM Bucureşti,* III (1937), nr. l —2.

Hrisovul = Nicolaescu, St., *Hrisovul lui Mihai Vodă Viteazul pentru proprietăţile sale din teţul Romanaţi dat în Târgovişte, la 6 septembrie 1598,*în *AO,* X (1931), nr. 54—55.

Petru-Vodă cel Tânăr- Nicolaescu, St., *Petru-Vodă cel Tânăr şi Petru-Vodă Şchiopul (O estiune controversată din istoria românilor),* Bucureşti, 1915.

iescu-Plopşor, *O răzvrătire* - Nicolăescu-Plopşor, C.S., *O răzvrătire a ţăranilor în timpul* * *"" OTiniei *lui Mihai Viteazul?,\n AO,* VIII (1929), nr. 45—46.

eseu, *în jurul lui Basarab Laiotă* = Nicolescu, Elie, *în jurul lui Basarab Laiotă din prima imătate* a *sec. XVI,*în *LAR,* voi. VIII (1904).

le, Radu de /a *Afumaţi* = Palade,T., *Radu de la Afumaţi,* Bucureşti, 1939.

itescu, *Dimitrie Cantemir* = Panaitescu, P.P., *Dimitrie Cantemir. Viaţa şi opera,* Bucureşti, ■' .958.

i, *învăţăturile lui Neagoe* Basarab=Panaitescu, P.P., *învăţăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticităţii,* Bucureşti, 1946 (extras din *Balcania,* V (1942), nr. 1).

n,Mihai Viteazu/= Panaitescu,P.P., *Mihai Viteazul,* Bucureşti, 1936. ■n,

Mircea cel Bătrân = Panaitescu, P.P., *Mircea cel Bătrân,* Bucureşti, 1944. m,

Oraşe/e = Panaitescu, P.P., *Oraşele* în voi. Viaţa *feudală.* m, *Prădalica* =

Panaitescu, P.P., *Prădalica* în *ibidem.*

:m, *Urme feudale* = Panaitescu, P.P., *Urme din* vremea *orânduirii feudale în vocabularul limbii* române, în *SCL,* an IX (1958), nr. 2.

nu, *Cercetări* = Panu, Gheorghe, *Cercetări asupra stării ţăranilor în veacurile trecute,* voi. I, p. I, Bucureşti, 1910.

iem, O încercare de *mistificare* = Panu, Gheorghe, O *încercare de mistificare istorică sau cartea domnului R. Rosetti „Pământul, sătenii şi stăpânii",* Bucureşti, 1910.

apiu-Ilarian, *Tesauru de monumente istorice* = Papiu-Ilarian, A., *Tesauru de monumente istorice pentru România, atâtu din vechiu tipărite câtu şi manuscripte, cea mai mare parte străine,* adunate, publicate cu prefaţiuni şi note ilustrate de..., 1.1—II, Bucureşti, 1862—1863.

'ascu, *Petru Cercel* =Pascu, Şt., *Petru Cercel şi* Ţara *Românească la sfârşitul sec.* XV!,Sibiu, 1944.

Paul de Alep, *Călătoriile* = Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în ţările române (1653—1656),* trad. Emilia Cioran, Bucureşti, 1900. ,|

]

Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti* = Radu Popescu Vornicul, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* ed. Const. Grecescu, Bucureşti, 1963.

Radovici, *Moşnenii şi răzeşii* = Radovici, Sebastian, *Moşnenii şi răzeşii, Originea şi caracterele juridice ale proprietăţii lor. Studiu din vechiul drept românesc,* Bucureşti, 1909.

Rădulescu, *Juristul Andronache Donici* = Rădulescu, Andrei, *Juristul Andronache Donici,* în

Rosetti, *Pământul* = Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii din Moldova. De la origini până la 1834,* tom I, Bucureşti, 1907.

Sacerdoţeanu, *Cea dintâi pedeapsă de „hiclenie"* = Sacerdoţeanu, A., *Cea dintâi pedeapsă de „hiclenie" în Ţara* Românească,în *Rl,* XXII (1936).

Idem, *Manila* = Sacerdoţeanu, A., *Manila nu e fiica lui Mihai Viteazul,*în *Hrisovul,* 1 (1941).

Idem, *Note de diplomatică* = Sacerdoţeanu, A., *Note de diplomatică românească,* în *Hrisovul,* Vil (1947).

Sava, *Documente putnene* = Sava, Aurel V., *Documente putnene. I. Vrancea, Odobeşti-Cămpuri,* Focşani, 1929.

Sârbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul* = Sârbii, Ion, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, domnul Ţării Româneşti,* 2 voi., Bucureşti, 1904—1907.

Sevastos, *Monografia* = Sevastos, M., *Monografia oraşuluiPloeşti,* Bucureşti, 1938.

Simedrea, *Viaţa şi traiul Sfântului Ni fon* = Simedrea, Tit, Viafa *şi traiul Sfântului Ni fon, Patriarhul Constantinopolului,* Bucureşti, 1937 (extras din *BOR,* an LV, nr. 5—6).

Stahl, *Contribuţii* = Stahl, H.H., *Contribuţii la studiul satelor devălmaşeromâneşti,* voi. I,Bucureşti, 1958.

Ştefănescu, *Bănia* = Ştefănescu, Ştefan,*Bănia în Ţara Românească,* Bucureşti, 1965.

Idem, *începuturile băniei de Craiova* = Ştefănescu, Ştefan, *începuturile băniei de Craiova. Pe marginea unui document recent publicat, în SMIM,* I (1956).

Ştefulescu, *Documente* = Ştefulescu, Alex., *Documente slavo-române relative la Gorj (1406— /665),*Tg. Jiu, 1908.

Idem, *Gorjul istoric* = Ştefulescu, Alex., *Gorjul istoric şi pitoresc,* Tg. Jiului, 1904.

Thunmann, *Untersuchungen* =Thunmann, *Untersuchungen Ober die Geschichte der Oestlichen europäischen Volker,* Leipzig, 1774.

Tocilescu, *534 documente istorice* =Tocilescu, Gr. G., *534 documente istorice slavo-române din Ţara Românească şi Moldova, privitoare la legăturile cu Ardealul. 1346—1603,* Bucureşti, 1931.

Idem, *Documente inedite* = Tocilescu, Gr. G., *Documente inedite privitoare la istoria română. Un autograf al Iui Mihai Viteazul,în RIAF,m* II (1884), voi. I,fasc. II.

Urechm, *Ist. românilor* = Urechia, V.A., *Istoria românilor. Curs făcut la Facultatea de Litere din Bucureşti,* voi. I—XIII, Bucureşti, 1891-1901.

Uricarul = Codrescu, Theodor, *Uricariul sau colecţiune de diferite arte care pot servi Ia istoria românilor,* voi. IV, XI, XXII, Iaşi.

Veress, *Acta et epistolae* = Veress, Endre I., *Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia.I. 1468—1540,* voi. I, Budapesta, 1914.

Idem, *Documente* = Veress, Andrei I., *Documente privitoare Ia istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Romaneşti,* voi. I, III, VI, Bucureşti, 1929- 1933.

Idem, *Monumenta* = Veress, Endre I., *Monumenta Vaticana Hungariae,* series seconda, tomus tertius (1592—16(X)), Budapesta, 1909.

Viaţa feudală = Panaitescu, P.P.; Costăchel, V.; Cazacu, A., *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV—XVII),* Bucureşti, 1957.

Vlădăianu, *Cei mai vechi proprietari* = Vlădăianu, Ion, *Cei mai vechi proprietari ai Cemaiei şi Cotoruiei,* în *AO,* XXI (1942), nr. 119-124.

Idem, *Documente* = Vlădăianu, Ion, *Documente privitoare Ia moşia Vlădaia (Mehedinţi),* în *AO,* XVII (1938), nr. 95-96.

Xenopol, *Istoria Românilor* = Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană,* ed. a IH-a, îngrijită de I. Vlădescu, voi. III—V, Bucureşti.

Idem, *Lupta între Dăneşti şi Drăculeşti* = Xenopol, A.D., *Lupta între Dăneşti şi Drăculeşti,* în *AARMSI,* s. II, t. XXX (1907-1908).

Zamfirescu, *învăţăturile Iui Neagoe Basarab* =Zamfirescu, Dan, *învăţăturile Iui Neagoe Basarab. Problema autenticităţii,* în *RSL,* VIII (1963).

ABREVIERI

AARMSI = Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii Istorice.
AIINC = Anuarul Institutului de Istorie Naţională din Cluj
AO = Arhivele Olteniei
BOR = Biserica Ortodoxă Română
CI = Cercetări Istorice, Iaşi
CL = Convorbiri Literare
LAR = Literatură şi Artă Română
RDP = Revista de Drept Public
RI = Revista Istorică
RIAF = Revista de Istorie, Arheologie şi Filologie
RIB = Revista de Istorie Bisericească
RSL = Romanoslavica
Studii = Studii. Revistă de Istorie'
SCL = Studii şi Cercetări Lingvistice
SMIM = Studii şi Materiale de Istorie Medie.

B.N. = Biblioteca Naţională. Colecţii Speciale. M.I.B. = Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti.

I. DOMENIUL DOMNESC ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ

(SEC. XIV—XVI)

A. INTRODUCERE

1. Părerile istoricilor despre domeniul domnesc.

Se consideră, în genere, că dreptul de stăpânire asupra pământului, pe care-1 aveau domnii Ţării Româneşti ca, de altminteri, şi ai Moldovei, în primele veacuri de după înfiinţarea statelor, a îmbrăcat două aspecte diferite: domnul exercita mai întâi o stăpânire superioară, asupra întregului teritoriu al ţării, dominiul eminent, înţeles ca o stăpânire suprapusă, care făcea din domn originea oricărui drept de proprietate; iar în al doilea rând, el ţinea în stăpânire directă, la fel ca ceilalţi feudali ai ţării, un număr de sate şi oraşe, care constituiau domeniul domnesc propriu-zis. Până azi acesta din urmă nu a format obiectul ■nici unei cercetări speciale, deşi istoricii au trebuit în repetate rânduri, să se ocupe de el, deoarece apărea în strânsă legătură cu câteva probleme de cea mai mare importanţă, ca originea proprietăţii, caracterul întemeierii statelor şi sensul dominiului eminent. Aceste opinii sunt numeroase şi contradictorii. Aici vom analiza doar pe cele mai importante.

Primul istoric, care s-a ocupat de această problemă, referindu-se, cum era şi firesc, la Moldova a fost **Dimitrie Cantemir.** El afirmă textual că „toată Moldova de odinioară... a fost patrimoniul unui singur domn şi letopiseţele şi actele vechilor domni arată destul şi prea destul". Boierimea Moldovei din cele mai vechi timpuri este socotită creaţia domnului avându-şi originea în ceata de nobili din Maramureş, care înconjura pe Dragoş în vremea descălecării. Acesta şi domnii următori au împroprietărit pe boieri în locuri pustii: „Fiecare era dăruit... după cum strălucea mai tare prin virtuţile sale, cu dregătorii, cu sate, cu pământ, cu care să-şi ţie rangul căpătat"[1]. Daniile puteau fi retrase, căci „mai degrabă datina ţării, decât vreo lege, se opunea la aceasta"; dar „cu toate că au fost unii domni care au luat iarăşi în stăpânire moşiile date... de înaintaşii lor, cu osebire sub cuvânt că au fost date unor oameni nevrednici, lucrul n-a fost însă nicicând luat în seamă... iar cei păgubiţi au dobândit dreptatea şi totdeauna li s-au dat îndărăt moşiile de către urmaşii acestor domni"[2].

Cantemir, *Descrierea Moldovei,* p. 231. Afirmaţiile lui Cantemir oglindeau doctrina sa monarhică, v. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir,* p. 157-159. anaitescu, *Dimitrie Cantt* Cantemir, op. c/f., p.98.

Opiniile lui Cantemir despre proprietate mai apar odată în secolul al XVIIHea, dar n acest al doilea caz nu mai aveam de-a face cu păreri cuprinse în vreo lucrare istorică, ci u punctul de vedere, dintr-un moment dat, al oficialităţii Moldovei. în răspunsul trimis de livan guvernatorului austriac al Bucovinei, în 1782, în legătură cu „moşiile ce le-au dat lomnii", se afirmă că „tot locul ţării Moldovei dintr-un început loc domnesc au fost şi-nai pe urmă stăpânitorii domnii au dat danie cui au vrut... după slujba şi cinstea fiecăruia"[1]. Vcest punct de vedere oficial s-a schimbat însă în cursul timpului, aşa încât la 1817 el a ijuns să reprezinte tocmai contrariul celor afirmate cu treizeci şi cinci de ani înainte. La iceastă dată, Obşteasca Adunare a Moldovei, chemată să refere „pentru felul proprietăţii n ţară", întocmeşte o cuprinzătoare anafora, redactată desigur de juristul Andronache Donici[2] , prin care urma să se pună capăt procesului dintre Iordache Ruset biv vel logofăt ii satele din Vrancea. Adunarea trebuia să răspundă „dacă tot cuprinsul pământului Moldovei a fost den în vechime domnesc şi dacă... au fost nelocuit..., iar după vreme cea nai multă parte ar fi trecut atât la mănăstiri, cât şi la familii boiereşti şi alţi pământeni, îrin danii şi afierosiri, pentru râvnă sau spre răsplată vreunei slujbe". In răspunsul lor, îoierii s-au întemeiat mai întâi pe „istoriile vechi". înainte de venirea romanilor, zic ei, ‚pământul Dachiei au fost lăcuit de norod", ca şi în timpul migraţiunilor, când populaţia xăia „mai ales în părţile munţilor". „Istoricii din Bretania" şi Cantemir însuşi sunt invocaţi pentru a arăta că „Dragoş voievod... au cuprins locurile şi satele, pe care le-au lăsat la moşânaşii vechi... Dragoş vodă viind au găsit pământul lăcuit... n-au discălicat pământul Moldovei, pustiu, ca să se poată prepune cum că de vreme ce... au fost pustiu, apoi dar pământul au fost domnesc". Se caută argumente, în sprijinul acestor teze, şi în hrisoavele iomnilor, „care au stătut curândă vreme după Dragoş vodă, prin care se dovedeşte nu numai lăcuirea pământului... înainte de descălicătoare, ...ci şi dreptăţile moşânaşilor lăcuitori", şi din ele se trage concluzia că moşiile au fost stăpânite „den moşi şi strămoşi", fără să fie nevoie să se ceară lui Dragoş şi urmaşilor săi „scrisori spre dovada stăpânirii". Boierii arată de asemenea „locurile care den veac au fost domneşti". Ele sunt: „1. Locurile de pustiiu, adică ce nu s-au stăpânit de nimenea den nepomenit veac, cum şi locuri de moşii deschisă, ce s-ar găsi între alte hotară împresurate sub nume tăinuit sau schimbat şi necuprins în scrisorile megieşâtelor moşii. Al 2-lea: braniştile domneşti ce au fost den veac — şi al 3-lea: locurile târgurilor. Acestea au fost ale domniei, care şi acum dacă s-ar găsi asemenea locuri deschisă de târguri şi pustii, ar fi domneşti"[3].

Anaforaua Obşteştei Adunări din 1817 a creat jurisprudenţă, concepţia sa despre proprietate fiind invocată şi în legătură cu stăpânirea altor moşii din Moldova[4]. Pe teren istoric, această concepţie a fost preluată mai târziu de Nicolae Bălcescu: „Unii dintre istoriografii noştri — arată el — necăutând printr-o critică sănătoasă a se orienta prin întunericul ce acoperă începutul istoriei noastre, ...s-au plecat a crede că Radu Negru în Ţeara Românească, ca şi Bogdan Dragoş în Moldova, au fost nişte concheranţi, ce au

[1] *Uricariul,* XI, p. 252.
[2] *Ridv\escu, Juristul Andronache Donici,p.* 13.
[3] Textul, transcris după original, la Sava, *Documente putnene,* I, p. 186—197. Alte ediţii în *Magazin istoric pentru Dacia,* II,p. 250-264 şi *Uricariul,* IV, p. 325-343.
[4] *Uricariul,* XXII, p. 176-181.

cuprins aceste ţări şi le-au împopulat, găsindu-le pustii. De aici s-au întemeiat a zice că tot pământul a fost proprietate a statului şi că împărţirea lui în proprietăţi private a urmat prin voinţa şi dăruirea stăpânului. Nouă această părere ni se pare rătăcită... Noi găsim adevărată părerea Obşteştii Adunări a Moldovei de la 1817, care, chemată fiind a deslega această întrebare, a dovedit prin citaţii de istorici şi acte ale domnilor, că Moldova era lăcuită la venirea lui Dragoş, că pământul era împărţit în proprietăţi private şi că locurile domneşti erau numai locurile de pustiu, ...braniştele domneşti şi locurile târgurilor". Moşiile domneşti vor fi fost mai rare în părţile munţilor, care „erau mai populaţi" şi unde tot locuitorul a trebuit să-şi aibe moşia sa", pe când câmpia, „care din apăsarea năvălirii... pe alocurea rămăsese pustie, trebuie să fi rămas pe seama statului, formând aceea ce la romani se numea *agerpublicus.* Din aceste locuri domnii făceau danii. Ele însă au trebuit să fie puţine la număr, căci, curând după aceea, vedem pe domni a fi siliţi a cumpăra moşii... spre a face danie vreunui boier sau a înzestra vreo mănăstire"[1].

în timpul încordării iscate în jurul problemei agrare, după jumătatea secolului trecut, cele două teze, despre originea proprietăţii în Principate, se regăsesc într-unele discursuri politice, broşuri şi chiar studii, înţelese mai ales ca instrumente de luptă socială de pe poziţii de clasă. Asupra lor nu este însă necesar să stăruim noi.

Cu **Alexandru Xenopol** se revine la concepţia patrimonialităţii domnului, pe care am întâlnit-o mai întâi la Cantemir. Pentru el cea mai mare parte din satele domneşti îşi au originea în descălecare; căci deşi aceasta „nu a fost o cucerire, ci mai mult adăpostirea unor fugari, ...în efectele ei asupra poporaţiei orginare, ea nu se deosebi însă mult de caracterul unei supuneri violente"[2]. „Domnul, prin ocuparea ţărilor române, pune stăpânire pe o mulţime imensă[3] de sate sau moşii locuite, pe care le declară domneşti şi apoi le dăruieşte boierilor sau mănăstirilor... Moşiile domneşti nu erau deci, cum susţine Bălcescu, locuri de pustiu, adică acele ce nu se stăpâneau de nimeni din nepomenit veac, braniştile domneşti şi locurile târgurilor, ci pământuri locuite şi aşezate". „Acest sistem ca domnul să se considere de stăpânul întregei ţări ocupate şi să dăruiască apoi părţi de teritoriu înconjurimii sale, fusese împrumutat de unguri de la feodalismul apusean şi trecuse apoi la români, când aceştia se desfăcuseră din monarhia maghiară. Dăruirea de pământuri, care forma în apusul Europei chitul cel mai puternic al statului, deveni şi în ţările române mijlocul cel mai temeinic de întărire a domniei". Posibilităţile domnului de a dărui au fost mai mari la început, deoarece „cu timpul... moşiile domneşti dispărură, absorbite de nenumăratele dăruiri, repetate fără încetare în curs de veacuri".

Luarea în stăpânire a ţării de către domn nu s-a făcut într-un singur chip, deoarece „pe unii din proprietarii găsiţi... el îi lasă în proprietăţile lor; le recunoaşte cu alte cuvinte dreptul lor cel vechi. Aceştia sunt moşnenii în Muntenia, răzeşii în Moldova, cu proprietatea lor alodială, a cărei stăpânire domnul numai o sfinţeşte, fără a o creia". Dar şi de această proprietate el se putea atinge „când obiceiul pământului îi învoia o asemenea atingere... Multe sate de oameni liberi la început, devin cu timpul supuse domnului şi prin

---

\ [B]ălcescu, Opere, [p]. 188-189. [3] [Xen]»I»l, *Istoria Românilor,* voi. III, p. 55. Cuvântul „imensă" figurează numai în ediţia din 1889, voi. II, p. 182.

dăruirea lor, boierilor. Era totdeauna o pedeapsă, o degradare, ca un sat răzăşesc să fie luat ca domnesc. Această pedeapsă se aplica uneori pentru omorurile întâmplate pe teritoriile lor, alteori când satul nu putea răspunde birul cu care era impus". Despre confiscările pentru omor, se consideră că „acest mijloc, cu care s-a năpăstuit în cursul timpului multe sate răzăşeşti, a aruncat multe din ele în rândurile serbiei".

Xenopol conchide că domnul avea, în afara dominiului său eminent, „proprietatea efectivă asupra părţii celei mai întinse a ţărilor descălecate, mai ales asupra câmpului, şi de aci dreptul de a dărui satele aşezate în această regiune la persoanele pe care voia să le deosebească". Orice domn putea să revoace însă daniile făcute de antecesorul său. Pe lângă satele domneşti, tot ale domnului erau satele cuprinse în raza de stăpânire a târgurilor. Peste toate acestea, domnii erau stăpâni „numai în puterea însuşirii lor de domni" şi numai pentru timpul cât se găseau în scaun[1].

Unele dintre ideile expuse de Xenopol se regăsesc şi la **Ion Bogdan,** formulate încă în cuprinsul unei conferinţe de la 1898. Şi pentru el domnul era „stăpân pe viaţa şi pe averea oamenilor... proprietarul suprem al pământului ţării". Deşi acesta „aparţinea în uzufruct vechilor locuitori, domnul putea să dăruiască dintr-însul oricât ar fi vrut boierilor sau mănăstirilor". Cei dintâi şi-au pierdut uneori moşiile, dar numai „prin crima de înaltă trădare sau prin disgraţia domnului"[2]. Aceste păreri au fost rezumate, de alt cercetător al problemei, astfel: „Toţi proprietarii de moşii le aveau ca danie de la domn; pământul fusese tot domnesc"[3].

Bogdan a constatat şi unele deosebiri dintre Ţara Românească şi Moldova. în cea dintâi „pământurile erau mai toate ocupate din vechime de ţărani sau de boieri; domnului îi rămăseseră puţine". In Moldova, dimpotrivă, „proprietatea nu era aşa de veche... şi pământurile pustii şi neocupate erau încă foarte numeroase în secolul al XlV-lea"[4]. Şi o altă părere a sa interesează aici: el socoteşte că cnezii, care apar în actele muntene din secolul al XV-lea „nu puteau fi decât judecii satelor domneşti sau ai satelor libere, nestăpânite de mănăstiri ori de boieri"[5].

Radu Rosetti, autorul cunoscutei teorii despre clasele noastre sociale, al cărei sâmbure îl formează „cneazul înţeles ca un fel de conducător al satului, pe care îl judecă şi îl administrează, dar nu-1 stăpâneşte", a rezolvat, în lucrarea sa despre stăpânirea pământului în Moldova, problema satelor domneşti oarecum în spiritul anaforelei de la 1817 şi al concepţiei lui Bălcescu. După Rosetti, întemeierea statului moldovenesc nu se datoreşte unei cuceriri, „ea n-a fost săvârşită prin violenţă". Spre a-şi asigura ajutorul fruntaşilor românimii de la răsărit de Carpaţi, care după părerea autorului nu puteau fi decât cneji, „Bogdan a trebuit să se ferească de cea mai mică atingere la drepturile lor strămoşeşti... Atât Bogdan, cât şi Laţcu, vor fi lăsat stăpânirea teritorială în starea în care o găsesc, mulţumindu-se să ia ca domneşti locurile pustii, satele care aparţinuseră familiei

---

'/Xenopol,/sforii Roinfnffar, voi. II, p. 148—157,182. £

Bogdan, *Luptele românilor,* p. 44—46.

[3] Giurescu, *Despre boieri,* p. 242.

[4] Bogdan, *Despre cnejii români,* p. 30.

[5]/Wt/em,p.34-35.

lui Sas şi partizanilor prea compromişi ai fostului voievod, precum şi acele atârnătoan târguri"[1]. In alt capitol, Rosetti precizează: „Toate locurile fără stăpân, adică fără ju ereditar, fură de la începutul domniei privite ca locuri domneşti. Aceste locuri domneşt pot împărţi în următoarele patru categorii: a) hotarele târgurilor, b) satele ascultătoare hotarele târgurilor..., c) braniştele (rezervele) domneşti şi d) celelalte locuri pustii. In sa| domneşti, domnul era privit ca stăpânul satului: el numea un jude sau un vataman, cari reprezenta. Toate daniile, atât către particulari, cât şi către mănăstiri, sunt făcute din ace patru categorii de locuri. Numai prin excepţiuni vedem pe domni hărăzind câteodată *a* confiscate pentru vreo pricină bine determinată, totdeauna specificată în actul de daniJ care aproape exclusiv de orice alta este înalta trădare. Domneşti mai deveneau şi satele căror stăpâni mureau fără a lăsa moştenitori".

„Numărul satelor domneşti nu pare să fi fost foarte mare de la început. Aceasta reifl din faptul că vedem, chiar în secolul XV, domnii cumpărând sate pe bani gata spre a dărui particularilor, mănăstirilor sau târgurilor. Dacă numărul satelor domneşti ar fi fl mare... domnul, având belşug de sate la dispoziţia lui, n-ar fi cheltuit un numerar care *e* foarte rar şi preţios pe acea vreme, pentru a cumpăra altele de-ale particularilor"[2]. Dar domnească era veşnică, transmisibilă moştenitorilor şi putea fi dăruită, schimbată s vândută. „Nu cunosc nici un caz de revocare a unei danii domneşti; confiscările, precu am observat mai sus, se făceau numai pentru motive bine specificate: înaltă trădare, datoi către domnie sau crimă". Dar, după părerea lui Rosetti, ceea ce hărăzea domnul nu e proprietatea, ci judecia[3].

Ideile lui Radu Rosetti au fost aprig combătute de **Gheorghe Panu.** Această ascuţi polemică, în care poziţia de clasă a celui din urmă este cât se poate de evidentă, nu i interesează aici decât în măsura în care vine în atingere cu problema domeniului domnes Panu cunoştea anaforaua din 1817[4], cu cele patru categorii de locuri domneşti, referindu-se la ea, conchide că acestea constituiau într-adevăr proprietatea domnească Totuşi, într-alt capitol, el va adăuga: „Domnul era cel mai mare proprietar, mai cu sean în cele dintâi veacuri, din ţară. Ca să ne facem o ideie ce număr însemnat de sate, de moş şi de locuri deşarte poseda, e destul să observăm că averile mănăstireşti... fuses constituite, cu foarte puţine excepţii, numai prin danii asupra domeniului domnesc. D asemenea... o mare parte din moşiile boiereşti sunt constituite tot din daniile domneşt Aceste două lucruri arată cât de redusă la început a fost proprietatea particulară şi cât d vastă cea domnească... Acest domeniu nu se ţinea întins într-un judeţ sau într-o parte ţării, proprietăţile domneşti erau împrăştiate pe toată întinderea ţării. Cum s-a constitu acest domeniu? Istoriceşte este greu de a răspunde. E sigur un lucru: că la început domn descălicători găsesc şi îşi formează un domeniu întins din locuri pustii şi din sate făr

---

[1] Rosetti, *Pământul,* p. 130—131.

[2]^*lbidem,p.* 137 şi urm.

lbidem,p. 144-145.

Panu citează pasajul dat în „Scrisorile **carele au lucrare în hotarul moşiei Popeştii şi Pocreaca",** în *Uricariu XXII,p.* 179-181. [5]Panu,Cercetfri,p.89.

îi ai căror locuitori se bucurau numai de dreptul de folosinţă, fără a putea justifica ; de proprietate". La aceasta se mai adăugau hotarele târgurilor şi pământurile celor ngeau fără erezi'. Pe moşiile domneşti, domnii se bucurau de aceleaşi drepturi, pe iveau şi ceilalţi stăpâni de sate din ţară. In sfârşit, Panu considera daniile domneşti vocabile în principiu[2]. „In practică însă, domnii fiind stăpâni absoluţi, puteau strica predecesorilor ... dacă aveau interes"[3].

n opera lui **Nicolae Iorga** se găsesc numeroase opinii cu privire la stăpânirile iale domneşti din primele veacuri de după organizarea statelor. „Voievozii din , arată el în sinteza din 1905, găsesc în şesul cucerit pe încetul, dinspre miazănoapte, 11 o populaţie de agricultori, cu „siliştii" şi „ţarini", şi chiar în număr aşa de mare, ;i nu putură dărui pământuri, totul fiind acum ocupat şi stăpânit. Niciodată nu e vorba Luturi pustii...". Dimpotrivă, în Moldova nu este ceva rar dăruirea, către slugile incioase", a unor moşii din „pustietate"[4]. Mai târziu, în lucrările prin care îşi *Kf* ruieşte teza sa despre proprietate, apar idei noi şi uneori contradictorii. Referindu-se [V| i la Ţara Românească, el constată: „în cazuri izolate numai, domnul dăruieşte inturi care prin cumpărătură au ajuns ale sale. Nu întâlnim măcar daruri în acea pustie *ie* întinsă, până târziu, în părţile de la Dunăre, care este, de drept, ca orice teren cuit şi fără stăpân, a domniei. Se pare că în această Ţară-de-jos a principatului itean colonizarea s-a făcut de domnie de-a dreptul şi nu prin mijlocirea boierilor sau ^.*r*> lăstirilor, aducându-se colonişti de peste Dunăre... Cumpărări de pământuri de boieri >ra, în schimbul unui cal pe an, domnul le cedează drepturile sale, se întâmplă însă pe fârşitul veacului al XV-lea. Dar nu e vorba de pământuri ale sătenilor, ci de altele ividuale, pe care unii rari boieri le colonizaseră pe seama lor şi fără act de danie, fiind cei dintâi ocupanţi ai unor locuri fără stăpân. Sau altfel de pământuri stăpânite lividual, boiereşte... rezultau din vreo confiscare pronunţată de domn în paguba unuia ■ Jn folosul altuia"[5].

în Moldova „se află, mai rare ori decât în Ţara Românească... sate şi moşii locuite ţăranii coborâtori din acelaşi moş şi având în fruntea lor juzi". Aici „se mai întâmpla... domnul, care era stăpân pe toate terenurile nelocuite sau neluate în stăpânire, să îruiască din această pustie fără margini unuia dintre tovarăşii săi de luptă, sfetnicii şi utătorii săi. Acesta capătă pământul încă sălbatic şi necurăţat... Trebuie prin urmare ca, i orice chip, să se atragă aci colonişti"[6].

în studiul său despre moşneni şi răzeşi, **Sebastian Radovici** considera că, pe principiul lominiului eminent, „domnul avea chiar o proprietate efectivă asupra unor bunuri de două

/bidem.p. 94-95.

[1] „O singură" excepţie găsim. Toţi domnii care au ocazie de a vorbi de daniile lui Ştefan vodă Lăcusta, declară categoric... „că acele danii să nu se păzească", *ibidem,* p. 111.

[3] Jbic/em.p. 110.

[4] Iorga, *Istoria poporului românesc,* p. 275.

[5] Iorga, *Constatări,* p. 15.

[6] /bi</em,p. 18,20—21.

categorii: bunuri ce erau de drept domneşti şi lucruri ce deveneau domneşti numai când anumite împrejurări îi permiteau să-şi exercite dominiul său. Cele dintâi erau: braniştile şi locurile în „pustietate" (mari întinderi de pământ necultivate şi fără sate pe ele); sloboziile, aşezări săteşti încuviinţate pe asemenea locuri, care rămâneau în patrimoniul domnului, fiind administrate prin cneji... şi care nu trebuiesc confundate cu încuviinţările date particularilor „să-şi facă sat" pe moşiile lor, sau daniile în pustietate, determinate prin cât va putea locui atâtea sate", „cât vor apuca să stăpânească îndestul pentru atâtea sate"; în fine, satele care ţineau de ocolul sau de hotarul târgurilor. Cele din a doua categorie erau: satele şi moşiile luate de la particulari, pentru complotare sau uneltiri duşmănoase..., pentru stricăciuni şi pagube aduse lucrurilor publice; ocinile părăsite, moştenirile vacante şi în fine răscumpărările. Braniştele şi locurile pustii domnul nu le putea folosi decât numai colonizându-le pe seama sa sau dăruindu-le proprietarilor pentru a-şi întemeia ei aşezări săteşti. Satele de ocoale, cele confiscate, răscumpărate etc, le putea folosi şi direct, administrându-le prin cnejii, juzii, vătămanii domneşti. Folosinţa lui pe aceste domenii, pe lângă dările obişnuite..., consta din zeciuiala productelor pământului lucrat de săteni, zecimele pescăriilor etc; apoi din venitul apelor (dreptul exclusiv de a avea moară) şi din venitul cârciumilor. Aceste din urmă venituri, împreună cu prisoasele de pământ la capetele neregulate ale hotarului erau de obicei cedate cnejilor, juzilor etc... In cercul acestor drepturi se mărginea proprietatea efectivă a domnului"'. Radovici credea că în Moldova, în vremea lui Bogdan, cnezatele luate pe seama domniei, cum şi „hotarele târgurilor, care aveau o organizare municipală... anterioară descălecării, împreună cu braniştele şi în general locurile pustii... erau foarte numeroase"[2], dar, „începând din veacul al XV-lea, fondurile domneşti se răresc cu desăvârşire şi domnii sunt nevoiţi să cumpere de la particulari sau să apuce calea mai scurtă a deposedărilor, pentru a face hărăziri devotaţilor lor"[3]. Alta a fost situaţia în Ţara Românească: „ea fiind mult mai populată decât Moldova, locurile de hărăzit fură mult mai restrânse ca număr"[4].

Constantin Giurescu, pentru care proprietatea boierească, inclusiv cea a răzeşilor şi moşnenilor, este anterioară domniei, s-a ocupat numai incidental de domeniul domnesc, atunci când a respins părerea lui Ion Bogdan, potrivit căreia cnejii dintr-unele documente muntene nu pot fi decât judecii satelor domneşti sau ai celor libeie. După Giurescu, satele domneşti „n-au fost niciodată administrate de cneji şi judeci. Documentele privitoare la ele fiind numeroase, organizarea lor nu-i destul de bine cunoscută". Ea nu se deosebea întru nimic de aceea a satelor boiereşti şi mănăstireşti. în fruntea satelor domneşti se găseau aceeaşi conducători — pârcălabii, vornicii, vătămanii etc., cu aceleaşi atribuţii ca şi la acestea... „Si lucrul e firesc. Satele domneşti nu erau altceva decât tot sate boiereşti ajunse vremelnic în stăpânirea domniei, care le dădea iarăşi boierilor şi mănăstirilor, fără

' Radovici, *Moşnenii şi*
[2] *Ibidem,* p. 23. *răzeşii,* p. 28-30.
[3]/bidem,p.38. ***Ihitfom n Ti***
[4]/bi(/em,p.6O.

\ în timpul cât le ţinuse să le fi modificat felul de administrare ori îndatoririle icuitorilor'".

Asupra domeniului domnesc s-a oprit, în cercetările sale şi **I.C. Filitti.** El constată *i* domnul stăpânea „mai întâi proprietăţile lui personale, particulare, provenite din îoşteniri, cumpărături, danii, schimb". în al doilea rând „domnul mai avea, în calitatea ii de suveran, satele şi moşiile domneşti, adică domeniul statului, cum am zice azi, ământurile care nu erau proprietate particulară şi care erau sau pustii, sau cultivate de îuncitori cu titlul de coloni, iar nu cu titlul de proprietari". Mai avea apoi „moşiile onfiscate de la boieri vinovaţi, sau presupuşi vinovaţi de viclenie... Firește că asemenea onfiscări erau foarte des arbitrare, sau chiar dacă erau justificate în ochii unui domn, nu lai erau în ai succesorului său. De aceea domnii încercau să lege pe urmaşii lor, rugându-să nu strice dania..., sau înfricoşându-i cu formula blestemului... în sfârşit, mai avea omnul moşiile vacante, pentru desherenţă"[2]. Din toate acestea el făcea danii, care erau evocabile, ca şi cele ale particularilor, sau care puteau fi făcute „numai spre folosinţă împorară". La moartea donatorului fără urmaşi, moşia revenea domnului. „Pământurile le origine donaţi vă nu puteau fi înstrăinate fără consimţământul donatorului. Prin aceasta e poate explica, în unele cazuri, intervenţia domnească... în transacţiile privitoare la noşii", chiar dacă nu avem informaţii că acestea au fost de danie domnească"[3].

Poate fi folosită pentru problema noastră şi lucrarea lui **I. Minea şi L.T. Boga,** *Cum ;e moşteneau moşiile în Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVI-lea.*)cupându-se de deosebirile dintre cele două principate, autorii scriu : „Moldova a fost o ară întemeiată prin cucerire. Multă vreme a existat în Moldova un întins domeniu al lomnului, din care dăruia devotaţilor, celor ce se distingeau în lupte. Până târziu de tot ine seria daniilor domneşti, care amintesc de „pustiu", nu în înţelesul de *desertum,* ci ca iomeniu al domniei de cele mai multe ori şi-n abia câteva cazuri de teritoriu nepopulat, ;are însă aparţine domniei. Teritoriul de proprietate <domnească> era în Ţara Românească 'oarte restrâns, ori se adăuga prin moşiile rămase prădalnice, rămase pustii. Vedem pe iomni că uneori cumpără moşii, ca să poată face danii mănăstirilor etc. Domnii munteni - ăsplăteau devotamentul şi vrednicia supuşilor lor prin acordarea de scutiri, caz care în Moldova va interveni mult mai târziu. Ţara Românească a vechilor Basarabi s-a format prin unirea unor organizaţiuni mai vechi de stat, în care locurile fără stăpân erau foarte puţine"[4].

în concepţia lui **Dinu Arian** despre proprietatea feudală, factorul hotărâtor, „de la întemeierea principatelor până la advenirea Fanarioţilor", a fost „predominanţa boierimii mari". Peste clasa „vlahilor anteetatici", care „aveau drepturi de posesiune... care îi apropiau juridiceşte de stăpânii de moşii şi îi deosebeau de coloni", descălecările au adus

[1] Giurescu, *Despre boieri,* p. 304—305.
[2] Filitti, *Proprietatea solului,* p. 80—87.
[3] /6(dem,p.86-87.
[4] Minea, Boga, *Cum se moşteneau moşiile,* **extras** din ***CL,*** **an XIII—XVI (1940), nr. 1-2, p. 49.**

„concepţia unui monarh care întrupa statul şi căruia, conform ideilor... existente în Ungaria, îi era atribuit ca un patrimoniu, ca o ocină a lui, întregul pământ... în virtutea acestui drept de proprietate... pe bază deci de dominiu eminent, domnul făcea donaţiuni. Proprietatea nu avea alt titlu, decât numai donaţiunea monarhului... Titlul proprietăţii, în principiu ereditar, trebuia reînoit... la o schimbare a părţilor, a domnului, ca şi a titularului proprietăţii"[1].

în această lume, care avea, „ideia patrimonialităţii principelui", exista însă, după Arion, un corectiv, care îl face să respingă părerea lui Xenopol despre despotismul domnului în materie de proprietate şi anume faptul că puterea acestuia era îngrădită de cea a marilor boieri[2]. Despre situaţia din Moldova, Arion adaugă: „Se observă... crearea succesivă de către domnie, prin concesiunile lor, numai a unei proprietăţi mari... Se poate afirma că primii domni moldoveni n-au creat o proprietate mică... De obicei satul sau satele sunt date de domn numai unui singur titular, fie că aceste donaţiuni sunt formule de confirmări ale unei proprietăţi anterior existente, fie că sunt concesiuni iniţiale din moşii personale ale voievodului, sau din braniști şi din pustiul, sau încă ale unor proprietăţi vacante prin dezerenţă sau rebeliune şi ajunse astfel în dominiul util domnesc"[3].

Expunerea cea mai cuprinzătoare a părerilor lui **PP. Panaitescu** despre domeniul domnesc, se găseşte în monografia sa *Mircea cel Bătrân,* tipărită în 1944. Autorul menţionează mai întâi „stăpânirile directe ale domnului", începând cu oraşele, care toate „erau proprietate domnească şi domnul strângea de la orăşeni venitul său... Morile domneşti erau... mai toate în târguri şi constituiau un venit serios al domniei. Tocmai pentru că oraşele erau ale .domniei, în aceste centre erau aşezate morile, unde veneau oamenii de prin prejur să-şi macine grânele". Se adaugă observaţia că „venitul morilor era o parte din încasările vechilor voievozi, încă din secolul al XlII-lea, cum se constată din diploma ioaniţilor". „De asemenea erau braniştile, adică pădurile apărate, cu vânătoare rezervată domniei... Braniști domneşti foarte întinse au existat în Moldova până în epoca Fanarioţilor; nu ştim sigur dacă au fost braniști domneşti şi în Muntenia... E probabil că o mare parte a bălţilor Dunării aparţineau domniei şi acolo vânatul peştelui era oprit, adică rezervat domniei întocmai ca vânatul din pădurile sau braniştile Moldovei. Pe când braniştea domnească a Moldovei e pădurea, cea munteană este la baltă. Acest lucru se vede din uriaşele danii ce le pot face domnii de la începutul principatului muntean dintre bălţile Dunării... Aceste danii se fac fără să se pomenească un schimb sau o cumpărătură, sunt din domeniile domneşti. Credem că atunci când s-a stabilit domnia Ţării Româneşti, domeniile de baltă rămase fără proprietar din cauza caracterului lor special, au încăput de drept în mâna domniei. Aceasta nu înseamnă că şi particularii nu puteau stăpâni unele bălţi... In cursul secolului al XV-lea bălţile trec din stăpânirea domniei prin donaţii în mâna particularilor şi mănăstirilor, aşa că această bogăţie a coroanei se menţine numai în primele vremi ale principatului muntean".

---

^ Arion, *Vlahii, clasă socială,* p. 16,20-21,25-26.
Idem, *Despre prerogative,* p. 13.
' Idem, *Vlahii, clasă stxială,* p. 28—32. Vezi şi studiile **aceluiaşi:** ***Cnejii (Chinejii) romani*** **şi** ***încercare*** *asupra* *[d]°miniului eminent.*

„Totuşi trebuie să constatăm că domnul nu era prin calitatea sa un proprietar mare. în afară de oraşe... poate de „locurile pustii", ce în Muntenia nu prea erau, domnul nu stăpânea direct mai nimic din pământul ţării. Când voia să facă o danie de moşie... el trebuia să cumpere moşia de la boieri. Este o mare deosebire în această privinţă cu craii din sudul Dunării, care aveau la îndemână uriaşe domenii cu zeci de sate... Credem că această deosebire se datoreşte felului cum a fost întemeiată Ţara Românească, nu printr-o descălecare sau cucerire de oameni veniţi de aiurea, ci prin reunirea unor străvechi stăpâniri, bine organizate, cu proprietate din vechi aşezată"[1].

Opinii mai noi despre domeniul domnesc se află în studiile **Valeriei Costăchel.** Această problemă „este foarte puţin studiată, fapt care se explică prin insuficienţa izvoarelor". Citându-1 pe Cantemir şi răspunsul boierilor din 1782, dar trecând sub tăcere anaforaua din 1817 şi opiniile lui Bălcescu, autoarea conchide: „S-a putut vedea... că domnul socotea întregul pământ al ţării ca „ocina" sa, situaţie pe care o oglindesc deajuns documentele interne". Dar „domnul era nu numai suzeranul suprem al ţării, el însuşi era un feudal, domeniul său fiind alcătuit din numeroase sate. în primele secole este foarte greu să se facă o delimitare precisă între patrimoniul statului şi domeniul privat al domnului". Reţine atenţia constatarea că „stăpânirea supremă a domnului era suprapusă tuturor celorlalte forme de stăpânire a pământului: satele libere, constituite în obşti; satele cu populaţie aservită...; oraşele cărora le aparţineau moşii întinse; pământul nedesţelenit şi în cea mai mare parte nelocuit". Aşadar, cel puţin în primele secole, toate categoriile de bunuri de mai sus au fost stăpânite de domni în virtutea dominiului eminent. La întrebarea „dacă s-a defalcat domeniul privat al domniei din teritoriul întreg al ţării", autoarea răspunde că, după cât se pare, „încă din secolul XV domnii aveau propriul lor domeniu. In documentele Ţării Româneşti sunt numeroase menţiuni din care rezultă că domnii acordă mănăstirilor diferite produse naturale: grâu, brânză, vin, postav-specificând că ele provin din „casa domniei mele". Termenul de casă (dom) este folosit în izvoarele slavone cu sensul de moşie, de domeniu feudal, ca o unitate în economia care cuprinde toate ramurile gospodăriei... Din menţiunile referitoare la „casa domniei se poate deduce că din secolul XV a existat domeniul domniei".

Cercetându-se compunerea acestui domeniu, se aduce mai întâi precizarea că „aşa zisele sate domneşti" făceau parte „din patrimoniul ţării, de care domnul dispunea în virtutea dreptului de dominiu eminens", pe când „domeniul privat al domnului este denumit — ca orice domeniu feudal — „uric" în Moldova şi „ohabă" în Ţara Românească... Prin faptul că satele cumpărate constituie *uric cu tot venitul* al domniei, la fel cu ceilalţi feudali, rezultă că domnul a avut domeniul său privat, deosebit de teritoriul ţării, asupra căruia domnul exercita dreptul de dominium eminens". Un alt termen care ar desemna domeniul privat al domnului, ar fi în ambele ţări „ocina domnească".

Autoarea consideră că „satele domneşti" sunt altceva decât „satele drepte domneşti": primele ar fi fost bunuri publice, pe când cele din urmă constituiau domeniul particular al domnului. Aici se adaugă: „In secolul XVI este vădită tendinţa domnilor de a face

[1] Panaitescu, Mircea *cel Bătrân,* p. 121—123.

deosebirea între *satele drept domneşti şi satele domneşti,* în precizări... ca: satul n-a : luat „cu vreo silă sau prădăciune", sau „pentru hiclenie" —adică n-a rezultat exercitarea dreptului de dominiu eminens al domnului, ci face parte din domeniul *s* privat, fie că a fost cumpărat pe bani, fie că face parte din satele ce ţin de ocoale târgurilor"[1].

Acestea sunt principalele opinii, ce s-au exprimat cu privire la domeniul domnej din primele secole de după constituirea statelor. Alte păreri se pot aduce la cele de ir sus, cel puţin în liniile lor esenţiale.

2. Izvoare şi metodă.

După cum se vede, discuţia cu privire la originea stăpânirii pământului în Ţari Românească şi Moldova — din care cea în legătură cu proprietatea domnească reprezim doar unul dintre aspecte — durează de aproape două secole şi jumătate. începută în anu 1716 de Dimitrie Cantemir cu *Descrierea Moldovei*[2], ea este mai veche decât problem; originii românilor, care datează din 1774[3]. Ca şi aceasta din urmă, problema privitoare 1; stăpânirea pământului a dus pe cercetători la ipoteze şi construcţii ingenioase, a stârni pasiuni violente şi a rămas într-unele privinţe, nerezolvată. în cursul discuţiilor poziţia dt clasă a majorităţii celor ce au participat la ele a apărut în modul cel mai evident.

Opiniile despre domeniul domnesc, analizate mai sus, sunt variate şi de multe oi contradictorii. Totuşi, dacă facem abstracţie de nuanţe, le putem grupa în două categorii:| unele îşi au izvorul în concepţia „domnească" a lui Cantemir şi a boierilor de la 1782,| altele pornesc de la anaforaua din 1817 şi de la concluziile lui Bălcescu. Lângă aceast deosebire fundamentală, existau însă şi altele: unii istorici au afirmat că domnul stăpânea) „o mulţime imensă de sate", el fiind „cel mai mare proprietar din ţară"; alţii, că domeniul domnesc era puţin însemnat, ceea ce explică de ce domnii, spre a putea face danii, au cumpărat sate de la particulari încă din secolul al XV-lea. După cei mai mulţi moşiile domneşti se găseau mai ales la şes; pentru Panu, în schimb, ele erau împrăştiate „pe toată întinderea ţării, nu numai într-o parte a ei". Despre daniile făcute de domn din domeniul său, o parte din cercetători au afirmat că sunt revocabile; Radu Rosetti declară însă că n-a găsit nici un caz de acest fel.

împrejurarea că, după o discuţie atât de îndelungată nu s-a putut ajunge la un ansamblu unitar de păreri, se explică prin mai multe cauze. în primul rând, această problemă a constituit multă vreme terenul celei mai înveninate dezbateri din istoriografia

---

Costăchel, *Domeniul feudal, p.* 219—225.

3 [St]Şbilirea datei când a fost scrisă aceasta, la Panaitescu, *Dimitrie Cantemir,* p. 145. A început cu lucrarea lui Thunmann, *Untersuchungen.*

noastră, în care argumentul ştiinţific era în realitate o armă politică de clasă; iar într-o asemenea atmosferă, căutarea obiectivă a adevărului nu se putea face. Altă cauză a fost sărăcia informaţiei. Istoricii mai vechi nu au avut la îndemână decât cel mult colecţii limitate de documente, fiind deci obligaţi să recurgă la izvoarele ascunse în publicaţii, - care fuseseră adesea editate rău — şi să strângă materiale inedite din depozitele de arhivă. A treia cauză a fost de ordin metodologic. Cu toate că baza de informaţie era destul de îngustă, unii dintre istoricii problemei n-au pornit niei măcar de la totalitatea izvoarelor discutate în epoca respectivă, ci şi-au construit ipotezele pe un material selecţionat, trecând sub tăcere anumite piese, care le contraziceau teoria, sau declarând că într-unele texte originale anumiţi termeni au fost „întrebuinţaţi greşit" de copişti. Denunţarea acestor procedee şi a interpretării arbitrare a izvoarelor răzbate până şi în titlul unor lucrări de răspuns, lipsite ele însele, în alte privinţe, de obiectivitate[1]. Chiar despre unul dintre cei mai exigenţi cercetători s-a putut scrie: „Filitti discută numai documente alese, care îi dau dreptate"[2].

Dar cea mai importantă obiecţie de metodă priveşte faptul că vechile cercetări nu au pornit de la necesitatea, ce se impune în modul cel mai evident, de a cuprinde mai întâi problema în realitatea ei concretă. Domeniul domnesc a fost format din oraşe, sate, suprafeţe nelocuite etc, care puteau fi tot aşa de bine multe sau puţine, mari sau mici, risipite sau strânse la un loc, care intrau şi ieşeau din patrimoniul domnului la anumite date şi în anumite moduri. Toate acestea constituie informaţii indispensabile pentru cine caută să înţeleagă însemnătatea acestui domeniu feudal, ponderea faţă de domeniul boieresc şi mănăstiresc, sau evoluţia sa în timp. Totuşi nici unul dintre cercetătorii, care au abordat monografic problema vechii stăpâniri a pământului în Ţara Românească şi Moldova, n-au încercat să afle măcar numărul satelor domneşti, după cum n-a făcut acest lucru pentru domeniul boieresc sau mănăstiresc sau pentru satele libere. Sărind peste cercetarea concretă ei s-au mulţumit să utilizeze materialul documentar de care dispuneau mai ales pentru a formula ipoteze şi scheme teoretice.

Condiţiile, în care poate fi făcută astăzi această cercetare, sunt fundamental schimbate faţă de trecut. în colecţia *Documente privind istoria României* şi în suplimentul inedit al acestei colecţii se află totalitatea documentelor interne cunoscute specialiştilor, numărul lor până la 1600 fiind de peste trei mii. Deşi acestea nu sunt toate documentele care au ajuns până la noi, căci unele piese vor mai putea fi găsite şi în viitor, ele reprezintă fără îndoială marea majoritate a izvoarelor existente. Aceasta este deci baza de informaţie, de la care putem porni.

Cele mai multe acte din secolele XIV—XVI s-au păstrat la mănăstiri şi se referă la proprietăţile acestora, deşi o parte au fost date, iniţial, unor particulari, deveniţi abia mai tîrziu — ei sau urmaşii lor — ctitori, donatori sau vânzători. Documentele păstrare în familiile boiereşti sau în satele de moşneni, sunt simţitor mai puţine, de unde rezultă că informaţia noastră este mai bogată în ceea ce priveşte domeniul mănăstiresc, pentru care

[1] Ve/i în această privinţă titlul lucrării lui Panu, *O încercare de mistificare.* [2] Minea, Boga, *Cum se moşteneau moşiile,* voi II, p. 91.

este probabil că s-au şi scris, în anumite epoci, mai multe acte, deoarece domnii au reîntărit, consecutiv, îndeosebi stăpânirile mănăstirilor. Cît despre informaţia privitoare la satele domneşti din secolele XIV—XVI, ea este risipită în tot materialul diplomatic contemporan şi, în plus, indicaţii preţioase sau de-a dreptul unice, se găseau în destule documente din veacurile următoare. într-un sens mai larg, pentru problema noastră ne sunt de folos nu numai izvoarele în care se găsesc ştiri directe despre satele domneşti, ci şi acelea care se referă la istoria acestor sate, dinainte şi de după intrarea lor în patrimoniul domnului, iar în afară de aceasta, este necesar să avem în vedere totalitatea informaţiilor privitoare la stăpânirea pământului, din secolele la care ne referim, deoarece cu ajutorul lor vom putea, la sfârşitul unor analize viitoare, să comparăm volumul domeniului domnesc cu al celorlalte moduri de stăpânire din ţară, să-i fixăm ponderea şi să-i cunoaştem evoluţia.

Toate acestea arată un lucru, asupra căruia nu s-a stăruit îndeajuns — şi anume că astăzi, datorită editării într-o colecţie a documentelor interne şi întocmirii unor indici cu identificări, care au organizat informaţia, se poate modifica, într-unele privinţe, însăşi metoda noastră de cercetare; căci aceasta poate să cuprindă, de aici înainte, şi mijloacele de analiză pe care ni le oferă, pe de o parte, statistica, iar pe de alta, raportarea informaţiei la hartă. Aceste mijloace de analiză, care nu se pot aplica decât atunci când marea majoritate a izvoarelor sunt strânse la un loc şi când localităţile sunt identificate, reprezintă aşa-zicând dimensiuni noi ale analizei istorice. Fără îndoială că, procedând în chipul acesta, nu vom epuiza cercetarea şi este de la sine înţeles că rezultatele câştigate astfel urmează a fi interpretate cu mijloacele proprii istoricului; dar folosul pe care îl putem avea este atât de important, încât mi se pare că cercetătorii nu se vor mai putea dispensa, pe viitor, de analiza cantitativ» şi de cea geografică a fenomenelor istorice. Cu toate realizările din ultimul timp şi aderarea formală a multor istorici la punctul de vedere de mai sus, trebuie să recunoaştem că, în situaţia actuală, pe acest teren, rămâne încă foarte mult de făcut.

Din cele expuse până aici se poate desprinde modul în care va fi făcută, în acest studiu, cercetarea bunurilor funciare cuprinse în veacurile XIV—XVI, în domeniul domnesc din Ţara Românească. O asemenea procedare de amănunt nu poate fi lipsită de primejdii. Dimpotrivă, când operăm cu o masă de documente numărul greşelilor posibile creşte în măsura în care se înmulţesc şi problemele concrete, care în construcţiile teoretice, întemeiate pe material selecţionat, numai rareori puteau fi distinse. De aceea, prima obligaţie pe care trebuie să şi-o ia cel ce aplică o asemenea metodă este să pună pe cititor in situaţia de a putea desluşi cu exactitate chipul cum a fost rezolvată fiecare problemă şi deci de a-1 ajuta să corecteze eventualele erori. De asemenea este necesar să se precizeze înţelesul unor formule diplomatice, care apar în documente în chip nelămurit. Printre acestea se află mai cu seamă una, asupra căreia trebuie să stăruim de la început.

S-a vorbit de multe ori de dificultatea de a se distinge actele domneşti de danie, din masa celorlalte acte domneşti, care sunt mai ales întăriri ale unor mutaţii de proprietate sau cărţi de judecată. Referindu-se la uricele lui Alexandru cel Bun, Rosetti observa că

île „au încă forma unor danii, dar dacă le citim cu atenţie, vedem că ele în realitate sunt nişte întăriri"[1]. Indicând exemple „care ni arată cât de uşor se poate lua o întărire drept o danie"[2], el socotea totuşi că „se poate stabili ca principiu, în cât priveşte uricele lui Alexandru cel Bun şi ale succesorilor lui, că ele ca regulă conţin o întărire şi se referă numai prin excepţiune la vreo danie. De la Ştefan cel Mare încoace deosebirea între uricele de danie şi cele de întărire se face cu înlesnire"[3].

în Ţara Românească aflăm o situaţie analoagă. Până la începutul secolului al XVI—lea, dar uneori şi după această vreme, formularul întrebuinţat în cancelaria domnească provoacă îndoieli. în actul dat în 1415, de Mircea cel Bătrân, boiernaşilor Vlad cu nepoţii săi Şişa, Buia şi altora domnul spune, fără altă precizare: „am dăruit acest atotcinstit hrisov... ca să le fie... satul numit Beala... de ocină şi de ohabă". Domnul a primit un cal şi o cupă[4]. Tot astfel, în 1430, Dan II *a dăruit* „hrisovul de faţă" slugilor sale Stoica, Dumitru ş.a.m. „ca să le fie satele Ciurileşti... şi jumătate din Balomireşti, de ocină şi de ohabă"[5]. In ambele cazuri s-ar putea susţine că domnul n-a dăruit *hrisovul,* ci *satele.* Pe de altă parte, putem interpreta că actele n-au fost emise pentru vreo danie, ci sunt întăriri ale unor stăpâniri mai vechi, cerute în condiţii care pot să ne scape; sau că au fost date pur şi simplu cu prilejul acordării, de către domnie, a imunităţilor, pe care aceste acte le şi cuprind explicit.

Dar aceeaşi formulă întrebuinţează domnul şi atunci când se constată că satele au fost mai dinainte în stăpânirea titularilor şi când prin urmare avem, fără îndoială, de-a face cu o întărire. în 1427, domnul *dăruieşte hrisovul* boierului „Dumitru din Maniaci", *care deci era stăpân acolo,* ca să-i fie „Măniaciul şi Poenele lui Vărbilă...". Şi aci apar explicit imunităţile[6].

Formula de mai sus se întrebuinţează şi pentru întărirea unor mutaţii de proprietate, care se *găsesc menţionate în text.* în 1457, Vlad Tepeş zice: „am dăruit această a tot cinstită danie... hrisovul de faţă al domniei mele... sfintei mănăstiri Cozia... ca să-i fie satul Troieneşti... pentru că au cumpărat călugării acea silişte de la Drăgoi... pe 50 de florini". Domnului i-au dat calul[7]. Tot aşa procedează Radu cel Frumos, când întăreşte o înfrăţire: „am dăruit... acest hrisov... jupanului Iarciul, cu fiii şi cu fiicele ... ca se le fie în Osica a treia parte", pentru că Iarciul a venit şi a aşezat pe fiicele sale, ca să-i fie în loc de fii[8]. în sfârşit, o formulă identică apare şi atunci când actul cuprinde numai scutiri. Astfel, Mircea cel Bătrân dăruieşte „acest preacinstit hrisov" mănăstirii Cozia „ca să umble carele

---

[1] Rosetti, *Pământul,* p. 133.
[2] *Ibidem,* p. 134.
[3] J6ic/em,p. 137.
[4] *D.I.R.,* veac. XIll-XV,p. 69.
[5] *Ibidem,p.9*\.
[6]/W(iem,p.84.
[7] *Ibidem,p.* 128.
[8] *lbidcm.p.* 132 (act din 1462—1474). Totuşi acelaşi domn **întrebuinţează, la 1463, pentru un caz asemănător,** formula pe care o vom întâlni apoi în mod obişnuit: „dă domnia **mea această poruncă... slugilor domniei mele** ... pentru că au venit... deşi au amestecat ocinile", *ibidem,* p. 133.

mănăstirii în ţară fără să plătească vamă"[1]; iar mănăstirii Strugalea, „ca satul pe care 1-a dăruit jupan Gal mănăstirii" să fie scutit de slujbe şi dări[2].

Dar expresia „am dăruit" se găseşte, întrebuinţată de data aceasta propriu, şi în actele prin care domnul face o danie reală. Dan II spune, la 1427: „am dăruit acest preacinstit hrisov... boierului... Şerban,ca să-i fie Vocnejeştii pe Ratina, dăruiţi de domnia mea pentru că mi-a slujit în toate războaiele, *cu dreaptă credinţă"*[3].

Această formulă, ca şi cea care o va înlocui în viemea mai nouă: „dă domnia mea" este prin urmare polivalentă. Aşa cum a observat Radu Rosetti pentru Moldova se indică, relativ rar, danii domneşti propriu-zise, adică bunuri care s-au găsit, mai înainte, în stăpânirea domnului. In lucrarea de faţă am considerat că satele, care apar în acte întocmite cu formula „am dăruit", „am dat", au format obiectul unei danii din partea domnului şi au făcut deci parte din domeniu] domnesc numai dacă textele respective cuprind şi alte indicaţii în acest sens sau dacă documente mai noi conţin asemenea indicaţii. Cu toate că această procedare este fără îndoială valabilă pentru majoritatea cazurilor, ea nu este suficient de sigură şi rămâne o soluţie de provizorat, căci unele acte pot să cuprindă în realitate danii. De aceea, materiale noi şi observaţii viitoare vor putea modifica un număr de concluzii privind caracterizarea acestor sate. Subliniez însă că frecvenţa documentelor supuse îndoielii scade mult chiar în cursul secolului al XV-lea.

Nu vor fi considerate domneşti nici acele sate, care într-unele documente sunt arătate drept danii ale vreunui domn, dar din altele rezultă că adevăratul donator a fost un boier, în 1391, Mircea cel Bătrân afirmă că a dăruit un sat mănăstirii Tismana[4], dar în alt act (1409-1418) el însuşi arată că a fost dăruit de Lucaci[5]. Invers, în 1388 Mircea precizează că satul Călimăneşti a fost mai înainte al boierului Nan Udobă, care 1-a închinat cu voia sa mănăstirii Cozia[6], dar în acte mai noi satul figurează printre daniile lui Mircea. De asemenea, n-au fost cuprinse aici nici actele care, în colecţia folosită, sunt considerate false sau îndoielnice, chiar dacă ele figurează în literatura problemei[7], şi nici satele doamnelor, când nu se dovedeşte că au fost, mai înainte, ale vreunui domn.

---

[1] *lbidem,p.* 58, cf. şi reîntărirea aceleiaşi scutiri, din 1418, dată de Mihai I: „le-am dăruit şi le-am întărit această poruncă", *ibidem,* p. 70.

Ibidem, p. 64. La sfârşitul hrisovului se adaugă şi un obroc din casa domnească.

Ibidem, p. 83. Actul este o copie, în care numele satului a fost probabil citit greşit. (Fringhiseşti ?). Vezi şi mai departe, p. 23.

„Şi încă a dăruit domnia mea satul Sogoino...", *ibidem,* p. 45. ' „.. şi
satul Sogoino, pe care 1-a dăruit Lucaci <banul>", *ibidem,* p. 61.
*/Wi/em,p.42;cf.şip.53.

Porunca din 1531 —1532, mai 22, este un fals „lucrat în a doua jumătate a sec. XVI" v. *ibidem,* veac. XVI, v°l- II, p. 412—413. Ea a fost folosită însă de Costăchel, *Dreptul feudal,* p. 115, şi de Arion, *Ce înţeles au avut actele de donnţiuni,p.* 36, nota 12. In aceeaşi notă, Arion consideră drept sat domnesc Rădineştii, unde nişte slugi domneşti au cumpărat partea lui Şerban. Pasajul : „pentru că au cumpărat-o de la Şerban şi de la domnia mea Pentru un cal", a fost emendat, *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p 198, astfel: „...domniei mele < au dat > un cal". Nu este deci vorba de o danie, ci de darea calului.

B. DOMNII ŢĂRII ROMÂNEŞTI ŞI SATELE LOR

Dacă analizăm materialul istoric potrivit indicaţiilor din capitolul precedent şi dacă ne raportăm rezultatele la domnii care au stăpânit în vreun fel sate, lângă care trebuie adaose bălţile şi munţii, ce apar de obicei împreună cu aşezările apropiate, ajungem la următoarele constatări:

3. Primul domn al Ţării Româneşti, pe care-1 aflăm în stăpânirea unor sate, este Nicolae Alexandru, fiul lui Basarab I. Un transumpt dintr-un hrisov al lui Gavrilă Movilă din 1618, cuprinde indicaţia că în anul 6860 (1351 —1352) acesta a dăruit satul *Bădeşti* (j. Muscel), despre care ştim doar că a fost mai înainte sat domnesc, bisericii din Câmpulung. Autenticitatea actului din 1351 —1352 a fost multă vreme contestată, dar în anii din urmă istoricii au revenit asupra acestei concluzii, deoarece data corespunde cu domnia lui Nicolae Alexandru şi filiaţia este exactă, iar aceste amănunte nu se cunoşteau la începutul secolului al XVII-lea[1]. De altfel informaţia se confirmă şi prin alte danii. Două acte din 1654 arată că satul *Groşani* (j. Muscel), „au fost de moşie de strămoşie, den descălecată", al bisericii din Câmpulung, „de când a fost biserică domnească şi popi de cliros,... *dat de pomană ca şi Bădeştii de răposatul Nicola Alexandru vodă"*[2]. Probabil de la acelaşi donator avea biserica jumătate din satul *Bogăţeşti,* cu munţii *Leaota* şi *Pietrele Albe* (j. Muscel), despre care un act din 1647, păstrat în copie, arată că erau „de la moşii şi de la strămoşii sfintei mănăstiri... de mai înainte vreme, de la zidirea pământului" (sic)[3].

Nicolae Alexandru este şi cel dintâi domn care, viclenit de unii dintre boierii săi, a confiscat sate de la aceştia. S-a atras mai de mult atenţia asupra diplomei din 1359, prin care regele Ungariei Ludovic de Anjou dăruieşte nobililor români, fugiţi din Ţara Românească, anume Corpaci (?), Stanislau, Neagu, Vlanic (Vlaicu?) Nicolae şi Vladislav, fiii lui Vladislav, fiul lui Zârnă, posesiunea Răcaş din Banat, pe Timişul Mic, împreună cu alte sate, pentru slujba militară prestată în Dalmaţia. Ludovic menţionează vremea în care Alexandru Basarab nu voia să-1 recunoască de suzeran, când aceşti boieri s-au opus

[1] *D.I.R.,* veac. XIII—XV, p. 12. Actul figurează şi în *Cronologia tabelară,* p. 20, dar cu numele emitentului greşit: Nicolaie voievod Basarab, sin Alexandru voievod Basarab, feciorul Negrului voievod Basarab.
[2] Arh. St. Buc, M-rea Câmpulung, XIX/2 şi XIX/3.
[3] Idem, Condica M-rii Câmpulung, ms. 204, f. 275 — 277.

domnului păstrând credinţa faţă de rege, cu toate că Alexandru voievod i-a terorizat, i-a condamnat la moarte şi le-a confiscat averile şi satele[1]. Numele acestor sate, care nu-şi aveau locul în diploma regelui ungar, ne-au rămas necunoscute.

4. De la fiul lui Nicolae Alexandru, Vladislav I, ni s-au păstrat două acte originale, care cuprind danii de sat. In Făgăraş el „dă şi încredinţează" la 1372, magistrului Ladislau, fiul lui Ianus de Dobca şi nepotul lui Miched banul, târgul *Şercaia* şi satele *Veneţia, Căciulata, Apele Calde* şi *Dobca* cu dependinţele lor, aşa cum le-au ţinut în stăpânire răposaţii fii ai lui Barnaba. Actul nu ne arată cum au ieşit satele din stăpânirea acestora. Dania se face pentru „isprăvi ostăşeşti prea fericite şi vrednice de cinste" în războiul cu turcii şi cu împăratul Bulgariei şi deopotrivă pentru că Ladislau de Dobca era „trup şi sânge şi neam" al domnului român. Prin act se înlătură, sub jurământ, orice „întoarcere a daniei" şi se subliniază că beneficiarul a şi fost pus de domn în stăpânirea bunurilor[2].

Un hrisov fără dată (1374) cuprinde daniile făcute de Vladislav mănăstirii Vodiţa, adică: „satul *Jidoştiţa,* slobod de toate dările şi muncile domneşti şi de oaste... şi toată vâltoarea cea din mijloc cu toate ale ei[3] şi Dunărea de la padina Orehova până la puntea cea de sus, care duce spre *Ruşava* şi *Vodiţa Mare,* pe amândouă părţile, cu nucii şi cu livezile şi cu *Tarovăţul* şi cu *Siliştea Bahnei'* (toate în Tr. Severin)[4]. Acest întins domeniu dunărean, unde mai târziu apar câteva sate noi, din care unele sunt amestecate în alte danii: *Potocul* sau *Potocetul, Petroviţa, Vârgoviţa, Elhoviţa sau Iloviţa*[5], cuprinde întregul teritoriu de la hotarul Banatului până aproape de Severin, împreună cu drumul din defileul Porţilor de Fier. Vom vedea în alt capitol concluziile ce se pot trage din această constatare.

5. Radu I, de la care nu ni s-a păstrat nici un document, ale cărui danii sunt amintite în actele urmaşilor, a dăruit mănăstirii Tismana, pe Dunăre, „satul *Vadul Cumanilor* cu jumătate *Topoma* (j. Dolj) şi balta *Bistreţde* la Topliţa până la Bârzogârla... cu satul *Hârsomunţii"* (j. Dolj), iar în preajma mănăstirii înşişi *Tismana,* cu partea care a fost „ligăcească şi rusească"[6]. Satul Hârsomunţii s-a numit mai târziu, după cât se pare, Hârşova şi a avut alături, încă din vremea lui Radu I, un alt sat, Sălcişoara sau Stăncişor, unde domnul dăruia lui Stanciu Vranin. Hârşova şi Sălcişoara sunt, probabil, cele două „sate călugăreşti" sau „Călugăreni" care apar în hrisoavele mai noi[7].

Tot acest domn trebuie să fie „Radu voievod Negru", care dăruieşte o parte din *Tâmna* (j. Mehedinţi) mănăstirii Topolniţa[8].

---

[1] Sacerdoţeanu, *Cea dintâi pedeapsă de „hiclenie",* p. 294—297. Textul în *Hurmuzaki,* voi. 1/2, p. 60. Pentru nume vezi şi *ibidem.* p. 99.

[2] D./.R., veac. XI1I-XV, p. 23-24.

într-alt document: „vârtejul de la mijloc, la Porţile de Fier", *ibidem,* p. 105.

Ibidem, p. 27. Sunt dăruite de asemenea găleţile domneşti de la *Satul lui Costea (Costeşti),* care va ajunge mai târziu în stăpânirea deplină a Tismanei şi venitul de la opt pescării de la Dunăre. *fadem,* p. 33 şi 61; cf. şi *ibidem,* p. 40. Satul *Vârgoviţa* se află probabil pe moşia Breşniţa.

ra,p.33.

l 'bidem, p. 61,89,104; veac. XVI, voi. I, p. 28. Arh.

St. Buc, Doc. ist., CXXX/96.

6. Dan I dăruieşte mănăstirii Tismana, în 1385, nucii de pe Jaleş, de la *Dăbăceşti* (Runcu, j. Gorj)[1], sat în care avea „a patra parte o rudă a domnului, Dumitru Dăbăcescu, care o dăruieşte la rândul său Tismanei[2]. Dan este şi cel dintâi domn despre care aflăm că a vândut un sat. Mircea cel Bătrân reîntăreşte mănăstirii Tismana satul *Saghevătul,* aflat lângă domeniul acestei mănăstiri de la Bistreţ, „ pe care 1-a cumpărat popa Nicodim de la Dan voievod"[3].

7. Din hrisoavele lui Mircea cel Bătrân cunoaştem un mare număr de sate domneşti, dintre care unele ridică probleme istorice noi. într-o situaţie clară apare numai satul *Jiblea* (j. Argeş). în 1389 Mircea arată că, după ce a zidit mănăstirea, a socotit să-i lărgească şi hotarul. „Deci am luat locul ce ţine de satul Jiblea de la priboiul de jos la vârful muntelui numit Cozia... şi l-am dăruit mănăstirii"; iar „în schimb pentru aceasta, am slobozit boierilor cărora a fost acea ocină... ceea ce a rămas din Jiblea, cât se ţine din cât le-a fost vechea ocină", scutind-o de orice slujbe şi dări. în plus „le-am dăruit... şi satul pe Olt numit *Orleştii,* în locul celui pe care l-am dat... bisericii... care a fost mai înainte la mănăstirea Codmeana"[4]. în corpul actului se adaugă specificarea că schimbul a fost făcut „în faţa a mulţi martori", arătaţi anume. Chipul în care procedează domnul în această împrejurare este deosebit de caracteristic. Deşi în text nu se subliniază acordul vechilor stăpâni şi cu toate că, în fapt, au putut exista presiuni din partea domnului interesat să lărgească hotarul ctitoriei sale, este evident că nu avem de-a face cu un act juridic de autoritate, ci cu o învoială între părţi; domnul dă un sat pentru o parte de moşie, acordând în plus imunităţi, învoiala nu au voie să o strice nici domnii următori, nici călugării, nici boierii „cărora li s-a făcut schimbul" sau urmaşii lor. „Cine s-ar încumeta să schimbe ... să fie blestemat"[5].

Despre toate celelalte sate ale lui Mircea cel Bătrân documentele nu arată în ce chip au ajuns domneşti. Constatăm mai întâi că el măreşte domeniul Vodiţei de la Severin, care acum trece de-a dreptul în stăpânirea mănăstirii Tismana; dar în această privinţă, textele respective cuprind nepotriviri şi prezintă, în plus, răzături şi adausuri marginale, adesea de altă mână[6]. în 1387, domnul afirmă că a dăruit mănăstirii Tismana satele *Varonicele, Prilepeţul, Petroviţa şi Vârliţa*[7], dar tot Mircea arată, într-un hrisov mai nou, că ultimile două sunt danii ale lui Vladislav I către Vodiţa[8]. *Este probabil că, în 1387, domnul întărise şi sate care se înfiinţaseră între timp pe domeniul stăpânit mai dinainte de cele două mănăstiri.* Tot în 1387, Mircea dăruieşte Tismanei satul *Jarcovăţ,* a cărui poziţie în acte

[1] D./.R.-, veac. XIII - XV,p. 32,40,45.
[2] *Ibidem,* p .41,45,47.
[3] Un hrisov original al lui Mircea cel Bătrân *(ibidem,* p. 61) şi alte trei de la domnii următori, de asemenea originale *(ibidem,* p. 79 — 105,135) arată lămurit că satul a fost cumpărat de Nicodim „de la" Dan voievod. Totuşi, un alt original al lui Mircea cel Bătrân *(ibidem,* p. 47) indică, probabil greşit, că Nicodim a cumpărat satul „sub" Dan voievod.
[4] Orleştii este satul lui Cazan de mai sus. Mănăstirile Cozia şi Codmeana se aflau sub o administraţie unică.
[5] *D.I.R.,* veac. XIII - XV, p. 44.
[6] /bi</em, veac. XIII - XV,p. 40,45.61,notele.
[7] *Ibidem,* p. 40. Pentru satul Varonicele mănăstirea purta procese în sec. al XVI-lea cu Frăţilă ş.a., care pretindeau că satul este al lor, *ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 99.
[8] *Ibidem,* veac. XIII — XV, p. 61. Aşa l-am considerat mai sus.

este neclară, poate împreună cu siliştea Bresniţei'; iar în 1391 — 1392 adaugă *Şuşiţa* ; Topolniţa[2], pe moşia căreia apare apoi satul Novoselţi[3]. Cu excepţia Şuşiţei, toate celelal sate au dispărut, dar în hotărniciile moşiei Bresniţa, făcute pe temeiul actelor ce păstrează şi azi, moşiile lor au fost considerate „trupuri" ale acesteia[4]. In marginea de api a marelui domeniu de la Severin, mănăstirea Tismana primeşte satul Bistriţa „cu vama" In aceeaşi regiune dunăreană, Mircea face danii şi mănăstirii Cozia. „Satele de Severin", dăruite acesteia, sunt *Curilo, Gârdanovăţ* şi *Micleusăvăţ* lângă care se va înfiin mai târziu un sat nou, *Cărarea[6].* Alături, domnul mai dăruieşte ctitoriei sale satul „de j Dunăre" *Poroiniţa* (Poroina Mică, j. Mehedinţi)[7], ba chiar un metoh, o moară şi vii Bistriţa[8], unde s-a văzut că stăpânea mănăstirea Tismana. Cozia va mai primi un foar întins domeniu în Balta Ialomiţei <j. Ialomiţa>, adică „toate bălţile de la Dunăre începân de la *Săpatul,* până la Gura Ialomiţei"[9], cu venituri şi imunităţi neobişnuite. Lângă bali erau încă de atunci, ori s-au înfiinţat ceva mai târziu, satele *Cărăreni[10]*şi *Lumineni"* (] Hagieni), *Corneni* sau *Cornul lui Jigov[12]* (lângă Chioara) şi metohurile cu moara de 1 *Vodna[13].* Tot pe Dunăre, la „Cătălui, la Giurgiu", Mircea mai dăruieşte Coziei sati *Bujoreni* şi o moară[14] (poate la Căscioarele, j. Ilfov), iar la apus de vărsarea Oltului sati

---

[1] Nu se poate înţelege geografic indicaţia „satul Jarcovăţ şi seliştea Stăncişor pe balta Bistriţei, pe dealul unde fost odinioară satul Bresniţa", *ibidem,* p. 40. Numele „Bresniţa" este scris în act de altă mână (vezi nota). Inti alt hrisov al lui Mircea *(ibidem,p.* 45) apare în context: „Sălcişor pe balta Bistriţei, pe partea care a fostodinioar a lui Stanciu Vranin". Sălcişoara este însă la balta Bistreţ, tot stăpânire a Tismanei *(ibidem,* p. 61,79 etc). I sfârşit, în hrisoavele lui Mircea mai găsim: .Jarcovăţ cu Potocul" *(ibidem,* p. 47) dar şi „Jidovstita cu Potocul *(ibidem.p.* 33,41).

[2] *Ibidem,* p. 45.

[3] *Ibidem,* p. 61.

[4] Vezi în special hotărnicia din 1851 a lui N. Râmniceanu, Arh. St. Buc, Planuri şi hotărnicii jud. Mehedinţi nr. 18 şi actele fondului Tismana, pach. III, XXII şi LVII. Localizarea satelor Petroviţa şi Vârliţa nu este totuş sigură.

[5] *D.I.R.,* veac. XIII—XV, p. 61 (text răzuit). Stăpânirea Bistriţei, unde doamna Calinichia, mama lui Mircea ce Bătrân, a dăruit mănăstirii Tismana o moară care fusese a lui Basca *(ibidem,* p. 47), poate a fost contestată! deoarece în diplomele lui Sigismund şi Huniade, (p. 88—90,113—115) se spune: „Şi încă am aflat adevărul ca şi mai înainte Bistriţa a fost bisericească şi pentru rugămintea lor... am dat-o popii Agaton şi călugărilor".

[6]/Wdera,p,60.

[7] *Ibidem,* p. 54.

Menţiune în hrisovul lui Radu Prasnaglava din 1421 *(ibidem,* p. 76). [9] *Ibidem,* p. 50. Expresia „de la Săpatul până la Gura Ialomiţei" este înlocuită, într-un sat al lui Matei Basarab Prin: „de la Stelnica până la Gura Ialomiţei", Arh. St. Buc, ms. 712, f. 534 v.

D.I.R., veac XIII—XV, p. 76. Este satul nenumit de la Gura Ialomiţei, unde se face slobozie, *ibidem,p.* 52 — 53.

[11] *Ibidem.p. 81,95* şi urm.

[12] *Ibidem.p.* 81,95 şi urm.

[13]*Ibidem,p.* 76.

[4] *Ibidem, p.* 54.

Vădăstriţa[1] şi balta *Mamina*[2] (parte din actualul Potel), unde se va înfiinţa probabil mai târziu satul *Orlea*[3].

în interiorul ţării, cele două mănăstiri de mai sus primesc de asemena un număr de sate, care n-au însă valoarea şi întinderea celor de la Dunăre. Tismanei i se dau: *Trufeşti, Piatra* şi *Obedinul* (sate dispărute lângă Corzu, j. Mehedinţi), unde în secolul următor se petrec încercări de cnezire şi răzvrătiri[4], *Ciauri,* pentru care se vor purta de asemenea procese, *Ugri* şi *Duşeşti* (ultimele două lângă actualul Ciauru, j. Gorj), *Ploştina, Leurda, Cireşeîul* şi părţi în *Pocruia, Groşani, Ohaba* (lângă Hobiţa) şi *Godineşti* (toate în j. Gorj)[5], cum şi „două bucăţi de sat" în *Aniniş* (neidentificat). Mănăstirea Cozia primeşte în 1388 satele *Brădăţeni* şi *Seaca*[6], iar în 1407: *Bucureştipe* Luncavăţ (azi Mareea), două sate mici pe Olt: *Bogdăneşti* şi *Luncini* (azi Lunca), *Uliţa* de la Râmnic (toate în j. Vâlcea) şi *Cireaşovul* (lângă or. Slatina, j. Olt)[7]; ultimul va ieşi din zestrea mănăstirii deoarece în 1413 jupanul Aldea, fratele lui Mircea cel Bătrân, îl putea dărui mănăstirii Cutlumus. Satul îi fusese dăruit de domn „pentru slujbă şi credinţă"[8]. Printr-un hrisov din 1409, Mircea mai adaugă mănăstirii Cozia un loc pe valea Prahovei[9], care nu poate fi identificat; iar actele urmaşilor îi atribuie dania satelor: *Bujoreni* şi *Olteni* (lângă or. R. Vâlcea, j. Vâlcea); *Stănceşti, Rădeştipe* Baţcov, un metoc şi două mori la *Spinet* (toate lângă or. Piteşti), *Floreni* (lângăBroşteni, j. Argeş) şi *Licura* (lângă Ocnele Mari, j. Vâlcea)[10].

Dar între daniile lui Mircea cel Bătrân către mănăstirea Cozia se găsesc şi sate despre care, deşi nu ni se spune cum au ajuns domneşti, ştim totuşi că la început nu au fost ale domnului. în 1388, în primul hrisov al acestei mănăstiri, Mircea arată că a dăruit „satul pe Olt, care a fost mai înainte al lui Cazan, numit *OrleştiQ.* Vâlcea) şi al doilea sat, care e pe Cricov, care a fost mai înainte al lui Stoian Halgaş"[1]'; iar în 1421, Radu Prasnaglava menţionează ca danie a lui Mircea satul *Viţicheşti* (j. Muscel), „ocina lui Basea"[12]. La Godineşti şi Ohaba, părţile dăruite se văd, mai târziu, a fi fost ale lui Dobrovoie şi Dragomir[13], iar *Pocnii* este numită de Mircea însuşi „baştină lui Tatomir, Voico şi Radoslav". Ca şi în cazul lui Radu I, aceste sate au putut fi cumpărate de'domn sau primite de el ca danie de la boierii menţionaţi sau, în sfârşit, au putut să cadă domneşti în vreun fel oarecare.

---

[1] *Ibidem,* p. 76,81 şi urm.

[2] *Ibidem,* p. 53,76 şi urm.

[3] în hrisovul din 1407 nu apare decât „locul numit Orlea", dar Radu Paisie arată satul ca danie a lui Mircea, *ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 223. Vezi însă şi *ibidem,* p. 85, unde trece ca danie a Craioveştilor.

[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi V,p. 222; VI. p. 48.

[5] Pentru toate v. *ibidem,* veac. XIII—XV, p. 61. Satele Leurda, Cireşeîul şi Godineşti, figurează într-un adaos marginal. Pentru cel din urmă vezi şi *ibidem,* veac. XVI, voi. III, p. 219.

[6] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 43.

[7] *Ibidem,* p. 54.

[8] *Ibidem,* p. 66.

[9] *Ibidem,* p. 57.

[D] tt>i</em,p.76,81,95,123; veac.XVI, voi. IV,p.479-480; VI.p.330; A*. **St.Buc.,M-reaAmota,VH/l.**

[I] *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p. 42.

[D] *Ibidem,* p. 76.

'

[B] *Ibidem,* veac. XVI, voi. III,p. 219.

Lui Mircea cel Bătrân domnii următori i-au atribuit şi danii către alte mănăstiri. L Glavocioc a dăruit satele *Călugărenii* de pe Neajlov (lângă Cupele, j. Vlaşa) şi *Călugăreni* de pe Teleorman (neidentificat)[1]. Dintr-un hrisov de la 1428, păstrat într-o copis defectuoasă, rezultă că tot el a dăruit satele *Fringhiseşti* (lângă Independenţa, j. Prahova si *Turbaţi* (j. Ilfov) mănăstirii Snagov[2]. O informaţie mai nouă indică anul 6896 (1387 1388) pentru dania unei părţi la *Purcăreni* (j. Muscel), către mănăstirea Codmeana[3]. To pe această cale aflăm despre daniile făcute la Cutlumus, unde „a înnoit sfântul hram.. făcându-1 ctitoria Ţării Româneşti"[4]. Aceste danii, reîntărite mai întâi de Ţepeluş, sunt *„Giurgiu* şi *Prislop* şi toate bălţile de la Sfiştov, pe tot Călmăţuiul şi *Comanca* (l Dorobanţu, j. Olt) şi *Laiovul lui Stroe* (Saele, j. Teleorman) şi *Dăneştii* (Dăneasa, j. Olt cu hotarul, cât a dăruit Mircea voievod; de la *Uibăreşti* (1. Dăneasa) să-şi ia călugări dijma, şi *Cireaşovul* pe Olt (j. Olt) şi *Grecii Călugăreşti* pe deal (prob. 1. Cireaşov) ş *Hârteştipe* Argeşel şi ocina lui Bucur... muntele *Strunga Hârtaştilor* şi satul *Mărăcine' Uda,* care era tot „din început", apare într-o întărire mai târziu[6]. Acestea formau mai multe domenii unitare, dintre care cel mai important se afla în jurul bălţii Suhaia,pe Călmătui ş pe cursul de jos al Oltului. Aici, întăriri mai noi vor menţiona siliştele *Sura* sau *Suraia Seaca, Cioara, Suhaia* (?) şi altele nenumite[7]. La Slatina şi în jurul ei se adăugau, lângă *Cireaşov şi Grecii Călugăreşti* sau *Călugăreni* (?), satele: *Şerbăneşti, Rotăreşt Clocociovul* şi probabil *Mărăcinele.* Stăpânirea din Muscel se găsea în jurul satului *Hârtieşti* (j. Muscel).

8. De la 1418 şi până după jumătatea secolului al XV-lea se întâlnesc mai puţim menţiuni despre bunurile rurale care au trecut prin stăpânirea domnilor, iar cele care apai sunt în mare parte nesigure şi greu de interpretat. în 1427, Dan II dăruieşte boierului Şerban *Voinejeştii* (?) pe Ratina (sat neidentificat) „pentru că mi-a slujit în toate războaie! cu dreaptă credinţă". Menţionarea credinţei arată că avem de-a face cu o danie[8]. Un an mai târziu, acelaşi domn „dăruieşte" un hrisov boierului Stroe cu fraţii şi altora, „ca să 1 fie *Modruzeştii* şi *Crăpeştii'®.* Actul nu cuprinde altă indicaţie, dar mai târziu apar date care aduc oarecare lămuriri în plus. In secolul următor, unul din cele două sate, Crăpeşti era al lui Vintilă portar, viitorul Vlad Vintilă voievod, care îl avea de moştenire[10], iar în

---

[1] *Ibidem,* voi. I, p. 42—84. Nu am trecut între daniile lui Mircea satele: Călimăneşti, dania lui Nan Udobă *(ibidem,* p. 42), Hinăteşti, dania lui Tatul *(ibidem),* jumătate din satul Mândra din Făgăraş, dăruit boierului Micul care era locuitor în Mândra *(ibidem,* p. 48). [2]*Ibidem,p.* 88.

[3] Arh. St. Buc, M-rea Cozia, L/2.

[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 96.

[5] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p.156.

[6] *Ibidem,* veac. XVI, voi. III, p. 154.

Ibidem, voi. II, p. 135; cf. şi Nandriş, *Documente româneşti,* p. 109, unde se descrie domeniul Cutlumusului de după Neagoe Basarab.

Ibidem, p. 83. Documentul este însă o copie, iar satul pare a fi Fringhiseşti, pe care îl găsim apoi în domeniu mănăstirii Snagov *(ibidem,* p. 88). [9] *Ibidem,* p. 85.

Ibidem, veac. XVI, voi. II, p. 19. Actul este foarte rupt, aşa că printre satele lui Vintilă, pe care din această ᶜauză nu le cunoaştem, s-ar putea să fie şi Modruzeşti.

15 /1, Stoica mare postelnic, desigur urmaşul boierilor de la 1428, se judeca în divan cu Pravăţ şi Dragomir, urmaşii lui Patru Braga, adică cu neamul lui Vintilă vodă, pentru acelaşi sat. Actele procesului aduc precizarea că satul a fost câştigat de „părinţii lui Stoica mare postelnic, de la Dan voievod, cu dreaptă şi credincioasă slujbă"[1], ceea ce înseamnă că hrisovul din 1428 cuprindea într-adevăr o danie. Cele două sate, aflate la nord-est de oraşul Buzău, erau vecine şi putem considera că au avut aceeaşi soartă.

Dan II pare a fi dăruit mănăstirii Tismana satele *Turcineşti* sau *Turrinovăţ* (lângă PloştinaJ. Mehedinţi) şi *Podeni*(lângăArjociJ. Mehedinţi),iarSnagovului satul *Vrăieşti(?)*[2].

9. Cu privire la Alexandru Aldea aflăm că în 1431 a dăruit mănăstirii Dealu satele *Alexeni* (j. Ialomiţa) şi *Răzvadul* „lângă mănăstire, sub deal"[3], iar în 1432 mănăstirii Cozia satul *Goleşti* (j. Argeş)[4], care va fi mai târziu retras de la această mănăstire, de vreme ce Basarab cel Tânăr îl va putea vinde unor favoriţi[5].

10. O menţiune cuprinsă într-un hrisov al lui Radu cel Mare arată că unchiul acestuia, Vlad Dracul (1436 — 1442, 1443 — 1446), a cumpărat,pentru mănăstirea Govora, o vie la *Copăcel* (1. Ocnele Mari), care este prima cumpărătură domnească pe care o constatăm documentar[6]. Un alt hrisov, de la acelaşi domn, va arăta numai că via a fost dăruită de Vlad voievod[7], ceea ce reprezintă o dovadă că, între daniile domneşti nearătate altfel în documente, sunt şi cumpărături.

O informaţie neclară, care se lămureşte, în oarecare măsură, cu ajutorul unui izvor extern, se referă la acelaşi domn. Printr-o poruncă a fiului său Radu cel Frumos, de la 1472, se reîntăresc lui Vâlcan, Stan, Radu şi Rusin, cu fraţii şi nepoţii la *Duşeşti,* din partea lui Mânjea patru părţi, „pentru că au dobândit-o de la părintele domniei mele, de la bătrânul Vlad voievod". Ei aduc acum în faţa domnului doisprezece boieri, de au mărturisit că le este „ocină veche"[8]. După toate probabilităţile, Mânjea este boierul care pribegia la Braşov în vremea lui Radu cel Frumos, împreună cu Mihail, Stan, Mircea şi Stoica. Printr-o scrisoare fără dată, Radu vodă îi cerea braşovenilor pe toţi, fiindcă „sunt hitlenii domniei mele", iar averea lor „este toată a domniei mele"[9]. Ar rezulta de aici că Mânjea 1-a viclenit mai întâi pe Vlad Dracul, care i-a confiscat averea dăruind-o unor credincioşi, cărora le-o întăreşte şi fiul său Radu cel Frumos, deoarece boierul continua să-1 viclenească şi pe el[10]. în legătură cu acest caz, mai trebuie făcută şi o altă constatare: după cum se va vedea mai departe, boierii mărturisitori apar în mod obişnuit în actele domneşti de întărire sau restituire, atunci când constatăm, sau putem presupune, o confiscare pentru viclenie.

---

[1] *Ibidem,* voi. IV, p. 19; V, p. 244.
[2] *Ibidem, p.* 79 (sate adaose deasupra rândului); p. 88 (copie defectoasă).
[3] *Ibidem,* veac. XI1I-XV,p. 82
[4] *Ibidem.p.* 93.
[s] *lbidem,p.* 166.
[6] *Ibidem, p. 241.*
[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 16.
[8] *Ibidem,* veac. XIII — XV, p. 147. Satul n-a putut fi localizat.
[9] Tocilescu, *534 documente istorice,* p. 74.
[1(1] Numele aminteşte pe cel al lui Mânjilă, considerat fiu al lui **Vlad Ţepeş (Iorga, *Contribuţiuni,* p. 2, n. 3)**

11. în 1453 apare a doua cumpărătură domnească, pe care o face Vladislav II. într-un hrisov, cunoscut numai din rezumate vechi, dat mănăstirii Bolintin, pentru sate şj ţigani domnul spune: „Şi am cumpărat domnia mea jumătate din *Bucşani* (j. Vlaş^a) ₛi am închinat-o mănăstirii"[1]. La acelaşi domn se referă menţiunea că Dan Oteşanul a dobândit ,de la Vladislav voievod de la Cosovo", partea lui Tolan din *Băleşti(l.* Novaci$_i$ j Gorj) Despre această danie mărturiseau, în 1492, doisprezece boieri, în faţa lui Vlad Qwgjyj[7] Ca şi Mânjea, Tolan pare a fi un boier viclean. în sfârşit, Vladislav II dăruieşte Diănăstii Argeş, fără altă precizare, satele *Brânceni* şi *Jegălia* de lângă Balta Ialomiţei, cu întinse hotare în Bărăgan[3].

12. Pe Vlad Tepeş îl constatăm mai întâi cumpărând sate. O poruncă a l$_u$j R$_a$du Şerban, din 1604, ne informează că *Satul Mare* (Săteni, j. Dâmboviţa) şi *V$]$_cana /:* Dâmboviţa) „au fost cumpărate de răposatul Vlad voievod Tepeş, dar a dat pe *Satul Mare* aspri 280.000, iar pe satul *Vâlcana* aspri 80.000; iar apoi răposatul Vlad voievod Ţepeş a dat zestre mai sus spusele sate surorii sale Alisandrei". Pentru moştenirea acesteia s-au purtat procese sub mai mulţi domni[4].

Tot Vlad Ţepeş pare a fi domnul care a dăruit mănăstirii Snagov — dupii tradiţie ctitoria sa — patru mori domneşti la *Dridih* (Dridu, j. Ilfov), despre care Radu ce] Frumos spune în 1464: „Şi oricâte sate au păzit acele mori, cât timp au fost domneşti, acţi$_{ea}$ g$_j$ j$_e$ păzească şi să le dreagă când se strică"[5]; iar Ţepeluş, reîntărindu-le cu aceeaşi formulă în 1482, precizează că le-a dat mănăstirii să le ţie „aşa cum au fost în zilele luj Vlad voievod"[6]. Satul Dridu a fost desigur vreme mai îndelungată în stăpânirea domnilor Tării Româneşti, care vor fi rezidat uneori aici, căci Radu cel Frumos, Vlad cel tânăr si Vladislav III au emis hrisoave din „Dridih"[7], unde se găsea, probabil, un conac dou$_n$e$_{sc}$ Satul a fost dăruit de Radu cel Mare mănăstirii Dealu[8].

Despre pretendenţii şi viclenii din vremea lui Ţepeş, cum şi despre mijloacele la care recurgea domnul împotriva lor, urmate fără îndoială de confiscarea averii, se canosc numeroase izvoare, mai ales străine. Vlad îşi începu domnia printr-un masacru al boierilor, la un banchet[9]. Cu un prilej asemănător, mai trage în ţeapă „un număr de cinci sute" învinuindu-i că au răsturnat, prin uneltirile lor, atâtea domni încât nici unul nu eri atât de tânăr, încât să fi cunoscut mai puţini de şapte[i0]. Dar, cu toate că relatările contempt)$_{rilnj}$j[$_{or}$ arată că Ţepeş a ucis o mare parte din fruntaşii boierimii[1'], nu cunoaştem decât dţ»uă sate confiscate de el pentru viclenie: *Glodul,* care este însăşi vatra mănăstirii Govora$_s$isatul

~*D.I.R.,* veac. XIII — XV, p. 125.
[2] *Ibidem,p.* 209.
[3] *Ibidem,* veac. XVII, vol.II, p. 86,297.
[4] *Ibidem,* voi. I, p. 106 — 107.
[5] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 137.
Ibidem, p. 172
^ *Ibidem,*p. 145; veac. XVI, voi. 1 , p. 72,182. $_9$
[ft]«fem, veac. XVII, voi. II, p. 297.
^Chalcocondil, *Expuneri istorice,* p. 283. „
[Bc]heim, *Gedicht iiber,* p. 4<) —41. Chalcocondil, *Expuneri istorice,* p. 283.

alăturat *Hinţa.* Amândouă erau ale acestei mănăstiri încă „de la începutul Ţării Româneşti", dar în zilele lui Vlad voievod Ţepeş „a fost un boier ce se chema Albul cel mare. Astfel, a luat mai sus numitele sate cu sila şi încă a pustiit şi sfânta mănăstire. Şi după aceea ... Albul cel mare s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Ţepeş, iar Vlad voievod a ieşit cu oaste împotriva lui şi 1-a prins şi 1-atăiat, pe el şi pe tot neamul lui. Astfel a văzut Vlad voievod mănăstirea pustie, de aceea a miluit cu aceste sate ... pe nişte slugi ale sale"[1]. Cu alte cuvinte, domnul le-a confiscat de la viclean şi nu le-a mai înapoiat mănăstirii, ci le-a dăruit unor boieri. Satele vor fi răscumpărate mai târziu, pentru mănăstirea Govora, de Vlad Călugărul şi Radu cel Mare.

înainte şi după jumătatea secolului al XV-lea se cunosc mai mulţi boieri cu numele Albu, cel mai important dintre ei fiind principalul sfătuitor al lui Alexandru Aldea, care a condus de fapt ţara în vremea acestuia[2]. Altul pare a fi Albul vistier, dintr-o scrisoare a pretendentului Dan, adversarul lui Vlad Ţepeş, care se găsea, la 2 martie 1460, la Braşov[3]. Un Alb vistier apare într-un hrisov din 1517, al lui Neagoe Basarab, în care se arată că atunci când Radu cel Mare a răscumpărat *Glodul de* la Cârstea şi fiii lui Dan, egumenul Govorei a cumpărat şi el o parte dintr-un sat, vecin cu cele cotropite de Albu cel mare, *Guneşti,* şi anume „cât a ţinut Alb vistier", dând-o boierului Cârstea „de asemenea pentru Glod"[4]. în actele mănăstirii Govora se mai întâlnesc omonimii Albul spătar din Runc[5] şi Albul, fratele lui Vlaicu, stăpân în Stoiceni pe Olt, adică în satul de zestre al mamei lui Radu cel Mare. Este probabil că avem de-a face cu o familie de feudali cu înrudiri domneşti, sugerate şi de daniile de la Govora, în care numele *Albu* s-a repetat de mai multe ori în cursul vremii, ceea ce ne împiedică să hotărâm care dintre omonimi va fi fost pretendentul din vremea lui Ţepeş. în orice caz, putem reţine constatarea că Albul cel mare a stăpânit sate din apropierea oraşului Râmnicu-Vâlcea, o regiune de unde vom vedea că s-au ridicat şi alţi pretendenţi la tronul Ţării Româneşti.

13. în stăpânirea lui Radu cel Frumos constatăm mai întâi „o vie care a fost domnească", la *Topoloveiji* (j. Muscel), dăruită în 1464 mănăstirii Snagov[6]. Aici, lângă Piteşti, unde Neagoe Basarab va ridica un „foişor", au avut vii şi alţi domni, iar în secolul următor este menţionat chiar un deal domnesc, ceea ce poate însemna o podgorie domnească de caracter permanent.

Prin schimb, Radu a primit două sate, dăruite de el mănăstirii şi cetăţii Tismana. In 1493, Vlad Călugărul confirmă dregătorului din casa domnească Hrănitul spătar şi soţiei sale Marga *„Băleştii* de Jiu toţi ..., cât a ţinut Albul şi *Budenii* toţi..., cât au ţinut fiii lui Albul, pentru că le-a luat fratele domniei mele Radu voievod «cel Frumos» *Pocruia* şi *Godineşti* de la socrul lui Hrănitul, de la jupan Cârstea şi de la Stănilă, de le-a aşezat sub

[1] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. III, p. 4.
[2] Bogdan, Documente, p. 58,60,250—251.
[3] *Ibidem,p.326.*
[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. I, p. 128. Pentru vecinătatea **satelor *Glodul, Hinţa,* şi *Buneşti, ibidem,p.* 266.**
[5] *Ibidem,p.* 16.
[6] *Ibidem.p.* 137.

stăpânirea sfintei mănăstiri Tismana şi sub cetate. Astfel, pentru acele sate, el le-'a dat Băleştii şi Budenii toţi, cât a ţinut Albul şi fiii lui Albul"[1]. Sub ce titlu a dispus însă Radu voievod de satele Băleşti şi Budeni (j. Gorj)? După toate probabilităţile, acestea au căzut domneşti pentru viclenie, căci o confiscare pentru desherenţă este greu de presupus, deoarece actul arată că Albul avea mai mulţi fii. De altfel, domnia lui Radu cel Fumos a fost zguduită de comploturi boiereşti, provocate, între altele, de amestecul lui Ştefan cel Mare, ceea ce a dat prilej domnului să confişte şi satul *Lupia* (Lipia-Bojdani, j. Ilfov), unde jumătate va fi întărită de Radu cel Mare, în 1505, jupanului Patru cu fiii Dan şi Dobrin, fiindcă le era dedină; iar despre cealaltă jumătate, domnul spunea că „au pierdut-o încă în zilele unchiului domniei mele Radu voievod", deci Radu cel Frumos, adăugând că jupanii Dan şi Dobrin au adus în divan pe „vlastelinii domniei mele jupan Stroe vornic si jupan Teodosie vistier, de au mărturisit că le-a fost veche şi dreaptă ocină, dedină. Astfel si domnia mea am dat-o jupanului Dan şi jupanului Dobrin... ca să le fie ocină". Domnul primeşte doi cai buni, de 2.000 aspri[2]. Faptul că, „viclenia" n-a fost menţionată textual de Radu cel Mare nu trebuie să mire: acest termen nu este întrebuinţat niciodată de domnul care restituie, unor „slugi şi boieri" ai săi, sate confiscate de domnii anteriori, deoarece cuvântul era infamant.

Un hrisov al lui Radu cel Frumos din 1465 se referă tot la sate şi părţi căzute domneşti, dar aici caracterul însuşirii lor de către domn este şi mai greu de deslușit. Radu dă slugii sale Vrabeţ şi fraţilor săi Dragomir, Necula, Gheorghe şi Minca *„Padeşul de Sus* ... (rupt) şi de la *Roşia lui Ştirbet* a treia parte şi la *Roşia lui Slavei* a treia parte şi de asemenea şi a treia parte din *Piscupeşti,* oricâte prădalice sunt şi din *Bujoreşti* jumătate şi *Berivoieşti* şi din *Vadeni* jumătate şi *Slăvileşti"*[3]. Aceste sate căzuseră probabil toate prădalnice — nu numai Piscupeştii; dar termenul „prădalica" desemnează atât sate rămase fără moştenitori legali, cât şi luate pentru viclenie[4].

Un număr de alte sate se constată a fi fost dăruite sau vândute de Radu, fără ca actele să ne lămurească oricât de puţin în ce chip ajunseseră în stăpânirea domnului. Unor boieri, Stoica Nanaş, cu verii şi nepoţii săi, el le dăruieşte, în 1475, următoarele sate: „jumătate

---

[1] *Ibidem,* p. 217. Atrage atenţia faptul că satul *Budeni* este întărit tot de Vlad Călugărul, încă dini 486, boierilor Roman, Jitian, Albul ş.a., pentru că le era dedină, *ibidem,* p. 185.

[2] *Ibidem,* p. 32., în 1571 se va afirma că partea „a fost cumpărată de la Radu voievod cel Bun, pentru doi cai buni, preţ de 20(X) aspri", *ibidem,* voi. IV, p. 5.

[3] *Ibidem,* veac. XIII —XV, p. 139—140. Satele se identifică astfel: *Bujoreşti* (Gura Bujorăscului, 1. Giogova), *Piscupeşti* (sat disp. tot acolo), *Berivoieşti* (sat disp. 1. Padeş), *Vădeni* probabil Văeni, *Roşia* (Roşia de Jiu) şi 5/îîvi7e.șt/(Slivulești).

[4] Ultima discuţie la Panaitescu, *Urme feudale,* p. 160—163. In situaţia de azi a informaţiei, nu se poate hotăra caracterul acestei prădalice. Observ totuşi că satele dăruite lui Vrabeţ se găseau în apropierea satului Giogova, care poate că a şi figurat în partea ruptă a actului; iar Giogova a fost, în această vreme, un centru de insurecţii boiereşti. „Mehedinţenii", care au omorât în acest sat pe Ţepeluş nu sunt, cum a interpretat Iorga, „oamenii cetăţii Mehedia" *{Istoria românilor,* voi. IV, p. 208), ci boierii din Mehedinţi (Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul,* p. 35) duşmanii lui Stanciu din Giogova, cumnatul ucisului. Constat că trei porunci scurte şi fără divan, cum vom vedea că dau de obicei domnii atunci când hotărăsc soarta unor bunuri confiscate sau în litigiu, emise de Radu cel Frumos şi Vlad Călugărul, *(D.I.R.,* veac. XIII -XV, p. 143,148,178) par să se fi referit la situaţii asemănătoare celor din satele lui Vrabeţ. Aceste porunci cuprind acte din aceeaşi regiune geografică — de la Jilţi —, numite [de ob]'cei în aceste sate „silişti", ceea ce poate însemna aici sat fără stăpân şi fără bir, nu fără locuitori.

din ... *Sătlani* şi *Râuşorul* tot şi *Copăcelul* tot şi la *Voila* jumătate şi *Ucea* toată, *Porumbacul de Jos* jumătate... *Cârtişoara...* şi jumătate din Sărata... *Porumbacul lui Tatomir şi Porumbacul de Sus...* şi pe Argeş... şi *Săsciori* şi *Bumbueşti* şi *Clocotici...,* pentru că au dobândit de la domnia mea cu slujba". Primele unsprezece sate sunt din Făgăraş, celelalte din Loviste. Hrisovul are multe locuri ilizibile sau rupte[1]. Lui Hamza din Obislav, ruda Craioveştilor şi ctitorul mănăstirii Glavacioc, Radu cel Frumos îi dăruieşte două sate, *Călugăreştii* şi *Câmpul Mara* (neidentificate). în 1496, Radu cel Mare le reîntărea lui Hamza, printr-o poruncă fără divan, arătând că au fost dobândite „cu slujba, în vremea unchiului domniei sale Radu voievod"[2]. Lui Cârjeu vistier îi dăruieşte, pentru slujba ce i-a slujit, nişte mori pe Râul Doamnei, la *MiceştiQ.* Muscel), regiune unde vom constata numeroase viclenii. Morile ajung la Pârvu vornicul Craiovescu şi apoi la mănăstirea Bistriţa, iar într-o vreme mai nouă vor fi cotropite de doi boieri mari, favoriţi ai unor domni şi vicleni ai altora, Oancea din Batiu şi Vlaicu din Piscani[3].

,

Două hrisoave ale lui Radu cel Frumos, păstrate în traduceri defectoase, sânt foartţ greu de interpretat.

în 1469 domnul dă boierului Mihai pe care actele îl numesc „de neam mare şi statornic, fiului său Stan şi bătrânului Chirtop „satul *Ruşii* toţi şi *Muşeteşti* şi *Hileşti* şi *Racovita* şi *Tătărăi de lângă Colceac* şi siliştea de la *Amza* (?) şi toată siliştea *Sentestilor* şi *Grecii* toţi, pentru că i-au fost cumpărat de la domnia mea drept un cal bun turcesc, însă şi *Tătuleştii* iar drept un cal bun şi *Cemăteştii* iar au fost cumpăraţi de la domnia mea, iar pentru un cal domnesc şi *Sturzenii* toţi şi *Brana* (?) şi iar *Ruşii dân Târgovişte* toţi, ce i-am dat". în 1475 se adaugă „ocina *Bucovei* de lângă Colceac ... pentru că i-au cumpărat de la domnia mea drept un cal bun turcesc. Pentru aceasta am iertat pe acest boieriu şi de vinăriciu domnesc pe pământ cu o taşnăli" (sic). Actul cuprinde şi cumpărături, „de la Amza (!)" şi de la alţii[4]. Dintre aceste sate, *Ruşii* şi *Racovita* se găseau în apropierea oraşului Târgovişte[5]. Primul, în care vom mai constata o parte domnească, s-a aflat chiar într-o anumită legătură faţă de oraşul vecin, deoarece în 1451 Vladislav II hotărâse ca satul Ruşi să nu dea vamă la Târgovişte[6]. Vom vedea mai departe ce încheieri sugerează aceste situaţii.

Despre Radu cel Frumos aflăm că a făcut şi o importantă danie mănăstirii Dealu. Printr-un hrisov din 1474, cunoscut numai din reîntăriri ale altor domni[7], el dă acestei mănăstiri, în condiţii de imunitate asemănătoare celor acordate de Mircea cel Bătrân Coziei, şi în aceeaşi regiune, balta *Cameniţa* şi gârla *Săltava,* care se întindea în Balta Ialomiţei, la sus de domeniul mănăstirii Cozia. în vecinătate se găseau satele pe care mănăstirea Dealu le primise de la Vladislav II.

---

[1] D./.i?.,veac.XIII-XV,p. 148-149.

[2] *Ibidem,* p. 238.

[3] *Ibidem,* veac. XVI, **voi.** II,p. 126-127.

[4]/b/V/em,p. 143,151.

[5] Dintre celelalte sate se pot localiza: *Tătărăii de lângă Colceac,* probabil lângă *Stroieşti* (j. **Ilfov), *Şenteşti* (j.** Ialomiţa), *Greci*(j. Ilfov), *Tătuleşti*(lângă Cornăteşti, j. Prahova) şi *Cemăteşti*(j. Prahova). [6]D./.R.,veac.XI!1-XV,p. 119. [7] *Ibidem.p.* 151; veac.XVII, voi.II,p. 298.

14. în puţinele acte păstrate de la Basarab Laiotă nu întâlnim sate domneşti; dar într-o poruncă din 1510, Vlad cel Tânăr arată că „tatăl prea cinstitului vlastelin ..., încă şi din casă şi cumnatul domniei mele, jupan Calotă fost vistier", a dobândit două sate, *Slăveni* şi *Stoeneşti* (j. Romanaţi) „încă din zilele lui Ţepeş voievod. După aceea şi fratele domniei mele Radu voievod a miluit pe jupan Calotă vistier". Calotă se judeca în faţa lui Vlad cel Tânăr „cu Sin gramatic şi cu fiica lui Voico al lui Tatul, Anca", ceea ce ne ajută să înţelegem mai bine conţinutul actului[1], *căci Voicul al lui Tatu! este cunoscutul boier viclean, care în 1476 era adăpostit la Braşov, spre marea supărare a lui Laiotă Basarab*[2]. Cele două sate, revendicate în 1510 de fiica sa, au fost desigur confiscate de Laiotă, care le-a dăruit părintelui lui Calotă vistier.

15. Relativ la Basarab cel Tânăr (Ţepeluş), găsim următoarele informaţii: în 1479 cumpără o vie „de la Cepal Mustafa", probabil la *Vihorâţi* (Viforâţa, j. Dâmboviţa) pe care o dăruieşte mănăstirii Bolintin[3]. Un an mai târziu dă zestre vlastelinului Ticuci şi Dobrei, aceasta din urmă desigur o rudă apropiată a domnului, partea lui Manciu din Bărăşti (Bărăştii de Cepturi, j. Vâlcea) şi satele *Băieştiij.* Vâlcea) şi *Turcineştii de la Ablanita* (?). Prin acelaşi act vinde lui Ticuci şi fraţilor săi satele *Cepturile* «Bărăştii de Cepturi»,partea lui Cojoc şi *Goleştiii}.* Argeş), pentru 80 de florini[4]. în 1482, Ţepeluş dăruieşte mănăstirii Snagov jumătate din satul *Velea* (j. Vlaşca), care va ajunge încă o dată domnesc[5].

în mai multe sate constatăm, sau trebuie să presupunem, confiscări pentru dezherenţă sau viclenie. în 1478, Ţepeluş „vinde" pe un cal bun de 800 aspri, slugii sale Solea cu fiul său Şerban şi lui Dragomir, Şerban şi Stoica jumătate din *Zăvideni* probabil lângă Juguru (j. Vâlcea), „pentru că au aflat doisprezece boieri şi au mărturisit în faţa domnului că este ocină domnească"[6]; iar într-o poruncă din 1482, Vlad Călugărul zice că Stoica vornic a dobândit la *Miceşti* (j. Muscel) „partea lui Sinea şi a lui Vânjea şi a lui Curcea şi a lui Vlaicul... de la Basarab cel Tânăr, cu slujba de la domnia sa şi iarăşi apoi şi de la domnia mea. încă au venit doisprezece boieri şi au dat-o că este prădalică domnească". Existenţa mai multor stăpâni, *care şi-au pierdut partea în acelaşi timp,* exclude dezherenţă şi sugerează o viclenie*. Stoica vornic a dăruit această parte lui Roman şi fraţilor săi Dan, Radul, Micul, Muşat şi Stoica „pentru că i-au fost slugi", iar aceştia dau domnului doi cai „de au şi cumpărat-o"[7]. Pe slugile domneşti Radu şi fraţii săi îi cunoaştem încă din 1481, dintr-o poruncă a lui Basarab cel Tânăr însuşi, prin care li se întăreşte părţi în *Liteşti* (Uliteasca, j. Argeş) şi *Miceşti,* cumpărate de la Zamona şi de la fiii lui Ganea[8]; dar tot ei sunt slugile domneşti din două porunci fără dată ale lui Vlad

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 58.
[2] *Bogdan, Documente,* p. 333.
[3] D./.R., veac. XIII-XV, p. 164.
Ibidem, p. 166. Ultimul sat este cel dăruit de Alexandru Aldea mănăstirii Cozia.
Ibidem, p. 171. [6]
Ibidem, p. 162.
Ibidem, p. 173—174. Numele unuia dintre cei ce pierd părţi la Miceşti, Vânjea, aminteşte **pe Mânjea,**boietui viclean din 1463. * Aide/n, p. 170—171.
Aşa a fost considerată aici.

Călugărul, atribuite greşit lui Vlad cel Tânăr[1], prin care li se dă „la *Miceşti* partea lui Stanco, pentru că s-au arătat cu dreaptă slujbă faţă de domnia mea". Unul dintre ei, Dan, este numit Dan Puşcarul. La sfârşit, tot ei sunt verii slugilor domneşti Toma, Mihail, Stan şi Cârstian, dintr-un act al lui Radu cel Mare, care vin împreună cu mătuşa lor şi se unesc pe ocină, „ca să fie fraţi nedespărţiţi în veci"[2]. înfrăţirea pune capăt prigoanei dintre ei, căci mai înainte Vlad Călugărul arătase că „mătuşa se plânge de Dan puşcarul şi iarăşi Dan se plânge de mătuşă"[3].

Nu se poate lămuri deocamdată de ce a căzut domnească probabil tot în vremea lui Ţepeluş a şasea parte din satele *Curtişoara, Bălteni, Dobwtin* (Dobrotinet) şi *Fântâna Fagului,* toate lîngă oraşul Slatina. Vlad Călugărul, care vindea „aceste părţi pentru a doua oară, drept un cal bun, turcesc", arată că au fost cîştigate de Milco stolnic, jupaniţa lui Anca, Stanciu Canatnicul şi fratele jupaniţei Anca, Stanislav, cu dreaptă slujbă „de la Basarab voievod". „Şi iarăşi le-au cumpărat de la Basarab voievod drept doi cai buni"[4]. Milco stolnic este numit altădată „vlastelin"[5] termen sub care sunt desemnaţi de obicei boierii din familia domnului.

16. Pe Vlad Călugărul îl aflăm mai întâi cumpărând un număr relativ important de sate, despre care documentele ulterioare aduc în majoritatea cazurilor informaţii contradictorii.

Hinţa, adică moşia de vatră a mănăstirii Govora, este cumpărată în 1488 de la Stanciul, fiul lui Voinea din Ocne şi de la Dan şi Vâlcul din Glod, la care ajunsese în urma cotropirii lui Albul cel mare şi a daniei lui Ţepeş. Vlad Călugărul însuşi afirmă că a plătit-o cu 1 500 aspri şi o dăruieşte mănăstirii[6]; dar peste patru ani, în 1492, el se rectifică, arătând că „jumătate a cumpărat-o domnia mea de la Stanciul, fiul lui Voinea, pentru 700 aspri, iar cealaltă jumătate a cumpărat-o jupan Staico logofăt de la Dan şi de la Cârstea din Glod, pentru 800 aspri"[7]. în 1496, Radu cel Mare îşi atribuie sieşi cumpărarea jumătăţii lui Vlad Călugărul[8], cum va face şi cu alte cumpărături ale tatălui său, probabil fiindcă fusese coregent al acestuia. Răscumpărarea satului Hinţa, care fusese al Govorei „încă din zilele de demult, de cînd este Ţara Românească şi de când s-a zidit întâi mănăstirea", s-a făcut desigur fără voia stăpânilor de la sfârşitul veacului al XV-lea ai satului, de vreme ce îndată după moartea lui Radu cel Mare, sub Mihnea cel Rău, Cârstea şi nepotul său se pârâu cu

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 56,67.
[2] *Ibidem,* veac. XIH-XV, p. 235.
[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 56, unde cuvântul „mătuşă" este redat greşit ca antroponimic: „Baba". Este posibil ca Stance, pe a căror parte se certau aceştia, să fie jupan Stance, fratele lui Badea, boierul lui Laiotă Basarab, stăpân de sate în aceeaşi regiune, *(ibidem,* p. 152).
[4] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 196.
[5] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II,p. 97.
[6] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 190.
[7] *Ibidem,* p. 212, Stoico logofăt e boierul din Ruşii de pe Mosteşti. fn 1502 se rectifică preţul cumpărăturii sale în 700 aspri, *ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 15. Alte contraziceri, *ibidem,* voi. I, p. 44; II, p. 150.
[8] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 241; veac. XVI, voi. I,p. 15.

călugării, fără vreun rezultat; iar în 1533 şi 1551 urmaşii lor purtau şi ei procese zadarnice[1].

Tot pentru a le dărui mănăstirii Govora, Vlad Călugărul a mai cumpărat trei sate: *Nănăşeşti* (lângă Galicea), *Ioneşti* (Ioneştii Govorei) şi *Urşi* (toate în j. Argeş). La Nănăşeşti, Vlad cumpără în 1489 partea cu mori a lui Bilă, pentru 1400 aspri. O altă parte fusese cumpărată, de la Straus, de egumenul mănăstirii, pentru aceeaşi sumă. în 1496 Radu cel Mare zice însă că părintele său a cumpărat satul cu 5.000 aspri; iar în confirmarea din 1502, pretinde că „Nănăşeştii toţi, cu morile ... le-a cumpărat Vlad voievod şi după aceea le-a cumpărat domnia mea de la Bilea ... pentru 1400 aspri şi partea lui Straua, pentru 1600 aspri"[2]. Şi aici urmaşii vânzătorilor: Stan, fiul lui Bilea din Săpata şi Danciu din Crăceşti, vor pretinde mai târziu, de altfel zadarnic, „că nu a fost cumpărată partea lui Bilea din Nănăşeşti, ci a fost cotropită"[3]. Satul *Ioneşti* cu siliştea *Corbeni* sau *Corbeneşti* este cumpărată în 1494 de la urmaşii lui Jitian, pentru 7 000 aspri. Şi în acest caz Radu cel Mare va afirma că 1-a cumpărat el „de la Bordea şi de la jupaniţa Anca, fiica lui Jitian", preţul indicat în reîntăririle succesive fiind când 120 florini ungureşti, când 6 000 sau 7 000 aspri[4]. în sfârşit, la *Urşi,* Vlad Călugărul cumpără un vad de moară de la Stoica, pentru 600 aspri. Fiul său va arăta de asemenea că 1-a cumpărat el, dar pentru 800 aspri[5].

Alte sate au fost cumpărate de Vlad Călugărul spre a fi dăruite mănăstirii Glavacioc: *Velea* (j. Vlaşca) şi satul alăturat *Zăvârstea* (Izvârta) de la Radu Trământan, fratele lui Cazan logofătul, donator la Snagov, cumpărate pe 200 florini ungureşti, 16 coţi de postav de Ipriu, 24 coţi de postav surit de Giura şi 200 aspri[6]; *Crângeri* şi *Sumărineşti* (lângă mănăstirea Glavacioc, j. Vlaşca), din care primul a fost cumpărat pentru 100 florini ungureşti, de la fiii boierului Mircea, Tatul şi Taxabă, iar al doilea de la Voico al Tatului, pentru 140 florini[7]. Deoarece Voico este cel ce închină, cum se va vedea, jumătate din Topoloveni lui Gherghina pârcălab, cumnatul domnului, pentru a-şi scăpa fiul viclean de la moarte, s-ar putea ca vânzarea satelor Crângeni şi Sumărineşti către domn să se fi petrecut în mod forţat, în aceleaşi împrejurări. Tot pentru mănăstirea Glavacioc, domnul cumpără a treia parte din muntele *Prislop,* (j. Argeş) cu loc de stână, de la egumenul Lazăr al mănăstirii Brădet, plătindu-1 cu un Tetraevanghel de 1 000 aspri. Această vânzare neobişnuită a iscat procese între cele două mănăstiri[8]. Glavaciocul mai primeşte o fântână cu locul ei, la *Topoloveni* cumpărată de domn pe 12 florini ungureşti[9] cum şi patru vii tot acolo, cumpărate pe florini ungureşti de la Rujea, Blaj Ciaciche, Lorinţ şi Blaj Cerni[10]. în sfârşit, pentru Snagov Vlad Călugărul cumpără jumătate din *Soldeşti* (lângă mănăstirea

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. 44; II,p. 150; III,p. 3-4. [2].

Ibidem, veac. XIII-XV, p. 241; veac. XVI, voi. I, p. 15.

[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II,p. 398.

[4] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 226,239,241; veac. XVI, voi. I,p. 16,127.

[5] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 241; veac. XVI, voi. I,p. 16.

[6] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 43,84,85.

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem,* voi. I,p. 43; II,p. 208; III,p. 277; V, p. 65.

ftirfem, voi. III, p. 371.

[ln"]to</en7,vol.I,p.43,85.în 1531 se spune doar că au fost **dăruite de Vlad Călugărul, *ibidem,* voi. II,p.** 102.

Snagov), de la Manea Negrul vistier, tatăl lui Manea Persanul, ctitorul mănăstirii Seaca, cu 1 200 aspri şi un sălaş de ţigan. Informaţia ni s-a păstrat în documente mai noi[1], căci în 1482 domnul însuşi nu face decât să întărească acest sat mănăstirii[2]. In secolul al XVI-lea călugării vor avea pricini cu Cârjeu postelnic şi cu Tărbăceanii, care pretindeau că ocina nu fusese vândută, ci cotropită de călugări cu sila. •

Vlad Călugărul face şi schimburi, tot pentru folosul mănăstirii Glavacioc. La *Izvoreni* (j. Muscel) ia de la jupanii Detco şi Radu paharnici jumătate sat, dându-le „ balta toată şi cu vinăriciul domnesc... şi două sălaşe de ţigani"[3]. El schimbă de asemenea cu Cârstian mare vornic din Stăncesti satul domnesc *Cemăteşti* (j. Prahova), pe care am văzut că Radu cel Frumos *îl vânduse* lui Mihai din Ruşi pe un cal, cu jumătate din satul *Călinesti* (j. Argeş)[4].

Dar Vlad Călugărul este, în acelaşi timp, domnul din secolul al XV-lea care a confiscat cele mai multe sate pentru viclenie. Acestea sunt următoarele: satul *Aninoasa* de lângă Târgovişte, pierdut „cu rea viclenie" de bunicul lui Hamza Turcul. A fost dăruit.*i*-de Vlad Călugărul jupanului Milco pentru dreaptă slujbă, iar jupaniţa acestuia, împreună cu fiul şi ginerele său, l-au vândut lui Neagoe Basarab, care îl dăruieşte Mitropoliei. Vânzarea aceasta a făcut obiectul unui proces, judecat mai întâi de Radu Paisie, care hotărăşte că satul nu era al urmaşilor lui Milco, ci dreapta moştenire a Sarei călugăriţa şi a surorii sale Anca, probabil urmaşele vicleanului. Spre a nu strica pomana lui Neagoe vodă, luând satul de la Mitropolie, Radu Paisie despăgubeşte pe cele două surori, dându-le în schimb averea lui Staico, fiul lui Milco, „sate şi ţigani". în 1568 Hamza Turcul, nepotul vicleanului, pâra că bunicul său nu a pierdut satul cu viclenie, ci 1-a cotropit Milco fără dreptate. De asemenea, el afirma că dăduse lui Radu Paisie 20 000 aspri, „de şi-a plătit dedina lui, satul Aninoasa". Alexandru vodă Mircea constată însă că Neagoe Basarab „a adeverit pentru acel sat că 1-a pierdut bunicul lui Hamza Turcul cu mare hiclenie faţă de Vlad voievod Călugărul" şi că Hamza n-a dat nici un aspru lui Radu Paisie. Dar, deşi domnul spune că acesta a rămas de lege, el „se milostiveşte" şi-i dă 15 000 aspri, „ca să fie satul Aninoasa al sfintei Mitropolii în pace", ceea ce înseamnă la drept vorbind recunoaşterea din partea domnului a faptului că, în ordinea juridică a vremii, Hamza ar fi putut din nou revendica moştenirea satului pe care bunicul său îl pierduse pentru viclenie[5]. Jumătate din *Băbeni*[6] (Băleni-Bistriţa, la sud de oraşul R. Vâlcea) a fost confiscată pentru viclenie de Vlad Călugărul de la Staie, pe care nu-1 cunoaştem altfel. Domnul a dat-o pentru slujbă lui Barbu banul Craiovescu. „întru aceasta, Staie s-a întocmit cu jupan Barbu ban, ca să-i facă pace despre Vlad voievod, iar lui să-i fie averea lui Staie, jumătate din Băbeni..." iar jupan Barbu ban a şi cumpărat acea jumătate de la Staie, pentru 1000 aspri,

[1] *Ibidem,* voi.111, p. 183,199. Numele vânzătorului a fost completat greşit: Manea Vulparul, ibidem, p. 183.
[2] *Mdem,\e-dC.* XlH-XV,p. 172.
[3] *Ibidem,* p. 218. Nu se poate preciza despre ce baltă este vorba. Mănăstirea n-a putut păstra această jumătate de sat. în 1543 se confima lui Detco armaş, fiul lui Detco paharnic, soţul Calei din Brâncoveni, a cincea parte din sat, *ibidem,* veac. XVI, voi. 11, p. 302.
[4] *Ibidem,* voi. 1, p. 43,84; II, p. 209,324.
[5] *Ibidem,* voi. 11,p. 238,252; 111,p. 126,290.
[6] La Minea, Boga, *Cum* se *moşteneau moşiile,* voi. II, p. 123, greşit: *Bobeni.*

dăruind-o mănăstirii Bistriţa[1]. Pacea, pe care banul o mijloceşte pentru Staie, arată că acesta era el însuşi boier important. Satul *Bădeşti* (lângă Serdanu, la sud de Titu) a fost al lui Vlad, marele vornic al lui Basarab cel Tânăr, considerat şi el rudă domnească[2]. Vlad vornicul s-a ridicat domn peste capul lui Vlad Călugărul, probabil la începutul domniei acestuia, înainte de 1487[3], dar, zice Radu cel Mare la 1502, „a căzut sub mâna părintelui domnei sale şi i-au tăiat capul şi au rămas bucatele lui domneşti"; iar Gherghina pârcălab, cumnatul lui Vlad Călugărul, a cumpărat satul de la acesta „pre bani gata" şi 1-a dăruit mănăstirii sale Nucet[4], nu Cozia, cum s-a interpretat[5]. Un alt act adaugă că Vlad vornicul s-a ridicat domn cu oaste", pierzându-şi capul şi toate averile. „Iar cu celelalte sate, răposatul Vlad voievod a miluit pe mulţi boieri. Iar satul Bădeştii tot ... 1-a cumpărat Gherghina pârcălab de la Vlad voievod ieromonahul, pentru 40 000 aspri". în 1578 mănăstirea are pricină cu nepoţii lui Vlad Orbul din Băceşti[6],el însuşi nepot de soră al lui Vlad vornicul. Aceştia câştigaseră sub Alexandru Mircea, dar pierd sub Mihnea Turcitul, deoarece se dovedeşte că strămoaşa lor, sora lui Vlad vornicul, „a fost înzestrată la ţară"[7]. Cu alte cuvinte, dacă nu s-ar fi ridicat această excepţie, strănepoţii vicleanului ar fi putut câştiga, pentru a doua oară, chiar după trecere de un secol.

Hrisovul menţionat mai sus, din 1502, aminteşte şi de o altă viclenie, pentru care s-a pierdut o jumătate de sat; dar pe aceasta n-o putem considera aici, cu toată asemănarea situaţiei sale cu a altor sate care au fost un moment domneşti. Jumătate din Topoloveni fusese a lui Milea, fiul lui Voico al Tatului. Ca şi tatăl său, jupan Milea vicleneşte, fugind peste munţi „de a ridica alt domn". Prins de Vlad Călugărul,este „trimis să-1 arunce în cetatea Poenarilor", al cărui pârcălab era Gherghina. Iar Voico al Tatului, tată al Milei, „au mers înaintea jupanului Gherghina pârcălab, de au dat şi au închinat jumătate din Topoloveni, ca să scoată capu fiu-său Milii de la cumplita moarte". Gherghina a chemat boieri de au preţuit moşia, plătind-o cu 15 000 aspri lui Voico şi a dăruit-o apoi mănăstirii Nucet. Cu alte cuvinte, moşia a fost cumpărată de boierul favorit, direct de la viclean, fără să mai fi trecut prin mâna domnului, ca în cazul satului Băbeni, de pildă[8]. Ceea ce nu spune însă documentul, este că Voico al Tatului era cumnat cu Gherghina, a cărui soţie, jupaniţa Neaga, stăpânea cealaltă jumătate din Topoloveni. Aşadar această „viclenie" s-a ivit în cercul de familie al domnului, căci Gherghina era la rândul său, cum s-a arătat, cumnatul acestuia.

în legătură cu aceleaşi împrejurări au fost probabil confiscate de Vlad Călugărul părţi din satele vecine cu Topoloveni, *Goleşti* şi *Mărăcineni,* pe care le stăpâneau membri ai aceleaşi familii. în 1528, Radu de la Afumaţi întăreşte, după judecată, jupanului Ivaşco

---

[1] *D.I.R.,* veac.XVI, voi. **HI.p.** 91 -92; vezi şi: *ibidem,* veac. XIII-XV,p. 207; veac. XVI, voi. I,p. 156,174; H,p. 62,81,91-92,327.

Concluzie probabilă la Florescu, *Divanele domneşti,* p. 236. [3]

Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul,* p. 59. , Nicolaescu, *Documente slavo-romine,* p. 9— 11. ′C. Giurescu, *Istoria romanilor,* voi. 11/1 , p. 122.

^ Aceştia erau: jupaniţa Sara cu fiii ei, Moş cu fratele său **Dobrotă postelnic şi Manea vătaf din** Spăteni. g D./.R., veac. XVI, voi. IV, p. 343-344.

Ma' sus, p. 30—31.

paharnic din Goleşti, fiul lui Baldovin pârcălab, trei părţi din ocina cea bătrână din aceste sate, „iar a patra parte... să fie a unchiului său Cândea... Pentru că mai sus numitele averi... sunt ale jupanului Ivaşco paharnic ocine şi dedine vechi şi drepte. Iar peste cealaltă jumătate ce a fost partea lui Cândea, iar Cândea a venit singur înaintea bunicului şi înaintea domniei mele... de a înfrăţi pe jupan Baldovin pârcălab şi a dat jumătate din toate părţile lui, pentru că au fost pierdute de Cândea, de au fost prădalice şi au rămas domneşti; iar jupan Baldovin... a dobândit toate averile de mai sus cu slujbă dreaptă şi credincioasă de la bunicul şi părintele domniei mele...". în 1557, se spune că Baldovin cumnatul lui Cândea, a fost înfrăţit de acesta, ba chiar că „acele averi au fost cumpărate" fiindcă Baldovin a ţinut pe Cândea în casa lui şi i-a dat, „când s-a plătit de temniţa turcească, 7 000 aspri şi patru cai şi după aceea doi cai buni şi caftane bune patru şi cămăşi de fir două. Şi la căsătoria lui Cândea 6 000 aspri... şi un brâu de argint de 3 000 aspri şi o sabie ferecată de 2 000 aspri..." etc. Totuşi Ivaşco paharnic „a avut pâră din partea lui Cândea şi din partea mănăstirii Muşeteşti a lui Manea Persanul", care însă pierd'. La *Miceşti* (j. Muscel), sat care apare acum pentru a treia oară în stăpânirea domnilor, am văzut mai sus, în legătură cu vicleniile din vremea lui Ţepeluş, că Vlad Călugărul dăruia, pentru slujbă lui Dan Puşcaru şi altora partea lui Stamcev, probabil un viclean. Acesta era stăpân, împreună cu acelaşi Manea Persanul, în sate apropiate[2].

în vremea lui Vlad Călugărul se întâlneşte şi prima confiscare pentru duşegubină. Cârstian a omorât pe fratele său Albu, iar părţile fraţilor din *CârstianiQ.* Argeş) sunt date danie mănăstirii Râncăciov, deoarece satele mănăstirii au plătit trei duşegubine[3]. Tot acum, şi anume în porunca din 1482 care se referă la prădalicile din Miceşti, apare şi cea dintâi confiscare pentru bir. într-un sat vecin, pe care l-am mai întâlnit, la *Liteşti* (Ulitеasca, j. Argeş), domnul dă lui Roman cu fraţii săi partea lui Toma, „pentru că au plătit-o de bir la domnia mea"[4]. în alte cazuri domnul dăruieşte sate şi părţi, despre care ştim doar că, înainte de a fi domneşti, fuseseră ale altora, probabil ale unor boieri. La *Băleşti* (lîngă Novaci, j. Gorj), vlastelinii Radu şi Patru primesc partea lui Ciuchină[5]; iar la *Păuneşti* (?) şi alte două sate, jupan Drăghici din Mărgineni dobândeşte ocinile lui Negre[6].0 situaţie neobişnuită se întâlneşte la *Corzi* (j. Mehedinţi), unde se dă satul, care era al mănăstirii Tismana, moşilor lui Budin vătaf[7].

---

[1] D./.K.,veac.XVI,vol.II,p.53;III,p.54.

[2] Mai sus, p. 30. N-am reţinut aici satele cuprinse într-un act din 8 iunie 1532, de la Vlad înecatul. Fiii lui Semba ai lui Banul vornic şi ai lui Ivan logofăt pârâu că «părinţii» lui Stan clucer, Oprea logofăt, Mihail stolnic şi Dan, fiul lui Dan au pierdut jumătate din satele *Ciocem, Stoieniţa, Pietrari, Tătari, Sub-Deleni, Căldăreşti şi Brăgăreştii* din *Câmpie,* partea lui Dan Ugrinul „cu rea viclenie încă din zilele moşului domniei mele Vlad voievod Călugărul". Boierii jură însă că n-au pierdut cu nici un vicleşug, nu le-au vândut, zălogit sau dăruit, nici nu au fost cotropite de Semca, Banul vornic şi Ivan sluger (Greceanu, *Şirul voievozilor,* p. 102-103).

[3] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 254.

[4] *Ibidem,p.* 174.

[5] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 112.

[6] *Ibidem,* p. 61. în actul originar, rupt: „să le fie la Fâr... a treia parte şi la ... şi Păuneştii toţi şi T...ştii toţi". Negre pare a fi vistierul lui Basarab Laiotă, cel ce duce tratative pentru domnul său, la Braşov, în 1475 (Bogdan, *Documente,* p. 119—120.

[7] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 49; VI, p. 24,30,48.

în sfârşit, Vlad Călugărul dispune şi de alte sate, despre al căror trecut nu ştim nimic: la *Drăgăneşti,* lângă Târgovişte, el înzestrează pe fiica sa Neacşa, soţia lui Calotă vornic, cu jumătate de sat[1], la *Ruşi,* tot aici, dăruieşte a treia parte jupanului Mihai[2]; la *Afumaţi* (j Ilfov), satul lui Radu cel Viteaz, vinde a patra parte jupanului Drăghici din Mărgineni, pe doi cai pruşi, şi acelaşi boier „dobândeşte cu slujba" satele *Sicrita* (j. Prahova) şi *Gâojani,* pe care le cumpără după aceea pe patru cai;[3] la *Celei* (j. Romanaţi) dăruieşte fraţilor Craioveşti jumătate de sat[4]; iar părinţii fraţilor Buzeşti primesc, probabil tot de la el *Pleniţa (J.* Dolj)[5]. Satele *Gurguiaţi* (lângă Mănăstireni, j. Ilfov) şi *Vărăşti*(j. Ialomiţa), cu balta *Sihleanul,* sunt dăruite mănăstirii Vihorăşti[6], iar muntele *Bucegi* şi jumătate din balta *Săltava* ctitoriei lui Gherghina pârcălab, Nucetul[7].

între satele lui Vlad Călugărul trebuie socotit şi *Stoiceni* (1. Valea lui Albu, j. Argeş), pe care îl primeşte, ca zestre, la căsătoria cu sora lui Gherghina, viitoarea călugăriţă Samonida[8].

17. Ca şi tatăl său, Radu cel Mare a cumpărat sate spre a le dărui mănăstirii Govora. *Glodul,* a cărui situaţie am văzut-o mai sus, este răscumpărat de la Cârstea şi de la nepoţii săi, pentru 5 000 aspri. Cu neamul acestor boieri, mănăstirea va purta mai târziu procese[9]. Satul vecin *Bârseşti* cu muntele *Ludeasa* (j. Vâlcea) este o altă „veche şi dreaptă ocină, dedină, a mănăstirii". Domnul arată, în 1500, că „a şi cumpărat" satul de la Neagoe spătar, pe 3 000 aspri; dar peste doi ani se rectifică, spunând că a schimbat cu acesta „de i-am dat lui jupan Neagoe Curtişoara şi încă am dat 1 000 aspri şi o parte la Rucăr, însă milostenie; iar jupan Neagoe a dat domniei mele Bârseştii şi cu muntele Ludeasa"[10]. Cum se va vedea mai departe, *Curtişoara* (j. Olt) va fi şi ea cumpărată de domn. La *Pleşoi* (lângă Bârseşti), Radu voievod cumpără, tot în 1500, o jumătate de sat de la Stanciu, fiul lui Cârpi tul, pentru 5 000 aspri", iar la *Bircieşti* (lângă Chinteşti, j. Romanaţi) cumpără partea „cumpărată şi dobândită" de la acelaşi domn[12]. Jumătate din *Stolniceni,* pe care mănăstirea o va pierde apoi, a fost cumpărată în 1497 de la boierul Braţul, fiul lui Lalu, pentru 5 000 aspri[13]. în 1502 domnul cumpără o parte la *Preuţeşti* (j. Vâlcea) de la Sprinteş cu 800 aspri şi satul *Plăviceni* (neidentificat) de la boierul Stanciul, fiul lui Cutrea, cu 5 000 aspri[14]. Radu răscumpără şi zestrea mamei sale Samonida, satul *Stoiceni,* de la Vlaicu spătarul, fratele lui Albu. Preţul indicat în acte este când 6 000, când 10 000 sau 11 000 aspri, adăugându-se

---

[1] *Ibidem,* vol.I.p. 77.
[2] *Ibidem,\edc.* XIII-XV,p. 180.
[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 60.
[4] /W<fejn,vol.II,p. 82.
[5] Arh. St. Buc, Condica m-rilor Călin şi Bucovăţ, ms. 722, f. 356-357.
[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III,p. 378; veac. XVII, voi. II,p. 157,246,292; III, p. 47, 276; IV,p. 69, 265.
[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 113.
* *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 233,241; veac. XVI, voi. l,p. 128.
Jbidem, veac. XIII-XV,p. 260; veac. XVI, voi. I,p. 15,44, 128; II, p. 150,391-392; III,p. 3-4.
Ibidem, veac. XIII-XV,p. 271; veac. XVI, voi. I,p. 15, 128, II, p. 246.
""■*"!, veac. XIII-XV, p. 271. !~ *lb'<Iem,* veac. XVI, voi. II, p. 151. ^
Ibidem, veac. XIII -XV, p. 245. Satul a fost scos cu roşu din hrisov.
Ibidem, veac. XVI, voi. I,p. 15,128.

că Vlaicu a cumpărat cu aceşti bani Nucetul. Deşi se precizează că vânzarea s-a făcut de bunăvoie, mănăstirea s-a judecat mai târziu cu „boierii de la Nucet, fiii şi nepoţii lui Vlaicu'. La *Copăcel,* lângă Ocnele Mari, mai cumpără o vie cu 3 000 aspri, de la fiii bănesei, Oprea, Ivanco şi Radu, despre care va fi vorba şi mai jos[2].

Pentru mănăstirea Cutlumus, Radu vodă răscumpără „dijma" de la *Uibăwşti,* vechea danie a lui Mircea cel Bătrân[3]. în 1500 el spune: „De la Uibăreşti călugării să-şi ia dijma; precum le-a dat strămoşii şi părintele domniei mele, astfel am dăruit şi domnia mea, de la Chircă, pentru 5 000 aspri"[4]. Un act din 1535 arată însă că Radu cel Mare a cumpărat „o ocină" ce este lângă Uibăreşti, de la acelaşi, cu 10 000 aspri, dăruind-o Cutlumusului[5]. Chircă este unchiul lui Neagoe vistier, pe care de asemenea îl vom mai întâlni.

în condiţii nelămurite se petrece o cumpărătură domnească la *Dodeşti* (Roşia, j. Gorj). în 1501, domnul dă slugii domneşti Mânea cu fiii săi „ca să le fie Dodeştii toţi, pentru că i-a cumpărat Mânea de la Nean pentru 42 florini ungureşti. După aceea şi domnia mea i-am cumpărat de la Simon pentru 22 florini. Astfel domnia mea am miluit pe Mânea cu acea ocină"[6]. Acesta din urmă e sluga domnească Mânea, pe care l-am găsit amestecat în satele de la Jilţi, căzute probabil domneşti pentru viclenie[7]. De altfel, şi despre Radu cel Mare, arătat până şi de izvoarele străine drept un domn paşnic, ştim că a fost viclenit şi-1 găsim confiscând sate de la boieri vicleni. în 1540, Radu Paisie judecă o pricină între Stana şi Neacşa, fiicele lui Ivanco, pe de o parte şi Stoica mare paharnic cu fraţii săi, Muja comis, Stan stratornic şi fiii lui Stan pârcălab, pe de alta, pentru satele *Bujoreni, Uliţa* şi *Copăcel,* toate lângă Râmnicu-Vâlcea. Domnul dovedeşte că Ivanco şi-a pierdut părţile pe care le avusese în acele sate, „cu rea hiclenie către părintele domniei mele Radu voievod"; iar Oprea pârcălab şi Radu vornic, părinţii celor ce se judecau cu fiicele lui Ivanco, le-au dobândit de la acelaşi domn cu slujbă dreaptă. *Dar şi aici confiscarea şi dania au loc în aceeaşi familie,* căci Oprea pârcălab, Radu vornic şi Ivanco erau fraţi, fiii Bănesei şi, probabil toţi trei, ai lui Radu banul. Primul dintre ei este Oprea din Râmnic, care stăpânea *Uliţa,* căreia i s-a spus de aceea *Uliţa lui Oprea.* Viclenia lui Ivanco s-a petrecut după 1496, când Radu cel Mare, cumpărând via de la Copăcel, menţionează ca vânzători pe toţi trei fraţii[8].

Tot în vremea lui Radu cel Mare s-a petrecut o viclenie la *Rusăneşti(j.* Romanaţi). Un act din 1537 arată că „în zilele răposatului bătrânului Radu voievod, moşul Stoicăi, anume Borcea,el a pierdut... o sfoară jumătate... cu relele purtări ale lui. Dar un unchi al Stoicăi, anume Barbu, a câştigat această mai sus numită moşie cu drepte şi credincioase slujbe de către jupan Barbu ban al Craiovei". Barbu, unchiul Stoicăi, vine înaintea

---

[1] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 233,241,245; veac. XVI, voi. I, p. 16, 128; II, p. 317,371,382.

[2] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 239.

'Mai sus, p. 23.

[4] *D.I.R.,* veac. XIII-XV,p. 267.

[5] Nandriş, *Documente mmăneşti,* p. 70—71.

[6] Ştefulescu, Documente, p. 44—45.

[7] Mai sus, p. 26, nota 2.

[8] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 271; cf. *ibidem,* veac. XIII-XV, p. 239; veac. XVI, voi. I, p. 128; II, p. 197; IV, p.30.

domnului şi îl aşează pe nepotul său peste moşie[1]. Este probabil că domnul a dăruit partea mai întâi lui Barbu ban, aşa cum a făcut Vlad Călugărul cu satul Băbeni[2]. Stoica este Stoicea banul din sfatul băniei Craiovei[3].

în vecinătatea satelor lui Ivanco, la *Iaroslăveşti* (Dosul, j. Vâlcea), rămâne prădalica, fără să putem preciza deocamdată natura confiscării, partea lui Vlad, pe care o capătă „prin dreaptă şi credincioasă slujbă" jupan Radu Goran spătar şi fratele său Albul, cu unchii Vlaicul şi Danciul. Aceştia se vor judeca, în 1527, cu alt frate al lui Radu Goran, Iarciul, care pierde; dar peste 4 ani, sub Vlad înecatul, jupanul Iarciul din Iaroslăveşti şi Iarciu din Mihăileşti câştigă împotriva fiilor lui Radu Goran[4].

Radu cel Mare confiscă şi o parte de sat pentru duşegubină, la *Curtişoara,* mai sus de Slatina. Fiii popii Vârlan de acolo au ucis un om, iar domnul n-a găsit la ei avere, ca să le ia pentru duşegubină şi deci a confiscat jumătate din partea fratelui lor, cu care a miluit apoi pe sluga sa Corlat grămătic. Acesta însă n-a putut să ţină ocina şi a făcut-o vânzătoare, iar domnul, care n-a vrut să-1 lase s-o vândă altuia, a cumpărat-o el însuşi cu 5 000 de aspri, dăruind-o mănăstirii Govora[5]. Dintr-un alt document dat acestei mănăstiri, rezultă însă că domnul a schimbat Curtişoara cu jupan Neagoe, pentru Bârseşti şi muntele Ludeasa[6].

Radu cel Mare dispune la rândul său de unele sate despre care documentele nu spun nimic în ce priveşte originea stăpânirii domneşti de acolo. Şase dintre acestea, pe care le dăruieşte mănăstirii Dealul, se găsesc în imediata apropiere a Târgovişte: *Călugăreai* (Valea Voievozilor), *Popşa,* unde Radu vodă face o grădină, iar în 1584 se emite un act domnesc[7], *Şolomonul, Ocna Mică, Băleşti şi Vihorăşti[8].* Aceleiaşi mănăstiri îi dăruieşte *Drugăneşti* (j. Ilfov), *Dridu* (Dridih), unde am constatat mori domneşti şi acte emise de Radu cel Frumos, Vlăduţ şi Vladislav III[9], *Călineşti* (lângă Chiroiu), *Berceni* (lângă Sărindaru), parte în *Stroieşti* (toate j. Ilfov) şi *Fundeni* (or. Bucureşti)[10]. Mănăstirii Tismana îi adaugă satele *Târgovişte*a şi *Cecanul* (ambele lângă Breşniţa, j. Mehedinţi)", dacă nu cumva este vorba doar de confirmarea unor stăpâniri mai vechi; iar mănăstirea Tânganu primeşte satul *Dragomireşti* (or. Bucureşti). Un act din 1669 cuprinde informaţia că dania a fost făcută de Radu vodă, feciorul lui Vlad vodă, „când a fost leatul 7012 (1504)"[12]. Lui Cernat vornic am văzut mai sus că i-a dăruit parte la *Bircieşti,* pe care acesta o vinde apoi domnului[13]. Unui mare boier, Neagoe spătar, îi dăruieşte o parte la *Rucăr,* „milostenie"

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. **219.**
[2] Mai sus, p. 31—32.
[3]. *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II,p. 343.
[4] *Ibidem,* voi. II, p. 34,102-103.
[5] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 269; vezi şi *ibidem,* veac. XVI, voi. II,p. 411.
[6] Mai sus,p. 33.
[7] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 160.
[8] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 85,396-397.
[9] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 145; veac. XVI, **voi. I,p. 72-73,182. Vladislav III va înfrunta aici pe Radu** de la Afumaţi.
™ *Ibidem,* veac. XVI, vol.I.p. 15. ^
Ibidem, veac. XIII-XV, p. 234.
Arh. St. Buc, Mitropolia Ţării Româneşti, X/4. "
D./.R., veac. XVI, voi. II, p. 151,363.

şi aceluiaşi îi dă în schimb, pentru alt sat, *Curtişoara,* pe care o găsim de mai multe ori în stăpânirea domnească[1]; iar jupanilor Orlea şi Balcul vătafi le dăruieşte în 1505, pentru dreaptă slujbă, ocina care s-a aflat domnească la *Andolie(?)*[2]. Acum apare şi singura branişte domnească, pe care o întâlnim în Muntenia, *în afară de cele din hotarele oraşelor:* ea se găsea la poiana *Nevoia* (Râjleţu Govorei, la sud-vest de Piteşti), unde mai apar ocini domneşti. Radu cel Mare a dăruit aici mănăstirii Govora, lângă locul de stupină dat înainte de Tudor mare vistier, un loc în care să-şi facă sat[3].

18. Pe Mihnea „cel Rău", duşmanul Craioveştilor, cronica ţării îl arată prigonind şi ucigând „pe toţi boierii cei mai aleşi", luându-le „toată avuţia", cu care domnul „să îmbogăţea şi creştea ca chedrul"[4]. Şi izvoarele externe cuprind amănunte despe uciderea acestora[5]. Totuşi actele interne nu păstrează amintirea niciunui sat confiscat de la boierii executaţi sau pribegi. Cunoaştem, în schimb, numele satului său părintesc, „al Dracii armaşul": *Măneştii* de pe Colentina (Buftea, j. Ilfov), pe care îl va stăpâni mai târziu nepotul său Alexandru Mircea voievod[6]. Pe de altă parte, o poruncă târzie a Iui Radu Mihnea, din 1621, arată că satele *Văleni* din dealul Piteştilor, Brâfeşt/(Brăteasca,j. Argeş), *Băileni(*\. Broşteni, j. Argeş), *Tutăneşti*(lângă Tutana, j. Argeş), *Obislăveşti(l), Căzăneşti* (probabil c. Milcoiu, j. Vâlcea), *Alboteni* (Albota, j. Argeş) şi un alt sat nenumit „au fost date şi miluite la sfânta mănăstire Tutana de răposatul Mihnea voievod cel Bătrân, tatăl răposatului Mircea voievod, străbunicul domniei mele, care a făcut sfânta mănăstire Tutana ... din temelie"[7].

19. Două acte ale lui Vlad cel Tânăr, fratele lui Radu cel Mare, se pot greu explica, deocamdată. Printr-o scurtă poruncă fără divan, din 1510, care este primul act ce ni s-a păstrat de la el, domnul dă vlastelinilor Barbu ban, Pârvu vornic şi Danciu mare vornic, *Potelul* cu gârla şi *Cuşmiţa* cu toate siliştile lor, „pentru bună şi drept credincioasă slujbă"[8]. Dar din mai multe acte se constată neîndoielnic că satul şi balta Potel erau în stăpânirea fraţilor Craioveşti încă din vremea lui Vlad Călugărul, când ei le şi dăruiesc mănăstirii Bistriţa[9]. „Dania" lui Vlad cel Tânăr poate fi o reîntărire a unei danii domneşti anterioare, căci în mod obişnuit domnii confirmau în astfel de forme donaţiile predecesorilor; dar ea se poate explica şi dacă presupunem că balta fusese confiscată de Mihnea cel Rău, iar acum Vlad o înapoia, în chipul acesta, foştilor stăpâni, cu care la începutul domniei se găsea în raporturi bune[10]. Al doilea act este din 1511 şi prin el se întăreşte dregătorului

[1] într-unui din cele două documente ale lui Radu Mihnea, prin care se reîntăresc aceste sate, dania este atribuită lui Neagoe Basarab *(ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 86), iar în celalalt lui Radu cel Mare *(ibidem,* p. 297). S-a acceptat această indicaţie.

[2] *Ibidem,* p. 31.

[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 15.

[4] *Istoria Ţării Româneşti,* p. 14—15.

[5] Lapedatu, *Moartea lui Mihnea cel Rău,* p. 315—316; idem, *Mihnea cel Rău şi ungurii p. 62.*

[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 282,473,483.

[7] *Ibrdem,* veac. XVII, voi. IV,p. 39; vezi şi Arh. St. Buc, Peceţi,63.

[8] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 55.

[9] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 206,207,219,225.

[10] *Istoria Ţării Româneşti,* p. 17—18.

din casa domnească Vârjoga slugerul satul *Zimnicele* (j. Teleorman) cu toate siliştile şi bălţile, fiindcă-i sunt dedină de la părinţi şi bunici. „Apoi a adus ... 24 de boieri, care au jurat... că-i este dreaptă ocină... Apoi a cumpărat de la domnia mea pentru un cal murg bidiviu turcesc pentru 3 000 aspri, să-i fie ocină. Şi acel cal domnia mea l-am dat la unguri, când s-a făcut pace cu craiul"[1]. Cercetarea cu 24 boieri atestă o stăpânire întreruptă, care în acest caz, fiind vorba de un fiu şi un nepot care îşi recapătă moştenirea, se poate explica numai printr-o confiscare[2], şi anume mai uşor printr-una pentru viclenie.

20. Neagoe Basarab este unul dintre domnii Ţării Româneşti care au stăpânit numeroase sate. Cercetarea acestora ne aduce în faţa unor controverse istorice şi a unei probleme de vechi drept românesc, neridicate până acum, care se referă la moştenirea sa părintească.

Despre originea lui Neagoe Basarab s-a mai discutat în istoriografia noastră. I. C. Filitti, lucrând într-o vreme în care nu se cunoştea cuprinzătorul hrisov din 17 mai 1589 al lui Mihnea Turcitul[3], care a provocat revizuiri esenţiale în cunoştinţele noastre despre Craioveşti, socotea că poate vorbi despre o ridicare „subită" a primilor doi fraţi, în 1482, explicând-o prin legătura, acceptată de soţ, a nevestii unuia dintre ei, marele vornic Pârvu, cu Basarab Ţepeluş, din care s-ar fi născut Neagoe. Această legătură, pentru uitarea căreia domnul de mai târziu ar fi înălţat, ceea ce autorul numea „capela expiatorie de la Curtea de Argeş", ar fi stat la originea însemnătăţii politice pe care o va căpăta această familie[4]. El nu putea să ştie atunci că în zilele lui Vlad Călugărul, când şi-a împărţit averea între fii, „jupan Neagoe ban Strehăianul" stăpânea, după toate probabilităţile, *cel mai întins domeniu boieresc din ţară,* care trebuie să fi fost constituit de multă vreme, deoarece documentele ultimilor decenii din secolul al XV-lea nu menţionează vreo creştere importantă a acestui domeniu prin danii sau cumpărături; iar o asemenea constatare contrazice ipoteza ridicării tardive a neamului Craioveştilor. Filitti credea apoi că înţelesul inscripţiei de pe piatra pusă de cei patru fraţi pe mormântul lui Vladislav II (1446—1456) de la Dealu, în care aceştia arată că răposatul domn i-a făcut *„vlastelini",* ar fi că domnul „a boierit pe tatăl lor"[5]. Asemenea „ridicări" la boierie nu se întâlnesc însă, în Ţara Românească a acelei vremi, iar termenul „vlastelin" apare, în documentele muntene din secolele XIV —XVI, de cele mai multe ori în legătură cu boieri din casa domnească, rude ale domnilor. înţelesul inscripţiei de la Dealu este, mult mai probabil, acela că Vladislav II s-a înrudit cu înaintaşii Craioveştilor, cei patru fraţi punându-i piatra de mormânt în calitate de rude. Există de altfel izvoare care arată că Craioveştii erau consideraţi ca făcând parte chiar din neamul, desigur numeros, al Basarabilor; în afară de relatarea, trecută în cronica ţării dintr-un izvor contemporan, *Viaţa Sf. Nifon,* care îi numeşte Băsărăbeşti[6], găsim în rezumatul unui document pierdut, din 1585—1586, dat în *Cronologia tabelară,*

| Arh. St. Buc, Doc. ist., DCCXC/1.

^ Aici am considerat-o *confiscare neidentificată.*

4 *DJ.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 402-407.

Filitti, *Craioveştii,* p. 6—7.

lbidem,p.4

Istoria Ţării Româneşti, p. 15.Cf.Grecu, *Viaţa Sfântului* ***Nifon.***

următoarea indicaţie: „Tot într-acel hrisov scrie că Pârvul banul (sic), tatăl lui Neagoe voievod Basarab, băsărăbesc au fost şi cum că Băsărăbeştii se numea şi Părvuleştii"'. Stabilirea echivalenţei dintre „Băsărăbeşti" şi Pârvuleşti este aci atribuită lui Mihnea Turcitul, care a cercetat amănunţit, cum arată însuşi în actul din 1589, „rândul" Craioveştilor.

Desigur că aceste indicaţii despre originea Craioveştilor rămân încă supuse controversei; dar un lucru poate fi socotit astăzi în afara îndoielii: neamul din care coborau cei patru fraţi nu s-a ridicat odată cu aceştia, aşa cum s-a crezut până acum, ci a reprezentat, dimpotrivă, una din principalele familii de boieri ale Ţării Româneşti din secolul al XV-lea. O parte din uriaşa avere a acestei familii a fost moştenită de Neagoe Basarab şi a avut, după moartea sa, o soartă neobişnuită.

Principalul izvor, de care dispunem azi în legătură cu moştenirea Craioveştilor, este amintitul hrisov din 1589, al lui Mihnea Turcitul, dat lui Nica postelnic al doilea, jupaniţei sale Măria, fiica Ancăi din Coiani şi fiului ei Şerban al doilea paharnic, viitorul Radu Şerban voievod, adică urmaşilor în viaţă ai lui Radu postelnic, cel de al treilea dintre fraţii Craioveşti. Este probabil că acte cu texte analoage au primit, în acelaşi timp, şi ceilalţi moştenitori ai Craioveştilor.

Scopul cercetărilor întreprinse de Mihnea Turcitul în legătură cu averea Craioveştilor este arătat astfel: „Din vreme ce m-a dăruit Dumnezeu cu domnia şi cu sceptrul... a doua oară, m-am nevoit şi am voit să cercetez şi să adeverez rândul averilor Craioveştilor ... ca să aleg domnia mea din averea Craioveştilor partea răposatului Basarab voievod şi partea fratelui lui Preda ban şi să alegem zestrea jupaniţei Marga cea bătrână, sora lui Basarab voievod şi a lui Preda ban, ca să fie partea răposatului Basarab voievod partea domnească, ca după trecerea domniei mele, pe cine va alege... Dumnezeu să fie cârmuitor şi domn al Ţării Româneşti... domnia lui să stăpânească partea lui Băsărab voievod, pentru că s-a ridicat domn al Ţării Româneşti. Iar partea fratelui său Preda ban să fie a cui se va alege din trupul lui, iar zestrea surorii lui, jupaniţa Marga cea bătrână, să o ţie şi să o stăpânească nepoţii şi strănepoţii ei...".

în această împrejurare, domnul procedează într-un mod caracteristic: „Domnia mea — spune el — nu am voit să judec sau nicidecum să iau sau să împart cu sila aceste averi", ci s-a condus după „legea Ţării Româneşti"; împreună cu „jupan Nica postelnic... şi la un loc cu strănepoţii şi nepoţii lui Băsărab voievod şi ai lui Preda ban şi ai jupaniţei Marga", domnul ia — nu dă! — doisprezece boieri, „să aleagă cu sufletele lor partea lui Băsărab voievod şi a lui Preda ban şi a surorii lor, jupaniţa Marga cea bătrână". Cu alte cuvinte, în această judecată domnul se constituia parte, la fel cu celelalte părţi. El adună pe cei doisprezece boieri şi strânge cărţi „de pe la toate mănăstirile şi de pe la toţi boierii şi "oamenii, pe unde au fost sate vândute şi miluite de Craioveşti", pe care le dă în mâna acestora „ca să aleagă cu sufletele lor averile care sunt de faţă şi câte sunt vândute şi miluite... Iar întru aceasta am întrebat domnia mea pe acei doisprezece boieri, cu dreptate şi blândeţe şi pe toţi cinstiţii dregători ai domniei mele: cum va fi legea să se împartă acele averi şi sate ale Craioveştilor ?". Cei doisprezece boieri „au umblat mult, cercetând cu

[1] *Cronologia tabelară,* p. 34.

boieri şi megiaşi bătrâni din ţară" şi au adeverit că au fost averi de la patru fraţi: Barbu ban, Preda vornic, Radu postelnic şi Danciu Gogoaşe comis, din care partea lui Barbu ban a miluit-o el la slugile lui şi a dăruit-o la mănăstirea Bistriţa; iar cât a rămas, le-a dat fraţilor săi, pentru că a fost sterp". Partea lui Danciu Gogoaşe comis a pierdut-o fiul acestuia, Drăghici, când s^a ridicat domn şi a fost spânzurat la Ţari grad. „A rămas numai partea lui Pârvu vornic şi partea lui Radu postelnic. Astfel, aşa au găsit acei doisprezece boieri... împreună cu dregătorii... şi megiaşii din ţară ... că este legea cea mai dreaptă: să se împartă acele averi... în două părţi: partea lui Pârvu vornic, tatăl lui Băsărab voievod şi a lui Preda ban să fie domnească; zestrea jupaniţei Marga cea bătrână, cu cât au înzestrat-o fraţii ei, să fie a strănepoţilor ei..., iar partea jupanului Radu postelnic să fie a strănepoţilor lui...".

Care a fost temeiul legal invocat de Mihnea Turcitul la revendicarea pe seama domniei a averii lui Neagoe Basarab ? înainte de a se cunoaşte documentul din 1589, Filitti socotea, pe baza unor indicaţii confuze, cuprinse în alt act al aceluiaşi domn privitor la un proces dintre unii urmaşi ai Craioveştilor[1], că partea lui Neagoe Basarab a căzut domnească fiindcă el n-a avut descendenţi direcţi. Textul hrisovului din 1589 arată însă că această parte se cuvenea domniei, fiindcă Neagoe „s-a ridicat domn al Ţării Româneşti". Ar rezulta de aici că averea personală a unui domn nu revenea familiei acestuia, după moartea sau ieşirea sa din scaun, ci rămânea domnească, a „coroanei". Această concluzie este confirmată şi de alte izvoare. Când a fost desfăcut de urmaşii în scaun domeniul lui Minai Viteazul, a existat uneori tendinţa de a se considera ca fiind în aceeaşi situaţie, adică domneşti, satele cumpărate de el în boierie, cu cele pe care le-a cumpărat ca domn, cu bani din visteria ţării[2]. Până şi averea fostelor doamne trecea la domnii următori. Un act din 1679 spune că, după moartea lui Matei Basarab, toate satele doamnei Elina au căzut a fi pe seama domnească. în această situaţie s-a găsit chiar un sat care îi era de cumpărătură[3].

Cu toate acestea, după cum vom constata că averile confiscate pentru viclenie s-au întors, într-un număr însemnat de cazuri,în familiile viclenilor, tot aşa vom găsi şi aici că, după o trecere de vreme, parte din satele domnilor au ajuns în stăpânirea rudelor de sânge ale acestora: Ilinca, nepoata lui Mihai Viteazul, va revendica astfel, cu un anumit succes, chiar sate cumpărate de Mihai cu banii visteriei[4]; iar în cazul doamnei Elena luarea pe seama domnească va fi corectată printr-o danie a unui domn următor către nepotul ei: sub

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, vol.V, p. 256—257. Actul este din 18 iunie 1586 şi arată că împărţirea averii Craioveştilor din a doua domnie a Iui Mihnea Turcitul s-a petrecut înainte de această dată. Judecata se referea la satul Bucovăţ, a cărui situaţie nu se poate desluşi suficient de clar (cf. *ibidem,* p. 435).

[2] Satul Siltştioara, despre care însuşi Mihai afirmă că 1-a cumpărat în boierie, a rămas pe seama domnească, iar Radu Mihnea 1-a dăruit unui boier (v. cap. III), p. 209.

Filitti, *Arhiva,* p. 56. în 1665 se spune despre satul *Pietrile* că„fost-au satul domnescu, cumpănit de răposata doamna Ilina... în domnie fiind". Pe acest temei, Ghica vodă îl dăruieşte lui Constantin postelnicul bătrânul, iar Crigore Ghica şi Radu Leon reîntăresc dania (Arh. St. Buc, M-rea Cotroceni, HI/7).

[4] v. cap. III,p. 224-225. Vezi însă şi precizările dintr-o poruncă a lui Matei Basarab din 25 aprilie 1644:.....dacă a venit din pribegie jupaniţa Elina vistiereasa, nepoata doamnei Stancăi, din ţara Alamaniei şi s-a ales judecata.. din marele divan, împreună cu... părintele Teofil vlădica şi amândoi episcopii... i-am dat jupaniţei Elina ca să stăpânească toate satele şi dedinele bunicilor ei, răposatul Mihai voievod şi doamna lui Stanca, însă mai cu seamă satele care le va fi fost vechi de moştenire şi pe care le vor fi cumpărat cu bani mai înainte de când au fost boieri". Pricina se referea la satul Salcia, care fusese de moştenire al doamnei Stanca (Arh. St. Buc, Doc. ist.,CCI/19).

Ghica vodă, Radu Năsturel fost mare ban a rugat pe Constantin Cantacuzino, părintele viitorului Şerban voievod, „de a stătut dumnealui pentru mine şi a grăit dumnealui Ghicăi vodă, de au scos toate moşiile mătuşi-mi, de le-au dat a fi pe seama mea"[1]. Situaţii asemănătoare vom găsi şi în ce priveşte satele lui Neagoe Basarab.

După cât rezultă din actele cunoscute până acum, în concepţia juridică a vremii căderea pe seama domnilor următori a „averilor domneşti" apărea ca un principiu înrudit oarecum cu dezherenţa şi cu confiscarea pentru viclenie, de care erau loviţi, în primul rând, cei ce încercau, fără să reuşească, să se ridice domni. în cazul Craiovestilor, din care unii s-au stins fără urmaşi direcţi, alţii s-au ridicat la tron şi au domnit efectiv, iar o treia categorie au fost doar pretendenţi sau sprijinitori ai acestora, adică „vicleni", este foarte greu să hotărâm pentru care din aceste motive, ce se împleteau adesea între ele, au căzut domneşti unele sau altele din sate. De altfel, aplicarea acestor norme nu s-a făcut consecvent, domnii din scaun reformând adesea hotărârile înaintaşilor. Ceea ce se poate afirma deocamdată este doar că aceste sate au fost ale Craiovestilor şi că domnii le-au luat pe seama domnească.

Mihnea Turcitul n-a fost singurul domn preocupat de moştenirea lui Neagoe Basarab, căci cel puţin doi predecesori ai săi au cercetat-o şi au împărţit-o. In hrisovul din 1589, Mihnea însuşi spune că urmaşii lui Radu postelnicul Craiovescu, a cărui avere n-a fost revendicată de domn, au avut, pentru satele lor, „amestec şi greutăţi de la nişte dregători dintre boierii părintelui domniei mele, căci aşa au spus ei, că sunt mai sus-zisele averi prădalice şi nu e nimeni dintre Craioveşti; iar domnia lui... a adeverit că nu au fost prădalice, ci au fost ale jupaniţei Anca din Coiani, soacra boierului Nica postelnic"[2]. Alexandru vodă Mircea a făcut însă atunci mai mult decât să judece pricina acestei ramuri a Craiovestilor: un act din 1612 arată că el a trimis pe Harvat stolnicul, boier înrudit de-aproape cu Craioveştii, să întocmească şi să împartă toate satele acestora cu boierii din Brâncoveni şi cu jupaniţa Anca din Coiani. „Apoi, după ce a întocmit şi le-a împărţit acele sate, Alexandru voievod a miluit pe Harvat stolnic cu satul Băileşti şi Piscul Dârvarului... pentru slujba bună şi credincioasă care i-a slujit domniei lui şi a împărţit acele sate"[3]. Trebuie să înţelegem de aici că, şi la această împărţire, unele sate au revenit domnului, iar dintre acestea el a dăruit două lui Harvat stolnic. Un alt ecou, despre aceleaşi împrejurări, se află într-un document din 1618, care arată că în zilele lui Alexandru vodă cel Bătrân nişte ţigani de moştenire ai Craiovestilor au căzut domneşti „la împărţire", iar domnul i-a dăruit lui Tuncea fost mare medelnicer[4].

O operaţie similară cu cea iniţiată de Alexandru Mircea a avut loc sub Pătraşcu cel Bun. înainte de 11 mai 1557 acesta trimite pe Giura clucer, altă rudă craioveasca, „să cerceteze şi să scrie toate satele Craiovestilor, câte vor fi peste Jiu; iar... Giura clucer nu a scris numai satele Craiovestilor, ci a scris şi satele boierului... Preda ban", personaj încă neidentificat cu certitudine. Domnul vede cărţile lui Radu Paisie şi Radu de la Afumaţi şi

[1] Filitti, *Arhiva,* p. 56—57.
[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V,p. 403.
[3] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 112.
[4] *Ibiilem,* voi. III, p. 204-205.

înapoiază satele lui Preda ban, pentru că îi sunt vechi şi drepte ocine, „nu au fost ale Craioveştilor"[1].

Dar şi alţi domni din secolul al XVI-lea vor fi procedat la asemenea cercetări, deoarece îi vom constata mai departe dăruind unor boieri sate dintre cele ale lui Neagoe voievod, fiindcă „s-au ales domneşti". De altfel, interesul arătat de domni moştenirii Craioveştilor în general se explică uşor dacă ne gîndim la mărimea acestor averi. în mod obişnuit, Craioveştii sunt socotiţi boieri olteni prin excelenţă şi desigur că ei au făcut o politică „olteană", în funcţie de bănia pe care viitoarele cercetări s-ar putea să o dovedească legată, şi în începuturile ei, de această familie. Totuşi este necesar să se sublinieze că ei nu au avut sate numai în Oltenia, ci o parte foarte importantă a domeniului lor se *găsea la răsărit de Olt.* într-adevăr, satele Craioveştilor se aflau strânse în trei mari complexe teritoriale: unul „la Cătălui", lângă Olteniţa, format din suprafaţa cuprinsă între Dunăre şi cursul paralel cu fluviul, al Argeşului, având în mijloc balta Greaca şi satul Coiani, de unde s-a ridicat Radu vodă Şerban; altul „la gura Călmăţuiului", între Turnu-Măgurele şi Zimnicea; iar al treilea „peste Jiu", în bazinul Deznăţuiului. La acestea se adăugau în Oltenia: Craiova cu tot ce ţinea de ea, Strehaia, cu un şir de sate mergând până" la sud de Filiaşi şi Caracalul cu vecinătăţile sale. în Muntenia ei aveau în plus un număr de sate concentrate în special în apropiere de Piteşti, Glavacioc şi, poate, Câmpulung.

Partea din această avere stăpânită de Neagoe Basarab, care deci era „domnească" în timpul când el se găsea în scaun şi care a fost reluată apoi, probabil cu întreruperi, pe seama domniei, cuprindea un mare număr de sate, din care ne sunt cunoscute astăzi numai unele. La 1589, după numeroase înstrăinări, au fost păstrate de domn „ din partea ce se cheamă a lui Băsărab voievod", satele *Greaca* (j. Ilfov), *Craiova* şi jumătate din *Prundu* (lângă balta Greaca), ultimul aflându-se iniţial în partea lui Radu postelnicul. Tot atunci sunt arătate ca fiind din partea lui Neagoe voievod satele oltene: *Sadova* cu *Sadoviţa* (la nord de Bechet), *Marmuril* (lângă balta Nedeia), *Măceşul-de-Jos* (lângă balta omonimă), *Bâcleşul* (la sud de Strehaia), *Codatele* şi *Cearângul* (j. Mehedinţi), *Almăjul* şi *Predeşti* (la nord de Craiova). Cele nouă sate din urmă au fost date lui Nica postelnic în schimbul jumătăţii din marele sat Prundul, reţinut de domn „fiind aproape"[2].Tot din partea lui Neagoe trebuie să fi dăruit Alexandru Mircea lui Harvat stolnicul satele Băileşti şi Piscul Dârv arului[3].

în moştenirea ce-i venea lui Neagoe Basarab de la Craioveşti trebuie considerate de asemenea satele şi bălţile de la gura Călmăţuiului: *Ulmuleţ, Fântânelele, Ducna* (Suhea ?), *Viişoara* şi *Căcănăul* (j. Teleorman), pe care el le-a dăruit mănăstirii Cutlumus[4], lărgind astfel domeniul acesteia primit de la Mircea cel Bătrân. în actul de împărţeală al lui Mihnea Turcitul aceste sate, care şi mai târziu au fost ale Cutlumusului, sunt atribuite totuşi lui Nica postelnic.

---

* *Ibidem,* veac. XVI, voi. III, p. 55.

Ibidetn, voi. V, p. 405. Dată fiind valoarea foarte deosebită a satelor, domnul nu a împărţit averea Craioveştilor »cu satul", ci după numărul vecinilor, potrivit catastihului de la visterie. Nica postelnic primeşte totuşi mai puţini vecini decât ia domnul, iar între satele care i s-au atribuit sunt şi unele pe care nu le-a putut păstra.

Mai sus, p. 42. [4] *D'R.,* veac.XVI, voi. VI,p. 115; veac. XVII, voi. III,p.74.

au iost tăcute din aceeaşi moştenire. Astfel, în 1513 sau 1514 el dăruieşte lui Şerban spătar, care „le-a dobândit cu slujba... prin vărsare de sânge cu lancea", satele vecine *Bâcleşul, Padina Pietri, Dărăgoicea, Bălătarsca* şi *Smadoviţa*[1]. Acestea se găsesc la sud de Strehaia, într-o regiune cu numeroase sate ale Craiovestilor, unul dintre ele, Bâcleşul, fiind menţionat şi în actul de împărţire de la 1589. în aceeaşi regiune craioveasca, a „satelor de peste Jiu", domnul dăruieşte, tot pentru slujbă cu vărsare de sânge, satul *Crucea* (Siliştea Crucii, j. Dolj) lui Vlad banul, moşul fraţilor Buzeşti[2]. Un sat schimbat de domn, *Grădiştea* de la Câmpulung, este arătat într-un document ca fiindu-i „de moştenire, de la strămoşi"[3]; iar satul *Brăncoveni* (j. Romanaţi), pe care Neagoe îl dă jupaniţei Neacşa, fiica lui Harvat logofăt, de zestre şi soţului său Dobrovoe pârcălab, pentru slujbă[4], apare în domeniul Craiovestilor încă din vremea lui Vlad Călugărul[5]. Reluat de la mănăstire, în condiţii pe care nu le cunoaştem, a devenit mai târziu „sat de cămin" al acelei ramuri a familiei, care a dat pe Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu. O situaţie oarecum asemănătare are *CeleiulQ.* Romanaţi), dăruit de asemenea de Craioveşti, în vremea lui Vlad Călugărul, aceleaşi mănăstiri, care însă acum va trebui să-1 şi cumpere de la Basarab voievod, cu 4 500 aspri[6]. în sfârşit, tot de moştenire i-a fost probabil şi *Balta* sau *Bălţile Doamnei* (Greaca, j. Ilfov ?), din care Radu de la Afumaţi zice că Basarab a ales o parte „ca să fie domnească". Radu o va dărui unor mănăstiri[7].

O altă categorie de sate stăpânite de Neagoe Basarab sunt cele pe care le-a achiziţionat prin cumpărături şi schimburi. La *Zigoneni* (j. Argeş) domnul cumpără părţile fiilor lui Badea Cotescu, un credincios al său,pe care îl foloseşte şi ca sol în Ardeal[8], şi le dă orăşenilor din Curtea de Argeş în schimbul satului *Flămânzeşti,* pe care îl alipeşte la vatra mănăstirii Argeş[9]. Despre satele *Neacşu*[10] şi *Topana* (j. Olt) un document mai nou arată că au fost cumpărate de Neagoe pentru aceiaşi mănăstire, „din agonisirile lui", de la vărul său Bădica voievod „încă mai înainte, când a fost Bădica boier şi de la mama sa", pentru 14 000 aspri, „toţi turceşti". în 1560 Mihai şifarul şi Marco postelnicul pârâu însă că această jilişte pustie este prădalica domnească şi a fost doar cotropită de mănăstire. Ei primesc satul pentru o vreme de la Petru cel Tânăr[11] satele *Albeşti, Dobroţi* şi *Idomireşti* (lângă Albeşti, toate în apropiere de C. de Argeş) şi *Tătarii din Văjişte* (lângă Grosu, j.

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 96; vezi şi Filitti, *Proprietatea solului,* p. 94.
[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. IV, p. 169.
[1] Arh. St. Buc, Episcopia Argeş, XXXII/3; XXXII/4.
[4] Iorga, *Studii şi documente,* voi. V, p. 169.
[5] *D.I.R.,* veac. XIH-XV, p. 206,225.
[6] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 82.
[1] *Ibidem,* p. 5.
[8] Tocilescu, *534 documente istorice,* p. 234.
[9] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 295. Satul Flămânzeşti inclus în Curtea de Argeş este arătat ca primit prin schimb fie pentru partea Iui Cotescu clin Zigoneni, fie pentru „ocina ce se chiamă Partea Sasului cu Muscelul", *ibidem,* veac. XVI, voi. II],p. 129,133.
[10] Se pare că satul Neacşu se mai numea şi Drusenic.
[11] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 121,142.

Vlaşca) au fost cumpărate de la mănăstirea Ivir şi dăruite tot Argeşului'; dar la Tătari Neagoe nu cumpără numai, ci şi vinde. Călugării îi plătesc ocina cu 5 000 aspri, pe can el însuşi o cumpărase, plus un cal. Şi aici se vor isca procese[2]. La *Ştefăneşti* (j. Argeş) podgoria pe care o aflăm şi altfel în legături cu domnia[3], Neagoe cumpără o vie de *li* Rădilă din Câmpulung, pentru 4 000 de aspri[4] şi părţile lui Lăudat şi Stanciu, pentru *U* 000 de aspri. Vânzătorii se vor pârî mai târziu cu mănăstirea Argeş, căreia îi fuseserii dăruite viile, sub cuvânt că ei n-au vândut de bunăvoie ci au fost cotropiţi de domn[5] Boierul Lăudat (din Berceşti) este fratele lui Voico comis[6]. Satul *Domneşti* (j. Muscel); fost cumpărat, tot pentru mănăstirea Argeş, de la Văsiu din Stănceşti, cu 30 000 aspri; da niai târziu este cotropit de Ivaşco vornicul din Goleşti, soţul jupaniţei Elina, nepoata < fiică a lui Radu de la Afumaţi (care probabil pretindea că-i revine prin moştenire). Elina vorniceasa 1-a vândut sau 1-a dat pentru o datorie lui Alexandru Mircea. Abia la 1629 sătuli va fi restituit mănăstirii Argeş[7]. Pentru mănăstirea Govora Neagoe a cumpărat cu 1 000 aspri ocină la *Plopul* (lângă Râjleţu, j. Olt), de la Badea din Făgeţel şi de la nepoţii săi Tatul şi Icoman cu cetele lor. în repetate rânduri, mănăstirea va purta procese cu Mihai gramatic şi rudele sale[8]. Mitropolia din Târgovişte primeşte de asemenea două cum părături: satul *Âninoasa* (j. Dâmboviţa), cel căzut domnesc pentru viclenie, vândut acum, pentru 200 000 aspri, de fiul şi soţia lui Milco, boierul care-1 primise de la Vlad Călugărul[9], şi jumătate din *Băneştii de la Ruia* (j. Dâmboviţa) cumpărată pentru o sumă identică de la Ştefan pitar[10].

[

într-o situaţie neobişnuită s-a găsit satul *Critineşti* (Cătruneşti, j. Ilfov). Cumpărat de Neagoe Basarab pentru 20 000 aspri de la Barbu ban şi Pârvu vornic, adică de la unchiul şi tatăl său, el rămâne domnesc până când ginerele lui Neagoe, Radu de Ia Afumaţi, îl dăruieşte aceluiaşi Pârvu vornic , pentru slujbă dreaptă şi credincioasă; dar după aceea Radu de la Afumaţi îl cumpără din nou de la Pârvu vornic, de data aceasta pentru 30 000 aspri şi-1 dăruieşte fraţilor săi Cârstea vistier şi Maican spătar. Cum însă aceştia n-au avut urmaşi, satul a ajuns, în cele din urmă, la nepoata lor şi a lui Radu de la Afumaţi, jupaniţa Elina a lui Ivaşco Golescu, care-1 va vinde lui Alexandru vodă Mircea[11]. In sfârşit, Neagoe cumpără satul *Poiana pe Jales* (j. Gorj) de la Manea, fiul lui Mogoş, dăruindu-1 lui Bilţu. Dobromir banul, nepotul lui Manea, va recăpăta satul, deoarece se

---

[1] *Ibidem,* voi. I, p. 183; III, p. 32; veac. XVII, voi. I, p. 294; cf. însă veac. XVI, voi. II, p. 196.

[2] /W</e/n,vol.I,p. 182-183; II, p. 196.

[4] * Act domnesc scris aici în 1508, *ibidem,* voi. I, p. 51.

[5] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II,p. 12.

[6] *ibidem,* p. 9

" *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 294.

Ibidem, voi. III, p. 117; Filitti, *Proprietatea solului,* p. 195; **Arti. St. Buc, Episcopia Argeş, XVII/7; idem,** M-rea Radu Vodă, XIX ter/4. [9] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 57,72,190,378. *Jbidem,* voi. II,p.76,238,252; III,p. 126,290.

Ibidem, voi. II, p. 123. Totuşi la 1615 Radu Mihnea socotea **că satul „a fost de moştenire al răposatului** Io «asarab voievod, apoi 1-a dăruit la sfânta Mitropolie", *ibidem,* **veac. XVII, voi. II, p. 418.** *Ibidem,* veac. XVI, voi. V, p. 368.

dovedeşte că bunicul său a fost cotropit de Basarab voievod, care i-a aruncat 5 000 de aspri în silnicie'.

Prin schimburi ajung în stăpânirea lui Neagoe Basarab următoarele sate: *Flămânzeşti,* despre care s-a amintit mai sus; *Greci* (j. Romanaţi), primit de domn în schimbul Grădiştei de la Câmpulung, de la „un boier anume Neagoe Tunsul" şi dat apoi lui Dumitru pârcălab, soţul Buicăi din Cepturoaia, pentru satul *Brădăşeşti* (Brătăşeşti, j. Argeş). După moartea lui Neagoe, Dumitru pârcălab şi Radu logofătul din Drăgoeşti au călcat schimbul[2]. Satul *Dichiseşti* (Dichiseni, j. Ialomiţa), unde mai târziu va avea o parte şi jupaniţa Măria, sora lui Pătraşcu cel Bun, a fost luat de la Şerban paharnic în schimb pentru o parte din Cuneşti[3], dăruindu-1 aceleiaşi mănăstiri. Boierului Badea Cotescu domnul i-a dat jumătate din *Bugheni* pentru o parte la *Ştefăneşti* (j. Argeş), care va fi luată de la mănăstirea Argeş, unde fusese dăruită şi dată urmaşilor lui Badea, deoarece se dovedeşte că partea din Bugheni fusese şi ea cotropită de domn şi prin urmare a trebuit înapoiată urmaşilor[4].

Pentru mănăstirea Bistriţa Neagoe a luat o parte din satul *Târsa* (lângă Costeşti, j. Vâlcea), de la Stanciu cu ceata lui, dându-le în schimb o parte din *Foleşti*[5]. Şi tot pentru a înzestra această mănăstire a familiei, „Basarab voievod şi Pârvuleştii" cotropesc o jumătate din satul *Tismana,* al mănăstirii Tismana, numai „pentru că au fost atunci tari şi puternici". în 1535 însă, Vlad Vintilă a scăzut mănăstirii Bistriţa „oraşul de la Tismana", pe care 1-a retrocedat vechiului stăpân[6].

Prin închinare, domnul primeşte de la Magdalina Cârjoaia (jupaniţa Muşa din Corbi), satul şi mănăstirea *Corbii de Piatră* (j. Muscel), pe care el le dăruieşte mănăstirii Argeş[7].

Şi în vremea lui Neagoe Basarab aflăm sate care cad domneşti pentru viclenie. Unele dintre ele se găseau în răsăritul Ţării Româneşti, regiune care totdeauna devenea activă, din acest punct de vedere, sub influenţa pretendenţilor din Moldova. în 1559 Mircea Ciobanul arată că „un om", Dumitru Desculţu, „a greşit cu mare greşeală răposatului Basarab voievod, de şi-a răscumpărat capul... cu partea lui de ocină", din satul *Măgura Buzăului* (j. Buzău). Neagoe a dăruit această parte lui Dragomir armaşul din Cepturi, care la rândul său a miluit „pe nişte slugi... Vladul şi Neagul, pentru slujba ce i-au slujit". Acestora, Mircea Ciobanul le reîntăreşte cartea[8].

Este posibil ca „marea greşeală" a lui Dumitru Desculţu să stea în legătură cu fapta lui Vlaicu, nepotul lui Fintea, care a pierdut „cu rea hiclenie" partea sa din satul apropiat, azi dispărut, *Bilciwştii de sub Istriţa,* fiindcă „a fugit cu birul Ţării Româneşti în altă ţară".

---

[1] Ştefulescu, *Documente,* p. 208—209.
[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 132 (în act numele satului Brădăşeşti este în parte rupt), *ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 294; Arh. St. Buc, Episcopia Argeş, XXXII/ 3; XXXII/4.
[3] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I,p. 294.
[4] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 390-391.
[5] *Ibidem,* voi. III, p. 351. (Dar urmaşii lui Stanciu se plângea au fost cotropiţi).
[6] *Ibidem,* voi. II,p. 171; III.p. 219-220.
[7] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 382.
[8] *Ibidem,* veac. XVI, voi. III, p. 98.

Această delapidare, urmată de pribegie, va fi stat la rândul său în legătură cu ridicata vreunui pretendent, cum vom constata şi în alte cazuri. Ocina lui Vlaicu este dăruită,dlpâ cât putem deduce din act, lui Manea Persanul, care o schimbă cu Leul din Bilcereşti pentm o parte dintr-un sat mai apropiat de mănăstirea lui, Seaca-Muşeteşti. Despre toate acestfâ aflăm dintr-o menţiune lăturalnică, din hrisovul lui Neagoe pentru stăpânirile mănăstiriilij Manea clucerul, din 1519, care a fost emis desigur la câtăva vreme după ce se petrec^ viclenia[1].

în anul 1515, adică într-o vreme de relaţii încordate cu Moldova datorită vicierile care fugiseră acolo, Neagoe face şi alte danii pentru credincioasă slujbă, *în aceeaşiregkm* a *Buzăului.* Printr-o poruncă fără divan el dăruieşte slugilor sale: Tatul vătaf, Voicţ ;j Mătea satul *Pârscovul* (j. Buzău), „de la gura văii Purcarului până la mănăstirea lui Radu] postelnicul", cum şi *Pănătăul,* iar lui Dragomir, Banul, Manea şi Ţintea partea cealaltăiin *Pârscov,* „de la mănăstirea lui Radu postelnic în sus", împreună cu *Valea Ulmetuluf* .\x unde a putut avea domnul aceste sate din jurul mănăstirii lui Radul postelnic? Un răsp^ sigur la această întrebare nu se poate da, în starea de azi a cunoştinţelor noastre. Este îtisa firesc să presupunem că vechiul lor stăpân a fost acest necunoscut Radu postelnit *i* urmaşii lui şi că satele au fost luate de domn, în vreun chip oarecare. Data când sepettet; dania domnească şi poziţia geografică a satelor, care sunt vecine cu Măgura Buzăului, l^i loc presupunerii că ele au căzut domneşti tot pentru viclenie.

într-un sat dunărean, la *Cuneşti* (j. Ialomiţa), am văzut şi mai sus că „răposail Băsărab voievod a schimbat cu Şerbul paharnic, de a dat domnia lui partea lui Nanul" de acolo,pentru un alt sat[3]. Acest Nan este, foarte probabil, Nan Rogoz, tatăl lui Albul voflj;, care a dăruit, în 1528, mănăstirii Argeş partea sa din satul apropiat *Feteşti* (j. Ialomiţa) „pentru sufletul său şi pentru sufletul părintelui său Nanul Rogoz, pentru că părintele \k Nanul şi-a pierdut capul pentru fiul său Albul vornic"[4]. Ar fi deci vorba tot despis» confiscare pentru viclenie.

Cu prilejul unui alt schimb făcut de domn, am văzut că o jumătate din satul (probabil Bughea, j. Muscel) ajunsese „ocină domnească". în 1549 Anghelina, Lorinţ şi soţul ei Gheorghe pârâu că au fost cotropiţi de Basarab voievod şi li se înajtn satul. împrejurările cotropirii ne rămân necunoscute[5]. în *Băneştii de la Ruia* (j. Vlaşt4 unde domnul a cumpărat o jumătate de sat, cealaltă jumătate „a rămas prădalica, de a fcţ prădalică şi domnească". Dăruită Mitropoliei, ea va fi luată printr-un schimb de Radi *i* Mandii din Stăncești[6].

Un hrisov al lui Neagoe din 1519, pentru stăpânirile mănăstirii Seaca-MuşeMşt menţionează o „viclenie" de caracter neobişnuit, pentru care îşi pierd părţile din Sîtt *Vaideei,* de lângă această mănăstire, Radu cu fraţii şi nepoţii săi. Acesta „a tuns nişte oip

---

2 -J.vol.I.p. 151.

Ibidem, p. 108. întărirea urmaşilor (Ţigulea şi alţii) de la Mihnea Turcitul „pentru că le-a căpătat cu s dreaptă şi credincioasă de la Băsărab voievod, de asemenea şi de la domnia mea", *ibidem,* voi. V, p. 59. ^ *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 294. ^ *Ibidem,* voi. II,p.43. 6 *Ibidem,* p. 390—391. Aici figurează între „confiscările neidentificate".

/6«fem,veac.XVI,vol.II,p. 123-124; III, p. 165-167,288,357; IV, p. 12-13; V,p. 153-155.

ocina domnească, fără ştirea domniei mele şi fără ştirea vreunui domn, iar domnia mea am miluit pe vlastelinul domniei mele jupan Manea clucer cu părţile lor... Iar după aceea s-au sculat jupan Manea de le-a dat pentru acea ocină 300 aspri, ca să-i fie cumpărată de la dânşii, pentru ca să nu fie păcat"[1]. Ocina domnească, pe care au fost tunse oile de Radu, nu va fi fost prea departe de satul din care era el, Vaideei. Ea ar putea fi braniştea şi poiana Nevoia, lângă care se află „jiliştea pustie" a lui Neacşu sau Drumenic, despre care s-a amintit mai înainte.

Prin confiscare sau altfel au ajuns domneşti două părţi din satul *Fata,* aflat în aceeaşi regiune (lângă Râjleţul Govorei, j. Olt), din care una este dăruită lui Basneşu, pentru slujbă credincioasă, iar alta este vândută de Neagoe lui Mihăilă scriitorul[2]. Nu putem şti nici de unde avea domnul o parte din *Foleşti* (j. Vâlcea), pe care o schimbă cu Stanciu pentru altă parte într-un sat vecin[3] şi nici cum ajunge în stăpânirea sa *Baia* (Baia de Fier, j. Gorj), sat pe care îl dă jupaniţei Neacşa de zestre şi soţului ei Dobrovoe pârcălab, pentru slujbă[4]. în 1518 constatăm o danie la *Aninoasa* (]. Buzău), unde domnul dăruieşte, pentru credincioasă slujbă, jupanilor Danciu, Oprea spătar şi Ivul „pădurea toată, ca să cureţe acel loc cu foc şi cu securea"[5].

într-o situaţie caracteristică pentru legăturile de familie ale lui Neagoe s-au aflat trei mori la gura *Geamănei,* la sud de Piteşti. Un zapis din 1533 al lui Şerban vornic şi al fraţilor săi, Barbu postelnic, Ducul şi Vlaicul pârcălabi arată că aceste mori „au fost ale noastre vechi şi drept ocine... Şi după aceea au fost cotropite de răposatul Basarab voievod", care le-a dăruit mănăstirii Argeş[6]. Dar Şerban vornicul, viitorul mare ban şi pretendent, este soţul Măriei, vara primară a lui Neagoe vodă şi totodată duşman de moarte al altui membru din familia Craioveştilor, Drăghici al lui Danciu Gogoaşe. Dacă Şerban era căsătorit în vremea lui Neagoe, ceea ce este probabil, atunci „cotropirea" celor trei mori arată că familia Craioveştilor cuprindea vrăjmaşi neîmpăcaţi, încă înainte de 1521.

Alte mori, dăruite de Neagoe aceleaşi mănăstiri, se găseau din sus de Argeş (?) şi fuseseră făcute de Drăgoteşti. A treia parte, cea a lui Crivăţ, căzuse domnească. Radu de la Afumaţi o „dăruieşte" la rândul său mănăstirii[7].

Pe o cale excepţională a intrat în stăpânirea lui Neagoe vodă, înainte de 30 octombrie 1517, balta *Mamina,* pe care Mircea cel Bătrân o dăruise Coziei; ea a fost scoasă „de la împăratul turcesc" de acest domn care şi-a hotărnicit ţara nu numai la graniţa cu Transilvania[8], ci şi aici, pe linia Dunării. Domnul dăruieşte jumătate din baltă mănăstirii Govora[9]. încălcarea de la Mamina, probabil veche la această dată, stă desigur în legătură cu raiaua Turnu, care se întindea şi la apus de vărsarea Oltului.

•/«dem, voi. I,p. 151.
[2] *Ibidem,* voi. II, p. 384-385.
[3]/bidem, voi. III, p. 351.
[4] Iorga, *Studii şi documente,* voi. V, p. 169.
[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. I, p. 134.
[6] *Ibidem,* voi. II, p. 152. Vezi şi voi. I, p. 180.
[7] *Ibidem,* voi. I, p. 170-171; II, p. 71.
[8] Donat, *Hotarele Olteniei,* p. 229—237.
[9]DJ.R.,veac.XVI,vol.I,p. 129; II,p. 152.

21. Bădica-Radu voievod, cum singur se intitula[1], vărul lui Neagoe Basarab, este cel de al doilea domn al Ţări Româneşti, pe care îl constatăm ridicat din boierie[2]. Din averea pe care o avea în timpul efemerei sale domnii, cunoaştem două jumătăţi de sat, la *Viisoara* şi *Tiha. Viişoara* este probabil satul dăruit de Neagoe Basarab mănăstirii Cutlumus, care prin împărţeala de la 1589 trece la Nica postelnic; iar cel de-al doilea pare a fi Tiia *din stânga Oltului,* de lângă Saelele (j. Teleorman). După cum se va vedea, Radu Paisie a luat aceste sate, considerând că au fost pierdute de Bădica fiindcă s-a ridicat domn[3].

22. Situaţia existentă în Ţara Românească în vremea domniei intermitente a lui Radu de la Afumaţi, purtătorul celor 20 de războaie amintite pe piatra de pe mormântul său[4], se reflectă puternic şi în izvoarele privitoare la satele stăpânite de el. Dintre acestea numai trei au fost cumpărate şi anume: satul *Critineşti* (Cătrunești, j. Ilfov), răscumpărat de domn cu treizeci de mii aspri de la Pârvu Craiovescu, cum s-a arătat mai sus[5], şi câte o jumătate sat din *Afumaţi* şi *Plătăreşti* (ambele în j. Ilfov), cumpărate de domn şi soţia sa Voica, pentru înzestrarea fiicelor lor Anca şi Neacșa. Aceste sate vor ajunge ca şi Critineștii, în stăpânirea jupaniţei Elina a lui Ivaşco Golescu[6].

Majoritatea celorlalte sate ale lui Radu de la Afumaţi sunt căzute domneşti. Prima confiscare sigură pentru viclenie este relatată într-o poruncă fără divan din 4 august 1522, prin care domnul ia părţile lui Hamza din Obislav din satele *Uibăreşti* (lângă Drăgăneşti) şi *Stoicăneşti* (ambele la sud de Slatina), „pentru că le-a pierdut cu hiclenia domniei mele". Hamza este ultimul mare spătar al lui Neagoe Basarab şi nepot al Craioveştilor[7], neam din care Radu vodă îşi alege chiar de atunci pe unii dintre dregători[8] şi cu care se va înrudi în 1526[9]. Satele sunt dăruite lui Neagoe postelnic pentru credincioasă slujbă dar şi fiindcă „îi sunt şi dedină, ocină"[10], ceea ce însemnează că şi averea rămânea în familie. Beneficiarul este Neagoe din Perişs soţul Caplei, nepoata lui Vlad Călugărul şi totodată ucigaşul din 1529, alături de Drăgan postelnicul, al lui Radu de la Afumaţi însuşi.

în vremea luptelor cu turcii din 1522[u] s-a petrecut viclenia feciorilor lui Bilţu, care s-au răsculat „cu alţi mişei" împotriva lui Radu de la Afumaţi, pe când acesta se războia „cu turcii păgâni, cu Mehmet beg, fiul lui Aii beg, pentru creştini, ca să nu domnească turcii păgâni Ţara Românească". Ei au ridicat „un lotru, să fie domn, anume Dragomir Purcarul". Radu vodă le-a luat atunci satul *Poiana de pe Jaleş* (la sud de Tg. Jiu), care

---

[1] Bogdan, *Documente şi regeşte,* p. 167.

[2] Mare postelnic (1517—1530); *D.I.R.,* veac. XVI, voi. I, p. 119 și urm.; mare comis (1520—1524), *ibidem,* p. 162 şi urm.

[3] Mai departe, p. 62—63.

[4] Iorga,/nscrip;i7,vol.I,p. 148 — 149.

[5] Mai sus,p. 45.

' *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V,p. 418.

Pentru această înrudire vezi mai departe, p. 53.

[8] în sfatul primului hrisov al lui Radu de la Afumaţi, din 3 februarie 1522, figurează Pârvu Craioveieu vel ban Şi Harvat logofăt *(D.I.R.,* veac. XVI, voi. I, p. 171). ^ Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 66.

D.I.R., veac. XVI, voi. 1,p. 172;Reîntărire, itafem, vol.II.p. 15.

Palade, *Radu de Ia Afumaţi,* p. 48.

fusese la început al lui Manea, fiul lui Mogoş, bunicul lui Dobromir banul, de la care îl cumpărase, în silnicie, Neagoe Basarab. Acesta îl dăruise lui Bilţu, care deci făcea parte din neamul său, din clientela lui Neagoe. Radu de la Afumaţi a restituit satul lui Manea, iar în 1579 Mihnea Tucitul 1-a reîntărit lui Dobromir banul'.

în aceeaşi vreme a viclenit Oancea vistierul din Batici, trecând de partea lui Bădica voievod[2]. Prin două documente din luna mai 1528[3] Radu vodă dăruieşte mănăstirii Argeş jumătate din *Piteşti* „şi din sat şi din moară şi din vamă şi din tot ceea ce a fost partea jupanului Oancea vistier, pentru că a cumpărat doamna mea de la fraţii lui Oancea şi de la fiica lui, pentru 30 000 aspri. Iar apoi... am dăruit la sfânta mănăstire". într-un al treilea document, din iunie acelaşi an[4], domnul lămureşte astfel această „cumpărare": „acea jumătate (din Piteşti) a fost a lui Oancea vistier". Astfel, când se hicleni" el a furat din averea răposatului Basarab voievod 400 galbeni florinţi... face cu totul 22 000 aspri şi încă şi argint pentru nişte potire de 8 000 aspri, împreună fac 30 000 aspri. Iar apoi... ne-a dat Dumnezeu să fim urmaşul fiului răposatului Basarab voievod... Şi ce a fost de moştenire a lui Oancea vistier şi toată agonisita lui, toate au venit la mâna domniei mele. întru aceasta am judecat cu toţi cinstiţii dregători şi boieri... şi judecata lor a fost aşa: dacă pierde cineva în hiclenie,... averile lui să fie domneşti. Iar domnia mea m-am milostivit de cei ce au fost moştenitorii lui Oancea vistier... Celelalte toate le-am dat lor, afară numai de... partea lui care s-a ales de la Piteşti, pentru acei 30 000 aspri, ca să fie plătită, din aceasta, averea răposatului Basarab voievod. Iar după aceea, domnia mea am plătit mai sus-zisul preţ din visteria domniei mele doamnei Despina, ... de am cumpărat acea parte a lui Oancea vistier".

Probabil în anul 1525, când împotriva lui Radu vodă se ridică un domnişor din Moldova[5], s-a petrecut viclenia lui Pruncea din *Bădeni* „care a pribegit în Moldova şi a murit acolo"[6]. Această „rea hiclenie" este menţionată mai întâi într-un hrisov fără an, prin care partea lui Pruncea este dăruită lui Balaur mare logofăt, care a şi răscumpărat-o, plătind un zălog de 1 000 aspri[7]. Satul Bădeni se afla în hotar cu Măgura Buzăului şi în apropiere de Bilcireştii de sub Istriţa, unde am găsit vicleni puţin mai înainte, sub Neagoe Basarab[8]. Pentru dania lui Radu vodă se judecau, în 1536, Mihnea vistier şi nepoţii lui de soră, fiii lui Balaur logofăt, cu fiii lui Pruncea, care pierd; dar peste nouăsprezece ani, în 1555, fiii lui Pruncea înfrăţesc pe Mihnea peste două părţi din moşia părintească, ei păstrând a treia parte, „pentru că i-a miluit şi i-a cercetat şi i-a hrănit". Totuşi, procese între urmaşi se mai

---

[1] Ştefulescu, *Documente,* p. 208—209; Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 278—279.

[2] Bogdan, *Documente şi regeşte,* p. 227—230; cf. şi p. 171. El este „Vancea vistierul", care împreună cu Pârvu banul şi „Horvat" (Harvat) logofătul au primit Gioagiul de la regele Ludovic, v. Veress, *Acta et epistolae,* p. 126—127; *Hurmuyaki,* XV/l, p. 268; Meteş, *Moşiile domnilor,* p. 50; Palade, *Radu de Ia Afumaţi,* p. 26.

[3] D./.R„veac.XVI,vol.II,p.44-45.

[4] /6it/em,p.46-48.

[5] Palade, *Radu de Ia Afumaţi,* p. 48.

[6] fn porunca lui Radu Paisie din 1536, unde se menţionează viclenia lui Pruncea, cuvintele „peste munţi", referitoare la locul unde a pribegit acesta, au fost rase şi s-a scris: „în Moldova" *(D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p-200).

[7] 6/</em,vol.l,p. 178.

[8] Maisus,p.43.

purtau şi după aceea[1]. Şi aici vicleanul şi cel ce primeşte dania sunt rude apropiate. Actul din 1535 arată că, după ce Radu de la Afumaţi a dăruit satul Bădeni lui Balaur logofăt şi Mihnea vistier, el a fost cotropit fără dreptate de Toma ban. Acesta, ginerele lui Harvat logofăt, va pieri tăiat de Radu Paisie[2].

Tot în anul 1525, Radu de la Afumaţi ia avuţiile, satele şi ţiganii lui Cârstian Şupitul, care „şi-au pierdut a sa bogătate cu viclenia, ca un răpitor"[3] şi 1-a dăruit lui Manea mare vornic, boier din casa domnească. Nu cunoaştem nici satele, nici munca adevărată a lui Cârstian Şupitul; dar beneficiarul daniei este Manea Persanul, pe care l-am aflat primind asemenea danii şi de la Neagoe Basarab[4].

în hotar cu satul Batiu al lui Oancea vistier este menţionată, într-o poruncă a lui Radu Paisie, o ocină domnească „ce a fost veche şi dreaptă ocină a lui Deag" (Deagu, j. Argeş), pe care a hotărnicit-o şi a stăpânit-o mai întâi Staico logofăt (din Ruşi). Ea a fost cerută de Giura logofăt lui Radu de la Afumaţi, care 1-a miluit cu acea ocină; dar satul Unghenii şi Plescărenii s-au ridicat cu 12 boieri şi au jurat că a fost a lor „ca s-o cotropească... şi s-o ţie ca ocină". în 1538 Radu Paisie află însă că ea „s-a deosebit ocină domnească, ce este din ocina lui Deag", care deci poate fi un viclean, şi o dăruieşte lui Vlaicu logogăt din Piscani[5]. Mai înainte, la Deag au stăpânit părţi Baldovin pârcălab, Dolofanii şi Goleştii[6].

Un mare număr de sate sunt dăruite de Radu de la Afumaţi, în 1525, lui Dragul spătar Cherbeleţ, care „le-au agonisit cu ... vărsarea lui di sânge ci s-au vărsat de către procleţii de turci, pentru neamul creştinesc". Actul ce ne-a păstrat această informaţie este o copie lacunară, în care apar numai satele: *Crovna, Obârşia, Salcia, Suharul, Nicuia, Plopşorul, Drencea, Călina* cu gârla şi delta, *Cotnani, Poiana şi Vârbiţa*[7]. Toate sunt numite „silişti din Jiul de Jos" şi se găseau în regiunea marelui domeniu al boierilor Craioveşti de pe Dăznaţui. Realitatea daniei[8] este dovedită prin confirmările pe care le vor primi urmaşii lui Dragul spătar[9].

Originea stăpânirii domneşti în aceste sate este diferită. Mai întâi, satul Comani era o veche danie către mănăstirea Tismana a lui Radu 1[10]. Constatând că Radu de la Afumaţi 1-a dăruit totuşi lui Dragul spătar, pentru sânge vărsat în luptă, Alexandru vodă Mircea arată, pe de o parte, că satul „a fost silişte şi 1-a făcut sat jupan Dragul spătar", iar pe de alta că acesta a plătit pentru el trei duşegubine. Pe această bază juridică, Pârvu Cherbeleţ, nepotul lui Dragu spătar, aduce doisprezece boieri „ca să jure cu dânşii că este satul Comani al său", iar mănăstirea Tismana „nu are nici un amestec". Totuşi Alexandru

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 30, 275. La Bădeni apare şi „ocina lui Pibeagul", altul decât Pruncea, *ibidem,* p. 382-383.

[2] Mircea, Ţara *Românească,* p. 458 —459.

[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. I, p. 194 (act din 13 noiembrie).

Mai sus, p. 47.

[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II,p. 244.

[6] *Ibidem,* voi. 1, p. 166,187; II,p. 29.

[7] *Ibidem,* voi. I,p. 183.

Traducerea la care ne referim are, pe verso, următoarea însemnare: „Acestea sunt cărţile mincinoase ale lui Hopciocoi pentru moşia Comani". Totuşi actul a fost, socotesc cu dreptate, considerat autentic în colecţia citată.

Vezi mai departe.

[10] Mai sus, p. 19.

Mircea „n-a vrut nicidecum să lase pe Pârvu cu boierii să ia toată ocina,... de la mănăstire", ci i-a întocmit să ţie fiecare din părţi câte o jumătate. Călugării mai vin la judecată şi sub Mihnea Turcitul, dar sunt obligaţi de domn să jure, de data aceasta ei, cu doisprezece boieri, „că nu a dobândit Dragul spătar mai sus zisul sat, care a fost silişte şi că nu a dat Dragul spătar trei duşegubine", ceea ce nu pot face şi se împacă din nou, punând şi blestem: „care dintre ei va ridica pâră, acela să aibă mare pedeapsă şi să dea gloabă"'. Un alt sat, *Drencea,* a fost zestre a jupaniţei Marga cea bătrână, sora lui Neagoe Basarab şi n-a rămas în neamul lui Cherbeleţ, căci Marga, fiica lui Matei din Caracal, 1-a putut dărui mai târziu mănăstirii Glavacioc[2]. Dintre celelalte sate, cel puţin *Grovna, Obârşia, Piscul Călin, Salcia şi Plopşorul* au fost de asemenea ale Craioveştilor. Radu de la Afumaţi le-a putut lua pe seama domnească sau pentru viclenia vreunui membru al acestei familii sau pentru că fuseseră ale lui Neagoe Basarab „care s-a ridicat domn"; căci posibilitatea ca Radu de la Afumaţi să le fi primit ca zestre este exclusă, deoarece dania către Dragul spătar este anterioară căsătoriei sale cu fiica lui Neagoe Basarab.

Tot de la Craioveşti a luat Radu de la Afumaţi satul *Răcluţa* (lângă Amăreştii de Jos, j. Romanaţi), pe care îl pretindea, în 1570, Vădislav din Dioşti, sub cuvânt că „1-a miluit răposatul Radu voievod care a pierit la Râmnic". El se judecă, în faţa lui Alexandru Mircea, cu jupaniţa Calea din Brâncoveni, care câştigă doarece satul îi era „drept şi de moştenire"[3].

Radu vodă a dispus şi de bunuri despre care nu ştim cum au ajuns domneşti. Unui boier important, Fârtat din Drăgăşani, îi dă în 1526 „un loc domnesc, ce se chiamă *„Matca Verzii"* (Verdea, j. Vâlcea)[4]; lui Dragomir mare spătar, ctitorul Verbilei, îi dăruieşte în acelaşi an un munte pe lângă această mănăstire, „pentru că s-au fost ales moşia domnească"[5]; iar lui Neagu şi fraţilor săi le dă, printr-o poruncă fără an şi fără sfat, „oricât loc se va alege domnesc... pe *Plaiul Peceneagăi...şi* la *Poduri...* şi de la *Menedic* în sus... şi *Podul Brebului... Clasna şi Breazul"*[6]. Dar beneficiarul este Neagu Braga, (tatăl sau unchiul lui Vlad Vintilă) despre care o altă poruncă a lui Radu de la Afumaţi spune că s-a lepădat de unii dintre fiii săi, care l-au batjocorit şi i-au smuls barba[7].

Tot în această domnie întâlnim şi singura confiscare *explicită* pentru desherenţă. Domnul ia partea lui Dragomir din *Momoteşti* (j. Vâlcea) „pentru că n-au rămas din Dragomir nici fecior, nici fată" şi prin urmare „se cade domniei mele a lua ... ca să fie ocina domnească". Radu vodă miluieşte cu această parte pe Tudor portar şi Ştefu stolnic, care la rândul lor o vând jupanului Fârtat din Drăgăşani[8].

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV,p. 160; V,p. 202.
[2] *Ibidem,* voi. V, p. 322-323,344,406; VI, p. 149.
[3] /Mcfem,vol.IH,p.389.
[4] /«<fem,vol.II,p.22.
[5] *Ibidem,* p. 30. Pâră cu Mehedinţii, *ibidem.*
[6] *Ibidem,* voi. I,p. 171.
[7] *Ibidem,* voi. II,p. 19-20.
[8] *Ibidem,* p. 52 Reîntărire, fiindcă au fost **cărţile vechi şi rupte, *ibidem,* voi. IV, p. 272.**

La Dunăre, în Balta Ialomiţei, Radu de la Afumaţi dăruieşte Mitropoliei „gârla" *Săltava*[1], (împreună cu *Covârluiaşul, Strâmbul şi TigveanuT)* despre care nu putem hotărî dacă nu este balta cu acelaşi nume pe care Radu cel Frumos a dăruit-o mănăstirii Argeş. In următoarea sută de ani, Mitropolia n-a mai primit nici o reîntărire pentru aceaste bălţi. De asemenea, mănăstirilor Glavacioc, Bolintin, Nucet, Strâmbu şi Muşeteşti, domnul le dăruieşte „nu de alt undeva, din averile oamenilor, ci din averile domneşti", partea „aleasă să fie domnească" de Neagoe Basarab, din Balta Doamnei[2].

23. Domnia lui Vlad înecatul este menţionată foarte sumar în cronici. Se spune doar că boierii fugiţi de la Moise vodă, după ce acesta a tăiat pe Neagoe vornicul şi Preda postelnicul, au adus domn pe Vlad, care a învins la Viişoara pe Moise şi pe cumnatul său Barbu banul Craiovescu, aceştia pierind amândoi în luptă. Apoi a domnit doi ani jumătate si s-a înecat în Dâmboviţa[3]. Unele fapte petrecute în ţară în acest răstimp au rămas necunoscute istoricilor, datorită pe de o parte confuziei ce s-a putut face între acest Vlad si tatăl său omonim, iar pe de altă parte, din cauza unor vechi erori de ediţie. Aici trebuie subliniat şi faptul că importante lămuriri aduce acum şi hrisovul de împărţire a averii Craioveştilor, din 1589, descoperit recent. Este necesară, de aceea, o nouă analiză a izvoarelor.

în 1532, într-unui din primele sale acte, Vlad Vintilă arată că „Barbu ban şi fratele său Drăghici au pierdut cu hiclenie faţă de Vlad voievod"[4] părţile lor din *Bărbăteşti* şi *Brăneşti,* care au fost dăruite atunci lui Vlaicu clucerul din Piscani. Vintilă vodă, reîntărind această danie, adaugă că satele „partea jupanului Barbu ban şi a fratelui său Drăghici, s-au aflat şi cumpărate de jupanul Vlaicu clucer, pentru că Barbu ban şi fratele său Drăghici au rămas datori emirului de Vidin cu 40 000 aspri şi emirului din Rahova cu 50 000 aspri. Şi aceşti aspri erau ai împăratului de la vaduri, din socoteala lui tefterdar başa... Şi mare pârâ a avut răposatul Vlad voievod din partea Porţii pentru acei aspri şi a plătit domnia lui acea datorie... Şi am vrut domnia mea să iau mai sus zisa datorie de la acei boieri, care ţineau averile lui Barbu ban şi ale lui Drăghici, dar ei au căzut şi s-au rugat la domnia mea ca să-i miluim... cu cât am plătit datoria lui Barbu ban, ca să se cheme cumpărate de ei acele averi"[5].

Tot lui Vlaicu din Piscani îi dăruieşte Vlad înecatul satul *Cetăţeni,* la est de Câmpulung, care fusese „al lui Barbu al Gogoşoaiei". O poruncă dată de Mircea Ciobanul lui Mihnea pârcălab, fratele lui Vlaicu, arată că Gogoşoaia şi fiii ei au pierdut satul cu mare hiclenie, „în zilele lui Vlad voievod înecatul". Domnul adaugă că satul Cetăţeni a fost între timp cotropit de Stoica vornic şi apoi de Oprea vornic[6], doi vicleni despre care se va vorbi mai departe.

---

[1] *Ibidem,* voi. II, p. 38—39.

Ibidem, p. 121, v. şi mai sus, p. 41. Caracterul acestei danii este greu de precizat. [3]
Istoria Ţării Româneşti, p. 47,207.

Domnul viclenit este evident Vlad înecatul, cum constată Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 30, n. 196 şi p. 58, rectificându-i pe Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 238 şi Xenopol, *Lupta între Dăneşti şi Drăculeşti,* P- 240, care credeau că este vorba de Vlad Călugărul.

[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 116.

[6] *Ibidem,* p. 374.

Stăpânii satelor Bărbăteşti, Brăneşti şi Cetăţeni sunt aceleaşi persoane: Barbu ban, cumnatul lui Moise vodă, cel pierit la Viişoara şi fratele său Drăghici Gogoaşe, care s-a ridicat domn. Amândoi erau fiii lui Danciu comisul Craiovescu despre care s-a presupus că a murit fără urmaşi[1] şi al „Gogoşoaiei", fiica lui Gherghina pârcălab. Identitatea lui Drăghici, necunoscută până Ia *apariţia actului* din 1589, este arătată limpede acolo, unde se indică şi împrejurările în care a pierit.

Despre al treilea fiu al lui Neagoe Strehăianu, documentul precizează: „Danciul Gogoaşe comis a avut un fiu din trupul lui, anume Drăghici, ce s-a ridicat domn la Ţarigrad, ca să vină în Ţara Românească. Iar domnul care a fost atunci... a adunat pe toţi boierii lui de i-a trimis la cinstita Poartă, de s-au pârât cu el şi l-au pierdut acolo. Iar apoi, de vreme ce au venit acei boieri de la Poartă, domnul lor i-a întrebat care ce a cheltuit. Aşa a prădălicit şi a luat partea lui Danciu Gogoaşe, de a împărţit-o acelor boieri"[2]. Acest izvor se completează prin altele.

Un document al lui Mihnea Turcitul, din 1588, cuprinde informaţia că Şerban banul a primit satul *Fântânelele* de la gura Călmăţuiului (lângă Zimnicea) „ de la Vlad voievod înecatul, când s-a dus de a spânzurat pe Drăghici al lui Danciu Gogoaşe la Ţarigrad, pentru că s-a ridicat să vie domn în Ţara Românească"[3]. Despre aceleaşi împrejurări, rezumatul unui hrisov pierdut din 7094 (1585 — 1586), de la acelaşi domn, în care nu este indicat beneficiarul, spune că „Drăghici, sin Danciu Gogoaşe ... înşelând împărăţia că ar fi fecior de domn, i-au dat domnia şi dovedindu-1 boierii de mincinos, l-au spânzurat la Ţarigrad"[4]. Actul era „dă moşia *Viişoara"* adică pentru satul vecin cu Fântânelele, pe care l-am constatat a fi fost moştenirea lui Bădica voievod. Cel care a primit dania trebuie să fi fost tot Şerban banul sau un alt boier din cei ce l-au însoţit la Poartă.

Până acum ridicarea la domnie a lui Drăghici Gogoaşe a fost datată greşit de cei mai mulţi cercetători, din cauza unor erori de lectură, datare care a fost îndreptată de abia în anii din urmă. Hrisovul din 1588, pentru Fântânelele, a fost cunoscut numai dintr-o.ediţie în care cuvintele „de la Vlad voievod înecatul", referitoare la domnul care a dăruit acest sat şi care 1-a trimis pe Şerban banul la Ţarigrad, *au fost sărite*[5]. Din acest act nu rezultă că Drăghici s-ar fi ridicat domn în vremea lui Radu Paisie, prin 1536 sau între 1535 — 1539, cum s-a crezut până acum[6], ci în domnia lui Vlad înecatul. O altă precizare, care poate fi făcută pe temeiul informaţiei de azi, este că Şerban banul, boierul prădat mai înainte de Neagoe Basarab şi soţul Măriei, fiica lui Radu postelnic Craiovescu, a fost la Poartă ca să pârască şi să spânzure pe vărul soţiei sale.

' Filitti, ultimul cercetător al acestor probleme, credea că Barbu banul, cel căzut odată cu Moise vodă, era fiul lui Pârvu vel ban; iar despre fratele său Drăghici postelnic nu ştia că este egal cu Drăghici Gogoaşe, pe care îl considera „probabil" ginerele lui Gherghina pârcălab şi deci rudă cu Radu cel Mare. Danciu Craiovescu ar fi murit fără urmaşi *(Banatul Olteniei,* p. 28—30,72).

[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 405.

[3] *Ibidem,* p. 365.

[4] *Cronologia tabelară,* p. 34.

[5] Nicolaescu, *Documente slavo-române,p.* 61—62. Pasajul este redat corect în *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 365.

[6] Xenopol, *Istoria Românilor,* voi. IV, p. 198—199; Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 63; idem, *Domnia lui Radu Vodă Paisie,* p. 201; Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 73; C. Giurescu, *Istoria românilor,* voi. H/l, p. 163. Eroarea persistă şi în elementele de cronologie date în *D.I.R., Introducere,* voi. I, p. 488, unde data ridicării lui Drăghici este aprilie 1536. Totuşi ea fusese îndreptată încă din 1941 de Mircea, *Ţara Românească,* p. 456, n. 3, dar autorul nu putea să ştie atunci cine era în realitate Drăghici voievod.

Un ecou despre ridicarea lui Drăghici Gogoaşe găsim şi în legătură cu satul (de la vărsarea Oltului) care ajunge de mai multe ori în stăpânirea domnilor. Izvoare sig$_{ure}$ arată că cel puţin jumătate din acest sat a fost de zestre al jupaniţei Marga cea sora lui Neagoe Basarab; dar din acte aflăm că înainte de domnia lui Radu Paisie din acest sat era în stăpânirea lui Fârtat din Drăgăşani, de la care o cotropesc, în si]^ pârvuleştii. După aceea, „când a fost în zilele lui Vlad voievod... Fârtat vornicul a venit cu slujbă de la cinstita Poartă", iar domnul „i-au dat şi l-au miluit cu moştenirea lui, jumătate de Izlaz. Şi încă a cheltuit Fârtat vornicul pentru satul Izlaz aspri gata 20.000 şi patru $_{ca}$i pruşi, iar rudele lui s-au lepădat atunci de această cheltuială..."'. întrucât izvorul citat gj$_{c}$ j precizează că Vlad voievod, cel ce dăruieşte satul şi pentru care Fârtat face un drurtila Poartă, a domnit înainte de Vintilă vodă, rezultă că el trebuie să fie Vlad înecatul. Fârtat din Drăgăşani a făcut prin urmare parte din boierii care au mers la Ţarigrad cu Şerb$_{an}$ banul, ca să-1 spânzure pe Drăghici; iar Izlazul este unul din satele Craioveştilor, pierde de ei în această împrejurare. Deoarece actul spune că Fârtat avea satul de moştenire, cearta cu Pârvuleşti se explică mai uşor dacă îl considerăm frate de moşie sau rudă cu aceştj$_{a}$ ceea ce sugerează şi alte izvoare.

Aceluiaşi boier îi dăruieşte Vlad înecatul la *Brătăşani* (lângă Şopârliţa, între Cara$_{ca}$i şi Balş), „partea fiilor lui Buşagă... ocină şi dobitoace şi scule şi case şi toate averile ce se cheamă ori vii ori moarte..., căci ei şi-au pierdut ocina şi averile cu rea viclenie faţade domnia mea. Iar boierul domniei mele... a dobândit cu dreaptă şi credincioasă slujbă". Fjjj lui Buşagă fac parte probabil dintre boierii din Văleni, înrudiţi cu ramura de la Caracal a Craioveştilor. Actul prin care Vlad face această danie poartă data de 4 octombrie 1530[2], *ceea ce însemnează că vicleniile din vremea sa şi deci ridicarea lui Drăghici s^au petrecut între 18 august 1530, data luptei de la Viişoara[3] şi 4 octombrie acelaşi an.*

O altă viclenie, considerată până acum din vremea lui Vlad cel Tânăr (1510-1512)[4], este tot din domnia lui Vlad înecatul şi poate fi cu greu despărţită de cele precedente. Printr-o poruncă din 1534, Vintilă voievod reîntăreşte lui Vlaicu mare logofăt şi fraţilor săi, adică aceloraşi boieri din Piscani, pe care îi confirmase în stăpânirea satelor lui Barbu ban şi ale fratelui său Drăghici, satele *Spinişor, Stângăcca* şi *Fratoştiţa* de lângă Filiaşi, care au fost ale lui Radu de la Spinişor şi ale fratelui său Vlad. Aceştia „le-$_{au}$ pierdut cu rea hiclenie încă de la Vlad voievod cel Tânăr, căci a fost Radu strângător de bula judeţul Jiul de Jos, de a fugit cu birul şi cu haraciul Ţării Româneşti şi al împăratului peste Dunăre, cu 30 000 aspri. Iar răposatul Vlad voievod 1-a ajuns cu dreaptă judecata şi cu putere de la cinstita Poartă 1-a prins... şi 1-a ucis după faptele sale, ca pe un viclean. Iar averile... le-a miluit mai sus zisului dregător al domniei mele"[5].

~*D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 410.

[2]/Wt/era,vol.H,p. 86.

[3] Iorga, *Studii şi documente,* voi. III, p. LI; Filitîi, *Banatul Olteniei,p.* 29,*69.* La 7 august 1530, cu **puţin** înainte de luptă, Barbu banul şi fratele lui Drăghici confirmau o danie a familiei lor mînastirii Cozia, *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 85.

Nicolaescu, *Documente slavo-mmăne,* p 247—248; Minea, Boga, *Cum se moşteneau moşiile,* voi. II, p. 123-124.

[5] £>•/.£., veac. XVI,voi. II.p. 163-164.

Se ştie că sub numele de „Vlad cel Tânăr" au fost cunoscuţi doi domni ai Ţării Româneşti: primul, fiu al lui Vlad Călugărul, care a domnit înaintea lui Neagoe Basarab şi şi-a zis totdeauna în acte fiul lui Vlad voievod[1] şi al doilea, fiul acestuia, care în pecetea sa[2] şi într-un hrisov din 1530, păstrat în original[3], se intitulează el însuşi „Io Vlad voievod cel Tânăr", dar pe care posteritatea 1-a reţinut sub numele de Vlad înecatul. Indicaţia: „Vlad cel Tânăr", din porunca lui Vintilă voievod, urmaşul în scaun al lui Vlad înecatul, nu poate face în nici un caz, singură, dovada că acolo ar fi vorba de Vlad—Vlăduţ de la 1510 —1512, cum s-a interpretat. Pe de altă parte, nu avem nici o informaţie care să arate că Vlaicu din Piscani, care apare în documente abia în 1526[4], ar fi fost favoritul lui Vlăduţ, dar, după cum s-a văzut, îl aflăm primind repetate danii de la Vlad înecatul. Unele amănunte ale. vicleniei lui Radu de la Spinişor amintesc de-a dreptul împrejurări din vremea acestui domn, pe când Barbu banul şi fratele său Drăghici au luat banii vămilor, Radu de la Spinişar a fugit „cu birul şi cu hameiul", ceea *ce însemnează că în ambek cazuri fugarii se găsiseră până atunci în administraţia ţării,* cum se şi aflau, la moartea lui Moise vodă, Craioveştii din partida lui Barbu ban şi Drăghici. în sfârşit, satele lui Radu se găseau lângă cele ale Craioveştilor, Stângăceaua fiind chiar în hotar cu Strehaia lui Neagoe banul, cel bătrân. Ceva mai mult, Spinişorul însuşi a fost al acestei familii, căci el trebuie să fie satul cu acest nume întărit lui Datco mare armaş din Brâncoveni de Radu Paisie[5], domnul care va tăia pe Vlaicu din Piscani[6]. După toate probabilităţile, Radu din Spinişor şi fratele său făceau parte din neamul Craioveştilor.

Dar un sat cu numele *Spinişor* se întâlneşte şi în legătură cu ridicarea lui Dragodan voievod, pe care nu-1 cunoaştem altfel. Petru voievod, fiul lui Mircea Ciobanul, judecă în 1561 o pricină între doi fraţi, Neagoe din Urseni şi Cârlig Orbul. Cel din urmă pretindea că Neagoe „nu a fost prădat pentru dânsul, când a fost Cârlig Orbul pribeag". El rămâne însă de lege şi domnul adaugă: „Să se ştie câtă pagubă şi pradă a avut Neagoe pentru fratele său Cârlig Orbul: când s-a ridicat Dragodan voievod la Spinişor, el i-a luat 650 aspri gata şi 60 oi. Şi iarăşi, în zilele lui Vintilă voievod, el i-a luat 400 oi, din toate averile şi din casă şi din afară. Iar apoi Radu logofăt el a miluit pe Cârlig Orbul cu un sat şi cu un sălaş de ţigani. Iar când s-a despărţit Neagoe de fratele său Cârlig, el nu i-a dat nimic. Iar după aceea, iarăşi a fost Cârlig Orbul pribeag cu Şerban banul; astfel a prădat pe fratele său Neagoe de i-a luat, în zilele lui Radu voievod Călugărul, 200 de oi şi 50 de porci şi 20 de vaci şi 200 clăi de grâu şi 7 covoare şi 2 dulămi"[7].

---

[1] Actele emise de cancelaria sa, cunoscute până azi, în *ibidem,* voi. 1, p, 55-75.

[2] /bic/em,p.87-88.

[3] Nicolaescu, *Documente slavo-române,p.* 246.

[4] La această dată, după moartea tatălui său, se judeca împreună cu mama şi fraţii lui cu Manea Vulparu, la care le era zălogită averea părintească, *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 26—27. Va fi fost încă tânăr în 1526.

[5] *Ibidem,* p. 302. în Spinişor va moşteni jumătate de sat Matei Basarab (Năsturel, *Radu Şerban Basarab,* p. 569).

[6] *Istoria Ţării Româneşti,* p. 48,207.

[7] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 148. Numele satului este *Spinişor* nu *Spinişoara,* iar în act e vorba de o ridicare, nu de o *luptă,* cum s-a interpretat (Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 33; Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 62, n.475).

Textul de mai sus este insuficient de clar. S-ar părea că amândoi fraţii l-au sprijinit pe Dragodan voievod, a cărui ridicare ştim că s-a petrecut înainte de domnia lui Vlad Vintilă[1]. Radu logofăt, care le dăruieşte un sat şi ţigani, are acelaşi nume cu Radu din Spinişor, strângătorul de bir, iar numele lui Dragodan poate fi alăturat de cel al lui Drăghici voievod. Cercetări viitoare vor putea stabili dacă Drăghici Gogoaşe nu-i cumva Dragodan vodă[2].

Despre Vlad înecatul s-a spus că a confiscat, pentru viclenie, însăşi moşia de baştină a Craioveştilor, *Craiova,* pe care ar fi dat-o, ca şi dregătoria marei bănii, unui străin de neamul acestora, Hamza din Obislav. Şirul Craioveştilor, ca mari bani, s-ar fi întrerupt de la 1531 până la 1534, când devine ban Barbu, cel de al treilea cu acest nume[3]. Parte din concluziile de mai sus se datoresc unei greşite traduceri, corectate şi ea numai în vremea din urmă.

Documentul la care ne referim în această privinţă este porunca lui Vlad, din 23 aprilie 1532, prin care el dă „cinstitului vlastelin al domniei mele, încă şi din casa domniei mele, jupanului Hamza mare ban al Jiului şi al Craiovei... ca să-i fie *Craiova* toată cu tot hotarul şi cu toate satele şi siliştile şi cu ţiganii şi cu morile şi cu bălţile şi cu viile, oricât au ţinut... (loc şters) jupan Barbu şi Preda ban, pentru că a dobândit-o cu dreaptă şi credincioasă slujbă şi vărsarea sângelui pentru domnia mea. I s-a dovedit şi amestec de sânge din neamul lui, ca nepot. Şi de asemenea a dobândit-o şi de la domnia mea..."[4]. Hamza banul din Obislav nu este un străin de neamul Craioveştilor, ci, aşa cum rezultă din textul corectat, nepotul lor. El era în acelaşi timp rudă cu Vlad înecatul, care se găsea în luptă cu alţi membri ai acestei familii, sprijinitori şi rude apropiate ale lui Moise vodă. în locul lui Barbu banul, cel căzut la Viişoara, Vlad aşază prin urmare tot pe un membru al acestei familii, care îl slujea ca şi Şerban, soţ de Craioveasca, acum mare vornic. Ne putem întreba doar dacă Craiova a fost confiscată atunci pentru viclenia lui Barbu şi a fratelui său Drăghici sau dacă, cel puţin în parte, a fost considerată domnească deoarece fusese a lui Neagoe Basarab. Oricum, şi satul şi dregătoria de ban rămâneau în neamul Craioveştilor.

S-ar putea ca tot de la Craioveşti să fi confiscat Vlad înecatul încă trei sate, pe care aici le vom considera totuşi, ca având origine necunoscută: *Cioroii* (lângă Cioroiaşi), *Gura Băldăluiului* (lângă Mărăcinele) şi *Gura Dâlgii.* Primele doua au fost reîntărite de Radu Paisie mănăstirii Govora, care le stăpânea cu cărţile lui Vlad voievod şi Vintilă voievod[5], din care primul este desigur Vlad înecatul, iar satul Gura Dâlgii a fost dăruit de „Vlăduţă

---

[1] Filitti, *Banatul Olteniei,* erata, p. III.

Despre Cârlig Orbul s-a scris că, pribegind cu Şeiban banul s-ar fi aflat în Ardeal, „prin 1543" (vezi Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 63; idem, *Domnia lui Radu Vodă Paisie,* p. 207; C. Giurescu, *Istoria Românilor,* voi. II/I, p. 163). Izvorul nu-mi este cunoscut. Cf. şi celor arătate de Mircea, *Ţara Românească,* p. 473, care n-a Putut urmări nici el trimiterea lui Nicolaescu. [3] Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 69.

D.I.R., veac. XVI, voi. II, p. 104. Ultimele rânduri lie mai sus fuseseră traduce greşit: „pentru că s-a dovedit (Hamza) cu slujbă dreaptă şi a vărsat şi sângele pentru domnia mea, împreună cu nepotul său (Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 69). [5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 226.

voievod" lui Giura logofătul', cunoscutul boier al aceluiaşi domn. Toate satele se găseau între cele „de peste Jiu" ale Craioveştilor: Cioroiul era în hotar cu Cioroiaşul, zestrea jupaniţei Marga cea bătrână[2], lângă Gura Băldăluiului, la Perişor a stăpânit Vâlsan din Caracal[3], iar la Stejarul, alt sat vecin, Marga cea tânără[4]. Gura Dâlgii se găsea lângă Şegarcea[5], Calopăr[6] şi Bucovăţ[7], pe care le constatăm de asemenea în moştenirea acestei familii.

Vlad vodă a făcut şi o danie în bălţile Dunării, la *Tâmbureşti* (Pietroiu, j. Ialomiţa), în 1530 el dă mănăstirilor Snagov şi Tânganu *Gârla Lungă[11],* pe care o vom mai găsi odată în stăpânirea domniei[y].

24. Vlad Vintilă este cel de al treilea domn al Ţării Româneşti pe care îl cunoaştem din timpul când era boier. Izvoarele ce se referă la această parte a vieţii sale şi mai ales la satele pe care le-a avut, ne vor ajuta să desluşim unele informaţii de cronică, primite şi în istoriografie, care se întemeiază pe confuzii. Viitorul domn apare prima oară în 1523, într-o carte de judecată a lui Vladislav III, prin care se întăreşte jupaniţei Neacşa cu fiii săi şi surorii ei Neaga cu fiii săi satul *Cislău,* fiindcă le era dedină. Jupaniţele se judecau cu Aldea şi Tatul din Pârscov, care pretindeau satul cu o carte a lui Vlad Dracul. Tatul vătaf din Pârscov este boierul care, în 1515, a primit de la Neagoe Basarab Pârscovul şi Pănătaul, pentru slujbă[10]. în divan, Oprea vornic, soţul Neacşăi şi jupanii Vintilă şi Şerban stolnicii, aduc o carte de la Vladislav II, cu care câştigă[1']. Vintilă stolnic, ginerele Neacşei, este viitorul Vlad Vintilă voievod, iar Şerban, fratele celor două jupaniţe, este Şerban banul din Izvorani, ginerele lui Radu Craiovescu, cel cotropit de Neagoe Basarab şi principalul dregător al lui Vlad înecatul. El era deci rudă apropiată cu Vintilă vodă şi de aceea îl va numi, într-un zapis din 1533, „Vlad voievod prea bunul"[12].

Ca portar, Vintilă apare într-un act fără dată, de la începutul domniei lui Radu de la Afumaţi, care este tot o carte de judecată pentru un proces de familie. Vintilă şi o soră a sa se pârâu cu nepoţii lor, fiii lui Patru, aducând cărţi de la Radu cel Mare, Mihnea cel Rău şi Neagoe Basarab, „cum că s-a lepădat jupan Neagu Braga de fiii săi Patru şi Cârstian deoarece ei l-au batjocorit şi l-au smuls de barbă"[13]. S-a pus chiar blestem pentru cine le-ar da din averi. Neagu Braga este[v]boierul volnicit de Radu de la Afumaţi să ţină Plaiul

---

[1] *Ibidem.p.* 333.
[2] *Ibidem,* vol.V,p.406.
[3] *Ibidem,* voi. IV,p. 112.
[4] /6K/em,vol.V,p.268.
[5] /6i</em,p.4O3.
[6] *Ibidem,* voi. III, p. 253-254.
[7] *Ibidem,* voi. V, p. 256,435.
[*] *Ibidem,* voi. II, p. 84.
[9] Mai jos, p. 76.
[10] Mai sus,p. 47.
[11] *D.I.R,* veac. XVI, voi. I,p. 177.
[12] *Ibidem,* voi. II, p. 152.
[13] Mai sus, p. 52.

peceneagăi cu Manedicul', unde Vlad-Vintilă îşi va zidi mănăstirea. în urma judecăţii, se întăresc viitorului domn şi surorii sale satele: *Fureşti,* trei părţi din *Odobeşti, Brăgeşti, Cârpeşti, Câmpulungeni,* părţi din *Beceni* şi munţii *Fureşti, Vetera, Câmpulungeanul, piciorul Capiii şi Piatra lui-Duma,* toate în preajma oraşului Buzău.

Un al treilea act, care se referă la satele lui Vintilă vodă dinaintea domniei, este din 1579. Sub Alexandru Mircea, sluga domnească Dragomir, surorile sale Stanca şi Muşa şi nepoţii lor Momce şi Braga se judecau cu Răzbici Patru şi Muşa din Sărata, care pârâu că nu stăpânesc nimic din partea răposatului Vintilă voievod", şi-şi cereau părţile. Momce, unul dintre „nepoţi" este fiul lui Momce logofăt, ucigaşul domnului[2]. Din act rezultă că urmaşii lui Vlad-Vintilă se judecau între ei pentru un număr de sate şi munţi, dintre care *Făreşti. Câmpulungeni, Beceni* şi *Vetera* apar şi în actul precedent. La acestea se adăugau: *Clociţi, Goicelul, Neculele, Muntiorul, Muntele Muşii, Piciorul Miclăuşei, Goicea Mică* şi *Măceşul*[3] (j. Buzău şi Rm. Sărat).

Documentele de mai sus înlesnesc unele precizări istorice noi. Iorga a atras cel dintâi atenţia asupra mineiului slavon, început „în vremea binecredinciosului Io Braga voievod" şi terminat sub Radu-Paisie, pe care Vlaicu logofătul 1-a dăruit bisericii sale din Piscani. Iorga a identificat pe Braga voievod din acest manuscris cu Vlad vodă „care fusese cândva judeţ... în oraşul Slatinei... şi avea atunci ca nume de familie Braga"[4]; dar această identificare a fost contestată, considerându-se că Braga vodă a fost mai probabil Drăghici Gogoaşe[5]. Izvoarele confirmă acum prima identificare, deoarece arată că Vintilă voievod se trăgea într-adevăr din boierii Brăgăneşti.

Dar constatările precedente mai ridică o problemă privitoare la originea şi numele lui Vlad Vintilă. Se dovedeşte astfel că domnul ales de boieri, în urma lui Vlad înecatul, *era el însuşi un mare feudal,* înrudit de aproape cu unii dintre principalii boieri ai ţării şi că stăpânea un număr important de sate, moştenite din familie. Se ştie, în plus, că Vintilă era în realitate sau pretindea a fi feciorul lui Radu cel Mare. Ridicarea sa la tron se aseamănă deci cu cea a lui Neagoe Basarab.

D.I.R., veac. XVI, voi. II, p. 19 (act foarte deteriorat care cuprindea şi alte sate).

[2] Nicolaescu, *Documente istorice,* p. 4.

D.I.R., veac. XVI, voi. IV, p. 420. Indicaţii suplimentare despre satele lui Vintilă se găsesc şi în alte acte mai noi. Un hrisov din 1629 vorbeşte despre satul *CkKifî,* care „a fost de moştenire al răposatului Vintilă voievod şi al surorii sale Momcioaia", pe care l-au ţinut urmaşele doamnei Despina pentru un lanţ de aur dat de ea lui Vintilă vodă. Satul ajunge la Argeş. Un alt act, din 1643, este dat pentru jumătăţile din Fureşti, Clociţi, GoiceluT şi „Poiana Neculii logofăt". Se arată cum s-au prăpădit hrisoavele mănăstirii Menedic: „când au prins hoţii pe Răzbici egumenul". în pricină erau: jupaniţa Caplea a lui Vasilache stolnic, fetele lui Braga, Stan al Momcii (cu un frate Pravăţ) etc. Nicolaescu, *Domnia lui Vlad Ventilă,* p. 14.

[4] Iorga, *Brdgă „ Voevod",* p. 1043 —1045.

[5] Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 73 şi n. 578.

Aceste concluzii nu se potrivesc însă cu indicaţiile cuprinse în cronica ţării, unde el este numit „Vintilă vodă din oraş de la Slatina" sau chiar „judeţul de la Slatina"[1]. Mai întâi, un mare boier, care să fi avut dregătoria de judeţ al unui oraş, nu se întâlneşte niciodată în Ţara Românească, unde chiar judeţii capitalelor Târgovişte şi Bucureşti sunt oameni fără vreo înrudire boierească. Pentru ordinea socială de atunci, o atare situaţie ar fi de altfel imposibilă, căci judeţul, ca şi pârgarii, erau dregători urbani prin excelenţă, fiind aleşi periodic de târgoveţi *din rândurile lor.* Reprezentantul domnului era în oraşe pârcălabul. în cazul lui Vintilă, cuvântul „judeţ" trebuie primit în sensul de jude sau stăpân de sat, ca şi termenul „cneaz", folosit în situaţii analoage[2]. în al doilea rând, satele lui Vlad Vintilă se găseau toate în regiunea Buzăului, unde el îşi va ridica şi mănăstirea, aşa ca o stăpânire a sa în târgul Slatinei care a fost atunci „domnesc", ca toate aşezările urbane din ţară, este de asemenea exclusă. Alăturarea „Slatinei" la numele lui Vintilă trebuie să aibă o altă explicaţie: avem probabil de-a face cu o traducere cărturărească[3] a numelui *Sărata* al unui sat buzoian din stăpânirea lui Vintilă: confinnarea acestei ipoteze ne-o dă faptul că nepoata domnului, jupaniţa Muşa, care se va judeca pentru moştenirea lui Vintilă, era din Sărata <Monteoru>[4].

Vlad-Vintilă şi-a dăruit averea părintească mănăstirii Menedic, de la care a fost luată mai târziu de rudele sale, fiind restituită de abia sub Matei Basarab[5]. Domnul mai dăruise aceleaşi mănăstiri satul *Voineşti* (j. Buzău) şi vii la *Săseni* şi *Vemeşti* (j. Buzău), care erau desigur tot avere moştenită[6].

Ca domn, Vintilă a schimbat în silnicie trei funii din satele *Brătianii-de-Sus* şi *Groşi* (Brăduleţul, j. Argeş), pe care le-a luat de la slugile domneşti Roman ş.a., dându-le în schimb „alt sat şi încă le-a dat aspri gata domenşti pentru satul Groşi". Aceste funii au fost dăruite de el mănăstirii Brădet, care le-a pierdut mai târziu prin judecată[7].

Şi despre Vintilă voievod, cronica spune că „au tăiat mulţi boieri"[8], a căror avere trebuie să fi fost confiscată de el pentru viclenie. în această privinţă, izvoarele interne cuprind câteva indicaţii precise. într-o poruncă din 11 ianuarie 1535 Vintilă arată că

---

[1] *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* p. 53; *Istoria Ţării Româneşti,* p. 47.

[2] Cf.: ‚jupan Pană vistier, judele acelor rumâni", *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 92; „satul Hălmăjanii şi cnezul lor, Stan mare spătar" *ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 218. Iorga considera termenul „judeţ" un adaus nepotrivit al lui Const. Filipescu (ediţia citată, p. 53). Cf. şi observaţia lui Nicolaescu, *Domnia lui Vlad Ventilă,* p. 3: „Cuvântul ‚judeţ"... nu are alt înţeles decât cel de" stăpân al moşiei oraşului Slatina".

[1] Cronicarul sau interpolatorul a procedat aici aşa cum procedau pisarii din cancelaria domnească, atunci când traduceau toponimice româneşti în slavoneşte (exemple în *Indicele numelor de locuri, 1601 —1625.* Introducere, p.7-8).

[4] Cf. şi „Minai sin Mihai din Sărata",între „boierii fraţi de moşie" din Furești, care se hotărnicesc în 1647 de către mănăstirea Menedic (Arh. St. Buc, Episcopia Buzău, XXXVII/21). Este probabil că în actele privitoare la stăpânirile lui Vintilă care sunt foarte rupte şi lacunare, figura şi satul Sărata (cf. acolo: *Montiorul* şi *Muntele Muşii).*

[5] Vezi însemnarea marginală a lui Udrişte Năsturel, *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 20. »"

[6] *Ibidem,* veac. XVII, voi. IV,p.531,535. •

[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 319. *r-*

[8] *Istoria Ţării Româneşti, p.* 47.

Vâlsan logofătul a pierit cu rea viclenie față de el și că deci i-a confiscat satul *Codatele* (j. poli), dându-l apoi mănăstirii Bistrița, căreia îi scăzuse „orașul de la Tismana"[1]. Vâlsan logofătul este soțul Vlădaii, sora lui Neagoe Basarab și a lui Preda ban. Cu toată această înrudire, martori în porunca privitoare la viclenia lui sunt Barbu banul, fiul lui Preda Craiovescu și alți membri ai aceleiași familii[2].

Dintr-un alt act al lui Vintilă, din 7 mai 1535, aflăm că Dragomir spătarul din Ceptura „și-a pierdut toate averile cu rea hiclenie și încă și capul și l-a pierdut". Părțile sale din *Pârscoveni* și *Cucuteni* (lângă Balta Plopului, j. Buzău) sunt dăruite de domn Episcopiei Buzăului. Dragomir spătarul este fratele lui Toma banul, fondatorul schitului Verbila, alt viclean pe care îl va tăia Radu Paisie.

Nu se poate hotărî dacă vreuna din cele două viclenii de mai sus au stat în legătură cu complotul „Pârvuleștilor, din vremea trecerii prin țară a lui Ludovic Gritti, guvernatorul Ungariei, Begu Oglu al izvoarelor noastre. Acestuia Pârvuleștii i-au ieșit înainte „pentru că a fost cu Begu Oglu un domn, dar în taină". Potrivit unei relații externe, Vlad-Vintilă scoate din tabăra lui Gritti, cu forța, 75 de boieri și celor mai mulți le taie buzele și nasul, iar cinci dintre ei sunt aruncați în cetatea Poenari[3]. Alexandru vodă Mircea știa însă, în 1579, că Vintilă „a luat pă acel domn din mâinile lui Begu Oglu și pă toți boierii care au fost vicleni și le-au tăiat capetele pentru faptele lor". Pentru a se apăra de pâri în fața turcilor, el va trimite la Poartă pe Fârtat vornicul[4].

într-unui din satele lui Dragomir spătar, la *Pârscoveni* domnul a luat „din partea lui Danciu a patra parte și din partea lui Neagul a treia parte și partea lui Beleț toată, pentru că le-au pierdut pentru o dușegubină". Ele sunt date prin același act Episcopiei Buzăului[5]. Tot pentru o dușegubină este luată partea lui Cheravula, care-și ucisese fratele, din *Bămboești* și *Clocotici* (j. Argeș). Sora lui Cheravula o răscumpără pe 90 de vaci[6]. Nu știm în ce chip a ajuns domnesc satul *Fălcoiu* (j. Romanați), zestre a jupaniței Marga cea bătrână, pe care domnul îl dă mănăstirii Argeș în schimbul satului *Soașul,* luat și dăruit Mitropoliei[7], și nici cele două mori, dintr-un loc nearătat, „care au fost ale lui Neagoe

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 171. Satul era din domeniul Craioveștilor.

[2] Despre viclenia lui Vâlsan s-a afirmat că ar fi stat în legătură cu o primă domnie a lui Radu Paisie, din septembrie-noiembrie 1534, când acesta și Vlad Vintilă „au stat un moment față în față" (Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 70; Nicolescu, *în jurul lui Basamb Laiotă,p.* 645; C. Giurescu, *Istoria Românilor,* voi. H/1, p. 163). Concluzia se întemeia în special pe un document cu data 1 septembrie 1534, emis de Radu Paisie în Târgoviște și pe altul de la 6 septembrie același an, scris în Fureşti de Vlad-Vintilă, „adică în timpul retragerii". Vâlsan ar fi trecut de partea lui Radu în aceste luni, iar Vintilă l-ar fi tăiat la înapoierea în scaun. Documentul din 1 septembrie nu este însă din 1534, ci din anul următor, cum se află corectat în *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 191, iar satul Fureşti nu se găsea pe drumul retragerii, ci făcea parte din domeniul personal al lui Vintilă vodă. De altfel, o atare domnie a lui Radu ar lăsa inexplicabil faptul că acesta era, la moartea lui Vintilă, în țară, la mănăstirea Argeș, unde n-ar

fi putut rămâne după o luptă nereușită cu domnul din scaun.

Veress, *Acta et epistolae,* voi. I, p. 240. * *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 410, Cf.

Nicolaescu, *Domnia lui Vlad Ventilă,* p. 9-10.

veac. XVI, voi. II, p. 180.

Arh. St. Vâlcea, LXIV/7.

veac. XVI, voi. II,p. 178.

vornicul", dăruite în 1535 Episcopiei Râmnicului[1]. Fostul stăpân pare a fi Neagoe din Periş, vornicul lui Moise vodă.

25. Radu Paisie ne este mai întâi cunoscut ca un mare cumpărător de sate. Pentru a înzestra pe sora sa Cârstina, el cumpără, de la jupaniţa Marga din Caracal, satul *Fălcoi,* cu 35.000 aspri[2]; rezultă deci că „schimbul" lui Vintilă vodă era astfel desfiinţat. De la aceeaşi jupaniţa şi pentru acelaşi scop, cumpără parte în *Izlaz* (j. Romanaţi),[3] unde am văzut că avea danie domnească Fârtat din Drăgăşani, iar spre a dărui lui Radu vistier din Goleşti pentru slujbă, însă şi „la nuntă, când i-am dat pe jupaniţa Caplea", cumpără a treia parte din siliştea *Bistreţ* şi jumătate din *Poiana Urâţi* (j. Dolj), cu 30 000 aspri turceşti, bani cu care jupaniţa Marga şi-a răscumpărat fiii din robie[4]. De la aceeaşi Craioveasca şi de la sora sa Velica mai cumpără, cu 60.000 aspri, satul *Segarcea* (j. Dolj), dăruindu-1 fiului său Pătraşcu şi unor rude[5].

Dar cele mai multe cumpărături au fost făcute de Radu Paisie pentru mănăstirea sa Mislea. Jumătate din *Cornu* (j. Prahova) a fost cumpărată de el de la un necunoscut, pentru 9 000 aspri; o parte cu rumâni din *Brebu* (j. Prahova) de la Ţintea armaş cu 9 000 aspri şi un cal turcesc, preţuit 10 000 (?) aspri; satul *Piscani* (lângă Plopeni, j. Prahova) de la Drăghici spătar şi Udrişte vistier din Măgureni, pentru 12 000 aspri; parte în *Călugăreni* (lângă Mislea, j. Prahova) de la jupan Albaş, pentru 12 000 aspri; parte în *Păuleşti* (j. Prahova) de la boierul Bănuci, pentru 15 400 aspri; satul *Pisculeşti* (j. Prahova) de la Şerban banul,drept 64 000 aspri; jumătate din *Chitioara* (Vitioara, j. Prahova),cu rumânii, de la Radu paharnic, pentru 30 000 aspri; parte la *Pătârlage* (j. Buzău) de la jupaniţa Bărboaia, cu 12 000 aspri; parte la *Carcaduîea* (lângă Mărgineanu, j. Buzău) de la Bolea, boier din Stăneşti, cu 16 000 aspri („După aceea Radu vodă au dăruit şi au cinstit pre Bolea şi pre frate-său cu caftane bune"); satul *Cobianii de Jos* (Cobia, j. Dâmboviţa) de la Drăghici spătar şi Udrişte vistier, cu 14 000 aspri; a treia parte din *Cojeşti* (Cojasca, j. Prahova), stânjeni 883„de la megiaşii din sat", Dobricaş, Vladul, Linco şi Stan cu cetele lor, drept 18 270 aspri; satul *Căscioarele* (lângă Brăiliţa, j. Ialomiţa) stânjeni 1 000, de la „megiaşii din sat şi de la boiariu anume Slavin", cu 24 000 aspri; parte la *Stelnica* (j. Ialomiţa) de la Hamza, tatăl lui Ioachim, „care a fost vornic în zilele Mircii vodă" Ciobanul, cu 1 600 aspri (pentru care se vor judeca urmaşii vânzătorului); satul *Stâlpeni* (lângă Piua Pietrii, j. Ialomiţa) cumpărat de la necunoscuţi; satul şi balta *Greaca* (j. Ilfov) cumpărate „de la Craioveşti", pentru 52 000 aspri. După cum am văzut, în 1589 această parte a lui Neagoe vodă era luată pe seama domnească, dar cu toate acestea Radu Şerban o va relua *de la mănăstire,* dând în schimb alte sate, „căci s-au tras domnia lui de neamul Craioveştilor". Tot de cumpărătoare era a treia parte din *Pojorăşti* (lângă Ţăndărei, j. Ialomiţa), care în 1620 era împresurată de boierul Constandin, fiul Neculii Avanul şi

[1] *lbidem,* p. 176. Menţiunea despre morile Iui Neagoe vornicul a fost rasă în actul original.
[2] *lbidem,* voi. IV, p. 449.
[3] *lbidem,* p. 411. Un act târziu, din 1672, arată că Radu vodă Călugărul a cumpărat de Ia Marga satul întreg, dând jumătate Cârstinei, „iar jumătate a fost rămas pe seama domniei" (Năsturel, *Radu Şerban Basarab,* p. 571 ■)
[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 89—90, (Diferenţe în ce priveşte părţile cumpărate). Un act al lui Alexandru Mircea arată că Radu clucer a şi cumpărat de la Radu voievod Călugărul, *ibidem,* p. 144.
[5] *Ibidem,* voi. III, p. 72-73.

jumătate din balta *Coşcovata* (j. Ialomiţa)[1]. Domnul a primit şi sate prin închinare. La *Sfinţeşti* (lângă Mărgheni, j. Romanaţi) primeşte părţi, cu care nu ştim ce a făcut, dar care se vor întoarce în familie, de la Oancea, fratele lui Stoica vornicul din Tomeni[2]; iar la *Futeşti pe Baltă* (j. Ialomiţa) Dragomir al lui Scurtu şi Stan paharnic îi închină partea păpească, pe care domnul o dăruieşte mănăstirii Argeş[3].

Despre vicleniile din vremea lui Radu Paisie, care vor aduce domnului mai multe sate, cronica ţării dă informaţii puţine şi lacunare: ea nu menţionează decât tăierea lui Toma banul, ctitorul mănăstirii Verbiţa şi a lui Vlaicu logofătul din Piscani, cum şi războaiele cu Laiotă Basafab, când au pierit Stroe Pribeagul, Manole şi Mihalco[4].

Ridicarea lui Toma banul, ginerele lui Harvat logofătul, nu este cunoscută din izvoarele diplomatice. El era mort în 1536, cum arată piatra sa tombală[5]. Vlaicu din Piscani continuă să apară însă în divanul lui Radu Paisie până la 15 octombrie 154O[6]. Între aceste două date, în vara anului 1539 se petrece viclenia lui Şerban banul, neamintită în cronici. Despre aceasta Paisie spune că „a pierit în rea hiclenie, căci s-a ridicat asupra capului domniei mele"[7]; iar un document târziu, din 1643, arată că a pierit la Ţarigrad, când s-a pârât la împărăţie cu Coadă vornicul „pentru că acesta a închinat Brăila, să fie turcească"[8]. Preţul executării de către turci, a lui Şerban banul, este această însemnată scădere teritorială şi politică a ţării. Coadă vornicul, trimisul lui Radu Paisie, a jucat, faţă de Şerban banul, rolul pe care acesta îl avusese cu prilejul uciderii lui Drăghici Gogoaşe. Şerban banul a fost o clipă domn „în scaun", cum îl arată strănepotul său Matei Basarab, care aminteşte de cărţile satului Zăvalu, „ce au fost date de la moşul nostru Şerban voievod"[9].

Două din satele confiscate de viclenii ridicaţi cu Şerban banul se găsesc atestate textual în această situaţie. Primul este *Rogova* (j. Mehedinţi), cu privire la care Radu Paisie spune, într-o poruncă din 18 decembrie 1539, că a fost mai întâi al lui Detco paharnic, bunicul lui Detco armaş, soţul Calei din Brâncoveni, dar se găsea cotropit de Tudot logofătul din Drăgoeşti. Fiii acestuia, Radu, Pârvu şi Vlad, „au pierdut toate livezile şi satele şi ţiganii cu rea hiclenie către domnia mea, pentru că s-au ridicat cu Şerban banul de au fugit peste Dunăre, în Ţara Turcească, iar turcii i-au prins şi le-au luat toate averile, întru aceasta domnia mea am plătit aceste sate şi ţigani ai tuturor hiclenilor de la blestemaţii turci, cu 785 000 aspri gata". Domnul dăruieşte satul lui Detco mare armaş, fiindcă 1-a dobândit cu credincioasă slujbă, dar şi „pentru că i-a fost dedină veche şi dreaptă"[10]- în cel de al doilea sat, la *Sălcuţa* (?) şi-au pierdut părţile Bojin şi Ivan, care „au

---

* *Ibidem,vo\.U,p.258,* v.şi *ibidem,* veac.XVII, voi. III,p. 19-22,98-99,235-236,323,498-499,556,570.

[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 374.

[3] *Ibidem,ţ.* 284.

[4] *Istoria Ţării Româneşti,* p. 48.

[5] Rlitti, *Banatul Olteniei,* p. 73.

[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 272.

[7] *Ibidem,* p. 304.

[8] Mircea, Ţara *Românească,* p. 468.

[9] Năsturel, *Radu Şerban Basanb,* p. 572.

Nicolaescu, *Domnia lui Radu Vodă Paisie,* p. 15. Aceluiaşi Detco armaş, adversar al lui Şerban banul, deşi ţineau amândoi jupâniţe din neamul Craioveştilor, îi va dărui Radu Paisie şi un sălaş de ţigani pierdut de Şerban când „s-a ridicat asupra capului domniei mele", *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 304.

greşit cu banul Şerban"[1]. Ele au fost dăruite lui Bolea Moldoveanul, dar Bojin şi Ivan s-au întors în ţară „şi din vreme când au venit... şi-au cumpărat ocinile lor de la Bolea, pentru 4 000 aspri şi pentru un cal, preţuit 500 aspri şi vaci...". La 17 aprilie 1540 Radu Paisie însuşi le întăreşte părţile[2].

Câteva date privitoare la răzvrătirea lui Şerban ne vor ajuta să cunoaştem şi alte sate pierdute de tovarăşii săi de aventură. Şerban banul a trecut în Ardeal după 25 aprilie 1539, când figurează încă în ultimul divan din primăvară al lui Radu Paisie[3]. După această dată nu mai avem nici un act al lui Radu, până la 10 septembrie. în iunie, Şerban năvăleşte în ţară, iar Paisie se retrage la turci[4]. Când se reîntoarce cu ajutorul acestora, cel puţin unii dintre vicleni trec Dunărea, cum rezultă din documentul citat mai sus. Dar primele acte ale lui Radu Paisie, de după reinstalarea în scaun, se referă chiar la averea unor vicleni, *care nu pot fi decât sprijinitorii lui Şerban.* La 10 septembrie domnul întăreşte jupanului Tatul vornic şi nepoţilor săi jumătate din *Purcăreni (j.* Muscel), care le-a fost veche ocină şi dedină, dar au cotropit-o Pârlea şi fiii lui, Oancea şi Cârstea. Aceştia „au pierdut-o de la domnia mea cu rea hiclenie", iar ceilalţi, au dobândit-o cu dreaptă slujbă[5]. Patru zile mai târziu, la 14 septembrie, domnul dăruieşte Episcopiei din Buzău partea şi casele lui Udrea din *Pârscoveni* (lângă Balta Plopului, j. Buzău), „pentru că Barbu al lui Udrea le-a pierdut cu rea hiclenie"[6]. Satul este cel în care, cu patru ani înainte, îşi pierduse părţile Dragomir spătarul, cel tăiat de Vintilă vodă[7]. Barbu, fiul lui Udrea, este comisul lui Radu Paisie, care dispare din sfat odată cu Şerban banul[8]. Tatăl său fusese mare vornic sub Neagoe Basarab[9]. în sfârşit, la 23 martie 1540, Radu Paisie dă lui Mitiutelul paharnic, pentru slujbă credincioasă, partea lui Mimoran şi a lui Ion, ocine şi averi din *Urecheşti* (j. Rm. Sărat) care „le-au prădat cu rea hiclenie de la domnia mea"[10].

în legătură cu ridicarea lui Şerban banul a stat şi viclenia lui Tudor din Drăgoeşti, despre ai cărui fii ştim că au fugit cu acesta peste Dunăre. Două porunci ale lui Mircea Ciobanul arată laconic că el a fost tăiat de Radu Paisie. Tudor logofătul era ctitor al mănăstirilor Cornet şi Surpatele şi se înrudea cu domnii de la finele secolului al XV-lea şi

---

[1] „...am greşit cu banul Şerban", pasaj înţeles greşit de Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 62: „Şerban banul cade în disgraţie pentru o greşeală făcută cu un oarecare Bojin şi Ivan". După Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 74.

[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 269. Aceşti vicleni nu ne sunt cunoscuţi. Pe fiul lui Ivan îl chema Pârvu şi avea fiice pe Dobra, Milita, Chira şi Cătălina. Ele se judecau pentru moştenire în 1566, *ibidem,* voi. III, p. 220—221.

[3] fl>i</em,vol.II,p.259.

[4] *Hurmuzaki — lorga,* voi. Xi, p. 855-856; Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 74.

* *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 259. Actul următor este dat aceluiaşi Tatul vornic, fratele jupanului Radu vornic, pentru mori la Purcăreni. Constat că în hotar cu Purcăreni, la Micești și Mălureni, stăpânea Oancea din Batiu, care purta judecăţi pentru mori în Râul Doamnei, *ibidem,* p. 127. S-ar putea ca el să fie Pârlea, tatăl lui Oancea şi al lui Cristea.

[6] /6(Jem,vol.II,p.261.

[7] Mai sus, p. 61.

[8] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 259.

[9] /bi</em,vol.I,p. 158,160, 162-165,168-169.

[10] *Ibidem,* voi. II,p. 268.

începutul celui următor, patru dintre ei numindu-1 „din casa domnească"[1]. Soţia sa avea părţi la Stoiceni, satul de zestre al mamei lui Radu cel Mare şi va fi mai târziu considerată, de boierii Buzeşti, strămoaşe a lor[2]. Partea lui Tudor logofătul din *Voinigeşti* (în faţa oraşului R. Vâlcea), unde se găsea mănăstirea dispărută Cornet, a fost confiscată de Paisie si dăruită lui Radu logofătul din Râmnic, care o va pierde mai târziu, tot pentru viclenie, satul revenind la Drăgoeşti[3]. Tudor logofătul pierde de asemenea jumătate din *Goleşti* (j. Argeş) cu şase mori, despre care Mircea Ciobanul spune că, după tăierea sa de către Radu Paisie, au fost luate „cu sila", ceea ce trebuie să ascundă tot o confiscare pentru viclenie, de Vlaicu logofătul din Piscani, boier credincios în acel moment al lui Radu-voda. Şi această parte se reîntoarce în familia vicleanului[4].

Un alt pretendent, care turbură domnia lui Radu Paisie, despre care cronicile nu pomenesc nimic, este Ivan Viezure. Două acte de la Mircea Ciobanul arată că Ivan „şi-a pierdut capul şi averile, fiindcă s-a ridicat domn, iar Radu voievod 1-a prins şi i-a tăiat capul şi cu averile lui a miluit pe slugile sale Cârstocea şi Danciu Mureşanul". Aceştia primesc de la domn satul *Lieşti* şi muntele *Lupeşti* (lângă Berislăveşti, j. Vâlcea), pe care apoi le vând mănăstirii Cozia, pentru 1.700 (?) aspri. Urmaşii lui Ivan Viezure se vor judeca de mai multe ori cu călugării, dar vor pierde[5]. Totuşi mănăstirea nu va păstra această avere[6].

Nu ştiu în ce împrejurări s-a răzvrătit Oprea vornicul, care îşi pierde partea din *Pietrari* (j. Dâmboviţa). La 25 ianuarie 1542 Radu Paisie dă această parte lui Dragul clucer, care „a fost lângă domnia mea, iar Oprea vornicul a hiclenit pe doamnia mea". Oprea luase din averea lui Dragul „200 stupi şi un leagăn, laolaltă fac 3000 aspri", pentru care domnul îl despăgubeşte în acest chip[7]. A fost vorba şi aici de o pradă între boieri din cursul unei viclenii, pe care nu o cunoaştem altfel.

Se consideră de obicei că războaiele lui Radu Paisie cu Laiotă Basarab şi Stroe Pribeagul au avut loc în 1544[8]. în legătură cu aceste evenimente, izvoarele nu menţionează explicit nici o confiscare pentru viclenie; dar printr-o poruncă fără an (23 octombrie),

---

[1] Radu cel Mare, Vlăduţ, Neagoe Basarab şi Radu de la Afumaţi, *ibidem,* voi. I, p. 30,63,124-125; II, p. 13.

[2] Mircea, *Un neam de ctitori olteni,* p. 55. Nu se poate justifica însă afirmaţia că Drăgoeştii sunt un neam ridicat dintre moşneni la începutul secolului al XVI-lea.

[3] D./J?., veac. XVI, voi. II, p. 331.

[4] *Ibidem,* p. 368. Despre Tudor din Drăgoeşti s-a spus că s-ar fi ridicat cu Drăghici Gogoaşe (Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 73), ceea ce nu se mai poate susţine sau odată cu Toma banul (Nicolaescu, *Domnia Iui Radu Vodă Paisie,* p. 24). Posibilitatea de a fi viclenit cu Şerban banul la: Minea, Boga, *Cum se moşteneau moşiile,* voi. II, p. 127. Cf. şi Mircea, *Ţara Românească,* p. 458.

[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 334,365. Actul din 1547 a fost dat mai întâi în rezumat de Brezoianu, *Vechile* inst/cutiuni, p. 251, unde îl semnala Iorga, *Revista Istorică,* an. XVII (1931), p. 176, adăugând că „povestea acestui domnişor era total necunoscută". în *D.I.R., Introducere,* voi. I, p. 488, se atribuie lui Ivan Viezure, pe temeiuri ce-mi rămân necunoscute, o domnie în septembrie — noiembrie 1537. Despre el s-a spus că ar putea fi acelaşi cu Ivan, fratele lui Bojin din Sălcuţa (Filitti, *Banatul Olteniei,* erata, p. III; Nicolaescu, *Domnia lui Radu Vodă Paisie,* p. 15); dar documentele arată că Viezure s-a ridicat domn şi a fost ucis, pe când Ivan din Sălcuţa „a greşit cu Şerban banul", iar după aceea s-a întors în ţară şi a fost iertat.

Vezi condicile mănăstirii Cozia, la Arh. St. Buc, în care satul Lieşti şi muntele Lupeşti nu mai sunt menţionate. ^*O.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 282-283.

Nicolaescu, *Domnia lui Radu Vodă Paisie,* p. 21 —23; Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 88. în *D.I.R., Introducere,* voi. '.P-488: mai 1544. Stroe, mare paharnic în sfatul lui Radu Paisie, dispare la 25 aprilie 1539, odată cu Şerban

Paisie dăruieşte lui Radu vistier din Goleşti satele *Poienarii, Cheianii* şi *Căpăţinenii,* pe care le califică domneşti. El spune că atunci „când a fost prima luptă cu Stroe Pribeagul şi ne-au învins Stroe... şi au fugit toţi şi au lăsat vistieria domniei mele ... Radu vistier... a scos-o cu bărbăţia sa" şi a adus-o la Turnul Nicopolului'. Cele trei sate erau ale cetăţii Poenari[2] şi prin urmare putea domnul dispune de ele, mai ales că în această vreme cetatea îşi pierde din ce în ce mai mult importanţa[3]. Aceluiaşi Radu vistier domnul îi dăruise un domeniu cumpărat la Bistreţ, „pentru slujba pe care mi-a slujit-o când a venit Laiotă Basarab cu Stroe la Fântâna Ţiganului"[4], adică în a doua luptă; dar tot el este volnicit, împreună cu Borcea, printr-o carte fără an şi fără sfat „să ţină toate averile ce a ţinut Pârşanul vornic şi Vlaicu logofăt, anume *Vierosul* şi *Mărăcinenii* cu morile şi alte averi, sate şi ţigani, şi morile din *Goleşti,* ce au fost ale lui Vlaicu logofăt". Domnul a constatat că „sunt vechi şi drepte ocine... ale jupanului Borcea mare şetrar şi Radu vistier, ci au fost cotropite de Vlaicu logofăt", care le-a luat în puterea lui[5]. Vlaicu din Piscani apare în , divanele lui Radu Paisie până la 15 octombrie 1540[6]. Deoarece averea sa ajunge la Radu Golescu, care de altfel îi era rudă, s-ar putea ca el să fi viclenit cu Laiotă şi Stroe. în orice caz, domnul dispunea de satele fostului său favorit fiindcă el viclenise, fără să putem preciza dacă aceste sate au fost o vreme în stăpânirea domnului, ori au trecut direct la cei doi boieri.

în situaţii oarecum asemănătoare s-au găsit satele *Viişoara* (j. Teleorman) şi *Tiha* (Saelele, j. Teleorman?). în 1538, domnul întăreşte lui Drăghici spătar şi fratelui său Udrişte vistier din Mărgineni jumătăţi din aceste sate „pentru că le-au fost vechi şi drepte ocine, dedine, de la bunicul lor Bada vornic, *ci au fost pierdute de Bădica ce s-a ridicat domn.* Apoi Drăghici spătar şi Udrişte vistier, ei au căpătat de la domnia mea, cu dreaptă şi credincioasă slujbă"[7]. Averea lui Bădica voievod, vărul celor doi boieri, a căzut domnească la fel ca cea a lui Neagoe Basarab. Actul nu arată însă care a fost situaţia satelor de mai sus în cei paisprezece ani ce se scurseseră de la ridicarea lui Bădica. Unul

---

banul. în mănăstirea Găiseni se păstrează pentru el două pietre tombale: într-una se arată că a fost tăiat „în luna octombrie a 1-a zi, în anul 7051<1542>", iar într-a doua că a răposat în luna octombrie a 12-a zi, temelia 28, crugul soarelui 24, crugul lunii 3, în anul 7053<1544>. Nicolaescu, *Domnia Iui Radu Vodă Paisie,* p. 23—24. Oricum ar fi, actul tipărit în *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 254, unde se menţionează lupta de la Fântâna Ţiganului, nu poate avea data 17 noiembrie 1538, când Stroe era încă în divan.

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II,p. 294.

[2] *Ibidem,* p. 336.

[3] Observ totuşi că între Stroe Pribeagul şi aceste sate se constată anume legături, insuficient de clare. Ultimul mare pârcălab cunoscut al Poenarilor, care poartă explicit acest titlu, este în 1535, în domnia lui Vlad Vintilă, însuşi tatăl lui Stroe, Drăghici vornicul Florescu *(ibidem^.* 162—163, 168, 170—171, 180), care pune aici hotare; iar pe de altă parte, o menţiune confuză dintr-un act al lui Mircea Ciobanul, păstrat în copie, pomeneşte despre pricini în care sunt amestecaţi „Stroe spătar şi doamna Băsărăboaia" şi despre o carte a lui Laiotă Basarab pretendentul. Este posibil ca şi Stroe Pribeagul să fi stăpânit, ca danie domnească, cele trei sate. Pentru documentele acestora, v. Sacerdoţeanu, *Note de diplomatică,* p. 137 şi urm.

[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 254. -

[5] *Ibidem,* p. 276.

[6]/biden!,p. 272.

[7] *Ibidem,* p. 250.

(jin sate, *Viişoara,* este cel dăruit de Neagoe Basarab Cutlumusului, care la împărţeala din 1589 cade în lotul lui Nica postelnic.

Aceeaşi doi fraţi primesc în 1544, tot pentru slujbă, ocină cu vecini „în *Căpăţânenii* ce sunt lângă Poenari jumătate... şi din *Hrastu* (j. Dolj) a treia parte ... şi din *Craiova* a patra parte". Domnul îşi justifică dreptul de a dărui arătând că „aceste mai sus zise sate s-au ales domneşti"[1]. Situaţia lor aminteşte pe cea a satelor dăruite de Radu de la Afumaţi lui Dragu Cherbeleţ[2], ele putând fi puse alături de alte sate dăruite de Paisie, a căror cercetare prezintă de asemenea dificultăţi. Astfel, chiar în primele zile ale domniei, la 12 iulie 1535, el dăruieşte lui Vlaicu mare logofăt, vicleanul de mai târziu, şi lui Detco postelnic, soţul Calei din Brâncoveni a Craioveascăi, „siliştile de pe Desnăţui": *Vârbovul* (Vârvorul, j. Dolj), *Câlnovul* (Cleanovul, j. Mehedinţi), *Preajva* (lângă *Bucovicior,* j. Dolj), *Bucoviciorul, Vardinţii* (Gvardiniţa,j. Mehedinţi), *Bălăcită* (j. Mehedinţi),*Iazupcea* (probabil lângă Vârvor) şi *Siliştea Seacă (Seaca* de Câmp, j. Mehedinţi). Jupanului Vlaicu logofăt să-i fie trei părţi, iar lui Detco postelnic a patra parte[3]. Doar câteva zile mai târziu, la 22 iulie 1535, domnul dăruieşte lui Ţalapie logofăt şi fraţilor lui, pentru slujbă în ţări străine, „siliştea de peste Jiu, care se chiamă *Strâmbele* (Catane, j. Dolj) cu balta... şi *Cotloavele...* şi un câmp *Dumbrava Năsipului* până la hotarul Călugărenilor şi până în hotarul Hrastului, pentru că aceste silişte şi ocine au fost din pustie, loc domnesc al domniei"[4]. Reîntărirea de la 4 ianuarie 1536 adaugă amănunte în plus. Beneficiarii sunt Tatul logofăt şi Ţalapie logofăt, care s-au înfrăţit, iar în danie se cuprind şi siliştea *Băileştilor, Piscul Năsipului* şi balta *Baciovul,* până în hotarul mănăstirilor Tismana şi Tutana. „Aceste silişti şi bălţi au fost locuri domneşti, încă din zilele bătrânului Mircea voievod"[5]. în acelaşi complex teritorial, Radu Paisie face şi alte danii. în primăvara anului 1542, când se găsea după o perioadă de lupte interne[6], el dăruieşte lui Detco armaş din Brâncoveni, beneficiarul de mai sus, siliştea numită *Nedeia Mare* (j. Dolj), cu bălţile *Şirco, Hinato, Ţigărtuiu, Bohotul, Habavitele, Ţingăncile, Izglovăciul, Trăvitele* şi *Sfârda,* care „au fost domneşti şi ale domniei mele"[7]. Un an mai târziu Detco armaş primea, tot pentru slujbă, „balta *Bistreţ,* din jumătate a treia parte"[8]. în sfârşit, menţiuni târzii arată că Radu Paisie a dăruit lui Radu vistierul din Goleşti *Grindurile* de la Bistreţ[9], iar lui Fârtat vornicul din Drăgăşani, satul *Cioroiu* (1. Galiciunca, j. Dolj)[10].

Satele şi bălţile de mai sus au ajuns domneşti pe mai multe căi. Despre *Craiova, Băileşti* şi *Nedeia Mare* cu bălţile ştim că au fost ale Craioveştilor, de la care au trebuit să

---

[1] *Ibidem,p.* 312.
[2] Maisus,p.51.
[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 185.
[4] /bi(/em,p. 186.
Ibidem,p. 198.
Vezi viclenia lui Oprea vornic, amintită la 25 ianuarie 1542, mai sus, p. 65.
D.I.R. veac. XVI, voi. II, p. 286-287.
/ 6 i J 3
Joiuem,vol IV o" 199
'O/(/em,vol.V,p.425.

fie luate fie pentru viclenia unui membru al acestei familii, fie pentru că au fost socotite şi de Paisie în partea domnească a lui Neagoe Basarab. Aceeaşi situaţie pot avea cele opt „silişti" dăruite lui Vlaicu logofăt şi Detco din Brâncoveni, despre care un act din 1557 spune că, la cercetarea averii Craioveştilor făcută atunci, au fost înscrise din greşeală între satele Craioveştilor'. Cu toată această eroare este probabil că mai înainte fuseră tot ale lor, căci unul din sate, Siliştea Seacă, va fi dăruită mai târziu de Marga din Caracal mănăstirii Glavacioc[2]; iar Bucoviciorul se constată în stăpânirea unui Radu postelnic, fiul lui Matei din Caracal[3]. Partea din Bistreţ dăruită lui Detco trebuie să fie tot cea cumpărată de la jupâniţa Marga, această cumpărătură cuprinzând şi „Grindurile" de acolo, dăruite lui Radu Golescu.

O situaţie deosebită, cel puţin formal, se atribuie de documente siliştilor şi bălţilor dăruite lui Ţalapie şi Tatul: ele sunt „din pustie", loc domnesc încă din vremea lui Mircea cel Bătrân. Dania s-ar justifica deci prin această situaţie, foarte rar întâlnită în Ţara Românească; dar, între aceste silişti, era amestecată şi cea a Băileştilor, pe care o constatăm în domeniul craiovesc.

Nu ni se arată de unde a avut Radu Paisie partea dăruită de el lui Oprea slugerul, din satul *Gurbanu* (lângă Stăneşti, j. Vlaşca), unde va vinde o parte şi urmaşul său în scaun[4].

26. Pe Mircea Ciobanul îl constatăm dispunând numai de sate confiscate pentru viclenie sau luate samavolnic de la vechii stăpâni, cărora le vor fi restituite mai târziu prin judecată. Cu toate că el este domnul cu cele mai multe confiscări pentru viclenie, pe care le cunoaştem documentar, numărul acestora apare izbitor de mic, dacă luăm în consideraţie stările ce au existat în ţară pe vremea sa.

Pentru prima domnie a lui Mircea, cronicile noastre spun că el a tăiat, două . săptămâni după luarea scaunului, pe Coadă vornic, Radu comis, fratele acestuia, Dragu stolnic, Stroe spătar, Vintilă comis „şi alţii nenumiţi, muncindu-i întâi pentru avuţie". La aceştia se adaugă, după doi ani, Udrişte vistier şi Teodosie ban, căzuţi în lupta de la Periş[5]. Izvoarele ardelene, care schimbă în parte şi cronologia acestor omoruri, arată însă că au fost ucişi, în primul an, peste două sute de boieri, cu femei şi copii, atraşi din Transilvania de jurămintele domnului. în 1547 cade Vintilă vornicul şi tot atunci fuge cu vistieria însuşi ginerile lui Mircea, Barbu vistier, care este extrădat la intervenţia turcilor şi decapitat la începutul anului viitor. După lupta de la Periş, boierii care fug la Brăila pier şi ei, iar în ajunul celei de la Măneşti, cu Radu vodă Ilie, din 1522, sunt omorâţi alţi patruzeci şi şapte boieri suspecţi[6]. în acest din urmă an, Castaldo raporta regelui Ferdinand că Mircea ucisese până atunci mai mult de 1600 boieri[7]. Pentru cea de a doua domnie, cronicile dau povestirea marelui măcel al pribegilor, care se încred în jurămintele domnului şi vin în ţară cu Stănilă vornicul. împreună cu boierii sunt ucişi atunci amândoi episcopii şi toţi

[1]/bidem, voi. III, p. 53.
[2]/bidem, voi. VI, p. 149.
[3] *Ibidem,* voi. III,p. 273.
***** *Ibidem,p.363.*
[5] *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* p. 60—**61; cf. şt *Istoria Ţării Romaneşti,* p. 48—49,208. tn toate locurile** sunt amintiţi şi boierii pribegi „câţi au scăpat".
[6] *Hurmuzaki — lorga,* voi. XI, p. II şi urm.
[7] *Hurmu/nki,* voi. H/4, p. 677. v

egumenii, „cu mulţime de călugări'". Un izvor ardelean dă numărul de 200 boieri, un altul de 260[2].

Lângă boierii uciși sau căzuţi în luptă, trebuie consideraţi aici pribegii, acum mai numeroşi ca oricând[3], faţă de averea cărora domnul ia aceeaşi măsură: confiscarea. Ne-am aştepta deci ca în documentele interne să găsim, în mod obişnuit, urmele acestor confiscări, care s-au întins cu siguranţă asupra unui număr foarte mare din domeniile boiereşti; dar datorită unor cauze, pe care le vom analiza în alt capitol, lucrurile nu stau aşa.

Prima confiscare databilă a lui Mircea Ciobanul apare de abia la şase luni după venirea lui în scaun, la 24 septembrie 1545. Ea se referă la satul *Voinigeşti,* pe care l-am găsit confiscat de Paisie de la Tudor din Drăgoeşti şi pe care Mircea îl ia acum, tot pentru viclenie, de la boierul beneficiar, Radu logofăt din Râmnic, restituindu-1 fiilor lui Tudor, cărora le era dedină, dar şi fiindcă l-au dobândit cu slujba[4]. După numai câteva zile, la 4 noiembrie 1545, un document aminteşte viclenia lui Staico vornic, căruia i se confiscă a treia parte din *Dobruşa* (j. Vâlcea), dăruită lui Danciu pârcălab <din Popeşti>[5]. Vicleanul este Staico Şintescu, vornicul lui Radu Paisie şi cel ce a cotropit, de la Vlaicu din Piscani, satul Cetăţeni, pe care Vlad înecatul îl confiscase de la Gogoşoaia[6]. El era cumnat cu beneficiarul.

Deşi izvoarele nu sunt suficient de lămurite, ele ne îngăduie totuşi să deducem că Mircea Ciobanul a confiscat de la Staico vornicul încă trei sate: *SiliştioaraQ.* Romanaţi), *Curmătura* şi *Gloşivul* (amândouă lângă Clăteşti, j. Ilfov). O poruncă din 1573 arată că primul sat „a fost veche şi dreaptă ocină şi de moştenire a lui Staico vornic", iar sătenii de acolo l-au cumpărat de la fiicele lui Staico, Marina şi Neacşa, pentru 18 000 aspri. Dar actul adaugă: „Să se ştie că aceşti oameni... cumpăraseră această ocină şi de mai înainte, de la Vârhare din Rusineşti, pentru 6 000 aspri, însă nu le-a fost cu pace, căci nu a fost a lui de moştenire, ci de miluire de la Mircea voievod. Iar din vreme ce au dobândit fiicele lui Staico vornic această mai sus zisă ocină, moştenirea părinţilor lor... ei au cumpărat-o de la jupaniţele Marina şi Neacşa [7]. Deoarece satul fusese al lui Staico vornic, iar Vârhan îl avea danie de la Mircea Ciobanul, rezultă că domnul 1-a confiscat de la Staico în aceleaşi împrejurări în care i-a luat Dobruşa. Aşa se explică şi de ce un domn următor 1-a restituit descendenţilor vicleanului.

Despre *Curmătura* şi *Gloşivul* o altă poruncă a lui Alexandru Mircea, din 1576, spune că „au fost de moştenire ale lui Staico vornic, socrul lui Dan pârcălab[8], dar am miluit domnia mea cu aceste sate pe jupan Stoichiţă mare postelnic. Iar întru aceasta ... foarte

---

[1] *Istoriile domnilor Ţării Romaneşti,* p. 64—65; *Istoria Ţării Româneşti,* p. 50,208.

Hurmuzaki — Iorga, voi. XI, p. IX, nota 1; Iorga, *Pretendenţi,* p. 13, semnalează intervenţia reginei Isabela pentru un Vlad voievod făcută în urma uciderii pribegilor.

" Dintre boierii importanţi aflaţi în pribegie izvoarele ardelene ne dau numele lui: Socol vornic, Badea clucer, Radu logofăt, socrul lui Pătraşcu vodă, Dragomir vistier, ginerile domnului, Radu clucer şi Ion vistierul *Wurmuzaki-Iorga,* voi. XI, p. 798,869).

D.I.R., veac. XVI, voi. II, p. 331.

Ibidem, p. 332. [6] Mai sus, p. 53. ^

D.I.R., veac. XVI, voi. IV, p. 104.

[N]u e Danciu pârcălab din Popeşti, de **mai** sus ?

bine am aflat şi am adeverit că au fost mai sus zisele sate de moştenire ale lui Staico vornic, nu au fost domneşti, cum au zis careva"[1]. în acest caz numele lui Mircea Ciobanul nu mai apare, dar, ca şi mai sus, aflăm că satele fuseseră ale vicleanului din 1545 şi că la un moment dat au fost considerate domneşti de Alexandru Mircea. Acesta nu le putea avea însă decât de la domnii precedenţi, căci altfel n-ar fi existat îndoiala asupra situaţiei lor. Pe de altă parte, Staico vornic nu le putea pierde decât la sfârşitul vieţii sale, în domnia lui Mircea Ciobanul, când i se confiscă averea şi este, după toate probabilităţile, tăiat. Spre a restitui satul urmaşilor vechiului stăpân, dar şi pentru slujbă, Alexandru Mircea îşi strică propria sa danie către Stoich'iţă postelnic.

Tot în prima sa domnie, Mircea Ciobanul a mai luat de la vicleni următoarele: parte la *Mihăeşti* (j. Vâlcea) şi vie la *Şoaş* (lângă Ocnele Mari), despre care o poruncă a sa, nedatată şi fără sfat, arată că au fost pierdute de Voicu vistierul, „ca un om rău şi ficlean către domnia mea"[2]. Acesta este Voico din Fieni, a cărui moarte este amintită într-un act al lui Pătraşcu cel Bun din 1554[3]. Mircea dăruieşte ocinile armaşilor Patru şi Diicul, care nu ne sunt cunoscuţi altfel. Părţile fraţilor lui Duma din satele *Alunul (j. Vâlcea), Baia* <de Fier> şi *Polovraci* (j. Gorj), „câte au fost ale lui Radu din Baia", sunt pierdute de aceştia pentru viclenie şi dăruite pentru slujbă, dar şi fiindcă le erau de moştenire, diacului Ştefan şi jupaniţei sale Paraschiva, fiica lui Duma şi fratelui acestuia Dumitru[4]. Radu din Baia, de la care coborau satele, este vlastelinul Radu spătar de la începutul secolului al XVI-lea, fratele jupanilor Ticuci, Bran şi Patru. Satul *Vianu* (lângă Radovan, j. Dolj), despre care un hrisov din 1557 al lui Pătraşcu cel Bun, arată că a fost de moştenire al Velicăi din Şitoaia, soţia lui Radu postelnic, al patrulea dintre Craioveşti, dar că atunci „când au venit Mircea voievod în Ţara Românească... au miluit pe Gane portar... pentru slujbă în ţări străine cu vărsare de sânge", ceea ce însemnează că domnul a luat mai întâi satul de la vechii stăpâni, probabil pentru viclenie. Apoi satul cade într-o duşegubină, iar Mircea, spre a nu-1 lua de la Gane portar, care dacă îşi spărgea casele din sat nu avea unde să şadă, plăteşte el 40 000 aspri ca despăgubire familiei mortului[5]. Totuşi mai târziu a fost restituit Craioveştilor, de vreme ce Mircea Turcitul îl va atribui, la împărţirea din 1589, jupaniţei Măria şi lui Nica postelnicul. Satul *Radovanul,* aflat în hotar cu precedentul, a avut o soartă asemănătoare. Fusese al lui Mareea postelnic din Şitoaia[6], fiul lui Şerban ban, deci nepotul Velicăi şi a fost confiscat de Mircea în aceaşi domnie dintâi, deoarece la 28 aprilie 1558, într-unui din primele acte din domnia a doua, el arată că „mai dinainte vreme" oamenii din sat îl răscumpăraseră de la el drept 217 vaci şi 8 500 aspri[7]. Vitele din preţul răscumpărării indică şi aici o duşegubină, ca în cazul Vianului. Sub Petru cel

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 241. "-

[2] *Ibidem,* voi. II,p. 392.

[3] /6/dem, voi. III, p. 20.

[4] Ştefulescu, *Gorjul istoric,* p. 3 (rezumat incomplet).

[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 70—71. Este probabil că sătenii din Vianu au fost, un timp, cneziţi. Sub Pătraşcu, Gane portar se judeca cu jupaniţa Măria, fiica Velicăi şi-i plătea acesteia încă 40 000 de aspri.

[6] *lbidem,p.M* şi 100-101.

[7] *Ibidem,* voi. VI, p. 248-249, 378,388-389. în 1560 Petru cel Tânăr arată că preţul vânzării a fost 117 vaci şi că oameiiii au dat **lui** Mircea 8.500 aspri" în al doilea rând" (Arh. St. Buc, ms. 443, f. 119). ∎

Tânăr, cu toată răscumpărarea de la domn, sătenii se răscumpără şi de la Mareea postelnic $_{u}$ io 000 de aspri. Mai târziu, sub Mihai Viteazul, documentele spun că ei s-au vândut rumâni mănăstirii Coşuna, dar îi vedem purtând procese la Craiova, Bălgrad, Iaşi, Bucureşti şi Făgăraş, unde arată că li s-au aruncat banii în silnicie. în acest sat a avut loc una dintre puternicele mişcări de protest ale ţărănimii din această epocă. De numele iupaniţei Velica se leagă şi istoria satului *Vârtopu* (j. Romanaţi). A fost al Craioveştilor, care l-au dăruit mănăstirii Bistriţa. „Şi a ţinut sfânta mănăstire — precizează o poruncă din 1589— până în zilele răposatului Mircea vodă. Iar când a fost atunci după moari$_{ea}$ iupaniţei Velica, s-au ridicat nişte oameni şi au venit înaintea răposatului Mircea voievod si au spus că acea mai sus zisă moşie este pustie şi nu are stăpân şi s-au rugat să facă sat... întru aceasta domnia lui nu a ştiut că este acea mai sus zisă ocină a sfintei mănăstiri, ce au dat-o să facă sat". în realitate, Mircea Ciobanul a dispus de acest sat, aşa cum a făcut şi$_{cu}$ alte sate ale Craioveştilor, numai că pe acesta 1-a luat chiar de la mănăstirea lor. în 1589 egumenul Teodosie se judeca în faţa domnului cu satul, care pretindea „că este acea ocină a lui de moştenire şi dată de Mircea voievod", ceea ce însemnează că şi aici săteniis$_{e}$ cneziseră. Mihnea Turcitul constată însă că „a fost veche şi dreaptă ocină şi de moştenire a Craioveştilor, nu a fost domnească, cum au spus acei oameni înaintea răposatului Mircea voievod" şi deci o restituie mănăstirii. Dacă oamenii vor „să şadă să fie vecini", pot s-o facă, dacă nu „să meargă unde vor şti"[1].

Alt sat dăruit de Craioveşti Bistriţei, *Ianca,* din vecinătatea imediată a celui precedent, trece prin situaţii asemănătoare. Petru cel Tânăr spune, în 1560, că la tatăl sau „au venit nişte oameni de I3 Potel, de au minţit şi au înşelat înaintea domniei lui că este ocină pustie şi că au dat o duşegubină pentru mai sus zisa ocină... De asemenea au venit şi au înşelat înaintea domniei mele". Petru vodă constată însă că satul a fost al mănăstirii Bistriţa şi îl restituie [2]. Dar Mircea ia un sat dăruit de Craioveşti şi de la o mănăstire domnească. Dintr-o carte cu formular domnesc, a lui Barbu banul cel căzut la Viişoaraşi a fratelui său Drăghici Gogoaşe, aflăm că părinţii, unchii şi fraţii acestora au dăruit mănăstirii Cozia ocina Orlea cu bălţile (j. Romanaţi). în vremea lui Mircea Ciobanul, Orlenii au venit la domn „cu vorbe mincinoase", zicând că nu este ocina mănăstirii,$_{c}$i „silişte a ocinei domneşti", iar Mircea a vândut-o „acestor megeaşi", pentru 6 000 aspri. Va fi restituită mănăstirii de Pătraşcu cel Bun[3].

în împrejurări asemănătoare, insuficient de lămurite pentru noi şi de la acelaşi neam de boieri, a confiscat desigur Mircea Ciobanul satul *Fântânelele,* pe care l-am văzut dăruit de Vlad înecatul lui Şerban banul[4]. Sub Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul, boierii coborâtori din Şerban, Nica armaş şi jupâniţa Măria din Coiani se judecau cu Ivan po%, un alt boier necunoscut al lui Mircea Ciobanul, care cumpărase satul de la acesta cu 30 0)0

---

^{D}-*IR.,* veac. XVI, voi. V,p. 407—408. Vârtopul figurează şi într-o întărire dată Bistriţei de Petru cel Tânj$_{r>}$
^«fem.vol.HI.p. 209. ^W(/e$_{mi}$vol.Ill,p. 117—118. $_{4}$^{ft}'<fem,vol.IV,p. 15.
Ibidem, veac. XVII, voi. III, p. 498-499.

de aspri. El îl câştigă, deoarece, spune Mihnea Turcitul în 1588, „nu este lege ca domnii să vândă sate boiereşti, căci aşa ceva nu se cuvine, ci i-am judecat pe ei, cui va Ti de moştenire, acela să-1 ţie". Domnul rupe şi cărţile lui Ivan portar, „ca pârâ şi amestec să nu aibă în veci"'.

Mircea a confiscat sate şi de la mănăstirea Mislea. Sub Gavriil Movilă se constată în divan că părţi din *Stelnica* (j. Ialomiţa) şi *Pojorăşti* (lângă Ţândărei, j. Ialomiţa), fuseseră dăruite mănăstirii de Radu Paisie „pentru că au fost această mănăstire făcută de părinţii Radului vodă". Călugării le-au ţinut până în vremea lui Mircea, „când a fost tăiat domnia lui pre boiarii care au fost ctitori... şi au prădat şi mănăstirea, de le-au lăsat-o pustie". în judecată se adevereşte că parte din Stelnica fusese cotropită de Hamza, „care a fost vornic. în zilele Mircii vodă", iar cea din Pojorăşti de Nicula Avanul[2]. Este posibil că cei doi boieri le-au primit de la Mircea.

După scurta domnie a lui Radu Ilie Haidăul, Mircea confiscă la 11 iulie 1553, de la Stan, nepotul lui Stan pârcălab, trei sate: *Buneşti, Urluieşti* (ambele pe Topolog, j. Vâlcea) şi *Uieşti* (Oeşti, j. Argeş). Stan „a fugit de a pierdut aceste sate... cu hiclenie către domnia mea", iar domnul le-a dăruit jupanului Stoica mare vătaf şi fraţilor săi, Stan şi Dragomir mari vătafi[3]. Stan pârcălab (din Bujoreni) este unul din descendenţii lui Ivanco, cel care îl vicleneşte pe Radu cel Mare[4]. Trebuie adăugat aici că a fost pârcălab de Poienari, că s-a căsătorit cu Despina, vara primară a Despinei lui Neagoe şi că stăpânea părţi din Drăgoeşti, ca şi Tudor logofătul[5]. Nepotul său Stan, fratele lui Stoica paharnic şi Muja comis, este postelnic în sfatul lui Mircea până în ianuarie 1547[6].

La sfârşitul ultimei domnii a lui Mircea Ciobanul pare a fi avut loc confiscarea satelor lui Fârtat din Drăgăşani. Pentru jumătatea din *Izlaz* (j. Romanaţi), primită de la Vlad înecatul, Fârtat poartă proces, chiar în vremea lui Mircea, cu jupaniţa Marga din Caracal, care însă rămâne de lege. Dar „după moartea lui Fârtat... nepoţii şi rudele sale s-au dus la feciorul lui, anume Tudor şi aşa au zis către dânsul, că va să-1 taie Mircea voievod. Apoi el s-a speriat şi au fugit în Ţara Latinească, iar ei i-au luat cărţile şi s-au dus la Mircea voievod şi au zis că este satul lor". Mircea Ciobanul dovedeşte însă că au umblat cu vicleşug „şi au luat domnia sa satul". Acesta rămâne domnesc până după moartea domnului, când fiul său Petru cel Tânăr îl va vinde vecinilor din sat[7].

Despre alte trei sate ale lui Fârtat, anume *Drăgăşani, Momoteşti* (j. Vâlcea) şi *Cioroiul* (lângă Galicinica, j. Dolj, întâlnit şi mai înainte), documentele nu dau informaţii bogate, ca pentru Izlaz şi de aceea suntem obligaţi să recurgem la conjecturi. Ceea ce ştim sigur este, pe de o parte, că toate trei satele au fost ale lui Fârtat, iar pe de alta, că Alexandru Mircea, chiar la începutul domniei sale, dispune de ele, dându-le lui Miroslav

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V,p. 365.
[2] *Ibidem,* veac. XVII, voi. III, p. 498-499.
[3] Arh. St. Buc, Doc. ist., DCCXXXIV/78.
[4] Mai sus, p. 37.
[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 62.
[6] /Mtfem,voI.II,p.348.
[7] *Ibidem,* voi. IV, p. 410—412. Vezi şi mai **departe.**

i$_{o}$sofăt, soţul Calei, nepoata lui Fârtat, şi altor urmaşi ai acestuia. Lângă cele trei sate actul uprinde şi Izlazul, cum şi ţiganii lui Fârtat, câţi sunt de la părinţii şi moşii lui[1]. Prezenţa Tzlazului mi se pare a arăta că toate satele au avut aceeaşi soartă, fiind confiscate de Mircea Ciobanul după fuga din ţară a lui Tudor, fiul lui Fârtat şi restituite de abia după mazilirea lui Petru cel Tânăr. Trebuie remarcat, în plus, că despre satul Cioroiul Petru cel Tânăr spune, în 1567, că a fost cumpărat, în parte, de 31 oameni în vremea tatălui său, cu 8.000 $_{aS}$pri. El arată ca vânzători pe Goie, Oance şi Stanimir, pe care nu-i cunoaştem altfel şi care sunt, după toate probabilităţile, boieri noi de ai lui Mircea Ciobanul, care au primit satul ca danie de la acesta[2].

Nu se poate stabili deocamdată vremea în care au fugit din ţară boierii Buzeşti. Ştim doar că Mircea Ciobanul le-a confiscat *Târgu-Jiului* şi satele *Crucea, Pleniţa* şi *Păstaia.* Despre cel dintâi, Radu Şerban arată în 1604 că a fost „sat vechi şi de moştenire, din moşi si strămoşi", al acestora. Şi l-au ţinut în pace până în zilele lui Mircea Ciobanul, când s-a întâmplat părinţilor lui Radu clucer şi Preda ban „să fie în pribegie în Ţara Ungurească de frica lui Mircea voievod şi au rămas acolo multă vreme. Iar Mircea voievod a făcut satul lor pazar, care astăzi se numeşte Târgu Jiului". Cu alte cuvinte, domnul a confiscat „satul" pentru că stăpânii lui pribegiseră, dar în loc să-1 dăruiască sau să-1 vândă, 1-a făcut „pazar", adică i-a conferit regim de oraş domnesc. Documentul adaugă: „Intru aceasta numiţii dregători... au lăsat aşa şi au răbdat pentru acest sat al lor... până a venit răposatul Alexandru voievod cel bătrân... Astfel toţi boierii, câţi au fost pribegi de frica lui Mircea voievod, au venit cu mare veselie în ţară, în patria lor şi la răposatul Alexandru voievod, ca să slujească domniei lui... pentru dreptele lor averi. Şi întru aceasta Alexandru voievod a dat satele tuturor boierilor... şi a dat şi acest sat cinstiţilor dregători ai domniei mele, ca să-1 ţie cum l-au ţinut şi mai înainte vreme răposaţii lor părinţi de la alţi domni bătrâni"[3]. Satul *Crucea* (Siliştea Crucii, j. Dolj) este vechea danie a lui Neagoe Basarab către Vlad banul, înaintaşul Buzeştilor. Două acte din 1575 de la Alexandru Mircea arată că atunci când Radu postelnic şi fraţii săi au fost în pribegie „Mircea voievod au miluit pre Nanu paharnic cu acest sat". Nan a vândut jumătate unor rumâni de acolo, „care s-au fost judecit", pentru 10 000 aspri, făcându-le şi carte de cumpărătură de la Petru vodă. Acum fraţii Buzeşti se pârăsc cu oamenii din Crucea, care pierd şi li se sparge şi cartea în divan[4]. Satul se întoarce deci la vechii stăpâni.

Despre satul *Pleniţa* şi siliştea *Păstaia,* acte de la Mihai Viteazul precizează că erau de moştenire ale celor trei fraţi Buzeşti. în vremea lui Petru Cercel sătenii „cu mari, cu mici" au avut pâră cu Buzeştii, pretinzând că au „cărţi de milă" de la Mircea Ciobanul şi Petru cel Tânăr, „însă de când au fost pribegi" vechii stăpâni. Documentele trebuie

---

Ibidem, voi. III, $_{p}$. 275.0 volnicie asemănătoare de Ia Mihnea Turcitul, pentru Miroslav şi socrul său Oprea postelnic, dar numai pentru Cioroiul, *ibidem,* p. 348. întăriri pentru fiicele lui Fârtat şi Calea, jupâneasa lui Mirosi

lav, *ibidem,p.* 347; V,p. 425-426. [2]

'W</em,vol.III,p.238. *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 132-136. *Ibid* veac. [3]

XVI, voi. IV, p. 169 şi 178.

înţelese, evident, în sensul că satele au fost confiscate de Mircea Ciobanul după fuga Buzeştilor, fiind dăruite sau vândute de el sătenilor, judeciţi astfel, cărora Petru cel Tânăr le-a reîntărit stăpânirea. Cercel însă dă câştig boierilor şi rupe cărţile sătenilor în divan. S-ar părea că Buzeştii aveau aceste două sate de la Vlad Călugărul, a cărui carte o prezentau în judecată alături de altele mai noi[1].

O situaţie asemănătoare au avut satele Goleştilor, *Poenari, Căpăţâneni* şi *Cheiani,* pe care Radu clucer le primise de la Radu Paisie. „Iar pe urmă i s-a întâmplat pribegie lui Radu clucer, în zilele lui Mircea voievod, în Ţara Ungurească". Sub Petru cel Tânăr satele au fost stăpânite de Manta grecul, care făcea slujbă la curte şi care le-a dăruit mănăstirii Iezerul. Feciorul lui Radu Golescu, Ivaşco vornicul, le recapătă prin judecată sub Alexandru Mircea[2].

Nu se poate stabili nici vremea când a fost confiscat satul *Pleşoi* (neidentificat). Tudor logofăt Slăvitescul şi vărul său Dragomir Vlădeanu, nepoţii Oprii pitar şi ai lui Cârstian logofăt, au pribegit de frica lui Mircea Ciobanul şi s-au întors sub Mihai Viteazul, în acest timp, rumânii din Pleşoi au stăpânit moşia cu voia lui Mircea Ciobanul, ceea ce însemnează evident că această moşie a fost confiscată de domn şi dată românilor, care erau astfel cneziţi, probabil în schimbul unei sume de bani. Sub Mihai Viteazul sătenii se judecă cu boierii, dar domnul îi bate în divan şi-i dă să fie din nou rumâni[3].

în sfârşit, Mircea Ciobanul mai confiscă pentru viclenie satul *Ulmuleţi* şi jumătate din *Zimnicele* (j. Teleorman), de la Cânda pârcălab din Voivodeşti, fiul lui Vârjoge slugerul. Aşa cred că se pot explica două acte din 1621 privitoare la cercetarea frăţiei dintre Cânda pârcălab şi Mareea din Nano veni, care era invocată pentru stăpânirea satului. Judecata descoperă „că Mareea din Nano veni şi Cânda pârcălab n-au fost fraţi, nici rude, ci Mareea a dobândit aceste sate de la Ţintea armaş, când l-au tăiat pe Cânda pârcălab în zilele lui Mircea voievod". Urmaşele lui Cânda pribegesc, iar Mareea cotropeşte satele fără dreptate. Fiul acestuia le vinde apoi lui Radu Calomfirescu, de la care trec, ca zestre, la Radu postelnicul din Cepturoaia; dar în cele din urmă sunt restituite descendenţilor lui Cânda[4]. Ţintea armaş este frate cu Mandea, boierul care fuge cu banii haraciului la Mircea Ciobanul, când acesta trebuie să se retragă peste Dunăre. Ţintea va pierde şi el un sat pentru viclenie.

Pe calea ocolită a duşegubinii, ce se întâlneşte şi în alte cazuri cercetate mai sus, a trecut *Obedinul* (Corzu, j. Mehedinţi) împreună cu satul alăturat, *Trufeşti* din stăpânirea mănăstirii Tismana, căreia îi fuseseră dăruite de Mircea cel Bătrân[5], în cea a sătenilor care „s-au făcut cnezi fără ştirea călugărilor". în 1558, la începutul domniei a doua, Mircea le întăreşte moşia, „fiindcă au plătit aceşti oameni această ocină cu o duşegubină, căci le-a fost duşegubină pentru un om mort, şi au fost năpăstuiţi de Eniu banul fără nici o vină.

---

[1] *Ibidem,* voi. VI, p. 219,244; veac. XVII, voi. II, p. 21 -23.
[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. IV, p. 245; V, p. 210-211.
[3] Arh. St. Buc, Doc. ist., CLXXXI/43.
[4] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. IV, p. 7,9-10. Pentru înfrăţirea **lui Cânda, *ibidem,* veac. XVI, voi. II,p.**
[5] Mai sus, **p. 22.**

întru aceasta domnia mea n-am avut de unde să întorc această mare pagubă, ci i-am miluit u to t Obedinul, fiindcă pentru această ocină şi-au pierdut aceste vite". Domnul nu aminteşte de stăpânirea mănăstirii. Vitele luate de la săteni erau în număr de 200 de vaci, după unele izvoare, iar după altele de 90. Trebuie remarcat că Iani ban nu a fost dregătorul lui Mircea, ci al lui Pătraşcu cel Bun, duşegubina petrecându-se în vremea acestuia. *Aşadar, în acest caz Mircea Ciobanul cnezeşte pe săteni fără nici un câştig pentru el.* Mihnea Turcitul va hotărî însă că n-a făcut mănăstirea acea răutate, pentru care s-au luat vitele, ci sătenii, care se cuvine deci să plătească singuri duşegubina[1].

27. După cronica ţării, vremea lui Pătraşcu cel Bun s-a scurs „fără vrăjbi, fără morţi, fără prăzi, precum tuturor place"[2]. Totuşi, un document de la începutul secolului al XVII-lea aminteşte o cumpărătură silnică a domnului, care a fost desfăcută puţin mai târziu: Pătraşcu a luat satul *Voinigeşti* (j. Gorj) de la jupaniţa Caplea, fără voia ei, aruncându-i 25.000 aspri. După moartea sa, jupaniţa întoarce acei aspri în mâinile doamnei Voica şi ale fiicei lui Pătraşcu, jupaniţa Măria, reluându-şi satul[3].

Mai neaşteptată este împrejurarea că Pătraşcu cel Bun a fost prădat şi viclenit şi că a confiscat sate din aceste cauze. în 1557 el însuşi afirmă că atunci „când m-a oprit pe domnia mea cinstitul împărat din Ţara Turcească şi mi-a rămas doamna domniei mele în Ţara Românească, atunci cumnatul domniei mele Neagoe Spânaci mi-a luat de la doamna domniei mele marfa domniei mele, aspri de argint 60 000... şi încă multă marfă. Astfel, în vremea în care m-a dăruit... stăpânul nostru, cinstitul împărat cu moşia părinţilor domniei mele Ţara Românească, iar domnia mea pentru acea marfă... am luat părţile de avere şi satele toate şi ţiganii cumnatului domniei mele Neagoe Spânaci. Astfel... cu acele averi am dăruit... ca să fie ale fiicei de inimă a domniei mele, jupaniţa Măria"[4]. Cunoaştem unul din aceste sate, *Vrâneşti* (j. Muscel), care va fi reluat de Alexandru Mircea.

O poruncă din 3 mai 1572 a acestui din urmă domn, referitoare la satele *Comani, Suharul* şi *Nicuia, parte* din „siliştile" dăruite în 1525 de Radu de la Afumaţi lui Dragu Cherbeleţ spătar, arată că Mircea armaş, nepotul lui Cherbeleţ, „a pierdut aceste mai sus zise ocine, în zilele răposatului Pătraşcu voievod, pentru nişte aspri..." (documentul este rupt). „Deci, adaugă Alexandru Mircea, am luat şi domnia mea aceste sate..., iar apoi m-am milostivit de capul slugii domniei mele Pârvu logofăt, de l-am miluit cu toate averile de mai sus spuse,... pentru credincioasă slujbă"[5]. Şi aici confiscarea şi dania se petrec în aceeaşi familie, căci Mircea armaş era unchiul lui Pârvu logofăt, acesta fiind nepotul de fiu al lui Dragu spătar. Un alt act al lui Alexandru Mircea, din 28 iulie acelaşi an, aduce unele lămuriri despre viclenia lui Mircea armaş, dar cuprinde şi amănunte care se pot desluşi cu greu. Domnul dă lui Lupu vătaf unul din cele trei sate, *Nicuia,* „pentru că... a fost veche Şi dreaptă ocină a jupaniţei lui Velica, fiica lui Cherbeleţ", iar un frate al jupaniţei Velica,

---

2 D'K-,veac.XVI, voi. III,p. 87; V,p.222,223,228; VI,p.44. ^
Istoriile domnilor Ţării Româneşti, p. 63.
Rlitti, Arhiva, p. 20—21. _. D/R.,
veac. XVI,voi. UI,p. 73. '
ft</em,voI.IV,p. 70.

anume Mircea 1-a pierdut cu rea viclenie, „faţă de răposatul frate al domniei mele Mircea voievod, de asemenea şi faţă de domnia mea, fiindcă a fugit peste munte cu nişte aspri domneşti, cu 42 000 aspri". Lăsând de-o parte „frăţia" dintre cei doi domni, actul ar arăta că viclenia s-a petrecut în vremea lui Mircea Ciobanul, nu sub Pătraşcu cel Bun, cum se precizează în primul document; dar este foarte probabil că ne aflăm în faţa unei simple greşeli de diac[1]. Trebuie remarcată aici modul de a proceda al domnului, care după un interval de trei luni dăruieşte acelaşi sat altei persoane, ce-i drept din aceiaşi familie, dar cu o motivare nouă, căci el face dania lui Lupu vătaf pentru că acesta „a scos nişte vrăjmaşi ai domniei mele de peste Dunăre, de i-a dat în mâna domniei mele". Spre a-şi consolida dreptul de stăpânire, Lupţi se înfrăţeşte îndată cu nepotul soţiei sale Pârvu logofăt, beneficiarul daniei precedente[2].

Viclenia lui Mircea armaş se aseamănă cu o alta a lui Mandea, fratele lui Ţintea armaş, pe care l-am întâlnit şi mai înainte. Mihnea Turcitul întăreşte jupaniţei Elina a lui Dragomir armaş şi fiului ei partea lui Mandea din satul *Târnbureşti* (lângă Pietroia. j. Ialomiţa), împreună cu nişte ţigani. în zilele lui Pătraşcu cel Bun, Mandea şi Dragomir armaş au fost birari în judeţul Râmnicul Sărat. Astfel Mandea a fugit cu asprii din haraciul domnesc, cu 88 000,peste Dunăre, la Mircea voievod Ciobanul. în 1579 Măndoaia şi fiul ei se judecau cu jupaniţa Elina, pretinzând că Mandea nu luase acei aspri şi nu fugise cu ei, dar rămâne de judecată. Mihnea Turcitul vede şi cartea tatălui său „pentru întocmire şi plată, că s-au întocmit Măndoaia cu fiul ei, de au dat acel sat... pentru 44 000 aspri, de s-au plătit de Dragomir armaş"[3]. Se poate înţelege de aici că Alexandru Mircea a luat toţi cei 88 000 aspri de la Dragomir armaş, al doilea birar, pe care 1-a despăgubit apoi de o jumătate din sumă cu satul lui Mandea. Dar mai înainte ca Alexandru Mircea să revendice pentru vistieria sa aceşti aspri domneşti, Pătraşcu a trebuit să confişte el însuşi Târnbureştii; căci aşa se explică de ce a putut să dăruiască acest sat lui Ivan Norocea mare logofăt[4].'

Dragomir armaş, birar în Râmnicul Sărat, este fiul lui Dragomir armaş din Cepturi, cel ce primeşte ca danie de la Neagoe Basarab partea lui Dumitru Desculţu din Măgura Buzăului, iar Mandea şi Neacşa, Măndoaia de mai sus, sunt părinţii doamnei Stanca a lui Minai Viteazul.

O viclenie de natură neobişnuită, tot din vremea lui Pătraşcu cel Bun, este cea pentru care este pierdută o parte din satul *Floceşti* (lângă Lipia, j. Buzău). Domnul confiscă această parte, în 1557, de la Stoica, fiindcă acesta a luat pe femeia lui Dumitru „de a fugit la Brăila, în ţară străină, ca un hain şi răufăcător", dăruind-o Episcopiei Buzăului[5].

Nu ştiu cum a redevenit domnească, în vremea lui Pătraşcu cel Bun, *Gârla Lungă* de la Târnbureşti, pe care Vlad înecatul o dăruise mănăstirilor Snagov şi Tânganul. La 26

[1] Greşeala se poate explica prin aceea că numele Mircea (al vicleanului) se repetă în aceeaşi frază.
[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 84. în jurul altuia dintre cele trei sate ale lui Mircea armaş se vor purta procese.Călugării de la Tismana pretindeau satul Comani, a cărui situaţie am analizat-o mai sus. Ei se vor împăca până la urmă cu Pârvu Cherbeleţ, împărţind satul în două, *ibidem,* voi. IV, p. 160; V, p. 202.
[3] *Ibidem,* voi. IV, p. 400-401.
* *Ibidem, p.* 116.
[5] *Ibidem,* voi. III,p. 75.

aprjlje 1554, adică puţin după urcarea în scaun, Pătraşcu o dăruieşte lui Bodea mare clucer', ne care îl găsim amestecat şi la stăpânirea satului Tâmbureşti al vicleanului Mandea[2].

28. Fiul lui Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr, va domni condus de mama sa Chiajna, continuând, în toate privinţele, politica tatălui său. Puţinele sate ce i se cunosc, i-au ajuns nrin confiscare. în legătură cu luptele pentru scaun, cronicile pomenesc pieirea lui Bodea clucer la Şerpăteşti şi numele pribegilor: Stanciu al Bengăi, Matei al Margăi, Radu logofăt si Vâlsan[3].0 informaţie externă menţionează însă un mare măcel al boierilor, pe care nu-1 cunoaştem altfel. La 12 decembrie 1559, adică numai vreo două luni de la luarea domniei, bailul Veneţiei comunica dogelui că noul domn era pârât de boieri la Poartă pentru marea lui cruzime; „căci după ce iertase, la urcarea în scaun, mai mult de 1500 supuşi, care fuseseră izgoniţi de tatăl său, îngăduindu-le să se reîntoarcă în ţară, a fost avertizat de mama sa că a comis o gravă eroare", deoarece acestor pribegi Mircea Ciobanul le ucisese, ca măsură de prevedere", părinţii şi rudele, aşa că ei nu vor avea alt gând decât să se răzbune pe fiu pentru nedreptăţile suferite din partea tatălui. Sfatul fiind ascultat, Petru „a poruncit ca dintr-o dată toţi exilaţii reîntorşi să fie ucişi", ceea ce a zguduit atât de mult poporul, încât sunt temeri că se va răscula[4].

De aceste fapte trebuie alăturată singura confiscare pentru viclenie ce cunoaştem în timpul acestui domn, despre care relatează o poruncă a lui Mihai Viteazul din 1599. întărind nişte mori şi ocină pe Colentina, probabil în satul *Obileşti* (lângă Bucureşti)[5], Mihai arată că ele fuseseră dobândite de mult de părintele jupaniţei Rada, Ştefan portarul; dar în vremea lui Petre voievod „domnia lui a tăiat pe Toader postelnic, soţul jupaniţei Rada şi le-a luat toate averile... şi a miluit pe Dragomir fost mare vornic cu acele mori". Dragomir le dăruieşte mai departe unei slugi a lui, Milco grecul, care le vinde lui Stelea spătar, ctitorul mănăstirii cu acelaşi nume din Bucureşti. Jupaniţa Rada se va judeca pentru ele cu călugării, care pretindeau că ea însăşi le vânduse morile, dar se constată că vânzarea a fost făcută de Milco grecul şi jupaniţa câştigă[6]. Domnul despre care Mihai Viteazul spune că a tăiat pe Toader postelnic este fără îndoială Petru cel Tânăr, deoarece Toader era mort la 1582, adică înaintea domniei lui Petru Cercel, la care eventual ne-am putea gândi[7].

Prin mâinile lui Petru cel Tânăr au mai trecut 4 sate. Dintre acestea, *Neacşu* sau *Drumenic* şi *Topana* (j. Olt), fac parte din cumpărăturile lui Neagoe Basarab de la vărul său Bădica dăruite mănăstirii Argeş. Petru vodă le dăruieşte, pentru scurt timp, lui Marco postelnic şi Mihail şefar, care .l-au înşelat, „zicând că este loc pustiu, loc de silişte, fără oameni" sau „prădalnica domnească", pe când ele erau „vechi şi drepte" ale mănăstirii[8]. Despre al treilea sat, *Giorocul Verde* (j. Dolj), Matei Basarab constată, în 1643, că a fost

---

^, voi. IV, p. **116.**

4 *Isrºri'le domnilor Ţării Româneşti,* p. 66; *Istoria Ţării Româneşti,* p. 50—51.

5 Yeress, *Documente* ,vol .1 ,p. 171 — 172.

6 D-*IR.,* veac. **XVI,** voi. VI, p. 345.

Ibidem.

g acestă dată jupaniţa Rada se judeca pentru zestre cu cumnatul său Ionaş, *ibidem,* **voi.** V, p. 74.

i b i d , voi. in,p. \2\, 142-143.

plătit cu două duşegubine de Greşită, tatăl lui Nan, „în zilele lui Petru voievod, fiul lui Mircea voievod". Vechiul stăpân al satului nu este cunoscut[1]. în sfârşit, satul *Izlazul* (j. Romanaţi), pe care-1 confiscase Mircea Ciobanul de la Tudor, fiul lui Fârtat din Drăgăşani[2], este vândut de Petru vodă sătenilor, care se cnezesc astfel, cu 40 000 de aspri[3].

29. Alexandru Mircea este singurul domn al Ţării Româneşti pe care-1 constatăm documentar moştenind un sat, la o mare distanţă de timp, de la un înaintaş din propria sa familie, care a fost de asemenea domn. în 1577 el arată că satul *Măneştii*de pe Colentina (lângă Buftea, j. Ilfov), de unde fusese Dracea armaşul, „s-a aflat moştenire a domniei mele de la bunicul meu Mihnea voievod"[4]. Formularea aceasta lasă să se subînţeleagă că satul nu rămăsese în familia domnului toţi cei vreo 60 de ani, scurşi între domnia lui Mihnea cel Rău şi propria sa urcare pe tron, fiind reluat pe baza unor cercetări. Lucrul este firesc dacă ne gândim că tatăl său Mircea a avut o domnie efemeră, trăind apoi în exil, iar Alexandru vodă însuşi a petrecut, înainte de a veni în ţară, aproape 40 de ani în Orient. Satul Măneşti a fost dăruit de el mănăstirii sale din Bucureşti.

Pentru înzestrarea aceleaşi mănăstiri, Alexandru Mircea cumpără şi următoarele sate: *Greci* (în or. Bucureşti) de la boierul său Ivaşco vornicul din Goleşti, cu 60 000 aspri[5], jumătate din partea lui Plop, cu vecini, vii şi vinărici, din *IzvoraniQ.* Argeş), pentru 6 000 aspri[6] şi satul *Lupeşti* (în or. Bucureşti), cumpărat cu 26 000 aspri, de la jupaniţa Caplea din Periş[7]. Vânzătoarea este mama unor boieri tăiaţi de domn în 1568, iar satul era al ei de moştenire. Se pare că atunci când Alexandru Mircea a tăiat pe fiii Caplei, confiscându-le desigur averile, el a obligat-o pe aceasta să-i vândă satul. Aşa s-ar explica de ce strănepotul Caplei, Vladul paharnic, putea susţine în faţa lui Gavriil Movilă că Alexandru Mircea „n-a cumpărat satul"[8]. în Lupeşti domnul cumpără şi o moară, de la Dobromir banul[9].

Tot din cumpărături primesc danii şi alte mănăstiri. în 1579, domnul cumpără partea din *Cârciumari* (lângă Vadul Părului, j. Prahova) a jupaniţei Măria şi o dăruieşte mănăstirii Snagov, care de altfel o ţinuse şi mai înainte[10]. La *Stâlpeni* (j. Muscel) cumpără nouă delniţe de la moşnenii satului, dăruindu-le mănăstirii Valea[1 l], iar la *Stârceşti* cumpără, împreună cu doamna Ecaterina, părţile boierului Stoica Gighiri şi ale Neacşei, drept 6 000 aspri, dăruindu-le mănăstirii Simo Petra (mai târziu Mihai Vodă)[12].

---

[1]B.N.,Doc.Ist.,LXXXIX/2. [2] Mai sus, p. 72-73.
[3]D./.R.,veac.XVI,vol.IV,p.411.
[4]/bidem,p.282.
[5] *Ibidem,* p. 474,
[6] *Ibidem,* veac. XVII, voi. IV, p. 298.
[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. IV, p. 473.
[8] *Ibidem,* veac. XVII, voi. III,p. 270.
[9]/6/dem,p.77.
[10]/&Kfem,vol.IV,p.36-37.
[11] *Ibidem,* p. 313.
[12] *Ibidem,* veac. XVI, voi. V,p. 187.

Politica lui Alexandru vodă faţă de boieri s-a asemănat destul de mult cu cea a lui Mircea Ciobanul. După cronici, la venirea lui în scaun „boierii câţi era pribegi au venit de au închinat toţi", dar „trecând două luni", Alexandru „au început a tăia mulţime de boieri, anume; Radul logofătul ot Drăgoeşti i Mihnea ot Bădeni ... sin Udrişte vistier şi Tudor ot Bucov, Vladul Capiii i Pătraşco i Calotă i Stan sin Drăguleţului i Radu stolnicul t Boldeşti i Radu sin Socol dvornicul şi alţii"[1]. Tăierea boierilor s-a petrecut după nunta celui mai de seamă sprijinitor al acestei domnii, Ivaşco vornicul din Goleşti. în anul următor, 1568, socotelile Braşovului menţionează confiscări de averi de la pribegi[2], iar în octombrie 1570, după o luptă cu un pretendent, aflăm că domnul a trimis la Constantinopol şaptesprezece capete de boieri[3].

în 1576,70—80 de boieri vin la Poartă şi-1 pârăsc pe domn. Insistenţele lor repetate suparând pe sultan, sunt bătuţi, osândiţi la galere, iar zece dintre ei sunt trimişi legaţi la Alexandru vodă[4]. Un an mai târziu, un curios peţitor al domniei, doctorul Rosso, e sprijinit de şapte boieri, care jură că este descendent al Basarabilor, dar ajung la galere. O listă de alţi sprijinitori, reali sau închipuiţi, e trimisă de vizir lui Alexandru vodă, care se grăbeşte să-i execute[5].

S-a remarcat cu dreptate că fiecare din aceste execuţii presupune, ca şi reclamaţiile faţă de turci, "confiscări inevitabile"[6]; dar şi în cazul acesta, informaţiile interne sunt lacunare. Dintr-o ştire indirectă aflăm despre satul *Lucia* sau *Luciani* (lângă or. Bucureşti), pe care domnul 1-a confiscat de la primul dintre boierii amintiţi în cronică, Radu logofătul din Drăgoeşti. în 1578, Mihnea Turcitul restituie acest sat soţiei lui Radu logofăt, Neacşa şi surorii sale Măriei postelniceasa „pentru că a fost dedina lui Drăghici vornic, dar a fost luat de părintele domniei mele, răposatul Alexandru voievod, de 1-a dat sfintei mănăstiri... Iar întru aceasta domnia mea am cercetat foarte bine şi am aflat că a fost dedina lui Drăghici vornic. Deci l-am luat de la sfânta mănăstire, de l-am dat iarăşi jupaniţei Măriei postelniceasa din Floreşti, ca să nu fie păcatul părintelui domniei mele". Jupaniţele au stat în judecată şi cu călugării, dar aceştia au rămas de lege[7]. Deoarece Radu logofăt şi Neacşa erau părinţii lui Tudor postelnic, ginerele lui Pătraşcu cel Bun, s-ar putea ca tăierea boierilor din septembrie 1568, în fruntea cărora este trecut totdeauna Radu din Drăgoieşti, să fi stat în legătură cu vreo primă încercare de a lua domnia lui Vintilă, fiul lui Pătraşcu, care în 1574 va domni în Bucureşti patru zile, pierind apoi cu capul ţintuit în poarta curţii domneşti[8].

Istoria Ţării Româneşti, p. 51 ş.u.; cu unele diferenţe în *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* p. 70—71. La Constantinopol se trimit 17 capete. Turcii ordonă lui Zapolia să înapoieze domnului pe pribegi (Iorga, *Contribuţiuni,p.9). * Hurmuzaki - Iorga,* voi. XI,p. XXI.

Hurmuzaki, voi. II/l, p. 608. fn această vreme pribegia în Ardeal, după o trecere secretă prin Ţara Românească, Petru Cercel (Pascu, *Petru Cercel,* p. 17), care poate fi deci acest pretendent. ₅ *Hurmuzaki,* voi. IV/2, p. 95-96; Iorga, *Acte şi fngmente,* voi. I, p. 118. ₆ Pentni toate, Iorga, *Contribuţiuni,* p. 19—20. , Hur*muzaki-Iorga,* voi. XI, p. XXI. ₉ D*-IR.,* veac.XVI, voi. IV,p. 310.

A*('va *istorică,* II, p. 6 şi 9; *Hurmuzaki-Iorga,* voi. XI, p. XXV.

Alt boier tăiat, amintit de cronici, este Tudor din Bucov. în 1575 Alexandru Mircea însuşi dă un hrisov „cinstitului boier al domniei mele jupan Staico postelnic, fiul lui Tudor logofăt, ca să-i fie satul *Bucovul* tot; pentru că a fost de moştenire al jupanului Staico postelnic, de la mama sa, jupanita Stana", nepoata lui Vlad Călugărul. Actul nu aminește nimic de tăierea lui Tudor, dar arată că boierilor „li s-a întâmplat pribegie; astfel acel sat a ajuns domnesc. Iar din vreme ce am ajuns domnia mea domn... jupan Staico postelnic a venit la domnia mea şi s-a jeluit... Iar la aceasta... am cercetat cu toţi cinstiţii dregători... şi împreună cu părintele chir vlădica Eftimie. Şi... am adeverit că satul Bucov a fost de moştenire... Şi întru aceasta, domnia mea am socotit că Staico postelnic nu a fost hiclean domniei mele şi nu a făcut nici un rău domniei mele, de aceea l-am iertat şi l-am miluit cu mai sus zisul sat". După menţiunea „milei", domnul mai adaugă însă: „Iar apoi jupan Staico postelnic a dat domniei mele 60 000 aspri, de a-şi cumpăra acel sat de la domnia mea"[1].

Găsim şi urma satelor ce s-au luat de la fiii Caplei, fiica lui Neagoe vornicul, ucigaşul lui Radu de la Afumaţi, vara primară a Stanei din Bucov. Despre aceştia, Petru Cercel spunea, în 1584, că „au pierit pe bună dreptate, fără nici o vină, şi încă le-a luoat răposatul Alexandru voievod toate satele şi bucatele". Dintre acestea nu cunoaştem însă decât părţile din *Drăgăneşti* (lângă Gura Ocniţei, j. Dâmboviţa) şi *Moarele* (Moreni, j. Prahova), pe care domnul le-a dat „vlădicăi Eftimie, la Mitropolie". Jupanita Caplea şi nepoţii ei, Badea şi Calotă postelnicii, se vor judeca cu episcopul Serafim, care pretindea că vlădica Eftimie a dat pe sate, lui Alexandru Mircea, 100 000 de aspri[2]; dar domnul adevereşte că „acele sate sunt drepte şi de baştină ale jupaniţei Capiii..., ce au fost luate şi împresurate de Alexandru voevod fără de cale şi de dreptate şi fără de judecată". Vlădica Serafim mai pâra însă că jupanita Caplea dăruise ea singură zece rumâni din Drăgăneşti, pentru a fi înscrisă în pomelnic, dar rămâne şi acum de judecată, fiindcă jupanita tăgăduieşte cu jurământ. Satele sunt întărite acesteia şi nepoatelor ei, dar după scurtă vreme Stana a lui Tudor logofăt, fiul ei Staico şi Caplea însăşi dăruiesc satul Drăgăneşti Mitropoliei[3].

Prin corelaţia unor date risipite în documente, aflăm numele altor boieri tăiaţi în 1568 şi al satelor ce le-au fost confiscate. La 1 iunie 1571, Alexandru Mircea dăruieşte lui Florea postelnic satul *Bezdâna* (Bâzdina, j. Dolj), pentru că i-a slujit prin ţări străine. A fost al lui Stanciu al Bengâi, care 1-a pierdut cu rea hiclenie[4]. Stanciu era ginerele lui Hamza banul din Obislav, iar tatăl său murise la Clejani, în oastea lui Radu de la Afumaţi. Fusese şeful emigraţiei din vremea lui Mircea Ciobanul şi luptase la Boian împotriva lui Petru cel Tânăr. Mare spătar al lui Pătraşcu cel Bun, era duşman al boierilor Goleşti, pe care îi prădase[5]. Stanciu al Bengăi moare în pribegie, în Ţara Ungurească[6], dar patru dintre

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV,p. 174.

[2] Cf. cartea vlădicăi Eftimie prin care vinde „cu ştirea domnului meu Alexandru voievod" un ţigan din ţigănia Mitropoliei pentru 1 000 aspri, „de am cumpărat cu aceşti aspri un sat, anume Drăgăneşti, să fie dedină sfintei Mitropolii", *ibidem.p.* 18.

[3] *Ibidem,* voi. V, p. 258. în a doua domnie, Mihnea Turcitul dăruind lui Iane banul nişte sate, „amestecă" printre ele şi pe acesta, dar se dovedeşte că fusese dăruit de jupanita Caplea Mitropoliei, *ibidem,* p. 258.

[4] *Ibidem,* voi. IV, p. 24-25.

[5] *Ibidem.p.* 21.

[6] *Ibidem, p.* 110.

fiii săi sunt tăiaţi în septembrie 1568. Faptul rezultă mai întâi dintr-o poruncă de la 1569, orin care Alexandru Mircea întăreşte mănăstirii Glavacioc parte din Obislav (j. Viaşca), centru că a dăruit-o „Stanca, jupaniţa lui Stanciu al Bengăi... pentru sufletul părintelui ei Hainza ban şi pentru sufletul lui Stanciu spătar şi pentru sufletul ... fiilor ei Hamza şi Stanciu şi Vladul şi Drăghici, de le-a adus trupurile lor din cetatea Bucureşti, de i-a îngropat la sfânta mănăstire Glavacioc"[1]. Unul din aceşti fii, Stanciul, era ginerele lui Pătraşcu cel Bun, şi deci pretendentul Vintilă avea două rude apropiate între boierii executaţi de Alexandru Mircea. Istoria altui sat confiscat de Bengeşti confirmă datele de mai sus. în 1571, Alexandru Mircea dăruieşte *Bohanul* (lângă Urzica Mare, j. Dolj), slugilor sale Vuia şi fraţilor săi, menţionând doar că „acest sat a fost satul domniei mele"[2], Avem însă de la acelaşi domn un act dat şase ani mai târziu, în 1577, prin care întăreşte aceluiaşi Vuia a patra parte din Bohan, arătând că Vuia a cumpărat-o cu 5 000 de aspri de la jupaniţa Stanca, atunci când au pierit fiii ei, în vreme de nevoie, de i-a pomenit cum se cuvine boierilor morţi. La data actului, jupaniţa Stanca cu fiii ei rămaşi în viaţă şi nepoţii se judecau pentru sat, pretinzând că nu l-au vândut, dar domnul adevereşte cu mulţi oameni de la curtea sa că jupaniţa Stanca a vândut de a ei bunăvoie şi nesilită[3]. Acelaşi lucru îl va arăta mai târziu Mihnea Turcitul când întăreşte alte vânzări la Bohan, făcute de feciorii Stanciului Benga[4]. Unul dintre ei, Vintilă postelnic, îşi vânduse partea pentru 13 500 aspri încă din 1578[5]. Toate acestea arată că satul Bohanul, iniţial confiscat şi dăruit unui boier, a fost apoi cumpărat în parte, de beneficiar, de la familia vicleanului.

Alexandru Mircea a mai confiscat un sat, *Vrăneşti* (j. Muscel) de la un descendent direct al lui Pătraşcu cel Bun. La 20 mai 1571 adică în anul în care avem mai multe acte ce menţionează viclenii el dăruieşte partea lui Neagoe Spânaci credinciosului său Albu clucerul din Goleşti, cel care va cădea în lupta de la Mişte. Actul, o copie confuză, adaugă că Albu a dăruit-o la rândul său lui Borcea, nepotul lui Spânaci[6]. Şi în acest caz confiscarea şi daniile s-au petrecut în aceeaşi familie, căci Goleştii erau ei înşişi rude cu boierii din Vrăneşti. Dar, pentru a putea dărui lui Albu, domnul a trebuit să retragă mai întâi partea lui Spânaci de la jupaniţa Măria, fiica lui Pătraşcu cel Bun, căreia am văzut că îi fusese dăruită de tatăl ei în 1557[7].

înainte de 5 noiembrie 1570 s-a petrecut viclenia lui Ţintea armaş, boierul lui Mircea Ciobanul, care a pierdut satul *Romăneşti* de pe Argeş (probabil j. Dâmboviţa). După tăierea lui Ţintea Alexandru Mircea dăruieşte satul lui Vlad postelnic, fiul născut din nunta sângeroasă a lui Ivaşco vornic, din septembrie 1568. „Postelnicul" primea satul la botez, naş fiindu-i domnul[8]. Şi acest sat s-a întors în familia vicleanului, deoarece Pârvu, fiul lui Ţintea armaş, putea să-1 vândă în 1580 influentului dregător al lui Alexandru Mircea,

---

^, l . l I I , p . 3 2 8 . 3
ft«tem, voi. IV, p. 34-35. '
*H>idem,p.*291. *ţlbklem,* voi. V,p. 55-56. *Jbidetn,p.* 324,325.
7A«fem,vol.lV,p.20. g Mai sus, p. 75. *D-'-R.,* veac. XVI, voi. III, p. 383.

Dragomir mare vornic, pentru 10 000 aspri, 20 vaci, 50 oi, 2 cai cu frâie şi şei şi două haine[1]. De la nepoţii lui Ţintea (fiii lui Vlaicu mare armaş şi ai lui Mandea, vicleanul din vremea lui Pătraşcu cel Bun), Alexandru vodă a confiscat satul *CiocoveniQ.* Ilfov). Aceşti boieri, Dragomir mare stolnic şi Pârvu postelnic, au pribegit în ţări străine din cauza fricii; „iar la aceasta, răposatul Alexandru voievod el a dat acel sat... cu vecinii şi morile şi cu ţigănia, toate ale cinstitului dregător ... Dragomir stolnic, la sfânta mănăstire a lui Ghiurmea mare postelnic, iar ţigănia lui Pârvu postelnic a dat-o ... lui Radu Scurtu mare armaş. Iar... după puţină vreme s-a milostivit răposatul Alexandru voievod şi a chemat pe cei boieri pe bună credinţă, să iarte capetele lor şi au venit din pribegie... Şi le-a dat satul Ciocoveni... şi încă şi ţiganii de la cinstitul dregător Radu Scurtu armaş şi a rupt toate cărţile pe care le dăduse sfintei mănăstiri şi a făcut cartea domniei sale după vechile cărţi ale lor". Mihai Viteazul înlocuieşte această carte în 1596, deoarece fusese pierdută în năvala tătarilor[2].

Tot pentru pribegie a fost confiscată jumătate din *Betejani* (lângă Gârcov, j. Romanaţi), sat care mai fusese odată domnesc. Partea era de moştenire a Vişanei, nepoata Craioveştilor, care o vinde lui Cârstilă, iar de la acesta o răscumpără sora Vişanei, Marga din Caracal. După aceea, Alexandru Mircea „a luat partea Vişanei... din sat şi din ţigani, pentru că a pribegit în Ţara Turcească". Sub Petru Cercel, jupaniţa Marga şi soţul ei Ivan postelnic se plâng de strâmbătate, arătând că această parte de sat „a fost vândută încă din zilele răposatului Petru voievod, fiul lui Mircea". Satul este restituit Margăi.

O problemă deosebită ridică satele confiscate de la Oprea Găină voievod. Se cunoaşte de multă vreme actul din 10 iunie 1625, de la Alexandru Coconul, prin care se întăreşte lui Preda spătar, fiul lui Nica biv vel logofăt „satul *Boteni* din judeţul Muscel... care a fost de moştenire al lui Oprea Găină voievod şi al fratelui său Bunul". în vremea lui Alexandru Mircea „domnia lui a înţeles că s-a ridicat Oprea domn în Ţarigrad. Şi întru aceasta... i-a luat toate bucatele şi moştenirile şi moşiile şi vecinii lui Oprea Găină voievod şi ale fratelui său Bunul şi a miluit... cu această mai sus zisă moşie pe jupan Dragomir biv vel vornic. Iar când a fost în zilele răposatului moşului domniei mele Mihnea voievod, Patru biv vel spătar a avut pârâ cu Bunul şi cu Preda şifarul, pentru moşie în Boteni. întru aceasta Mihnea voievod a căutat şi a judecat... şi a dat jumătate ... lui Bunul şi lui Preda şifarul, iar cu cealaltă jumătate, partea lui Oprea Găină voievod... a miluit pe jupan Patru spătar, precum a fost miluit şi de răpostul Alexandru voievod jupan Dragomir vornic, tatăl lui Patru spătar, pentru că a pierdut Oprea Găină voievod singur moşiile lui după faptele lui"[3]. Aceste informaţii se întregesc acum cu cele date de un hrisov al lui Mihnea Turcitul din 20 martie 1580. Domnul întăreşte lui Dragomir fost mare vornic mai multe sate primite prin închinare sau de cumpărătură, după care actul adaugă: „Şi iarăşi să fie jupanului Dragomir dvornic toate satele şi ţiganii Oprii de la *Răteasa,* anume *Giamăna Q.* Vâlcea) a patra parte şi din *Grădeşti* (j. Muscel) a patra parte şi din *Stoiceani* (lângă Băbeni, Bistriţa) a patra parte, şi din *Băiceşti* (?) a patra parte, din *Băbeni* (j. Vâlcea) a patra parte şi din

[1] *Ibidem,\o\.* IV,p. 449.
[2] *Ibidem,* voi. VI, p. 221 -222.
[3] Actul, găsit într-o colecţie particulară a fost reprodus în parte de Nicolaescu, ***Petru*** *Vodă cel Tânăr,* pi 17, n.

i (j • Argeş) a patra parte şi din *Boteni*[1] (j. Dâmboviţa) a patra parte şi din *Rateasa* f o r i l Răteşti, j. Argeş) partea Oprii toată şi ţiganii..."[2]. Este evident că Oprea Găină oievod este Oprea din Răteasa. Unele dintre satele de mai sus, în care ei avea părţi, apar ■ mai înainte în domeniul domnilor. După toate probabilităţile fraţii lui erau, în afară de R ui, vintilă paharnic din Baloteşti, Preda, Danciu şi Bogdan[3].

Din analizele precedente s-a văzut că, în legătură cu vicleniile din vremea lui Mircea Ciobanul şi Pătraşcu cel Bun, mai trec prin stăpânirea lui Alexandru Mircea satele *Curmătura* şi *Gloşivul* (lângă Clăteşti, j. Ilfov), ale lui Staico Şintescu vornic[4], *Comuni* (j. Dolj). *StiharulQ.* Dolj) şi *Nicuia* (j. Dolj ?) ale lui Mircea armaş, nepotul Iui Cherbeleţ[5] şi *Ţămbureşti* al lui Mandea[6]. De satele *Băileşti* (j. Dolj) şi *Piscul Dârvarului* (Dârvari, j. Mehedinţi) domnul dispune la împărţirea averii Craioveştilor, făcută de Harvat stolnicul[7]. Mu ştiu cum au ajuns domneşti „ocina lui Crae şi cu ocina de la Braniciov", din satul *pisculeşti* (j- Prahova), date mănăstirii Mărgineni în schimbul satului *Stâlpeni,* pe care Alexandru Mircea îl ia de la această mănăstire şi-1 alipeşte la oraşul Floci[8]. La *Aninoasa,* lângă Târgovişte, el dăruieşte Mitropoliei o vie şi o livadă, arătând doar că le-a ţinut cămăraşul[9]; iar la vărsarea Mostiştei, la sud-est de Bucureşti, tot Alexandru Mircea dăruieşte mănăstirii sale Sf. Troiţă bălţile domneşti *Cornăţelul, Corcovatul* şi *Mojdreanul*[10].

30. Ca şi tatăl său , Mihnea Turcitul a cumpărat un număr de sate, spre a le dărui mănăstirii Sf. Troiţă din Bucureşti (Radu Vodă). Unele dintre aceste cumpărături sunt amestecate în documente cu cele ale lui Alexandru Mircea. Satul *Chiseleţul* (j. Ilfov) a fost cumpărat de Mihnea de la jupaniţa Stanca a lui Tudor logofătul din Orboeşti şi B ucov, cu 40.000 aspri. Prin hrisovul din 4 aprilie 1579, domnul şi-1 întăreşte mai întâi sieşi, cum va proceda mai târziu şi Minai Viteazul. Vânzătoarea este soţia boierului tăiat, în 1568, de Alexandru Mircea[11]. La *Izvorani* (j. Argeş), unde cumpărase şi tatăl său, Mihnea cumpără partea boierului Stoica Gighiri şi a nepoatei sale Caplea, cu 12 000 aspri, şi tot acolo partea lui Cazan stolnic, cu 10 000 aspri. Jumătate din *Hodivoaia* (j. Vlaşca) e cumpărată de la Stelea spătar, cu 40 000 aspri, o parte din *Obileşti* (or. Bucureşti), de la Stan spătar, cu 6 000 aspri şi satul *Marotinul* (lângă Chiselet, j. Ilfov) de la jupan Vintilă din Cornăţeni, cu 35 000[12]. în *Gorganele* (lângă Buftea, j. Ilfov) cumpără partea lui Tudor

---

[1] fn copia ce ni s-a păstrat greşit: *Băteni.*

[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 463 (rezumat incomplet).

[3] *Ibidem,* voi. V, p. 189. Dar ei ar putea fi şi „fraţi de ocină".

[4] Mai sus, p, 69.

[5] Mai sus, p. 75-76.

[6] Mai sus, p. 76.

Mai sus,p. 42.

* *D.I.R.* veac. XVI, voi. IV, p. 10.

JWcfem,vol.IH,p.279.

Dania apare de-abia în actele lui Mihnea Turcitul *(ibidem,* voi. V, p. 274,283); dar Ştefan Surdul, reîntărind [s]«panirea mănăstirii, menţionează şi cartea lui Alexandru Mircea, care este deci primul donator *(ibidem,* voi. VI,

" *Ibidem,* voi. IV,p. 370.

oiaem, p. 473. Domnul adaugă: „Şi astfel am avut domnia mea întocmire cu Vintilă din Comăţeni: dacă acest [nu Va] fi cu pace sfântei mănăstiri, domnia mea să iau de la Vintilă alt sat mai bun".

feciorul Pârvului, cu 3 500 aspri, iar la *Văcăreşti* (or. Bucureşti) partea lui Dobre, cu 6 000 aspri[1], viile lui Negre, Vladul şi Florea, cu 4 000 aspri[2] şi partea lui Ivaşco vornic, cu 20 000 aspri[3]. Domnul cumpără de asemenea la *Dichiseşti* (Dichiseni, j. Ialomiţa), partea jupaniţei Măria, sora lui Pătraşcu cel Bun, de la nepoţii acesteia, cu 23 000 aspri şi doua mantale de grana[4], cum şi satul *Critineşti* (Cătruneşti, j. Ilfov) de la jupaniţa Elina a lui Ivaşco vornic, nepoata lui Radu de la Afumaţi, cu 50 000 aspri[5]. Preţul cumpărăturilor de la Critineşti, Dichiseşti şi Văcăreşti a fost acoperit din vânzarea vămilor de la Ghitioara si Telega, pe care le-a retras vreme de un an din stăpânirea mănăstirii Sf. Troiţă. De la aceeaşi jupaniţa Elina, Mihnea a mai cumpărat patru sate: *Domneşti* (j. Muscel), pe care Ivaşco vornic 1-a cotropit de la mănăstirea Argeş unde îl dăruise Neagoe Basarab şi pe care el sau Elina l-au vândut cu 65 000 aspri[6]; *Bora* şi *Untenii* (lângă Padina, j. Buzău), a căror valoare a fost stabilită cu trimişi domneşti, la 150 000 aspri (Mihnea împrumutase pe jupaniţa Elina şi pe fiul ei cu 200 000 de asprii pe care nu i-au putut plăti)[7]; şi în sfârşit *Goleşti* (j. Argeş). (Satele au fost luate de domn în contul aceleaşi datorii). Tot pentru mănăstirea Sf. Troiţă a mai cumpărat şi satul *Parapani* (Arsache, j. Vlaşca) de la Mitrea mare vornic cu 35 000 de aspri[8] şi jumătate din *Izlaz Q.* Romanaţi) de la Dobromir banul cu 700 000 de aspri[9].

Mihnea Turcitul a cumpărat de asemenea: mori la *Berindeşti* (lângă or. Buzău), de la Chisar mare logofăt, pe care le-a dăruit Episcopiei Buzăului[10]; satul *Cosainul* (probabil lângă Ţintea, j. Prahova), cumpărat împreună cu doamna Neaga de la Radu postelnic, fiul lui Cârstian din Stănceşti, cu 120 000 aspri, pe care 1-a dăruit mănăstirii Aninoasa"; parte la *Tâmbureşti* (Petroiu, j. Ialomiţa), cumpărată împreună cu mama sa doamna Ecaterina de la jupanii Udrişte, Pătraşcu şi Barcă postelnic, cu 58 000 aspri, dăruită mănăstirii Plumbuita[12]; satul *Bucinişul (j.* Romanaţi), pe care 1-a dăruit Episcopiei Râmnicului. Fusese al jupanilor Danciu armaş şi Radu postelnic din Brâncoveni, care îl dăruiseră unei slugi a lor, Danciu din Mărgăriteşti, pentru slujbă în ţări străine. Acesta 1-a vândut domnului cu 30 000 aspri, fără voia vechilor stăpâni, care protestează pe lângă episcop,

---

[1] *Ibidem,* voi. V, p. 125. în alt loc se menţionează vânzarea, de către acelaşi, a unei ocini cu vii, pentru 10 000 aspri *(ibidem,* p. 269).

[2] *Ibidem,p.269,278.*

[3] Nicolaescu, *Istoricul mănăstirii Sfânta Treime,* p. 22, unde numele satului este greşit: Vărăşti.

[4] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 269,278.

[5] *Ibidem,p.211.*

[6] Actul spune că a fost vândut de Ivaşco lui Alexandru Mircea. în 1629 va fi restituit mănăstirii Argeş, (Nicolaescu, *Istoricul mănăstirii Sfânta Treime,* p. 21).

[7] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 271, 368,416; veac. XVII, voi. I, p. 358, 359; Nicolaescu, *Istoricul mănăstirii Sfânta Treime,* p. 21. Un izvor arată că după moartea lui Ivaşco, jupaniţa Elina a cheltuit şi a mâncat 2 000 galbeni, pe care-i primise de la domn ca să-i schimbe în Ţara Ungurească. Satul Unteni a fost dăruit m-rii Tutana, metocul Sf. Troiţe.

[8] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 349; Nicolaescu, *Istoricul mănăstirii Sfânta Treime,* p. 21.

[9] Arh. St. Buc, Peceţi, 239.

[10] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 206,287. :

[11] *Ibidem,* p. 397-398,401.

[12] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 334.

erându-i să-i scrie şi pe ei la pomelnic'. Pentru a le dărui fiicelor sale Elena şi Ecaterirta, Mihnea cumpără satele *Popeşti* (Popeştii-Manuc, j. Ilfov) şi *Bănciuleşti* (lângă Ci orogârla, • Ilfov), cu 80 000 aspri. Primul e calificat „sat boieresc de moştenire" , iar pe cel de al

il domnul îl cumpără de la megiaşi, care vând numai pământul, fără capete[2]. Satele lea

or ajunge, prin cumpărătură, la Mihai Viteazul[3]. Satul *Căcaţi* (lângă Popeştii-Manuc, j, Tlfov) e cumpărat cu 25 000 aspri, de la jupaniţa Neacşa şi soţul său Dumitru paharnic. Atunci când a ieşit din domnie, Mihnea 1-a vândut lui Pană vistier[4]. în sfârşit, satul *Cioara* Hin Teleorman (j. Teleorman), cumpărat de la necunoscuţi, va fi dăruit mai târzdu de fiul său Radu Mihnea lui Miho mare spătar, pentru slujba făcută domnului şi ţării, „cu Bethlen Gabor, craiul din Ardeal"[5].

După cronici, domnia întâia a lui Mihnea Turcitul a fost tulburată, în cel de al patrulea an, „de un domn ce-i zice Radu Popa", ridicat de boierii mehedinţeni şi înfrânt la Craiova; iar pentru domnia a doua se menţionează doar tăierea lui Stanciu logofăt[6],

Izvoarele externe aduc informaţii în plus. în februarie 1579 apare la Constantinopol un pretendent din Rodos, iar Mihnea cere turcilor să-i permită a confisca averile boierilor care îl sprijineau în ţară, *ceea ce i se refuză*[7]. în legătură cu acest pretendent, aven o scrisoare a lui Mihnea către Cristofor Bathori, din 20 aprilie acelaşi an. Domnul se plânge că unii boieri mari şi slujbaşi din vremea tatălui său, „care stăpâneau cinci—şase sute de iobagi şi mai mulţi", n-au vrut să fie sub ascultarea sa, „ci au poftit domn străin". trimiţându-i în taină bani. Mihnea vodă le-a prins oamenii şi scrisorile, dar „după aceste trădări şi făgăduinţe, turcii au aruncat această ţară în preţ... Noi am vrut să plă~tim de la dânşii acea sumă şi făgăduinţă... pe care au făgăduit-o turcilor, căci din pricina trădării loi a căzut plata sumei aceleia asupra noastră", dar boierii şi-au vândut averile, au luat bani cu dobândă de la gelepi şi au fugit în Ardeal. Se cere principelui să nu-i ocrotească şi sănu-i ţină în ţara sa[8]. Un an mai târziu, 60 de boieri se jeluiesc la Poartă că domnul lor este prea copil, dar sunt aruncaţi în închisoare, fireşte cu preţul altor daruri[9]. La sfârşitul do>mniei lui Cercel, acesta fuge peste munţi cu treizeci de boieri[10], care sunt deci vicleni faţă de Mihnea.

Cu toate aceste frământări, actele interne nu consemnează decât confiscarea, pentru pribegie, a unor sate ale Buzeştilor. Un hrisov din 20 ianuarie 1587, deci dixi a doua domnie a lui Mihnea, arată că fraţii Buzeşti „au fost peste munte" şi de aceea domnul le-a luat el sau mai degrabă unul din înaintaşii săi, satele *Dobridorul lui Mânea* şi *Dobridorul*

---

p [2] Costăchel, *Domeniul feudal,* p. 223.

v. cap. III. * *D.I.R.,* veac. XVII, voi. IV, p. 317.

Ibid

[6] P-[388]-

[7] *Istoril*> *Tării Româneşti,* p. 53-54; *Istoriile domnilor Ţării Romaneşti,* p. 75 şi 78.

[8] '°rga, *Contribuţiuni,* p. 27.

Veress, *Documente,* voi. II, p. 163.

ki, voi. IV/2, p. 110-112.

, *Documente,* voi. III, p. 10— 11. Pentru boierii fugiţi cu Cercel în 1585, printre care Danciu din jancoveni şi Miroslav logofătul, Pascu, *Petru Cercel,* p. 37—40,68; Veress, Documente, voi. IH,p. 75; '—*Iorga,* voi. XV/l,p. 699.

:

lui Epure (azi un singur sat, j. Dolj). După ce boierii s-au întors „au căzut în faţa domniei mele,... cerând mai sus zisele sate de la domnia mea". Domnul nu-i crede că le sunt de moştenire, dar ei prezintă cărţi de la cinci domni, începând cu Radu de la Afumaţi şi li se restituie satele[1].

După cum s-a arătat mai sus[2], în vremea lui Mihnea Turcitul, după „împărţirea averii Craioveştilor din 1589, domnia a stăpânit şi satele lui Neagoe Basarab: *Greaca* (j. Ilfov) *Craiova şi jumătate din Prundu* (j. Ilfov).

în anii 1581,1582 şi 1587,întâlnim părţi de sat care ajung domneşti pentru neplata birului. în satul *Coteniţa* (Coteana, j. Olt), partea lui Murgea este întărită lui Dumitru pentru că a plătit-o de bir cu doi boi buni, o vacă şi 300 aspri turceşti, la Stroe vornic din Tomani „ca ocină domnească"[3]. La *Bonteni* (Boanta, j. Romanaţi), părţile lui Neagoe şi Stan, care au murit de ciumă, sunt date lui Giura, deoarece femeile şi copiii morţilor n-au putut să se aşeze pe ocinile lor, pentru că au fost neputincioşi. „Astfel Giura, el s-a sculat de a plătit acele ocini ... de la domnia mea, cu 1 600 aspri de argint, ca să-i fie ocină şi dedină"[4]. în sfârşit, la *Clanţa* (Herăstrău, or. Bucureşti) Dragomir vătaf cumpără de la domn o parte, ajunsă domnească probabil tot pentru neplata birului (documentul e rupt)[5]. Nu ştiu de unde avea Mihnea vodă partea din *Bolească* (lângă Pasărea, j. Ilfov), pe care o dăruieşte mănăstirii Plumbuita[6], două mori la *Jugăstreni* (lângă Roşieni, j. Romanaţi) pe care le dăruieşte mănăstirii Brâncoveni[7]. în preajma mănăstirilor *Motnău, Agaton* şi *Bogoslav* (j. Buzău), Mihnea dăruieşte acestora „ocină domnească, pădure întreagă", curăţată de călugări cu securile'şi cu foc[8].

La *Ştefăneştiij.* Argeş) domnul avea un deal domnesc[9].

31. Despre Petru vodă Cercel ştim că a cumpărat la *Sârbi* (lângă Săcuieni, j. Dâmboviţa), cu suma de 30 000 aspri, partea cu rumâni a lui Nechita şi a cumnatei sale, dăruind-o Mitopoliei. Reîntărind dania, Mihnea Turcitul va zice că a dăruit şi el „cu bunăvoinţă"[10].

Satele pe care Petru le va fi confiscat pentru viclenie nu ne sunt cunoscute, dar despre execuţiile şi pribegiile din această vreme relatează atât izvoarele noastre, cât şi cele externe. După cronici, el a tăiat pe Mihăilă vornic, Dobromir ban şi Gonţea paharnic". Chiar la urcarea sa în scaun, cel de al doilea dintre aceştia încearcă să treacă munţii cu şapte poveri de scule, haine bune şi aspri, dar este împiedicat de douăzeci şi patru de sate

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 288-289.

[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 24.
[4] *Ibidem.p.SO.*
[5] *Ibidem.p.* 325.
[6] *Ibidem,p.* 290.
[1] *Ibidem,p.ll.*
[8]/bidem,p.316.
[9] *Ibidem,* p. 476.
[10] *Ibidem,* **p. 1**82.**în** reîntariri, **preţul** indicat **este de 33 000 aspri, *ibidem,* p. 205,207.**
[1'] *Istoria Ţării Româneşti,p.* 53; *Istoriile* ***domnilor Ţării Romaneşti,*** **p. 78. tn *Magazin Istoric pentru Dacia,* p.** 276, numele boierilor sunt redate greşit.

je la margine, care îl pradă şi de avere. Banul vine atunci în faţa noului domn, care deocamdată îl iartă şi îl despăgubeşte dându-i în stăpânire satele care îl jefuiseră[1]. Alţi boieri ai lui Mihnea, în frunte cu Ivaşco vornicul, trec însă în Ardeal, unde în iulie 1583 stia că Ţara Românească „s-a tulburat straşnic" şi erau temeri că, din pricina „mulţimii boierilor", să nu se ivească greutăţi din partea sultanului[2]. Ivaşcu, ajunge pentru o vreme în Polonia, căutând sprijin diplomatic[3]. Un an mai târziu, ceauşul sultanului şi un sol al lui petru cereau la Alba Iulia pe Ivaşco, pe Dumitru vornicul şi pe ceilalţi fugari, care „ar fi datori cu multe împăratului", dar aceştia sunt lăsaţi să fugă „într-un alt loc mai de nădejde", deoarece se ştia că „voievodul" a început să tiranizeze: „la pastele acesta a tăiat fără de veste trei boieri de frunte, dintre care unul a fost vornic", deci cei menţionaţi de cronici. Despre alţi boieri se află că fuseseră închişi. Era cerut de asemenea logofătul Stanciu, care fugise în Transilvania „nu de mult", a cărui situaţie era mai grea căci fusese vistier şi adusese cu sine „mulţi bani"[4]. Stanciu logofăt va fi extrădat în februarie 1585[5]. El trebuie să fie boierul cu acest nume a cărui tăiere este atribuită de cronici lui Mihnea Turcitul[6].

Reţinem aici şi informaţia din memoriul întocmit de Franco Sivori, secretarul lui Petru Cercel, după care, în vremea acestuia se găseau în Ţara Românească mai multe mii de sate, fiecare cu stăpânul său, *afară de cele care aparţineau domniei*[7].

32. De la Ştefan vodă Surdul se cunoaşte o confiscare pentru bir, la *Brezoi* (j. Vâlcea), care apare mai degrabă ca atribuirea directă a averii celor ce n-au plătit, către cel ce le acopere datoriile. în decembrie 1591, domnul întăreşte lui Barbu cu fiii săi părţile lui Tătulea, Munteanu, Neagoe, Medelea şi Manea „pentru că aceşti oameni ... ei au avut bir la vistieria domniei mele şi nu şi-au putut plăti birurile, ci au fugit şi şi-au lăsat casele şi ocinile pustii, iar Barbu a plătit acele biruri din averile lui"[8].

33. Stările pe care le-am constatat până aici, din punct de vedere al stăpânirilor domneşti, vor fi modificate fundamental de Minai Viteazul. Schimbarea se datoreşte atât achiziţiilor de sate pe care Mihai le-a făcut în anii când a fost boier, cât şi cumpărăturile de după 1593. Cercetarea acestora a fost făcută într-un studiu deosebit[9], din care se aduc aici doar cele câteva date, pe care urmează să le folosim mai departe ca termeni de comparaţie.

D.I.R., veac. XVI, voi. V, p. 336. Pentru sensul acestei .Jefuiri", v. mai departe.

[2] Veress, *Documente,* voi. II, p. 257—258.

[3] ft/dem, p. 264—265.

**Ibidem,p.* 301— 302.

[5] /6/(/em,vol.III,p.3.

Mai sus, p. 85. Este greu de deslușit înțelesul unei scurte cărți fără divan, datată 17 februarie, prin care Petra "d* și dăruiește" Episcopiei Buzăului satul *Pulali* (lângă or. Buzău) ca să-i fie acesteia de ajutor și lui de Pomenire *(D.I.R.,* veac. XVI, voi. V,p. 151). Părți din acest sat fuseseră cumpărate și dăruite aceleiași episcopii f Mitreamare vornic și de jupaniţasa Neaga, mătușa doamnei Neati? a lui Mihnea Turcitul, încă din 1575 W«fem, voi. IV, p. 172. Reîntărire din 1583, *ibidem,* vo!. V. p 120). S-r.r p%ea că Cerce! a considerat satul ca 7p con^lscat de la Mitrea, ruda apropiată a predecesorului său, dar 1-a dăruit aceleași episcopii.

[8] fascu. *Petru* Cerce/, p. 113 și 176.

Institutul de Istorie.

Vezi cap. HI.

Domeniul de boier al lui Mihai a fost format din 44 sate şi părţi de sate, din care 4 erau primite ca zestre şi 40 de cumpărătură. Acestea din urmă fuseseră cumpărate: 7 de l_a domni, 3 de la boieri, 28 de la moşneni şi 2 de la necunoscuţi. Sumele plătite de Mihai, în măsura în care ne sunt cunoscute, totalizează 1515 700 aspri, adică o cheltuială cum n-a mai făcut nici un boier până atunci, pentru un asemenea scop. Dintre aceste sate, el a dăruit 13 unor membri ai familiei sale, 3 unor boieri şi 4 unor mănăstiri, restul aflându-se în alte situaţii.

Ca domn, Mihai Viteazul a cumpărat 151 de sate şi părţi[1], din care 25 de la boieri 113 de la moşneni şi 13 de la necunoscuţi, plătind pentru o parte dintre ele 1023 330 aspri din banii vistieriei. în timpul vieţii sale, şapte sate au fost dăruite unor membri din casa domnească, 18 unor boieri, 33 unor mănăstiri, iar 4 s-au găsit în alte situaţii. La moartea sa, rămâneau urmaşilor în scaun 87 de sate. Prin schimburi, domnul a primit de la Manole logofăt ş.a. părţile din *Ploieşti,* unde va face oraşul cu acelaşi nume[2], iar de la mănăstirea Mărgineni satul *Stâlpeni,* pe care îl dă oraşului Floci spre a-i mări moşia[3].

Dar Mihai Viteazul a mai stăpânit şi sate confiscate pentru viclenie. Comploturile boiereşti din timpul domniei sale stârnesc, cum este uşor de înţeles, un interes deosebit, dar cu privire la ele cunoaştem prea puţine amănunte. Prima viclenie cunoscută apare într-un hrisov din 12 noembrie 1595 prin care Mihai dăruieşte două sate lui Ivan vel vornic, pentru slujbă cu vărsare de sânge, „când m-am bătut domnia mea cu păgânii turci". într-unui din satele dăruite, *Tihuieştii de Plopi* (lângă Daia, j. Vlaşca), Ivan vornicul primea „partea lui Ianache postelnic... feciorul jupânesii Dobrii călugăriţa", care „au viclenit pe domnia mea şi ţara domniei mele"[4]. Enache postelnic este Iane din Boleasca, mare paharnic, iar viclenia lui poate fi pusă în legătură cu trădările de la Călugăreni, când Mihai era să spânzure pe boierii care nu voiseră să lupte[5]. între aceştia se afla şi Dan vistierul, despre care va fi vorba mai departe. Beneficiarul daniei, Ivan mare vornic, comandase în lupta de la *Şerpăteşti* (lângă Daia, j. Vlaşca), sat despre care nu ştim cum a devenit domnesc, dăruit odată cu Tihuleşti. Ivan nu este un boier tânăr, ridicat cu acest prilej, ci Ivan Norocea, ginerele lui Mircea Ciobanul, marele logofăt al lui Petru cel Tânăr şi tatăl Velicăi, „doamna cea mare"[6], care a fost iubita lui Mihai Viteazul.

---

[1] S-au adăugat, faţă de lucrarea citată: satul *Sinovul* (lângă Barca, j. Dolj) cumpărat de Mihai Viteazul de la moşneni odată cu Barca, pentru 150 000 aspri. S-au răscumpărat de la Radu Mihnea (Arh. St. Buc, ms. 295, f. 62—63; idem, ms. 715, f. 1079—1081); *Bistra* (lângă Sălcioara, j. Buzău) cumpărat de la moşneni şi rămas domnesc până în 1619, când s-a răscumpărat de la Gavriil Movilă cu 20 000 aspri (Arh. St. Buc, Doc. ist., XXX/l); jumătate din *Carcadulea* şi *Creţu* (lângă Bădeni, j. Buzău), cumpărate de la moşneni ca şi *Giaveşulca* care formau un hotar. Au fost dăruite de Ilinca, nepoata lui Mihai, mănăstirii Mărgineni (Arh. St. Buc, ms. 454, f. 187); părţi în satul *BătieştiQ.* Prahova) cumpărate de doamna Stanca, dar în timpul domniei soţului ei, cu IV 350 aspri, dăruite mănăstirii Turbatele *(D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 195—196) şi satul *Boldorogeştii-de -Sus* (lângă Tămădău, j. Ilfov), desigur tot o cumpărătură, dăruit mănăstirii Plumbuita (Arh. St. Buc, ms. 255, f. 16)-

[2] Sevastos, *Monografia,* p. 825.

[3] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 487.

[4] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI, p. 191.

[5] Crăciun, *Cronicarul Szamoskb'zy,* p. 104.

[6] I se spunea astfel deoarece fusese soţia lui Vlad voievod, domnul efemer ridicat la Constantinopol în 1589-

Despre altă viclenie aflăm în legătură cu confiscarea unei părţi din satul *Stănimirul* rrngă Călăreţi, j. Ilfov). La 19 februarie 1596, Minai vinde lui Necula logofăt, cu 3 000 nri, partea cu mori, din acest sat, a lui Dumitru Ciacâru, care „au pribegit cu mulţi boieri ■ domniei mele. Apoi domnia mea am luat toate bucatele şi moşia lui .... şi încă nu s-au "mplinit aspri ce au fost de la domnia mea. Apoi însumi am vândut această moşie... şi am făcut răvaş cu mâna domniei mele Neculii logofătul"[1]. Aşadar, la începutul anului 1596 parte din boierii lui Mihai Viteazul se aflau în pribegie, fiind probabil fugiţi în timpul luptelor cu turcii din vara precedentă. „Ciacâru", poreclă sub care nu ştim cine se ascunde, fugise cu o sumă de bani al domnului care, vânzându-i moşia, căuta să se şi despăgubească.

Despre complotul boieresc ce a avut loc în toamna anului 1596, „îndată după Sântă Măria", când s-au descoperit intrigile ţesute de marele logofăt Chisar, în înţelegere cu turcii, aflăm din cronica reprodusă de Baltazar Walter, care pune greşit aceste fapte sub anul 1595[2]. Chisar „a fost tăiat în bucăţi" împreună cu fiul său, domnul poruncind în acelaşi timp căpitanului oştirii de la hotar să omoare pe loc „un boier de frunte şi mai bătrân"[3] şi pe care nu-1 pot identifica. Data complotului rezultă din raportul mincinos despre apropierea tătarilor, datat 24 august 1596[4] (st. v.) şi din scrisoarea lui Mihai către Sigismund Bathory, din 6 septembrie acelaşi an[5]. Ea e confirmată şi prin analiza sfatului domnesc[6].

Se cunosc şi încercările unor boieri pribegi în Moldova şi Polonia, de a căpăta sprijinul Ţării Româneşti a lui Simion Movilă: o scrisoare a lor, făcută în numele boierilor ţării, este semnată de Dan vistierul şi Vintilă clucerul[7]. Pe cel dintâi îl menţionează şi poemul lui Stavrinos[8]. Cunoaştem astfel, dintre aceste izvoare externe, numele a patru boieri care îl vicleneau pe Mihai Viteazul, dar trebuie remarcat că trei dintre ei, Chisar mare logofăt, Dan vistier şi Vintilă clucer, îl trădaseră şi în mai 1595; ei figurează printre semnatarii tratatului cu Sigismund[9], prin care ţara şi domnul erau îngenunchiaţi, dar boierii câştigau clauza în folosul clasei lor. Cronica ţării, pomenind aceste împrejurări, arată că o parte dintre boierii trimişi în solie au socotit „să scază pe Mihai Vodă" şi în tratativele urmate prietenii domnului „de neprieteni fură biruiţi şi scăzură pe Mihai vodă despre domnia ţării şi despre venitul ei ... să fie tocma cu căpitanii lui"[10]; iar Mihai însuşi se plângea, în taină, solului polon Lubieniecki, că boierii săi „n-au făcut ce aveau în instrucţiunile lor, ci ceea ce era spre folosul lor, obţinând privilegii pentru dânşii... Nu au

---

D.I.R., veac. XVI, voi. VI, p. 205.

Corectarea datei Ia Panaitescu, *Mihai Viteazul,* p. 72, n. 2. "

Papiu Uarian, *Tezauru de monumente istorice,* I, p. 37—38. s

Hurmuzaki, voi. III/l, p. 275. ' *Ibidem.p.* 277—278.

Ultimul act cu data sigură, în care figurează Chisar mare logofăt, este din 31 august 1596 ***(D.I.R.,* veac.** XVI, Vol- VI, p. 243). Un altul, din 8 septembrie 7104 este considerat a fi tot din 1596, admiţându-se **stilul** de la ianuarie *(ibidem,* p. 250). Sărbătoarea menţionată în cronică este deci Sfântă Măria Mică.

8 Scrisoarea este fără dată, dar se admite anul 1598 *(Hurmuyjiki, Supliment,* II/I, p. 489-490).

9 Legrand, *Recueil de podmes historiques,* p. 49.

^ *i* , voi. **III/l**, p. 473.

ării Româneşti, p. 59.

tratat cu principele Ardealului aşa cum îi însărcinasem eu"'. Merită a fi reţinut faptul că un străin, episcopul de Cervia, ajuns la Alba Iulia în vremea când aveau loc tratativele, aprecia că articolul cel mai important al tratatului încheiat de boierii lui Mihai se referea la recunoaşterea lui Sigismund ca domn suprem „de care avea să atârne cercetarea pricinilor nobililor", care se asigurau astfel „împotriva tiraniei principilor lor, care pentru a se îmbogăţi suprimau, cu cel mai mic prilej, pe cei mai avuţi din ţară"[2]. De bună seamă că boierii, care au apărat pe Mihai în această împrejurare, au fost în primul rând Buzestii şi Teodosie vistierul, iar cei ce au impus scăderea domnului, folosindu-se de acest moment de criză, vor fi fost desigur, cel puţin în parte, unii dintre cei ce l-au trădat şi mai târziu Dacă Mihai Viteazul nu i-a pedepsit îndată, aceasta s-a datorat circumstanţelor dinaintea luptei cu turcii, dar şi prevederilor din tratat, care-1 împiedicau să ia măsuri împotriva lor. în 1596, când este tăiat Chisar logofătul, Mihai îl putea pedepsi nu numai fiindcă îl dovedise uneltind cu duşmanul comun, ci şi pentru că între timp se eliberase de acele prevederi.

Dar în legătură cu viclenia lui Chisar a stat desigur şi pieirea lui Mitrea vornicul, care în tratatul din 1595 semnează în fruntea boierilor. El era soţul jupaniţei Neaga, mătuşa doamnei cu acelaşi nume a lui Mihnea Turcitul, *al cărui fiu, Radu Mihnea, peţea în aceşti ani domnia,* ajutat de tatăl său, devenit pase al Vidinului. în sfatul lui Mihai Viteazul, Mitrea vornicul apare pentru ultima oară la 13 august 1596[3]. Peste un an, la i iulie 1597, ştim sigur că era mort, deoarece atunci se spune despre un sat al Neagăi vorniceasa că 1-a dăruit Mitropoliei după moartea soţului ei[4]. Tăierea lui de către Mihai Viteazul este atestată prin două documente: la 1601, Simion Movilă arată că „s-a întâmplat lui Mitrea vornicul pierzare de către Mihail voievod şi a rămas jupaniţa Neaga vorniceasa săracă"[5], iar un răvaş de jurători din 1636 cuprinde porunca de a se cerceta dacă satul *Suharna* (lângă Clăteşti, j. Ilfov), care se afla atunci în stăpânirea mănăstirii Mihai Vodă, a fost cumpărat de Mihai Viteazul „până a fost Mitrea vornicul viu, au făcut-au mănăstirii hrisov să-1 ţină, după ce i-au tăiat domnia lui capul Mitrii vornicul"[6].

Ultimul sat, despre care ştim că a fost confiscat de Mihai Viteazul pentru viclenie, este *Somonii* (lângă Floranul, j. Dolj) menţionat într-un hrisov din 1664. Domnul, care îl avea de cumpărătură, dăruise satul lui Giurgiu pitar, dar acesta, trimis într-o treabă, „l-au fost ficlenit. Apoi Mihai vodă au luat satul de la dânsul şi au miluit pe aga Farcaş din Gabrova"[7].

Pentru duşegubină au fost luate de Mihai părţile din *Vrabeţi* (j. Mehedinţi), ale lui Ciorea şi Patru, care au ucis un călugăr şi l-au prădat de 9.100 aspri. Aceste părţi au fost date mănăstirii Tismana[8].

---

[1] *kopescu, Alcunidocumenti,* p. 396.
[2] Veress, *Monumenta,* p. 76—77.
[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 239.
[4] *Ibidem,* p. 281.
[5] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 25.
[6] Arh. St. Buc, Doc. ist., CXL/99. în hrisovul din 1599, pin care întăreşte satele mănăstirii sale din Bucureşti, Mihai arată că a plătit pentru sat 36 000 aspri. Aşa l-am considerat în lucrarea citată.
[7] Idem,ms. 723, f. 437 v.
[8] D./.R.,veac.XVI,vol. VI,p. 196.

într-o situaţie caracteristică pentru relaţiile dintre boieri s-a găsit satul *Băileşd* (j. Dolj): Danciul vornic din Brâncoveni 1-a dat lui Iane banul, ca să-i scoată dregătorie de la Ştefan vodă Surdul, dar acesta nu s-a ţinut de făgăduială. Apoi Mihai Viteazul „fiind tăpân şi puternic... s-au făcut rudă lui jupan Iane mare ban", luând satul şi închinându-l Ppiscopiei Râmniculuí'. Nu ştim cum a intrat în stăpânirea domnului satul *Mazărea,* ctt mănăstirii Mărgineni, în schimbul satului *Stâlpenf,* cum şi părţile din *Merişani* (j. Argeş), dăruite Mitropoliei din Alba Iulia[3].

---

[2] /b«fem, veac. XVII, voi. I, p. 94; II, p. 112.

[3] ftt<fem, vol.I, p.487. Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 392.

C. STRUCTURA DOMENIULUI DOMNESC RURAL

34. Analizele cuprinse în capitolul precedent[1] pot fi, pentru început, recapitulate numeric, dar această operaţie este dătătoare de seamă doar în măsura în care acceptăm că datele câştigate astfel au în primul rând valoarea unor indicaţii de caracter general; căci, în această privinţă, informaţii noi vor putea face să crească numărul satelor domneşti şi ne vor ajuta să desluşim situaţiile confuze din materialul cercetat până acum sau să îndepărtăm eventualele erori, repertoriile date în anexă urmând să uşureze această operaţie de control. Este totuşi necesar să se atragă atenţia că numărul bunurilor domneşti, constatate pentru un anumit răstimp, nu este condiţionat mecanic de numărul documentelor ce ni se păstrează din vremea respectivă, deoarece există epoci în care constatăm bunuri domneşti numeroase, deşi avem relativ puţine izvoare. Acest lucru arată că, în cursul timpului, cuprinderea în domeniul domnesc a bunurilor funciare nu s-a făcut în acelaşi ritm.

Totalul stăpânirilor domneşti rurale identificate pentru secolele XIV—XVI este de ,842, din care 574 sate, bălţi şi munţi întregi şi 268 părţi[2]. într-un număr de 83 localităţi domnia a stăpânit de mai multe ori, la date diferite: astfel, 7 sate care făceau parte din domeniile unor mari boieri, au fost domneşti de câte patru ori. Această situaţie face ca numărul real de sate să fie de numai 651 (din care 15 în Făgăraş), la acesta adăugându-se 29 bălţi şi 10 munţi. Deoarece numărul satelor din Ţara Românească, constatate până la 1600[3], este de cea. 3 000, rezultă că 21 % dintre ele au fost, un răstimp oarecare, domneşti.

Repartiţia pe domnii a celor 840 stăpâniri domneşti este foarte inegală, chiar dacă exceptăm pe Minai Viteazul care s-a deosebit în mod izbitor — şi în această privinţă — atât de înaintaşii săi în scaun, cât şi de urmaşi. Până în 1593, numărul stăpânirilor constatate pentru fiecare domn în parte este cuprins între 1 şi 81, domnii cu 1 până la 3 sate fiind: Nicolae Alexandru, Dan I, Alexandru Aldea, Vlad Dracul, Laiotă Basarab, Vlad cel Tânăr, Radu Bădica, Petru Cercel şi Ştefan Surdul; iar cei cu numărul cel mai mare de sate, peste 40, sunt: Mircea cel Bătrân (81), Radu cel Frumos (45), Vlad Călugărul (41),

[1] Majoritatea exemplelor ce urmează sunt luate din capitolul precedent, unde s-au indicat izvoarele folosite. Mai departe vom face trimiteri numai pentru informaţiile nefolosite încă.

[2] Au fost considerate părţi toate suprafeţele de teren, inclusiv viile, grădinile, morile etc.

[3] Donat, *Aşezările omeneşti,* p. 81; *Indicele numelor de locuri (1601 —1625),* p. 8. *

Neagoe Basarab (68), Radu Paisie (73) şi Alexandru Mircea (41). Cât despre Mihai Viteazul el a stăpânit 209 sate (Vezi tabelul 8).

Numărul de sate stăpânite de domni n-a depins totdeauna de lungimea domnie spective, căci în domnii de câte doi—trei ani, Vlad cel Tânăr a stăpânit 3 sate, iar Petri *r* rcel 2, pe când Vlad înecatul a avut 15 sate, iar Vlad Vintilă 31, într-o domnie de numai luni. Diferenţele de acest fel se datoresc unor condiţii economice personale (moştenii ■ cumpărături) sau confiscărilor făcute în timpul domniei.

Marea diferenţă dintre numărul stăpânirilor fiecărui domn este o primă constatare e ne sugerează că satele domneşti n-au reprezentat un domeniu permanent, care să fi trecut de la un domn la altul, cum ne putem aştepta dacă luăm în considerare faptul că îi afară de cei doi domni moldoveni de la sfârşitul secolului al XVI-lea, Alexandru cel Răi si Ştefan Surdu, toţi ceilalţi domni ai Ţării Româneşti de până la 1 600, au fost, sau ai pretins a fi, din aceeaşi familie domnitoare, care ar fi putut avea un domeniu feudal unic în aceeaşi ordine de idei se poate face de pe acum o a doua constatare: marea majorităţi a satelor româneşti au apărut ca atare o singură dată, ceea ce înseamnă că, în afară de unelt excepţii, *prin stăpânirea domnilor au trecut necontenit alte sate.*

Constatările precedente se întregesc prin considerarea chipului cum se răspândeai geografic aceste sate. Ele au apărut aproape pretutindeni în ţară, şi dacă harta lor prezinţi anumite concentrări, acestea se datoresc, cum vom vedea, altor cauze decât tendinţe domnilor de a creia un domeniu comasat, în vederea exploatării lesnicioase. în Ţari Românească n-au existat mari teritorii unitare supuse coroanei, ca în Transilvania. *Don* la sfârşitul secolului al XVI-lea Mihai Viteazul va încerca să schimbe această situaţie, da domeniul său domnesc va fi desfăcut de domnii care i-au urmat în scaun.

Cele 842 stăpâniri domneşti pot fi împărţite mai întâi în trei categorii: a) bunuri p care domnii le-au dobândit pe căile obişnuite, adică prin moşteniri şi achiziţii; b) cel căzute domneşti şi c) cele despre care documentele nu ne dau nici un fel de informaţi directă. Prima categorie cuprinde 381 stăpâniri, cea de a doua 208, iar ultima 253.Lăsâni de-o parte bunurile cu origine necunoscută, constatăm că Mihai Viteazul a răsturna situaţia existentă până la el, căci de la Mircea cel Bătrân până în 1593, domnii Ţarii Româneşti au dobândit, pe căile obişnuite, 178 bunuri funciare rurale şi au confiscat 203 pe când Mihai Viteazul a achiziţionat în total 209 sate, dar a confiscat numai 4.

Tabelul I

Structura domeniului domensc rural, până la 1593
si în domnia lui Mihai Viteazul.

Anii	Numărul stăpânirilor		Moşteniri şi achiziţii		Confiscări		Origine neindicati	
		%		%		%		%
~TotaT	840	100	380	45.3	207	24.6	253	30.1
---- . - 1352-1593	631	100	178	28.5	203	32.0	250	39.5
1593-1600	209	100	202	96.6	4	2.0	3	1.4

35. Să trecem acum la analiza diferitelor categorii de bunuri menţionate în cercetările de până aici. Am văzut că istoricii acceptă, în genere, ca un lucru de la sine înţeles, că domnii stăpâneau, la urcarea în scaun, satele lor de feudali. Deoarece familia domnească, din care au făcut parte cei mai mulţi, trebuie socotită în chip firesc drept cea mai veche si mai importantă familie feudală din ţară, ne-am aştepta ca satele membrilor ei, ajunşi la domnie adesea foarte tineri, să fie mai cu seamă sate de moştenire, coborâte de la domnii pe care îi urmau în scaun. Izvoarele descoperă însă o altă situaţie. Singurul sat, despre care aflăm din documente că un domn 1-a moştenit de la un înaintaş al său care fusese la rându-i domn, este Măneştii de pe Colentina; dar şi aici avem de-a face cu o moştenire întreruptă Satul a fost al lui Mihnea cel Rău, domn în 1508—1510, iar în 1577 nepotul acestuia, Alexandru Mircea, arată că „s-a aflat" moştenire de la bunicul său, ceea ce înseamnă evident că el nu-1 stăpânise până atunci. De altfel, până la luarea domniei, Alexandru Mircea a trăit departe de ţară, în Orient[1].

Lipsa unor sate moştenite, care să treacă în mod obişnuit de la un domn la altul, se explică prin regimul succesiunii la tron, prin situaţia politică a ţării, în care luptele pentru domnie erau urmate totdeauna de confiscarea averii adversarului învins şi în sfârşit prin viaţa de pribegi pe care au dus-o membrii familiei domnitoare, înainte şi după domnie. Este fără îndoială caracteristic, în această privinţă, faptul că în afară de Neagoe Basarab, Bădica, Vintilă şi Mihai Viteazul, ceilalţi 49 de domni din dinastia munteană, de până la 1600, nu apar în izvoare ca boieri, nici înainte de luarea domniei, nici după ieşirea din scaun. De altfel, dintre aceştia patru, cel puţin Neagoe, Bădica şi Mihai au avut o ascendenţă nelămurită, iar despre doi dintre ei, Neagoe Basarab şi Mihai Viteazul, ştim chiar că au negat, în anumite împrejurări, că ar fi fost feciori de domn. Pe fiii domnilor născuţi din căsătorii regulate şi care n-au urmat în domnie îndată după moartea, în scaun, a părinţilor lor sau pe bastarzii care se manifestau de timpuriu ca pretendenţi, izvoarele ni-i arată *numai ca pribegi.* în epoca cercetată aici, această regulă cunoaşte o singură abatere: în momentul alegerii sale, Radu Paisie se găsea în ţară, dar nu ca boier părtaş la viaţa publică, ci în haină de călugăr, ca ieromonah la Argeş[2]. Din toate acestea rezultă că descendenţii foştilor domni — pretendenţi mărturisiţi sau virtuali — nu locuiau în ţară, unde viaţa le-ar fi fost în primejdie, ci pribegeau, ori erau luaţi de turci la fel ca domnii care pierduseră domnia. Urmarea firească a fost că toţi aceştia n-au putut avea domenii în ţară, deoarece domnul din vremea respectivă n-ar fi acceptat ca un adversar al său să păstreze aici o bază economică ce i-ar fi folosit, în primul rând, în agitaţia lui de pretendent. De aceea domnii din scaun au fost interesaţi să strângă cât mai multe valori lichide, singurele de care puteau dispune în pribegie sau în surghiun.

36. A doua categorie de moşteniri ale domnilor era formată din satele acelora dintre ei care moşteneau pe înaintaşii lor boieri; dar în această situaţie nu s-au găsit decât tot patru domni (din care trei au fost menţionaţi mai înainte): Mihnea cel Rău, fiul, după

[1] Desigur că domnii, care urmau direct în scaunul părinţilor lor, moşteneau bunurile stăpânite de aceştia, dar asemenea bunuri nu apar în documente. In acest capitol nu sunt considerate satele care cădeau domneşti pentru viclenie şi care puteau fi revendicate de domnii următori celui care le confiscase.

[2] Vlad Vintilă, cunoscut ca boier din 1523 care şi-a zis în domnie fiul lui Radu voievod, s-a născut în familia lui Neagu Braga.

cronici, al lui Dracea armaşul din Măneşti, Neagoe Basarab, Radu Bădica şi Vlad Vdntilă. ^01 văzut că satele lui Neagoe şi Bădica au căzut domneşti fiindcă aceştia „s-au ridicat domni", pe temeiul unei norme de drept a cărei aplicare a depins, în mare măsură, de situaţia politică pe care au avut-o urmaşii lor în cursul timpului, faţă de domnii din scaun. Moştenirea lui Neagoe Basarab, cu valoarea sa neobişnuită, a preocupat pe domnii din secolul al XVI-lea, care „s-au nevoit" să o cerceteze, să o aleagă şi să o împartă în chipuri diferite, pe care nu le putem totdeauna lămuri, „amestecând-o" cu satele altora şi cu cele ale unor descendenţi ai Craioveştilor, care aveau, la un moment dat, poziţia de vicleni. Neagoe dăruise anumite sate unor mănăstiri, rude şi sprijinitori ai scaunului său; Craiova a ajuns oraş domnesc, balta Greaca şi Prundul au fost luate, o vreme, pe seama domniei „fiind aproape", dar, în cursul timpului, situaţia acestor sate s-a modificat de mai multe ori, fiind un exemplu caracteristic pentru instabilitatea domeniilor feudale, caie ajungeau să treacă o dată prin stăpânirea domnească.

37. Cumpărăturile, făcute de domni în timpul domniei, au avut până la 1600 cea md mare pondere în structura generală a domeniului domnesc, dar această pondere se datoreşte, cum s-a arătat, lui Mihai Viteazul, care a cumpărat singur mai multe sate decât toţi domnii precedenţi la un loc. *înainte de Mihai, proporţia cumpărăturilor era mal mică decât ce a confiscărilor.*

Prima cumpărătură domnească ce se cunoaşte a fost făcută de Vlad Dracul. Domnii care au cumpărat cele mai multe sate sau părţi (inclusiv vii, mori etc.) sunt: Vlad Călugărul (12), Radu cel Mare (13), Neagoe Basarab (15), Radu Paisie (22), Mihnea Turcitul (26) şi, în sfârşit, Mihai Viteazul (155). în repetate cazuri, domnii cumpărători sublimează că au cumpărat fără să facă vreo silă şi din agonisirea lor. Grija de a sublinia caracterul de tranzacţie liberă merge aşa de departe la Mihnea Turcitul, încât într-un hrisov cuprinde consemnarea unui adevărat dialog între părţi. Domnul întreabă: „Cu voia voastră, sau nu, vindeţi acest sat? Să nu spuneţi vreodată, după plecarea domniei mele, că v-am făcut... vreo silă şi nevoie, că v-am luat acel sat cu sila... cât am fost domnia mea domn... ca sa luaţi sau să vi se întoarcă acel sat", iar boierii vânzători „astfel au spus şi au glăsuit... dinaintea tuturor cinstiţilor dregători şi boieri de la curtea domniei mele, că nu au vândut acel sat cu vreo silă sau cu vreo nevoie, ci să ştie toţii acei cinstiţi dregători şi toţi boierii mici şi mari şi tot soborul domniei lui că noi am vândut de bunăvoia noastră, fără nici o sil şi cu ştirea ... a toată ţara domniei lui, ca să nu se ia, nici să se întoarcă mai sus spusul sat" . Cu toate acestea, foarte multe cumpărături domneşti au iscat mai târziu procese,în care s-a afimat şi s-a dovedit de vânzători sau de urmaşii lor, că domnul le-a aruncat banii cu sila sau că i-a cotropit. Pe urmele lui Mihai Viteazul, cei ce vor purta asemenea procese [v]or fi, în covârşitoare majoritate, moşnenii.

După cum rezultă din tabelul următor, din 105 sate şi părţi cumpărate de domnii aflaţi în scaun până la Mihai Viteazul, 76 au fost vândute de boieri, iar 20 de necunoscuţi [s]au de persoane care, în documentele respective, cât şi în alte izvoare cercetate, apar numai nominal, fără vreo calificare socială. Analiza acestor 20 de cumpărături arată, pe de-o

[1]" [n]., veac. XVI, vol.V, p. 398. Cf. şi stipulaţiile clin hrisovul lui Mircea cel Bătrân pentru Jiblea, mai sus, p. 2).

parte, că cinci dintre ele reprezintă sate întregi, iar pe de alta, că preţurile sunt de obicei ridicate, ambele observaţii ducând la concluzia că cea mai mare parte dintre ele sunt tot vânzări făcute de boieri. în rest, cinci sate au fost vândute de o mănăstire de la Athos, iar un munte formează obiectul unei vânzări excepţionale, fiind dat pe un Tetraevanghel. în sfârşit, domnii au cumpărat şi patru sate de la moşneni, dintre care unul „de la megieşii din sat şi de la un boieriu". într-un alt caz găsim menţiunea că megiaşii au vândut numai pământul, fără capete. Aşadar, domnii de până la Mihai Viteazul şi-au cumpărat marea majoritate a satelor de la boieri.

Tabelul 2

Bunurile funciare rurale cumpărate de domni

Anii	Nr. bunurilor			Vânzătorii					După intrarea în patrimoniul domnului				
										Dăruite (vândute) unor			
	Total	întregi	Părţi	Total	Boieri	Mănăstiri	Moşneni	Necunoscuţi şi persoane indicate numai nominal	Total	Rude domneşti	Boieri	Mănăstiri	Alte situaţii
Total	260	180	80	260	101	5	121	33	260	19	22	122	97
1436-1593	105	46	59	105	76	5	4	20	105	12	4	87	2
1593-1600	155	134	21	155	25	—	117	13	155	7	18	35	95*

*) 87 sate au rămas domneşti la moartea lui Mihai Viteazul.

în ce priveşte scopul pentru care au fost făcute aceste 105 cumpărături, trebuie să reţinem deocamdată faptul că 87 dintre ele au fost dăruite unor mănăstiri, îndeobeşte ctitorii ale donatorilor, iar 12 unor rude domneşti. Mei *unul din aceste sate n-a intrat în vreun domeniu domnesc cu caracter permanent.*

Situaţia este schimbată de Mihai Viteazul. într-o domnie de aproximativ şapte ani, el cumpără 155 sate, din care numai 25 sunt vândute de boieri, iar 117 de moşneni, care-şi pierd astfel atât pământul, cât şi libertatea. Aceste sate au fost plătite cu banii vistieriei, fiind trecute într-un catastif anume întocmit. La moartea lui Mihai, 87 dintre ele au rămas domneşti.

38. Mihai Viteazul s-a deosebit şi altfel de înaintaşii săi: el este singurul domn al Ţării Româneşti, din secolele XIV—XVI, despre care ştim că a cumpărat sate în vremea când a fost boier. Numărul acestor cumpărături se ridică la 40, dar 7 dintre ele, reprezentând o cumpărătură neregulată de la un domn, nu i-au rămas în stăpânire. Dintre celelalte, 28 au fost cumpărate de la moşneni, 3 de la boieri şi 2 de la necunoscuţi. Aceste

achiziţii au fost făcute între 1585 şi 1592 şi sunt, atât ca număr, *cât şi* ca valoare, fără precedent în ceea ce priveşte cumpărăturile boiereşti de până atunci. Mihai ne apare astfel drept cel mai mare cumpărător de sate dintre boierii Ţării Româneşti din secolele XV şi XVI. Caracterul neobişnuit al acestor cumpărături este arătat de următoarele constatări: j_n vremea când îşi face cumpărăturile ca boier, adică în domnia a doua a lui Mihnea Turcitul şi în cea a lui Ştefan Surdul, s-au vândut în ţară 40 de sate, din care Mihai cumpără singur 36. Pe de altă parte, din preţul total de 2 485 553 aspri al bunurilor funciare vândute în acest răstimp, pentru care avem indicaţii documentare, Mihai a plătit 1 515 700 aspri, adică 61%'.

39. într-o situaţie analogă cu cea a satelor cumpărate de domni se găsesc cele pe care aceştia le-au primit, înainte de Mihai Viteazul, prin închinare (4 sate şi părţi) şi schimb (17). Din totalul de 21 bunuri, 18 au fost boiereşti şi 3 mănăstireşti. Mănăstirile au primit 16 dintre ele, iar boierii unul singur, restul aflându-se în alte situaţii.

40. Ajungem astfel la capitolul confiscărilor care, după cum s-a arătat (tabelul 1), reprezintă înăuntrul domeniului domnesc de până la 1593, categoria cea mai numeroasă de stăpâniri cu origine cunoscută. Numărul total al confiscărilor este de 208, dar 74 dintre acestea sunt confiscări a căror natură nu poate fi precizată (tabelul 8).

Din totalul de 134 confiscări caracterizate, 112 sunt confiscări pentru viclenie. în ceea ce priveşte numărul acesta, trebuie făcută de la început o observaţie. Am văzut că, după legea ţării, dacă pierea cineva în viclenie, averile lui cădeau domneşti. Această prevedere s-a aplicat, cel puţin într-unele cazuri, asupra întregii averi a viclenilor, deoarece se întâlnesc urmaşi ai acestora despre care documentele spun că au rămas săraci. Astfel Vlad înecatul ia pentru viclenie, de la fiii lui Buşagă, „ocină şi dobitoace şi scule şi case şi toate averile ce se chiamă ori vii ori moarte"; Mihai Viteazul arată că, atunci când a închis în turnul Braşovului pe Antonie Grama, fiindcă îl bănuia de trădare, a luat de la el „vitele, hainele, ferecaturile şi asprii gata şi tot ce a avut, de l-am adus în sărăcie". Tot Mihai „a lăsat săracă" pe jupaniţa Neaga, după tăierea lui Mitrea vornicul. Este drept că uneori domnii „se milostiveau" de moştenitorii vicleanului şi nu le confiscau întreaga avere, cum a făcut Radu de la Afumaţi cu urmaşii lui Oancea din Batiu; iar în afară de aceasta, par a fi existat şi excepţii juridice privind zestrea soţiilor celor ce vicleneau, care, măcar într-unele cazuri erau exceptate de la confiscare. *Dar, în ordine generală, averile - celor executaţi pentru viclenie cădeau domneşti sau puteau fi considerate ca atare.*

Acelaşi lucru se petrecea cu starea celor care fugeau din ţară de frica domnului din scaun sau treceau peste hotare spre a unelti pentru răsturnarea lui. Pribegii reprezentau, pentru domni, una dintre cele mai importante probleme ale politicii lor. De aceea ei încercau mai întâi să le oprească fuga. Satele de margine aveau obligaţia de a împiedica trecerile, şi întâlnim un asemenea sat, care „au fost paznici la marginea dinspre Dunăre, ca sa nu treacă pribegii sau alţi răufăcători", pedepsit să dea trei duşegubine, deoarece pe acolo au trecut trei pribegi[2]. Când Dobromir banul a fost „prădat" la hotar de satele din

[2] Toft te datele în cap. HI, p. 194. D/K, veac. XVI, voi. III, p. 137.

plai, la sfârşitul primei domnii a lui Mihnea Turcitul, faptul nu reprezintă un jaf oarecare făcut de „oamenii răufăcători", cum e prezentat după împăcarea boierului cu domnul, ci este în afară de îndoială că aceste sate aveau îndatorirea de a nu lăsa pe pribegi să iasă din ţară. Actul lui Mihnea Turcitul, din 1585, arată de altfel că banul şi-a plecat capul în fata lui Petru Cercel, deoarece a văzut că nu poate trece munţii din cauza acestor oameni'.

După fuga din ţară confiscarea averii pribegilor urma automat, poate cu şi mai multă străşnicie decât în cazul celor executaţi, când domnul putea urmări eventual o împăcare cu rudele, spre a-şi asigura liniştea. Măsurile luate de domn, spre a-i determina pe pribegi să se întoarcă în ţară, făceau ca viaţa acestora să fie, de multe ori, extrem de aspră. De aceea, pe unii îi găsim în ostile de aventură ale epocii, alţii fac datorii pe care nu le mai plătesc sau fură cai şi sfârşesc în temniţă. *Viaţa de mizerie a pribegilor, pe care o reflectă izvoarele*[2]*, face dovada că ei nu mai puteau beneficia în nici un fel de averea lor din ţară, care era acum domnească sau fusese chiar înstrăinată de domn.*

Găsim aşadar două categorii de feudali, ale căror sate cădeau domneşti în mod obişnuit: viclenii executaţi şi pribegii. Amândouă aceste categorii au fost relativ numeroase. Am văzut că, despre Vlad Ţepeş s-a afirmat că, cu un singur prilej, a tras în ţeapă un număr de cinci sute de boieri, iar Mircea Ciobanul, numai în măcelurile principale, a ucis două sate la luarea domniei, patruzeci şi şapte după lupta cu Radu Haidăul şi două sute sau două sute şaizeci în domnia a doua. (Dar Castaldo raporta regelui său, încă din 1552, că Ciobanul executase 1600 de boieri). Despre Petru cel Tânăr, o relaţie veneţiană afirma că a ucis, „ca măsură de prevedere", o mie cinci sute de pribegi înapoiaţi în ţară după moartea tatălui său, iar despre Alexandru Mircea ştim că a tăiat, la o nuntă, un foarte mare număr de boieri, că în 1570 a trimis la Constantinopol şaptesprezece capete şi că vreo optzeci de boieri, care-1 paraseră la Poartă, au fost pedepsiţi de-a dreptul de turci, ori au fost trimişi domnului spre a-i executa.

Dacă admitem că marea majoritate a acestor vicleni şi pribegi făceau parte din boierimea de prim plan, care purta politica ţării şi surpa domniile, şi că această mare boierime a reprezentat o categorie socială închisă şi puţin numeroasă, cum se va vedea mai departe, atunci aceste constatări ne sugerează concluzia că, *în cursul celor două secole şi jumătate dinainte de 1600, majoritatea domeniilor acestei boierimi au fost atinse, cel puţin o dată, de măsura confiscării pentru viclenie.* Totuşi numărul satelor despre care ştim că au fost confiscate din această cauză, este deabia de 112. Care poate fi explicaţia acestui fapt?

Mai întâi, ceea ce ne atrage atenţia îndeosebi atunci când cercetăm actele domneşti în care sunt menţionate vicleniile, este că acestea sunt aproape numai acte de danie, care au ca obiect bunuri de-ale viclenilor. Confiscarea nu s-a consemnat niciodată independent, în acte anume întocmite, ceea ce face ca să nu putem, în nici un caz, cunoaşte din documente numărul real al satelor confiscate pentru viclenie, ci doar pe cel al satelor, din această categorie, care au fost dăruite, vândute sau restituite de domni.

---

[1] *Ibidem,* voi. V, p. 336. Vezi şi încercarea ce se face la 1630, de a opri „la plai", pe Matei Basarab şi pe boierii care îl sprijineau (Ştefulescu, *Gorjul istoric,* p. VIII).

[2] Mai departe, p. 103 şi urm.

O altă cauză a stat în legătură cu caracterul daniilor pe care domnii le făceau din sernenea bunuri. în special confiscările care loveau pe pribegi erau temporare şi semănau mai degrabă cu nişte sechestre. Domnul momea, cu aceste sate,pe boierii fugiţi, cărora le "napoia bucuros averea dacă reveneau în ţară şi-1 acceptau ca domn. Alexandru Mircea confiscă de la nişte boieri un sat şi ţigani pentru pribegie, dăruindu-1 pe cel dintâi unei mănăstiri, iar ţigănia unui boier, dar „după puţină vreme s-a milostivit ... şi a chemat pe cei boieri pe bună credinţă, să le ierte capetele... şi le-a dat satul ... şi încă şi ţigănia şi a jypt toate cărţile" date mănăstirii şi boierului donatar; dar menţiunile documentare de acest fel sunt puţin numeroase. Este probabil că reintrarea pribegilor în stăpânirea satelor lor nu lăsa urme serioase decât în anumite cazuri. Astfel, când întreruperea stăpânirii va fi fost mai îndelungată, vechii stăpâni erau obligaţi să-şi dovedească, în divan, dreptul de moştenire cu acte sau, în epocile mai îndepărtate, cu boieri jurători. Când într-un act apar asemenea jurători, aceasta mi se pare a fi o indicaţie că actul priveşte un bun confiscat.

Raritatea actelor care menţionează viclenii se mai explică şi prin ruperea lor în divan, cu prilejul retrocedării bunurilor. Un asemenea caz a fost menţionat mai sus. Mihnea Turcitul face acelaşi lucru cu cărţile de cumpărătoare pentru un sat boieresc, pe care Mircea Ciobanul îl confiscase şi apoi îl vânduse. Domnul subliniază că a rupt cărţile cumpărătorului, „ca pârâ şi amestec să nu mai aibă în veci".

Actele de retrocedare nu mai cuprindeau, explicit, menţiunea „vicleniei", pe când cele rupte în divan relatau pe larg despre aceasta, aşa cum se constată din documentele ce ni s-au păstrat. Domnii, faţă de care un boier se arăta credincios, au ocolit cu grijă termenii de „viclean" şi „viclenie", care erau injurioşi şi care de altfel nici nu mai aveau obiect pentru ei, deoarece fuseseră daţi boierului în cauză de adversarii domnilor emitenţi. Despre Alexandru Mircea aflăm că, după ce a rupt cărţile pentru dania unor bunuri confiscate, a făcut stăpânilor originari „cartea domniei sale după vechile lor cărţi", fără a mai aminti deci confiscarea. în aceste condiţii, anumite viclenii şi confiscări nu se pot identifica decât dacă coroborăm informaţii lăturalnice şi aluzii, dintr-un mare număr de documente. Ruperea cărţilor în divan a fost practicată frecvent de urmaşii lui Mircea Ciobanul şi a lovit mai ales pe rumânii cneziţi în vremea acestui domn pe moşiile unor boieri executaţi sau fugiţi de frica lui Mircea.

Bunurile confiscate pentru viclenie — Tabel *3*

Anii	Nr. satelor			Foştii stăpâni		Dăruite (vândute) unor					Dăruite iniţial unor rude ale vicleanului	Restituite ulterior familiei *vicleanului*
	Total	întregi	Părţi	Boieri	Persoane indicate numai nominal	Boieri	Mănăstiri	Persoane indicate numai nominal	Sate cnezite	Alte situaţii		
1436-1600	112	55	57	109	3	85	9	2	4	12	17	40

Să analizăm acum confiscările pentru viclenie ce ne sunt cunoscute, adică acelea care apar lămurit în texte sau au putut fi identificate prin cercetări. Cu toate că cel dintâi domn, despre care ştim că a confiscat sate de la boieri, a fost Nicolae Alexandru (1352—1364), primul sat indicat anume, pe care-1 putem considera în această situaţie, apare de-abia către mijlocul secolului următor, în domnia lui Vlad Dracul'. Până la sfârşitul acestui secol, domnul care a confiscat cele mai multe sate (adică 6) a fost Vlad Călugărul, iar în secolul al XVI-lea cele mai numeroase confiscări s-au datorat domnilor: Vlad înecatul (10), Radu Paisie (13), Mircea Ciobanul (29) şi Alexandru Mircea (19). Marea majoritate a confiscărilor a avut loc în cei cincizeci de ani de după moartea lui Neagoe, când anarhia boierească devine un fenomen permanent şi are urmări adânci în multe domenii din viata statului muntean.

Din cele 112 sate confiscate pentru viclenie, 109 au fost ale unor boieri, iar 3 ale unor persoane arătate numai nominal şi despre care nu s-au putut găsi alte informaţii. După toate probabilităţile, aceştia erau tot boieri. La prima vedere prezentul calcul, pe care cred că trebuie să-1 considerăm cert, poate să pară nesigur pentru cine cercetează doar formal documentele, deoarece domnul viclenit nu indica, decât rareori, dregătoria pe care a avut-o vicleanul şi nici nu alătura numelui acestuia apelativul *jupan,vlastelin, slugă domnească* sau *boier.* Dimpotrivă, el recurgea la un mijloc foarte rar întrebuinţat în documentele vremii: în loc să indice numele şi dregătoria sub care era cunoscută persoana respectivă, întrebuinţa porecle. De aceea pretendenţii şi viclenii sunt numiţi în actele de cancelarie: Gogoaşă, Viezure, Desculţu, Purcaru, Pârlea, Găină, Şupitul, Spânaci. Supărarea domnului răzbate atât de clar în textul unor documente, încât s-a putut scrie: „un om, Stănciulea ban", pentru un personaj cu înrudiri domneşti, dar dintr-o familie de vicleni[2].

în ceea ce priveşte soarta ulterioară a satelor confiscate pentru viclenie, constatăm o situaţie de-a dreptul contrară celei în care s-au aflat satele achiziţionate de domn pe căile obişnuite: acelea au fost date aproape numai mănăstirilor ctitorite de domnii donatori şi unor membri apropiaţi din familia domnească. Dimpotrivă, 85 din satele viclenilor au fost dăruite sau „vândute" unor boieri şi de abia 9 unor mănăstiri. Această situaţie se datoreşte caracterului precar pe care 1-a avut dreptul de stăpânire ce decurgea din asemenea danii. Trebuie să dăm dreptate istoricilor care au susţinut că aceste danii se puteau revoca, atât de cel ce le făcuse, cât şi de urmaşii săi în domnie. Ele puteau fi de asemenea stricate prin efectul unor hotărâri judecătoreşti. Că dania domnească de sate confiscate n-a format un titlu suficient de stăpânire, reiese clar din acele cazuri în care beneficiarii se grăbesc să-şi cumpere, de la viclean, satul pe care-1 primeau ca danie de la domn sau să se înfrăţească pentru el cu vicleanul sau cu urmaşii săi. Este de asemenea caracteristică împrejurarea că, atunci când domnul a fost păgubit băneşte de viclean, el menţionează suma în actul de danie, astfel ca satul „să se cheme şi cumpărat". Stăpânirile, care aveau această origine, nu beneficiau, cu alte cuvinte, de regimul stabil pe care l-au avut ocinile. Despre cumpărătorii unui asemenea sat se spune că n-au putut stăpâni cu pace, deoarece vânzătorul nu-1 avea

[1] Pentiu dezbinările boiereşti de după Mircea cel Bătrân, vezi Ducas, *Istoria,* p. 252. Boierii lui Vlad Dracul ucişi de Dan III, la Chalcocondil, *Expuneri istorice,* p. 158. [2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 261.

de moştenire, ci de miluire de la un domn. Chiar atunci când domnul vinde un sat confiscat, vânzarea putea fi anulată, căci „nu este lege ca domnii să vândă sate boiereşti, ăci aşa ceva nu se cuvine". De altfel, în cele mai multe cazuri, revocarea daniilor de bunuri confiscate s-a făcut în folosul urmaşilor de sânge ai vicleanului. Chiar în condiţiile informaţiei foarte lacunare, din acest punct de vedere, folosite aici, am putut identifica 54 cazuri, din totalul de 112, în care satele s-au întors în familia vicleanului. Ceva mai mult, în şaptesprezece cazuri însuşi domnul care confiscase pentru viclenie, dăruieşte satele pentru „credincioasă slujbă" unor rude apropiate (fraţi, cumnaţi, nepoţi, veri) ai celor care vicleniseră. Ivanco, cel ce pierde părţi în trei sate viclenind pe Radu cel Mare, era frate cu Oprea pârcălab şi Radu vornic, cărora domnul le dăruieşte averea vicleanului. Şerban, viitorul ban şi pretendent, primeşte de la Vlad înecatul o parte din averea lui Drăghici Gogoaşă, vărul soţiei sale. Satele fraţilor lui Duma, viclean faţă de Mircea Ciobanul, sunt dăruite de acesta, pentru credincioasă slujbă, fratelui şi fiicei lui Duma. Pârvu logofăt,care primeşte satele lui Mircea armaş, cel fugit cu aspri domneşti, era nepotul de soră al vicleanului. Este în afară de îndoială că cele 17 cazuri identificate până acum, din care luăm aceste exemple, se vor putea înmulţi pe viitor.

Aşadar, cu foarte puţine excepţii, confiscările pentru viclenie au lovit pe boieri, iar bunurile luate de la vicleni au fost dăruite de domni tot unor boieri. Acestei constatări trebuie să i se adauge alta, care ne va duce în faţa unei probleme de cel mai mare interes pentru înţelegerea vieţii politice a vremii la care ne referim. Dacă analizăm lista, dată în anexe, a persoanelor care pe de o parte au viclenit şi au pierdut sate datorită confiscărilor, iar pe de alta au primit danii de bunuri confiscate, ajungem la următoarele constatări:

a)Atât viclenii, cât şi beneficiarii, au fost în special mari dregători, vlastelini cu înrudiri domneşti şi pretendenţi la tron. Adesea, aceleaşi persoane apar, pe rând, ca „boieri credincioşi" miluiţi cu sate de unii dintre domni sau ca pribegi şi vicleni, despoiaţi de averi sau ucişi de alţi domni.

b) Aceşti boieri au fost înrudiţi între ei. Dregătorii de divan erau de obicei descendenţi şi ascendenţi ai altor dregători de divan, în cele mai multe din aceste familii şirul marilor dregători putându-se urmări, cu certitudine, de-a lungul mai multor generaţii. Acelaşi lucru s-a petrecut cu viclenii, a căror înrudire este sugerată şi de împrejurarea că satele confiscate pentru viclenie se găseau de multe ori în apropiere unele de altele.

c) Numărul acestor familii boiereşti este foarte mic. Dacă în lista noastră nu s-au putut fixa şi mai multe legături de rudenie, lucrul se explică mai cu seamă prin sărăcia de informaţie valabilă din acest domeniu.

Constatările precedente fac dovada că boierimea fruntaşă, din care se recrutau marii dregători, favoriţi ai unor domni şi adversari ai altora, reprezentau o oligarhie puţin numeroasă şi ereditară. Aceste constatări se confirmă şi pe alte căi, ca de pildă prin cercetarea domeniului mănăstiresc, la a cărui constituire întâlnim acelaşi mic număr de familii, cărora li se datoresc, aproape în întregime, daniile boiereşti cu valoare economică importantă din aceiaşi vreme[1]. Exceptând mai ales un anumit răstimp de la mijlocul secolului al XVI-lea, despre care va fi vorba mai departe, această categorie socială se

---

Am cercetat acest aspect în lucrarea *Domeniul mănăstiresc.*

constată a fi avut un caracter închis. Se aplică şi la noi observaţia făcută cu privire la Halici, de B. G. Grecov, potrivit căreia „boierimea este fără discuţie o stare socială în care este greu să pătrunzi"[1]. El sublinia astfel constatarea că aceşti mari feudali trăiau „închişi în cercul lor, în care nu era uşor să pătrundă un om nou, ţinând în subordine boierimea mai mică"[2]. Analizele din capitolul precedent au arătat în schimb că această oligarhie era, la noi, atât de divizată prin lupta pentru avuţie şi demnităţi, încât în numeroase cazuri nu mai putea fi vorba nici măcar despre unitatea morală a familiilor boiereşti, ai căror membri apar opuşi unii altora, până la cele mai reprobabile forme ale prigoanei politice şi până la omor. Confiscările domneşti, care, lovind pe anumiţi membri ai unei familii, erau prilej de favoare pentru alţi membri ai aceleiaşi familii, facilitau în chip firesc această situaţie. Desigur că relaţiile de familie, oricât de scăzute în astfel de cazuri, ca şi tradiţia „politică" în care intrau mai ales prietenii şi vrăjmăşii moştenite, au avut rostul lor în aceste grupări boiereşti, dar informaţia de caracter concret, pe care ne-o dau documentele, nu justifică nici vechea presupunere despre o luptă, care ar fi durat vreo două secole, dintre Dăneşti şi Drăculeşti, nici nu dovedeşte existenţa unei grupări teritoriale unice, creată de boierimea olteană în jurul Craioveştilor, care ne apar ei înşişi dezbinaţi: Neagoe Basarab „cotropeşte" pe Şerban din Izvorani, ginerele lui Radu Craiovescu, iar acesta spânzură la Ţarigrad pe Drăghici Gogoaşă, fiul lui Danciu Craiovescu şi este răsplătit cu sate de ale acestuia. Alţi membri ai aceleaşi familii (Hamza din Obislav, Vâlsan) viclenesc sau pier tăiaţi de domni care aveau totuşi sprijinitori sau sfetnici dintre Craioveşti. La un moment dat, putea să precumpănească o anumită formă de aliniere politică, dar nu găsim dovezi că s-ar fi ajuns la grupări boiereşti organizate, care să fi rezistat vreme mai îndelungată. Mobilul principal, care a determinat aceste grupări trecătoare, a fost individualismul anarhic şi setea de putere a boierimii.

41. Urmările acestei anarhii boiereşti, înlesnite la noi, ca şi aiurea, de regimul succesiunii la tron, care dădea dreptul de a fi ales oricărui bărbat ce se putea pretinde, în vreun fel, „os de domn"[3], s-au resimţit adânc în viaţa societăţii şi a statului. Desele schimbări ale domnilor şi ridicarea, cu orice prilej, a unor pretendenţi, pentru care se organizau comploturi şi se purtau războaie, au dus la epuizarea militară a ţării, i-au diminuat prestigiul prin supralicitări pe lângă turci şi au înlesnit acestora, cu vremea, să stabilească propria lor ordine, a domnului numit de Poartă fără consultarea ţării.

Dar vicleniile au zdruncinat şi regimul boieresc de stăpânire a pământului, căci satele confiscate de la boierii executaţi şi de la pribegi şi-au putut schimba stăpânul de mai multe ori, ajungând pe această cale într-o situaţie confuză din punct de vedere juridic. Se introduce astfel, pe scară largă, arbitrariul domnului, care putea să aleagă, după interesul său, între următoarele posibilităţi: a) să restituie unui boier, gratuit sau printr-o răscumpărare, satele ce-i fuseseră confiscate mai înainte, desfiinţând eventual o danie al cărei obiect fuseseră aceste bunuri; b) să reîntărească o danie anterioară, lăsând păgubit, în continuare, pe stăpânul originar; c) sau, în sfârşit, să retragă un bun confiscat de la un

[1] Grecov, *Ţăranii în Rusia,* p. 267.
[2] *Ibidem,* p. 265.
[3] Pentru analogii străine, v. Iorga, *Pretendenţi,*p. 3—4.

beneficiar şi să-1 dăruiască altuia. Când domnul reîntăreşte o stăpânire boierească, printr-un act care nu este o carte de judecată sau confirmarea unei mutaţii de proprietate, ci în care se arată doar că bunul a fost de moştenire, ne găsim de cele mai multe ori în faţa unei restituiri către vechii stăpâni, pribegi sau urmaşi ai viclenilor executaţi. Teza după care întăririle domneşti trebuiau să fie reîntărite la schimbarea domnului sau a stăpânului, nu este confirmată de izvoare[1]. Pe de altă parte, cărţile domneşti scurte şi lipsite de divan prin care se atribuie,unor boieri, fără nici o "justificare, sate şi părţi, sunt mai adesea instrumente prin care domnul manevra bunurile confiscate, pe care le atribuia *personal* unor credincioşi.

Pe la mijlocul secolului al XVI-lea, marea boierime a trecut printr-o lungă perioadă de criză. Aceasta se deschide în 1545, la începutul domniei lui Mircea Ciobanul şi, cu excepţia scurtei domnii a lui Pătraşcu cel Bun, continuă până după 1570. Cauza directă a acestei crize au fost execuţiile domneşti şi fuga din ţară a celei mai mari părţi din această numită pătură boierească. Izvoarele folosite până aici au arătat caracterul de masă pe care l-au avut atunci atât execuţiile, cât şi pribegia. Cadrul general al acestei epoci este descris într-un hrisov din 1604 privitor la Buzeşti, dar în care se oglindeşte viaţa celor mai mulţi dintre boierii de aceiaşi treaptă: „Când a fost în zilele lui Mircea voievod... s-a întâmplat... dregătorilor mai sus scrişi... să fie în pribegie în Ţara Ungurească de frica lui Mircea voievod şi au rămas acolo multă vreme... până a venit răposatul Alexandru voievod cel Bătrân. Astfel toţi boierii, câţi au fost pribegi... au venit cu mare veselie în ţară, în patria lor şi la răpostul Alexandru voievod, ca să slujească pentru dreptele lor averi... Dar după aceea s-a întâmplat tăierea tuturor boierilor şi rea moarte de către răposatul Alexandru voievod. Astfel, câţi boieri au rămas netăiaţi, iarăşi li s-a întâmplat pribegie peste munţi... şi au stat acolo multă vreme"[2].

Aspectele şi urmările acestei crize boiereşti pot fi urmărite pe mai multe căi. în Transilvania, pribegia îndelungată îi sărăceşte pe cei mai mulţi boieri, făcându-i pe unii să-şi vândă bunurile din ţară, care în acel moment erau căzute domneşti, dar despre care se putea nădăjdui că vor fi înapoiate vechilor stăpâni de domnii următori. Din cele 13 vânzări de sate şi ţigani, făcute în pribegie până la 1600, care au putut fi găsite în documente şi care se pot data, 12 sunt din această vreme. Pentru boierii din ţară, cumpărarea unei moşii de la pribegi era legată însă de mari primejdii: Petru cel Tânăr a vrut să spânzure pe Oprină din Verneşti „pentru că a cumpărat moşie de la pribegi". Văzând „că va să piară", acesta a luat aspri cu cămată de şi-a plătit capul, dar şi-a pierdut astfel propria sa moşie[3]. în asemenea condiţii, pribegii nu puteau găsi cumpărători decât tot dintre ei, dar aceştia erau, în mod firesc, foarte rari. Despre Vlad paharnicul din Bârseşti, o poruncă din 1557 arată că, după ce a cheltuit „ce a fost avut el, mult,puţin, tot — şi au sfârşit,... au căzut la mare sărăcie şi lipsă. Şi dacă au văzut că va să moară el şi copiii lui de foame, au căutat şi au întrebat pre toţi boierii şi jupânesele ce era în pribegie

---

Faptul reiese clar şi din indicii numelor de locuri, ai colecţiei de documente citate în lucrarea de faţă, unde "iformaţia este structurată în funcţie de sate. Reîntăririle succesive, fără motivare, sunt excepţionale şi pot fi explicate în sensul constatărilor de mai sus. 3 *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 133. Buzeştii au avut „greutăţi şi năpăşti" şi de la Mihnea Turcitul, *ibidem.*

Ibidem, veac. XVI, voi. IV, p. 202; V, p. 466.

în Ţara Ungurească, ca să vânză un sat al lui,... iar ei n-au vrut să cumpere". Atunci Vlad paharnic „s-au dus pe jos, îmbrăcat în sucnă, până la Stănilă clucer în Ţara Ungurească, la Batăr, de l-au întrebat,... dar n-au vrut. Iar apoi s-au întors la Braşov, la spătăreasa Caplea şi la alte jupânese ...". în sfârşit „au venit la jupâneasa Chera de au căzut cu capul la pământ... ca să-i scoată din foamete şi de la moarte". Aceasta cumpără un sat de o sută de case, cu două bălţi, pentru un ghiordan, o pereche de cercei şi două inele, preţuind toate 7 000 aspri, „însă ea s-au lăsat să moară de foame"[1].

*Tabelul 4**

Vânzările făcute în pribegie până la 1600

Obiectul vânzării	Totalul vânzărilor databile	Domnul în vremea căruia s-a făcut vânzarea				Vânzări nedatabile
		Mircea Ciobanul	Petru cel Tânăr	Alexandru Mircea	Petru Cercel	
Total	13	9	1	2	1	3
Sate	12	8	1	2	1	3
Ţigani	1	1	—	—	—	—

în ţară, această vreme se remarcă prin lipsa unor ctitorii boiereşti noi şi prin raritatea daniilor către mănăstiri[2]. S-ar putea adăuga aici că, dacă am avea o statistică a vânzărilor din secolul al XVI-lea, am constata fără îndoială că achiziţionarea satelor de către boierii mari este acum simţitor mai scăzută.

Situaţia creată prin fuga boierilor a avut şi altfel de urmări. Raportul lui Castaldo din 1552, citat mai înainte, arată că în locul boierilor ucişi şi pribegi, Mircea a pus oameni de rând: „ignobiles in loco nobilium ponit"[3]. 5-a *petrecut aşadar în această vreme o primenire a cadrelor politice ale statului, făcută în paguba boierimii pribege;* dar cei ce capătă acum acces la dregătorii nu sunt numai elementele locale, ci şi străinii, în covârşitoare majoritate greci, care se puteau ţine departe de intrigile facţiunilor boiereşti şi erau credincioşi domnului care îi chemase. începutul infiltraţiei greceşti masive, care este pus de obicei după 1600, în domnia lui Radu Mihnea, a avut loc de fapt în această vreme şi se datoreşte în mare parte crizei de încredere provocate de activitatea complotistă a marii boierimi, care va încerca să se opună acestei orientări a domnului încă din secolul al XVI-lea. Manifestarea cea mai spectaculoasă a ostilităţii faţă de pătrunderea grecilor în administraţia statului este cuprinderea, în tratatul încheiat peste capul domnului de

*) Izvoare: *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 57,269,270,276,318,324,332,348; IV, 24,95,151,201,311,323, 330,452; V, 307; VI, 21,374.

Ubidem, veac. XVI, voi. III,p. 57.

[2]Analizez această situaţie în lucrarea citată: *Domeniul mănăstiresc.*

[3]*Hurmuzaki,* II/4, p. 677.

boierii lui Mihai Viteazul cu Sigismund Bâthory, a clauzei potrivit căreia grecii nu trebuiau să fie primiţi în dregătoriile de divan.

Alte modificări sociale importante, care au loc în ţară în această vreme, ne apar atunci când analizăm izvoarele din punct de vedere statistic. Prima constatare de acest fel referă la actele emise de cancelaria domnească. în ce priveşte titularii, aceste acte sunt de trei categorii: a) cele date boierilor, pe care am văzut că domnul îi numeşte în mod obişnuit *jupani, vlastelini, slugi domneşti şi boieri* sau le indică dregătoria; b) cele emise pentru mănăstiri şi c) actele date unor persoane numite *oameni şi femei* sau cărora li se indică numai numele. îndeosebi pentru secolul al XVI-lea, această ultimă categorie grupează, cu unele excepţii puţin numeroase, pe boierii mărunţi de ţară şi pe moşneni. Dacă împărţim, după aceste categorii, actele emise de cancelaria munteană în domniile mai lungi de cinci ani — de la care avem un număr mai mare de acte, ceea ce face posibilă o asemenea analiză — ajungem la următorul rezultat: la sfârşitul secolului al XV-lea şi la începutul celui următor, Radu cel Mare a dat 40% din actele sale boierilor şi numai 5% persoanelor fără boierie, restul fiind dat mănăstirilor, care nu ne interesează aici. Până la Mircea Ciobanul, proporţia actelor date boierilor se modifică prea puţin, fiind cuprinsă între 38% şi 43%. în aceeaşi perioadă, actele celor fără boierie urcă de la 5% la 21%, dar această categorie rămâne şi aşa mult inferioară celei dintâi; sub Radu Paisie, actele date boierilor sunt încă de două ori mai numeroase decât cele primite de oamenii mărunţi.

în domnia lui Mircea Ciobanul această situaţie este modificată brusc: domnul dă boierilor numai 33% din actele emise şi, ceea ce mai ales este caracteristic, oamenii fără boierie primesc 37%, întrecând pentru prima oară pe boieri. îndată după aceea, sub Petru cel Tânăr, vechea relaţie este răsturnată pe de-a întregul: boierii primesc 20% din acte, iar oamenii fără boierie 40%. în domnia lui Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul, oamenii fără boierie continuă să primească ceva mai multe acte decât boierii, dar diferenţa este de abia sensibilă. La sfârşitul secolului însă, Mihai Viteazul modifică din nou situaţia în favoarea boierilor: aceştia primesc 44% din actele cancelariei, adică procentul cel mai ridicat pe care l-am întâlnit în secolul al XVI-lea, iar oamenii fără boierie coboară la 32%. Această interesantă dinamică reiese clar din graficul alăturat.

O altă constatare statistică se desprinde din izvoare, dacă urmărim paralel *cnezirile* şi *rumânirile.* în întreg secolul al XVI-lea, documentele cunoscute nouă cuprind 39 cneziri de sate sau individuale, din care 30 databile. Domnul în vremea căruia se întâlnesc cele mai multe cneziri sigure este Mircea Ciobanul[1], sub care se petrec aproape jumătate din cnezirile ce se pot data (adică 13 din totalul de 30). Sub fiul său Petru cel Tânăr, care i-a continuat politica, mai au loc încă 4 cneziri, ceea ce ridică la 17 numărul cnezirilor din vremea acestor doi domni, pe care în multe privinţe trebuie să-i considerăm împreună. Celelalte cneziri sunt din domnia lui Alexandru Mircea (5), Mihnea Turcitul (5) şi Mihai Viteazul (3).

[1] Înainte de Mircea Ciobanul, informaţii insuficient de lămurite semnalează cneziri făcute de boieri în satele vecine Cornul, Doiceşti, Negoia, Runcu şi Brebu *(D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 149; 111, p. 2O4;1V, p. 447).

*Tabelul 5**

Titularii actelor domneşti în domniile mai lungi de cinci ani din secolul al XVI-lea

Domnul	Numărul anilor de domnie**	Numărul actelor emise	Titularii actelor					
			Boieri		Persoane indicate numai nominal		Mănăstiri	
Radu cel Mare	13***	84	34	40.5	4	4.–	46	54.8
Neagoe Basarab	11	94	38	40.4	11	11.7	45	47.8
Radu de la Afumaţi	6	74	28	37.8	8	10.8	38	51.4
Radu Paisie	10	147	63	42.9	31	21.1	53	36
Mircea Ciobanii	9	155	51	32.9	58	37.4	46	29.7
Petru cel Tânăr	9	182	36	19.8	72	39.5	74	40.7
Alexandru Mircea	9	407	15	37.9	159	39	94	23.1
Mihnea Turcitul	12	607	21	35.6	224	36.9	167	27.5
Mihai Vitezul	7	267	11	44.2	84	31.5	65	24.3

Cnezirile petrecute între 1545 şi 1600 *Tabelul 6*****

Categoria	Totalul cneziilor databile	Domnul în vremea căruia s-a făcut cnezirea					Cneziri nedatabile
		Mircea Ciobanul	Petru cel Tânăr	Alexandru Mircea	Mihnea Turcitul	Mihai Viteazul	
Total	30	13	4	5	5	3	9
Sate cnezite de domni	13	9	1	—	—	3	—
Sate şi vecini cneziţi de boieri	16	4	2	5	5	—	7
Situaţii nelămurite	1	—	1	—	—	—	2

* Izvoare: *D.I.R.,* veac. XIII—XV, p. 233—271 şi veac. XVI, voi. I—VI. Au fost exceptate documentele îndoielnice şi false.

** Cifre aproximative, după *D.IJi. Introducere,* voi. I, p. 487-490.

*** Inclusiv anii de domnie dirrveacul al XVI-lea.

**** Izvoare: *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 149, III, 81,87,118,204,238,256 ; IV, 15,51,104,169,178, 268,411,447; V, 138,177,222,227,303,380,407,408,435; VI, 118,201,202,219,294,347; veac. XVII, voi. I, p. 9, 331; II, 237—239, 242; III, 107-109,430,431; IV, 132; Iorga, *Studii şi documente,* voi. V, 172,173; M.I.B., nr. 26858,28314; Arh. St. Buc, Doc. ist.,CLXXXI/43.

Cu privire la cnezirile din domnia lui Mircea Ciobanul şi a fiului său, trebuie dăg observaţia că aceştia sunt singurii domni, de până la Mihai Viteazul, *care au nezit direct sate domneşti,* dar procedând aşa, ei s-au deosebit şi de Mihai Viteazul, care a făcut decât să încuviinţeze, şi aceasta în numai 3 cazuri, răscumpărarea unor foste sate de cnezi rumânite de el însuşi, pe când din cele nouă sate cnezite de Mircea, 4 au fost boiereşti, iar 5 mănăstireşti, din care 3 erau danii ale Craioveştilor. Domnul le-a confiscat mai întâi de la foştii stăpâni (pentru viclenie, duşegubină sau în condiţii care nu se pot lămuri) şi apoi le-a vândut sătenilor, cnezindu-i. în plus, din cele 4 sate cnezite de boieri sub Mircea Ciobanul, 3 sunt tot sate boiereşti confiscate de domn,pe care însă el le dăruise mai înainte unor credincioşi, iar aceştia le vând apoi rumânilor. în toate cazurile, Mircea loveşte în anumiţi feudali (Craioveştii, Buzeştii şi Staico vornicul) şi eliberează direct pe rumâni sau le înlesneşte cnezirea. Procedarea aceasta a lui Mircea Ciobanul se întâlneşte si la fiul său, căci cele 4 cneziri petrecute în domnia lui Petru cel Tânăr reprezintă cazuri asemănătoare.

Deosebit de caracteristică este şi situaţia rumânirilor din secolul al XVI-lea. Dacă urmărim pe cele petrecute între 1545 şi 1600, nu găsim nici una în domnia lui Mircea Ciobanul, sub Pătraşcu cel Bun aflăm una, sub Petru cel Tânăr două şi sub Alexandru Mircea patru. în schimb, în vremea lui Petru Cercel vor fi 26 de rumâniri, din care 24 într-o situaţie specială; în domnia a doua a lui Mihnea Turcitul, plus cea a lui Ştefan Surdul (pe care n-o putem deosebi în acest caz) 37, iar sub Mihai Viteazul 168 (tabelul 7). în afară de aceasta, trebuie reţinută constatarea că nici unul din satele sau sătenii care îşi câştigaseră libertatea sub Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr şi chiar Alexandru Mircea, nu şi-o vor putea păstra sub domnii următori. Ei vor fi rumâniţi din nou, li se vor rupe hrisoavele de cnezire, vor fi bătuţi în divan şi, în plus, vor rămâne în pierdere pentru preţul plătit la răscumpărare; căci restituirea satelor cnezite către vechii stăpâni a fost unul dintre mijloacele întrebuinţate de domnii care au urmat, pentru a atrage şi a împăca pe pribegi. Boierii n-au putut să uite, nici după trecerea unui secol, duşmănia pe care le-a purtat-o cel mai aprig dintre aceşti trei duşmani: Mircea Ciobanul. în 1643 Matei Basarab, urmaş al Craioveştilor, îl va numi „Mircea voievod cel Rău" şi va spune despre cărţile date de el că „nu se cred, nici nu s-au ţinut în seamă la nici un voievod"[1].

Criza în care s-a aflat marea boierime în domniile lui Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr şi Alexandru Mircea, s-a resimţit şi în regimul proprietăţii boiereşti, despre care am vorbit mai înainte, deoarece niciodată nu fusese încă în ţară un număr atât de mare de sate trecute prin confiscări şi danii succesive, a căror situaţie juridică să poată da loc la interpretări diferite. De aceea găsim acum domni care arată că „li s-a părut" că unele din aceste sate erau domneşti şi de aceea le-au dăruit sau persoane interesate care pretind că aceste sate sunt „silişti pustii", „n-au stăpân" sau „sunt domneşti". Atunci când această [c]nză ia sfârşit, sub Mihnea Turcitul, iar boierii se întorc definitiv din pribegie unii dintre [e]i cer în divan să li se restituie satele, dar sunt siliţi, ca Buzeştii, să prezinte domnului, [Care n]u-i crede altfel, vechile lor cărţi de stăpânire. Cercetarea cu doisprezece boieri a

- St. Buc, Episcopia Argeş, XVI/22.

averii Craioveştilor, din hrisovul de la 1589, face parte din aceste măsuri de revizuire a situaţiei domeniilor boiereşti; dar tot aşa s-ar putea explica şi o măsură de caracter genera] luată de Mihnea Turcitul, despre care se aminteşte într-o poruncă a sa din 22 iunie 1581 întărind lui Coresi logofăt „moşie la Bărcăneşti, partea lui Stan al Prohirii toată şi partea Cranii toată şi partea Badii şi partea lui Negoslav toată... pentru că a cumpărat boierul domniei mele această mai sus zisă moşie mai dinainte vreme", domnul adaugă: „Apoi când a luat domnia mea în toată ţara domniei mele moşiile a fi domneşti şi am orânduit domnia mea de s-au plătit, atunci au plătit şi boierul domniei mele aceste toate mai sus zise părţi de moşie, una cu câte 300 aspri de argint de către domnia mea'". Explicaţia mai veche, după care în acest caz Mihnea Turcitul „exercitase un drept de răscumpărare, făcuse o expropriere cu despăgubiri", cu adaosul că totuşi „actul domnului poate fi explicat si prin drepturile sale suverane"[2], mi se pare că trebuie corectată în sensul că domnul a cerut atunci de la stăpânii originari (prin moştenire sau cumpărătură) o taxă de răscumpărare pentru moşiile care puteau fi considerate domneşti, deoarece căzuseră mai înainte în stăpânirea domniei pentru o viclenie propriu zisă sau pentru fuga din ţară a stăpânilor.

*Tabelul 7**

Rumânirile petrecute în secolul al XVI-lea

Categoria	Totalul rumânirilor databile	Domnul în vremea căruia s-a petrecut rumân irea										Rumâniri nedatabile
		Neagoe Basarab	Vlad Vintilă	Radu Paisie	Pătraşcu cel Bun	Petru cel Tânăr	Alexandru Mircea	Petru Cercel	Mihnea Turcitul şi Ştefan Surdul	Alexandru cel Rău	Mihai Viteazul	
Total	246	1	3	3	1	2	4	26	37	1	16	2
Sate rumânite de domni	118	—	—	—	—	—	1	—	—	—	11 7	—
Sate şi indivizi rumânite de boieri	120	1	3	3	—	1	3	26	31	1	51	2
Idem de mănăstiri	8	—	—	—	I	1	—	—	6	—	—	—

42. O altă categorie de confiscări domneşti se datoreşte duşegubinei, adică sancţionării unor omoruri. Numărul de sate şi părţi, confiscate în acest fel până la 1600, este de 7[3]. Situaţiile pe care le consemnează documentele sunt complicate şi nu ne

[1] *Archivu pentru filologia şi istoria,* p. 181.

[2] Gâdei, *Contribuţiuni,* p. 23; Filitti, *Proprietatea solului,* p. 107.

* Izvoare: *D.I.R.,* veac. XVI, voi. l,p. 121; II, 149,299; III, 117,204,338, IV, 15,16,51,169,178,411,447; V, 37,138,222,227,303,305,306,334,336,380,408,435; VI, 26,31,39,46,118,119,125,175,184,192, 197,202,211,232,234,235,238,239 ('.'), 246,248,249,251,258,273,286,287,320,321,327,335-341,346, 352,353,357,358,364 (?) 370-372,378,386,390,394,398-400; veac. XVII, voi. II, p. 242; IV, 313; M.I.B-, nr. 28314.

[3] *Ci.* opinia eronată a lui Xenopol despre numărul acestor confiscări, mai sus, p. 5-6.

gă totdeauna să desluşim procedura ce urma în asemenea împrejurări. Primul caz nnoscut este din vremea lui Vlad Călugărul, când un om îşi ucide fratele, iar domnul dă gitile amândurora unei mănăstiri, fiindcă satele acesteia plătiseră trei duşegubine. întj-alt P ' fjji unui popă ucid un om, iar domnul, pentru că n-a găsit la ei averi spre a le lua, onfjscă jumătate din partea tatălui lor, pe care apoi o face danie. Alt omor între fraţi aduce domnului partea celui ucis, pe care o răscumpără o soră.

Duşegubina se întâlneşte adesea în legătură cu viclenia. Trei inşi din Pârşcoveni, sat 1 lui Dragomir spătar, cel tăiat de Vintilă vodă, îşi pierd părţile pentru o duşegub»ină, domnul dăruindu-le unei mănăstiri. Omorul se va fi petrecut odată cu viclenia, deoajece sunt menţionate în acelaşi act. Sub Mircea Ciobanul găsim duşegubine în sate care, de fapt, au fost confiscate pentru viclenie (Radovanul şi Vianul). Plata duşegubinei dă p>rilej lui Mircea să judecească pe săteni. El face însă acelaşi lucru şi în cazul unor sate mănăstireşti (Trufeşti şi Obedinul), unde rumânii fuseseră obligaţi să plătească o dusegubină pe nedrept, sub domnul precedent.

în toate cazurile, stăpânirea domnească în satele luate pentru dusegubină a fost formală şi trecătoare.

43. Găsim şi cinci părţi de sat confiscate pentru bir, primul fiind tot din vremea lui Vlad Călugărul, pe când celelalte sunt de la sfârşitul secolului al XVI-lea, din vremea marii crize ţărăneşti (domniile lui Mihnea Turcitul şi Ştefan Surdul). Toate au fost ale vinor oameni mărunţi şi au ajuns în mâna celor care au plătit birul. Şi aici stăpânirea domnului are tot un caracter formal, deoarece părţile trec, de fapt, de la vechiul contribuabil nesolvabil, la cel ce plăteşte suma restantă.

Dar cu privire la bunurile confiscate pentru bir, trebuie făcută o dublă menţiune. Mai întâi, aici n-au fost considerate numeroasele informaţii documentare despre părţile date, vândute sau pierdute de ţărani pentru plata birului, în care se oglindeşte drama ţărănimii sub povara fiscalităţii, deoarece aceste bunuri n-au trecut prin stăpânirea domnului. în al doilea rând, „cumpărăturile" lui Mihai Viteazul au fost socotite potrivit acestui caracter formal, cu toate că în cele mai multe cazuri ni s-au păstrat dovezi că preţul lor a fost calculat şi în biruri, năpăşti sau mertice.

44. Un fapt care ne reţine în chip firesc atenţia, atunci când considerăm informaţia şi din punct de vedere statistic, se constată în legătură cu confiscările pentru desherenţă. Astăzi se acceptă, în mod unanim, de către istorici, că formula „prădalica să nu fie" „trebuie înţeleasă în sensul că în cazul stingerii liniei masculine a stăpânilor moşiei, domnul avea dreptul de a lua pe seama domniei moşia"[1], pe baza principiului aplicat numai în Ţara Românească, după care femeia nu putea moşteni asemenea bunuri. Această formulă apare în mod curent în documente vreme de aproximativ un secol, începând din domnia lui Vlad Ţepeş. Marele număr de menţiuni ale formulei[2] prin care domnul renunţă de a lua moşiile, face pe cercetători să se aştepte ca şi situaţia contrară, adică exercitarea acestui drept, să fie şi ea frecventă, mai ales că în afara confiscărilor pentru lipsă de descendenţi masculini trebuie să presupunem că domnului îi reveneau şi moşiile celor ramaşi fără nici un fel de moştenitori. Cu toate acestea, documentele utilizate în studiul

---

Panaitescu, *Prădalica,* p. 314; vezi şi Filitti, *Proprietatea solului,* p. 100 şi urm.

Numai în *D.I.R.,* veac. XI1I-XV şi veac. XVI, voi. I-V, formula apare de 168 de ori.

de faţă nu cuprind decât un singur caz de confiscare pentru desherenţă. în 1528, Radu de la Afumaţi dă o poruncă lui Fârtat clucerul, „ca să-i fie lui ocină în Momoteşti, partea lui Dragomir toată". Fârtat a avut pâră înaintea domnului „pentru acea moştenire, ... pentru suhat. Iar domnia mea am căutat şi am judecat... şi se cade domniei mele a lua, pentru că n-au rămas din Dragomir nici fecior, nici fată, ca să fie acea ocină domnească". Actul este o copie care, în rest, cuprinde informaţii ce nu se pot înţelege[1]. în 1577, printr-o poruncă ce ne-a parvenit tot în copie, Alexandru Mircea reîntăreşte „boierului domniei mele jupan Fârtat clucerul" aceeaşi parte a lui Dragomir, arătând că la judecata din vremea lui Radu voievod, „acesta ce s-au sculat nu iaşte din Dragomir nici din fecior, nici din fată"[2]. Dar *în 1577, Fârtat era mort de multă vreme.* Se vede aşadar că ne aflăm în faţa unor copii foarte defectuoase sau a unor falsuri. Problema va trebui cercetată din nou[3].

45. Ridicarea la domnie a lui Neagoe Basarab şi Bădica voievod a adus în domeniul domnesc, după moartea acestora, satele pe care ei le-au avut din moştenirea părintească şi pe care nu le-au înstrăinat în timpul când erau în scaun. Dintre aceste sate nu cunoaştem decât 7, domnii care le-au stăpânit fiind Radu Paisie, Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul. Dintre ele, Craiova va deveni oraş domnesc, iar Greaca cu balta sa şi jumătate din Prundul vor fi luate de Mihnea „fiind aproape", ceea ce constituie o indicaţie că au rămas, un timp oarecare, domneşti; dar mai târziu ele vor fi din nou stăpânite de descendenţii Craioveştilor, ca şi celelalte 4 sate.

46.0 ultimă categorie de bunuri confiscate este formată din acele confiscări despre care materialul istoric nu ne dă informaţii suficiente spre a le putea caracteriza. Numărul lor este de 66 sate, părţi de sat şi bălţi, primul caz cunoscut fiind din domnia lui Vladislav II. Domnii care au stăpânit cele mai multe asemenea bunuri sunt: Radu cel Frumos (8), Neagoe Basarab (8), Radu de la Afumaţi (9), Radu Paisie (23) şi Alexandru Mircea (7). Deşi lipsite de claritate, informaţiile ce se pot găsi cu privire la aceste stăpâniri domneşti ne duc la unele constatări şi ipoteze.

O primă grupă de 10 sate şi părţi cuprinde bunurile despre care documentele arată că au căzut, ori sunt „prădalice" sau „prădalice şi domneşti". Analizele din capitolul precedent ne-au condus, în cele mai multe cazuri, la presupunerea că aceste confiscări au fost cauzate de viclenii, că deci nu reprezintă, după cum s-ar putea crede, bunuri luate datorită desherenţei. O grupă mai mare cuprinde 25 de sate sau silişti şi bălţi, pe care atât datele istorice, cât şi situaţia lor geografică, le arată a fi făcut parte din domeniul Craioveştilor. Ele au putut fi confiscate pentru viclenie de la membri ai acestei familii, ori au căzut domneşti din cauza ridicării la tron a lui Neagoe vodă. Restul pot fi orice fel de

---

[1] Domnul a miluit cu acea parte pe Tudor portar şi Ştefu1 stolnic, „iar după aceea, jupan Furtat (sic) clucer, el a cumpărat de la Dumitru (!) toată acea parte... scriindu-se (?) jupan Tudor portar şi pan Ştefu1 stolnic; au fost luat Dragomir aspri 2(KK)". Altă inadvertenţă: în divan apare un .judecător în loc de vomic de Argeş, Dumitru pârcălab". *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 52. Vezi şi nota următoare.

[2] *Ibidem,* voi. IV, p. 272—273. Aici Fârtat a cumpărat partea *de la* Tudor portar şi Ştefu1 stolnic. Menţiunea despre darea calului este anacronică la această dată.

[1] Până în 1625, documentele mai cuprind un caz de desherenţă nedatabil ; în 1617 domnul dăruieşte unei mănăstiri opt pogoane de vie ale lui Mânu, care a murit „şi nu au rămas nici un fecior din trupul lui, ci au rămas această vie pe seama domnească", ib/</em, veac. XVII, voi. III, p. 154.

confiscări domneşti, dar mai cu seamă confiscări pentru viclenie. Soarta acestor bunuri a fost analogă celei a satelor confiscate de la vicleni.

47. în afara bunurilor domneşti care au putut fi încadrate în grupa moşteniri lor, achiziţiilor sau confiscărilor, mai găsim o categorie destul de numeroasă, asupra cărora documentele nu dau nici o informaţie, decât că au fost în stăpânirea unor domni. Numărul acestor bunuri cu origine necunoscută este de 253 (sate, părţi de sate, bălţi şi munţi), adică 30% din total. Din aceste 253 stăpâniri, 193 (adică 76%) se întâlnesc în secolele XIV şi XV inclusiv cei opt ani de domnie ai lui Radu cel Mare din secolul al XVI-lea. Domnii cu cele mai multe stăpâniri de acest fel sunt: Vladislav I (14), Mircea cel Bătrân (80), Radu cel Frumos (32), Vlad Călugărul (18), Radu cel Mare (17), Radu de la Afumaţi (15) şi Radu Paisie (11), şapte domni n-au posedat asemenea sate, chiar dacă au avut domnii lungi (de ex. Mircea Ciobanul şi Petru cel Tânăr), iar opt au stăpânit numai de la 1 la 3 bunuri. Această distribuţie inegală ne îndeamnă la o analiză mai adâncită, spre a încerca să deslușim, fie şi ipotetic, originea stăpânirii domneşti a acestor bunuri.

Spre a simplifica situaţia ne vom ocupa numai de cele 238 stăpâniri domneşti iară origine indicată din Ţara Românească propriu zisă, lăsând la o parte satele din Făgăraş, în număr de 15, pe care Vladislav I şi Radu cel Frumos le-au dăruit unor boieri.

Tabelul 8

Stăpânirile domneşti cu proveniență neindicată afară de cele din Făgăraş.

Anii	Totalul stăpânirilor domneşti		Numărul satelor cu proveniență indicată		Dăruite/vândute unor			
		%		%	Rude domneşti	Boieri	Mănăstiri	Necunoscuți
Total	827	100	238	28.7	8	65	160	1
H52-I418	101	100	100	99	—	—	101	—
1418-1508	147	100	75	51	4	38	33	—
15fv8-160O	566	100	59	10.4	4	27	27	1

Din aceste 238 stăpâniri ne reţin atenţia în primul rând 64 sate, pescării şi bălţi ce se găseau pe Dunăre. Distribuirea în timp a acestor stăpâniri domneşti este deosebit de caracteristică. Domnii de până la Mircea cel Bătrân, care au stăpânit numai bunuri de proveniență necunoscută, au avut la Dunăre 15 sate şi bălţi din totalul de 18 bunuri. Până la moartea lui Radu cel Mare constatăm 54 de stăpâniri domneşti la Dunăre (din totalul de 64). Din restul de 10 (care apar până în anul 1543), măcar unele s-au găsit într-o situ aţie specială, căci Balta Doamnei, pe care Neagoe Basarab a ales-o să fie domnească, fScea probabil parte din domeniul său părintesc, iar Săltava, din domnia lui Radu de la Afumaţi Şi alte 5 sate şi bălţi dăruite de Radu Paisie lui Ţalapie logofăt, par a fi mai de grabă bunuri confiscate sau retrase de la beneficiarii unor danii domneşti *mai vechi.* Toate acestea msemnează că domnii Ţării Româneşti au posedat sate şi bălţi la Dunăre (care să nu fi ibst

cumpărate), aproape numai în secolele XIV şi XV. Până la 1500 un singur sat a fost dăruit unor boieri, fraţilor Craio veşti, iar restul au intrat prin danii în stăpânirea marilor mănăstiri domneşti din această vreme.

Tabelul 9

Satele şi bălţile domneşti de la Dunăre, cu origine neindicată

Anii	Total		Dăruite unor	
		%	Boieri	Mănăstiri
Total	64	l(K)	6	58
1352-1418	43	67.2	—	43
|418-1508	11	17.2	1	10
1508-1543	10	15.6	5	5
1543-160(1	—	—	—	—

De unde puteau să aibe domnii din secolele XIV şi XV, adică din timpul celei mai vechi organizări a Ţării Româneşti, pe care o putem urmări documentar, domeniile acestea de la margine? Socotesc că răspunsul trebuie căutat în condiţiile înfiinţării statului „muntean", a cărui dezvoltare teritorială s-a făcut de la nord către sud şi sud-est. Când organizaţia de stat a ajuns la Dunăre, nu numai în părţile de răsărit, unde cuprinderea teritorială se făcea pe seama stăpânirii tătărăşti, dar şi în Oltenia de jos, domnii au găsit acolo condiţii care le-au permis a lua în stăpânire directă mari spaţii şi îndeosebi ceea ce reprezenta, în afara vadurilor de trecere, valoarea economică cea mai mare: lunca şi bălţile, cu aşezările omeneşti din jur, în care se adăpostea o veche populaţie românească, pe care o atestă descoperirile arheologice. La Dunăre a existat în veacurile anterioare, o situaţie deosebită de cea a părţilor de la miazănoapte, de sub lanţul Carpaţilor. De câte ori bizantinii şi-au avut hotarul la Dunăre, sub puterea lor ajungeau şi vechile cetăţi romane de la nordul fluviului, care în sistemul de apărare a imperiului au jucat totdeauna rolul de avanposturi şi capete de pod. Prin teritoriul acestor cetăţi, care a reprezentat o fâşie continuă, cu aşezări numeroase, s-a putut exercita nemijlocit influenţa Bizanţului, atât în plan politic, cât şi cultural. într-unele epoci, cetăţile de aici au fost cedate unor federaţi sau au fost cucerite temporar de populaţiile migratoare, care dominau câmpia. Aşa au stăpânit în secolele XI—XII pecenegii şi cumanii, pe care îi menţionează izvoarele bizantine şi ale căror urme toponimice sunt numeroase în câmpia deschisă şi la vaduri, dar se răreau simţitor sau sunt cu totul excepţionale în regiunea unde s-a născut Ţara Românească. Deosebirile dintre ţinutul dunărean şi cel din nord-vest, de pe Jiu şi Argeş, se oglindesc şi în Diploma Ioaniţilor din 1247; căci Bela IV putea să păstreze pentru sine pescăria de la Celei (j- Romanaţi), pe când „pământul cnezatului voievodului Litovoi" Ş[1] „ţara lui Seneslau" erau lăsate românilor „aşa cum le-au stăpânit şi până atunci" • I"

[1] a/./?.,veac.XHI-XV,p.2-3.

vremea următoare, această regiune a trecut în stăpânirea directă a domnilor Ţării o0mâneşti, care s-ar putea ca şi din această cauză să fi luat numele de stăpâni ai podunaviei. Până când aceste bălţi şi sate vor ieşi din patrimoniul domnului prin danii, trebuie să presupunem că domnia a avut de-a lungul Dunării întinse domenii ale căror mportante surse de venit sunt descrise şi în hrisoave.

Pe Dunăre au existat şi locuri socotite domneşti deoarece puteau trece drept „pustii" __ si este important să se observe că regiunea unde apar de obicei acestea nu este Bărăganul, care va cuprinde vaste porţiuni goale până în a doua jumătate a secolului al XlX-lea, dar care n-a preocupat domnia în vremea mai veche, ci sudul Olteniei, aflat chiar în vecinătatea centrului de maximă desime a populaţiei din Ţara Românească. Acte de la Radu Paisie menţionează siliştile şi ocinele de la balta Strâmba (j. Dolj), care „au fost din pustie, loc domnesc încă din zilele lui Mircea voievod" cel Bătrân. Această regiune a fost multă vreme partea cea mai puţin populată din Oltenia, fapt subliniat, pentru secolul al XVI-lea, şi de existenţa aici a unui sat făcut cu vecini cumpăraţi şi aduşi de aiurea; dar nici în aceste părţi de margine nu avem dovezi că domnii au iniţiat direct vreo acţiune de colonizare, cum s-a presupus. în afară de aceasta nu trebuie uitat că termenul „pustiu" a avut în documente şi înţelesul de moşie fără stăpân recunoscut şi fără bir, care de aceea cădea domnească[1]. „Siliştile" Craioveştilor de pe Călmăţui, despre care am mai vorbit, au fost probabil într-o vreme în această situaţie[2].

Dar, după toate probabilităţile, luarea în stăpânire de către domn a spaţiului dunărean a avut în două regiuni un caracter deosebit. Prima din aceste regiuni este cea a cetăţii Severinului. Moşiile de la vest de cetate, dăruite de Vladislav I şi Mircea cel Bătrân mănăstirilor Vodiţa şi Tismana, formau un domeniu unitar, cunoscut în secolele XVIII şi XIX sub numele de *Jidoştita* sau *Breşniţa.* în vremea lui Mircea cel Bătrân el va fi avut cea. 25 000 ha, mărginindu-se spre răsărit cu moşia care s-a chemat mai târziu *Câmpul Severinului.* Poziţia acestor moşii, aflate între Orşova şi Severin, prin care trecea *singurul* drum care putea fi utilizat de unguri spre a ajunge la cetate, arată că atâta vreme cât Severinul a fost unguresc, garnizoana de acolo trebuie să fie stăpânit direct acest teritoriu, atât pentru funcţia sa de legătură cu Banatul, cât şi pentru nevoile de aprovizionare[3]. în afară de aceasta, Mircea cel Bătrân va face danii şi către răsărit de cetate: Tismana primeşte aici satul Bistriţa, care a avut totdeauna soarta moşiilor acestei mănăstiri dinspre apus, cu care se afla în hotar, iar Cozia va primi sate pe care chiar documentele le numesc „de la Severin". La un loc, cele două mari domenii mănăstireşti încercuiau din toate părţile cetatea, ceea ce ne duce la concluzia că ele au format mai înainte hinterlandul acesteia. După ce Severinul va trece la Ţara Românească şi va fi lăsat în părăsire, Vladislav I şi

---

| Stahl, *Contribuţii,* p. 106 şi urm.

..Pustii" sau „locuri pustii" şi „care n-au stăpân" mai apar, pe Dunăre, la Ianca şi Vârtopul, iar în interiorul ţării a Neacşu sau Drumenic. Toate aceste sate au fost ale unor membri ai familiei Craioveştilor.

, [ac]eastă ultimă privinţă este lămuritoare o analogie din sec. XVIII: sub administraţia austriacă,în 1736, când J" Cerneţi (azi suburbie a oraşului Turnu-Severin) rezida o companie de cavalerie, administraţia judeţului «ledinţi, care avea sarcina să o aprovizioneze, a fost obligată a aronda de la mănăstirea Tismana „aşa zisul «itoriu Jidoştita... ca să cosească iarba trebuincioasă companiei" şi să-1 exploateze şi în celelalte privinţe, Arh. [Buc]-. M-rea Tismana, HI/39.

Mircea cel Bătrân, care aveau şi calitatea de bani de Severin, vor dispune de acest teritoriu, care îşi pierde vechea funcţie militară, dăruindu-1 celor două mănăstiri.

Asemănări cu moşiile de la Severin, în ce priveşte originea stăpânirii domneşti găsim şi la un alt domeniu mănăstiresc. Mircea cel Bătrân, ajuns „stăpânitor al cetăţii Dârstorului şi pe amândouă părţile, pe toată Podunavia", dăruieşte Coziei un domeniu foarte întins, şi anume bălţile de la Dunăre, începând de la Săpatul până la gura Ialomitii adică cea mai mare parte din „Balta Ialomiţei", cuprinsă între braţul Borcea şi cursul principal al Dunării. în actul de danie domnul se adresează, în afara slugilor domneşti „către chefalia din Dârstor, ori cine va fi", poruncindu-i să se ferească de acele bălţi[1]. Menţiunea aceasta ne duce la ipoteza că, mai înainte, Balta Ialomiţei a făcut parte din hinterlandul cetăţii Dârstor, de la care a fost luată acum de Mircea sau, cel puţin, a reprezentat un teritoriu în dispută. O asemenea situaţie poate fi legată de stări mult mai vechi, din vremea în care la Dârstor stăpâneau bizantinii lui Alexis Comnenul, când cetatea avea desigur un cap de pod pe malul dimpotrivă şi căuta să ţină sub control această „deltă internă" din imediata sa vecinătate, căci tocmai pe acolo constatăm din izvoare că era atacată de populaţiile nomade de la nordul Dunării[2].

Către mijlocul secolului al XVI-lea găsim o situaţie analogă celei de la Severin la cetatea Poenari. Atunci când aceasta a fost părăsită, poate cu unele reveniri, cele trei „sate ale cetăţii", *Cheianii, Căpăţinenii* şi *Poenarii,* au fost dăruite de Radu Paisie lui Rauu vistierul din Goleşti.

Constatările privitoare la teritoriul cetăţilor ne conduc către o altă problemă, care nu s-a cercetat suficient până acum. întrebarea, pe care urmează să ne-o punem, este dacă unele oraşe domneşti din Ţara Românească n-au avut ocoale, cuprinzând sate, care erau la rândul lor domneşti, cum s-au petrecut lucrurile în Moldova[3]. Prin ocoale considerăm că trebuie să se înţeleagă însă altceva decât moşia propriu zisă a oraşului.

Din analizele precedente au reieşit câteva constatări noi, privitoare la cea mai importantă dintre vechile capitale ale Ţării Româneşti: Târgovişte. în 1431, Alexandru Aldea dăruieşte mănăstirii domneşti Dealu un sat de lângă oraş, *Răzvadul,* fără să putem afla de unde îl avea. Tot în vecinătatea Târgovişte, Radu cel Frumos dăruieşte jupanului Mihai, boier „de neam mare şi statornic", satele *Ruşi* şi *Racoviţa,* din care primul este scutit de a da vamă la Târgovişte, ceea ce indică o anumită legătură cu oraşul, iar Vlad Călugărul înzestrează cu jumătate din *Cernăteşti* (lângă Gura Ocniţei) pe fiica sa Neacşa şi dăruieşte a treia parte din Ruşi aceluiaşi jupan Mihai. Mai târziu, Radu cel Mare dăruieşte mănăstirii Dealu alte şase sate vecine: *Călugăreai* (care se afla pe Valea Voievozilor!), *Popşa* (unde se emisese mai înainte un act domnesc şi unde Radu face acum o grădină domnească), *Şolomonul, Ocna Mică, Băleşti* (Băleni ?) şi *Vihoreşti.* Datorită poziţiei geografice a acestor sate domneşti fără origine indicată care înconjurau oraşul, putem presupune că ele au format cândva un ocol al Târgovişte, pe care domnii l-au desfăcut prin donaţii[4].

---

[1] *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p. 50-51.

[2] Ultima discuţie la Conea, Donat, *Contribution.*

[3] Consideraţii generale asupra problemei la Panaitescu, *Oraşele,* p. 416 şi **urm.**

[4] Tot în apropierea Târgovişte, Vlad Ţepeş a cumpărat cu o sumă foarte mare, exercitând **poate un drept de** preempţiune, satele *Satu-Mare* (Săteni) şi *Vulcana,* spre a le da zestre surorii sale Alexandra. »a *

Dar astfel de ocoale, reprezentând vechi stăpâniri domneşti, par a fd existai *şi* în jun altor oraşe de mai mică importanţă. La Râmnicu Vâlcea, Mircea cel Bătrân dlăruieşl mănăstirii Cozia *Uliţa,* calificată uneori „sat domnesc", ai cărui vecini suint traşi de orăşei să dea birul cu ei, cum şi satele *Bogdăneşti, Bujoreni, Olteni, Lunciani* (Lunca), *Seaca*: *Brădeţeni* (inel. Călimăneşti), care se găseau între marginea de nord a* oraşuluii şi vati mănăstirii Cozia. Lângă această mănăstire, în satul Călimăneşti pârcălabii de Râmnic s amestecau şi la începutul secolului al XVIII-lea. în preajma oraşului Slatina, unde exişi si o branişte domnească, tot Mircea dăruieşte, mai întâi Coziei, apoi frratelui săw Alde; satul *Cireaşov,* pe care Aldea îl va dărui şi el mănăstirii Cutlumus, căreLa Mircea însuşi adaugă, în acelaşi cuprins, *Clocociovul* şi satele dispărute *Şerbăn-eşti, Cătugăren Rotăreşti* şi *Mărăcine (1).* Lângă Piteşti, unde apar de la început mori .domneşti, acela: domn dăruieşte Coziei satul *Stănceşti* (inel. în oraş) şi tot aici se afla probabil tietocul i la *Spinet* şi satul *Bădeşti* de pe Bațcov.

Fără vreo indicaţie de origine, apare şi o categorie de bunuri care avu fost considerat totdeauna domneşti: braniştile; dar în Ţara Românească a secolelor UCIV—XVI, dac lăsăm la o parte braniştele din hotarul oraşelor Buzău şi Slatina, nu msai întâlnim ded una singură, în vremea lui Radu cel Mare : braniştea domnească de la iWevoia.

Ca bunuri fără stăpân vor fi căzut domneşti masivele păduroase «de la *Anînoasa* s cele din jurul schiturilor *Motnău, Agaton* şi *Bogoslov* (toate în j. Buzău), pe care domni le dă spre a fi curăţite cu foc şi secure.

Mai trebuie amintit aici o ultimă grupă de sate domneşti, fără origine indicată, car cuprinde 22 de sate şi părţi, pe ai căror stăpâni anteriori îi menţionează nominal chia documentele şi care deci au trebuit să fie sau confiscate sau achiziţionate de domn în vreu; fel oarecare.

Dacă din totalul de 238 bunuri domneşti fără origine indicată în document, scăder grupele de mai sus, ne rămân totuşi 120 de sate şi părţi despre care nu. ştim decât că ai fost, o vreme, în stăpânirea unor anumiţi domni. Majoritatea acestor sa^e aparîhainte d 1500, când informaţia este lacunară şi printre ele pot să fie chiar buni»ri de familie, aii unor membri ai dinastiei muntene. în această situaţie ar putea fi, de exemplu, *Dridu,* cunoscut şi ca loc de emitere a unor hrisoave, sau *Afumaţi* şi alte câteva aşezări dii apropiere de Bucureşti. Restul de sate şi părţi se găsesc risipite în toată *ţamia* şi nufigureaz decât o singură dată în stăpânirea vreunui domn, ceea ce ne duce la concluzia cî au ajun domneşti sau prin confiscări, sau prin achiziţii de felul celor examinate mai sus. în oriei caz, nimic nu ne îndeamnă să vedem în ele dovada presupusei „pwatrimoiiialităţi domnului", care ar fi făcut din acesta stăpânul întregului pământ al ţării .

D. ORAŞELE DOMNEŞTI

48. Ne mai rămâne să cercetăm acum situaţia oraşelor, care făceau de asemeni parte din domeniul domnesc. Cu toate că izvoarele pe care le avem cu privire la acestea sunt puţine şi au conţinut sărac, ele ne ajută să vedem că în secolele XIV—XVI dreptul de stăpânire al domniei în oraşe îmbrăca şi alte forme decât cele pe care le-am constatat în satele domneşti.

Până la 1600, în Ţara Românească au existat douăzeci şi patru de aşezări cu caracter urban, dar în acest număr se cuprind *Brăila, Giurgiu* şi *Turnul,* care trec în stăpânirea turcilor, cum şi *Calafatul,* care poate fi considerat mai degrabă un simplu punct de vamă. Acesta din urmă şi „oraşul" *Tismana* ajung de timpuriu în stăpânire mănăstirească; *Craiova* şi *Caracalul,* sate ale boierilor Craioveşti, sunt luate pe seama domniei şi devin oraşe abia către sfârşitul secolului al XVI-lea, iar *Ploieşti* este înfiinţat de Mihai Viteazul pe o moşie dobândită prin schimb. O situaţie ce nu se poate lămuri suficient a avut *Târgu Jiu,* unde orăşenii şi-au răscumpărat moşia de la un boier, Tudor Negrul, în vremea lui Neagoe Basarab. Totuşi, Mircea Ciobanul 1-a considerat „sat" al boierilor Buzeşti, de la care 1-a confiscat pe când aceştia erau în pribegie, făcându-1 „pazar".

Cu o singură excepţie, *Târgul Gilortului* sau *al Bengăi,* care era „veche ocină" boierească[1], toate celelalte oraşe se constată documentar că ar fi stat în legătură cu domnia. Douăsprezece dintre ele sunt caracterizate, chiar în documentele de până la 1600, oraşe sau scaune „domneşti"[2]. Independent însă de drepturile domniei, care decurgeau din caracterul „domnesc" al oraşelor, constatăm că într-unele din acestea unii domni aveau bunuri funciare pe care le stăpâneau direct, în acelaşi regim de proprietate pe care l-am găsit şi în satele domneşti.

Dar să analizăm mai întâi documentele.

49. în primul hrisov dat mănăstirii Cozia.în 1388, Mircea cel Bătrân menţionează „moara de la *Râmnic,* pe care a dăruit-o Dan voievod"[3]. Recent s-a dovedit că această

[1] *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p. 165.

[2] Această caracterizare apare astfel: *Argeş,* 1372; *Bucureşti,* 1465; *Buzău,* 1470; *Caraca],* 1598; *Corniţei,* 1575; *Craiova,* 1583; *Gherghiţa,* 1476; *Piteşti,* 1517; *Râmwic(R.* Vâlcea), 1389; *Râmnic*(R. Sărat), 1597; *Târgovişte,* 1408 şi *Târşor,* 1571.

[3] *D.I.R.,* veac. XIII—XV, p. 42. Vezi şi *ibidem,* p. 54, unde Mircea afirmă că a dăruit-o el. în 1421 apar cinci mori la Râmnic, *ibidem,* p. 76.

danie, ca şi altele cuprinse în documentele Coziei, n-a fost făcută iniţial către această mănăstire, care nu exista înainte de Mircea, ci către Codmeana, a cărei avere a fost administrată apoi de mănăstirea tutelară, Cozia[1]. în acelaşi document Mircea arată că a dăruit şi el „o moară în hotarul *Piteştilor",* iar urmaşii îi atribuie dania către aceiaşi mănăstire, a unor metohuri şi vii la *Slatina* şi a unui metoh cu două mori la *Târgovişte*[2]. Vlad Dracul dăruieşte Govorei o altă moară din *Râmnic,* unde se împreună hotarul orăşenilor cu Uliţa lui Oprea"[3]; iar Ţepeluş ia morile mănăstirii Cozia de la *Târgovişte* şi îi dă în schimb o moară domnească în *Râmnic*[4]. Vlad Călugărul dă mănăstirii Glavacioc braniştea domnească de la *Slatina?,* iar bisericii din *Târşor* un vad de moară şi un loc de casă în *Târşor*[6]. Radu cel Mare dăruieşte Episcopiei Buzăului în oraşul *Buzău* braniştea care se va numi mai târziu Crângul Târgului, trei mori şi zece pogoane de vie[7].

în secolul al XVI-lea Neagoe Basarab face prima danie domnească de acest fel unui boier: jupan Stanciu logofăt din casa domnească primeşte, „la Olt, în faţa Voinigeştilor de către Râmnic, oraşul domniei mele", un vad de moară, pe care boierul îl dăruieşte apoi mănăstirii sale de la Cornet (Perivoli)[8]. Tot în Râmnic, „în faţa oraşului", Neagoe dăruieşte Govorei „două mori într-o casă, pentru că le-am făcut domnia mea", cum şi un loc de casă „pentru că l-am cumpărat domnia mea"[9]. Vlad Vintilă dăruieşte mănăstirii sale de la Menedic un vad de moară în gârla domnească de la *Buzău* şi un metoh „în târg în Buzău, în oraş"[10], iar Episcopiei Râmnic îi dă în oraşul Râmnic, pe Valea Episcopiei, un loc de prisacă[11]. Mircea Ciobanul dăruieşte Govorei un loc cu vad de moară în *Piteşti*[12], care este singura danie făcută de el unei mănăstiri în cei nouă ani de domnie.

Un teren mult mai întins decât cele precedente reprezintă dania lui Pătraşcu cel Bun către mănăstirea Golgota, făcută din ocina domnească de la *Târgovişte.* Faptul rezultă din descrierea de hotare, cuprinsă în reîntărirea lui Mihai Viteazul[13], dar acolo oraşul era ocolit de sate domneşti, din care unul, *Şolomonul,* este menţionat şi în hotarnică. „Ocina domnească" de la Târgovişte putea să facă deci parte din ocolul acestui oraş. Tot Pătraşcu

---

[1] Lăzărescu, *Vechimea.*

[2] *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p. 76. La Târgovişte Mihai I „supune" celor două mănăstiri şi „10 case... ca să le fie de ocină şi de ohabă şi de toate dăjdiile şi slujbele şi dările"(/6/dem, p. 55; cf. şi p. 76—77). Am considerat că acestea nu reprezintă o stăpânire teritorială.

[3] foKfem,p.241; veac.XVI, voi. I,p. 16. [4]

Ibidem, veac. XIII-XV, p. 160. [5]/6/dem,p.

232. [6] *Ibidem,p. 247.*

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. 191; II,p. 240; cf. şi voi. III,p. 309.

">Kfem, voi. I,p. 124.

ibidem, p. 128. Pentru schimbul făcut de Neagoe cu orăşenii din Argeş, privitor la satul Flămânzeşti, vezi mai susp. 44

[° *'bidem,* veac. XVII, voi. IV, p. 530-531.

Ibide XVI I 177 1

, veac. XVI, voi. II, p. 177. Actul cuprinde şi reîntărirea unei jumătăţi „din podul de la Olt, lângă Râmnic", danie domnească anterioară.

n'bidem,p. 332; Arh. St. Buc,ms.465,p. 125.

DJ-R-, veac. XVI, voi. VI, p. 298. " '

dăruieşte lui Badea fost mare clucer un vad de moară la Buzău, „pentru multa slujbă dreaptă şi credincioasă pe care a slujit-o domniei lui cu vărsare de sânge"'.

Petru cel Tânăr dăruieşte mănăstirii Sf. Nicolae din Bucureşti locul din jur cu vad de moară în Dâmboviţa[2], iar mănăstirii Iezer un loc de metoh cu vad de moară în *Râmnic*[3]

Un număr mai mare de bunuri urbane a avut Alexandru Mircea, mai cu seamă din cumpărături. în *Bucureşti,* el dăruieşte mănăstirii Sf. Troiţă o moară de lângă Ciutărie răscumpărată cu 70 000 aspri de la Dobromir banul, „însă a fost loc din oraşul domnesc" cum şi un loc lângă mănăstire, unde va fi făcută mai târziu palanca lui Sinan Pasa[4] Mănăstirii Plumbuita îi dă trei pogoane de vie, cumpărată de la Filimon, fiul Cudei, cu 10 000 de aspri, cum şi baia mare[5], iar mănăstirii Sf. Nicolae îi dăruieşte la Lacul Adânc 12 răzoare de vie, cu loc şi livezi, cumpărate cu 12 000 de aspri de la Constantin Grecul fost agă[6]. Tot în Bucureşti confiscă pentru viclenie un loc care a fost mai înainte „curte bisericii" lui Ghiorma ban. După executarea acestuia, Dragomir vornic a cerut locul de la domn şi a făcut pe el prăvălii. Fiul său Patru spătar le va vinde apoi tot mănăstirii iui Ghiorma[7]. în Buzău, Alexandru Mircea dăruieşte episcopiei viile lui Ivan din oraş, care a primit de la domn bani din visterie ca să-şi cumpere altele, cum şi o ocină cu vii în jurul episcopiei şi nouă ogoare în câmpul oraşului, cumpărate de la 33 orăşeni arătaţi nominal, care au vândut pe sume mici, preţul total fiind 13 720 de aspri[8]. ,

în *Gherghiţa* dă mănăstirii Malamuc o moară din morile domneşti şi tot aici schimbă cu Mitropolia alte mori, domnul luând pe cele din Gherghiţa ale acesteia, dându-i în schimb morile din sus de cetatea domnească din Târgovişte[9]. în sfârşit, în *Târgu Jiu* vinde slugii domneşti Ştefui un vad de moară cu 300 aspri[10].

Mihnea Turcitul cumpără în *Bucureşti* patru prăvălii de la Duzen, cu 25 000 de aspri şi trei de la Peicea, cu 20 000 de aspri, dându-le mănăstirii Sf. Troiţă, care mai primeşte un loc de prăvălii, parte domnesc şi parte răscumpărat de Mihnea de la Hadâr, nepotul lui Elzu, cu 3 050 de aspri (unde domnul va face nouă prăvălii)[11]'. Probabil tot în acest oraş şi anume lângă jitniţa domnească, el dăruieşte o casă lui Pârvu mare logofăt, care o dă apoi mănăstirii Coşuna[12]. în *Buzău* Mihnea dăruieşte mănăstirii Malamuc un loc de moară[13].

---

[1] *lbidem,* veac. XVII, voi. III, p. 160. Mihai Viteazul va lua jumătate de vad dându-l mănăstirii Blagoveştenia (Banul), dar văzând cartea tatălui său va reveni asupra daniei.

[2] *lbidem,* veac. XVI, voi. V,p. 377.

[3]/«<fejn,vol.HI,p.215.

[4] *lbidem,* voi. V, p. 295,298; veac. XVII, voi. III,p. 77; Arh. St. Buc, M-rea Radu Vodă, XXXI/8.

[5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V,p. 212—213; vezi şi *ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 335 (cu deosebiri).

[6]/6/<fem,veac.XVI,vol.V,p. 187,188,240,241; VI,p. 6.

[7] Arh. St. Buc, M-rea Bradu, Hanul Greci, X/3.

[8] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. III, p. 297; IV, p. 65.

[9]/6idem, voi. IV, p. 4,428.

[10]/6/</em,vol.V,p.37.

[11] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 334-335; IV, p. 240.

[12] *Ibidem,* veac. XVI, voi. V,p. 458-459.

[13] *Ibidem, p.* 356; vezi şi veac. XVII, voi. I,p. 85.

în ultimul deceniu al secolului al XVI-lea, Mihai Viteazul dăruieşte mănăstirii Rlagoveştenia (Banu) nouă roţi de moară la *Buzău,* care au fost domneşti „din zilele altor domni bătrâni", iar mănăstirii Tismana morile de la Târgu Jiu. Dreptul domnului de a dărui aceste mori va fi fost discutabil, deoarece împuternicind mănăstirea să le ţie, Simion Movilă va spune în porunca sa: „Cui i se pare strâmb, să ste de faţă înaintea noastră"'. în Râmnicu Sărat, Mihai vinde lui Iane şi Tudor, nepoţii lui Mihalcea ban, două vaduri de moară „în apa Râmnicului Sărat, pe locul oraşului", cu 3 000 aspri, dar şi pentru slujba pe care au slujit-o ei cu mare greutate ţării"[2].

întâlnim şi bunuri urbane ale unui domn neidentificat: un act de la Mihnea Turcitul, păstrat într-o copie defectuoasă, menţionează o danie către Cozia, făcută de „bătrânul Vlad voievod". Pare a fi vorba de mori şi ogoare la *Râmnic,* cumpărate de domn cu 500 vedre de vin[3].

Bunurile domneşti menţionate mai sus nu se pot număra exact datorită situaţiilor complicate şi a relaţiilor confuze din documente, care pot cuprinde şi repetări, dar o totalizare aproximativă am dat în tabelul următor. Ea arată că numai paisprezece domni apar în izvoare ca posesori ai unor asemenea bunuri, al căror număr este destul de mic şi a căror valoare, ca suprafeţe de teren, afară de ocina de la Târgovişte dăruită Golgotei, este puţin importantă. Nu am cuprins în acest tabel o danie care se referă la „oraşul domnesc Gherghiţa", lângă care s-a presupus a fi existat şi un ocol[4]. Vlad Vintilă, întărind în 1534 „hotarele ce sunt împrejurul oraşului", alese cu 12 boieri, numeşte această întinsă moşie „ocina domnească din Gherghiţa", ceea ce ar părea să arate că domnul avea acolo o stăpânire propriu-zisă. Un alt act, din 1560, prezintă însă lucrurile într-alt chip. La această dată, Petru cel Tânăr judeca o pricină dintre orăşeni şi satul vecin Mileşti, „pentru împresurare şi pârâ", care s-ar părea că a fost şi cauza hotărniciei din 1534. Domnul numeşte moşia „a orăşenilor..., bătrână, dreaptă şi de baştină a gherghicenilor"[5], ceea ce reflectă probabil situaţia reală.

Din totalul de 60 stăpâniri funciare ale domnilor de pe teritoriul oraşelor (în care nu se cuprind curţile domneşti) şi din care mai mult de jumătate erau mori, 5 au fost dăruite sau vândute unor boieri, iar 55 unor mănăstiri. Din punct de vedere al originii stăpânirii domneşti, 15 bunuri au fost cumpărate de la orăşeni, iar 2 primite prin schimb, domnul procedând în aceste cazuri la fel ca orice particular. în rest, unele bunuri „s-au aflat" ori „au fost alese" domneşti. Astfel, Mircea Ciobanul dăruieşte un teren la Piteşti „unde s-a ales ocina domniei mele", iar Alexandru Mircea „află" că o jumătate din locul unor prăvălii din Bucureşti a fost loc domnesc şi îl ia în stăpânire. Unele dintre aceste locuri au putut cădea domneşti pentru viclenie, dar aici este necesar să subliniem că în izvoarele folosite pentru acest studiu n-a apărut nici o menţiune de viclenie a vreunui orăşean şi deci nici o confiscare de la vreun astfel de locuitor. Confiscările de la Piteşti şi Târgu Jiu, despre care a fost vorba în capitolul precedent, ca şi aceea din Bucureşti, privitoare la

---

em, veac. XVI, voi. VI,p. 124-125,393

~">K/enj,p.271.

Ibidem, voi. IV, p. 480. în oraşe au stăpânit bunuri, pe care le-au dăruit unor mănăstiri, şi următoarele doamne: Marghita, „Doamna lui Negru vodă". Anca, mama lui Vlad înecatul, Despina lui Neagoe şi Ecaterina lui Alexandru Mircea *(ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 176; Arh. Si. Buc, Doc. ist.,CIX/63; idem, ms. 255, f. 16-

$_5$^naitescu,Oraşefe,p.418.

°*IR.,* veac. XVI, voi. III, p. 141.

curtea unei biserici, nu se referă la târgoveţi, ci Ja nişte mari feudali: Oancea vistierul din Batiu, boierii Buzeşti şi Ghiorma banul. Se mai pot desluşi şi alte situaţii: poziţia în oras a unora dintre locurile dăruite de domn arată că ele făceau parte probabil din terenul curţilor domneşti sau al altor aşezăminte şi locuri care ţineau de domnie; în Bucureşti un loc domnesc este arătat lângă curtea domnească, altul lângă jitniţa domnească, al treilea lângă Ciutărie.

Tabelul io

Bunurile domneşti din oraşe (afară de curţile domneşti)

Domnul	Tota l	Felul bunurilor						Originea stăpânirii			Confiscate pentru viclenie	Dăruite unor	
		1 Părţi de moşie, ogoare şi locuri	**Vii**	**Braniştl**	Mori	ICase, lcxuri de casă, prăvălii	**Alte bunuri**	**Cumpărate**	**f s**	n« domneşti şi cu ongine «indicată		**Boieri**	**Mănăstiri :**
Total*	60	5	7	2	34	10	2	15	2	42	1	5	54
Dani	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Mircea cel Bătrân	5	—	2	—	3	—	—	—	—	5	—	—	5
Vlad Dracul	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Basarab cel Tânăr	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1
Vlad Călugărul	3	—	—	1	1	1	—	—	—	3	—	—	3
Radu cel Mare	5	—	1	1	3	—	—	—	—	5	—	—	5
Neagoe Basarab	4	—	—	—	3	1	—	I	—	3	—	1	3
Vlad Vintilă	3	1	—	—	1	—	1	—	—	3	—	—	3
Mircea Ciobanul	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Pătraşcu cel Bun	2	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	1	1
Petru cel Tânăr	2	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2
Alexandru Mircea	12	3	4	—	4	—	1	6	1	4	1	1	10
Mihnea Turcitul	9	—	—	—	1	8	—	8	—	1	—	1	8
Mihai Viteazul	11	—	—	—	11	—	—	—	—	11	—	1	10

* Exclusiv morile şi ogoarele „bătrânului Vlad voievod", cumpărate pe vin.

Achiziţionarea prin cumpărare şi schimb, ca şi „alegerea" şi caracterizarea ca, ,oinneşti a tuturor acestor locuri, pe care domnul le avea în deplina sa proprietate, arată câ\ *A* epturile sale în restul „oraşului domnesc" nu reprezentau o stăpânire funciară, pe care olo o aveau orăşenii, ci un drept de alt caracter. Putem deduce câte ceva despre natura destui drept din următoarele informaţii:

a) Prin repetate porunci, Mihai Viteazul împuterniceşte mănăstirea Argeş „să-şi ţie udecăţile şi să-şi ia vama din oraşul domniei mele din Argeş...", „cât este tot venitul rasului", „••• cum a luat şi înainte vreme, la ceilalţi domni"[1]. Rezultă de aici că domnii nteriori, începând desigur cu Neagoe Basarab, dăruiseră mănăstirii tot venitul acestui ras format în special din dreptul de vamă. Sub acest termen urmează să înţelegem darea, au complexul de dări, care grevau mişcarea economică a oraşului.

b) Dintr-o poruncă a lui Mihnea Turcitul din 1579, privitoare la un schimb menţionat; si mai sus, aflăm că Alexandru Mircea „domnia lui a gândit şi a socotit că-i trebuiesc domniei lui morile de la oraşul Gherghiţa, să-1 dea în preţ cu oraşul Gherghiţa, de a schimbat... cu răposatul părinte chir vlădica Eftimie, de a dat domnia Iui morile de la. Târgovişte... pentru morile de la oraşul Gherghiţa"[2]. Numărul mare al morilor domneşti pe care l-am găsit în oraşe, arată că domnul avea de la ele un venit important. în cazul Gherghiţei, drepturile cuvenite domnului creşteau dacă se adăuga şi venitul morilor. „Preţul" oraşului menţionat în acest act arată că acolo a fost vorba de o concesionare v asemănătoare celor care se refereau, de pildă, la vama de peşte de la bălţile Dunării. Domnii puteau „vinde" aşadar oraşele unor boieri, cu un preţ dinainte stabilit. Oraşele; erau „domneşti" datorită acestor venituri ale domniei.

50. După cât putem deduce din izvoare, situaţia teritorială din oraşele Ţării Româneşti, în ceea ce priveşte regimul de stăpânire funciară, era următoarea:

Pe de o parte, în centrul oraşului, în „bazar", se găseau curţile, cu case şi prăvălii ale târgoveţilor, pe care aceştia le aveau în proprietate deplină, putându-le moşteni, vinde> schimba, etc. fără vreo încuviinţare prealabilă a domnului. Ceva mai mult, mutaţiile de proprietate dintre orăşeni, al căror obiect îl formau bunurile funciare din hotarul oraşului „ nu erau întărite de domn, ci numai de judeţ şi pârgari. Până în 1600 domnul nu confirmă, nici o mutaţie de acest fel. în jurul terenului clădit se afla moşia comună a oraşului, unde orăşenii făceau agricultură şi îşi aveau izlazuri. Tot aici apar, de la o vreme, livezi, vii şi ogoare individuale, de care orăşenii dispun pe deplin, ca şi de terenurile din târg.

Alături de această proprietate urbană prin excelenţă se găsea cea domnească, reprezentată mai întâi prin curţile domneşti; dar în Ţara Românească aceste reşedinţe ale domnului au fost, în primele secole, mult mai rare decât în Moldova, ceea ce explică de ce aici stăpânirea domnească în oraşe a avut, în genere, o însemnătate mai mică. în afară de curţi, tot ale domnului erau unele terenuri pe care se aflau clădiri domneşti felurite, cum Şi suprafeţe de pământ din categoria celor menţionate mai sus, pe care domnul le stăpânea la fel ca pe satele domneşti.

In oraşe se găseau şi terenuri ale boierilor, mai cu seamă acolo unde exista o curte domnească, deoarece aceasta trebuie să fi fost înconjurată, de la început, de locuinţele

'ft«feni,vol.VI,p.97,107,11!. ': ; *
²'t>ideм,vol.IV,p.428. . - ■ ' * ^"

dregătorilor mari şi mici. Mahalalele boiereşti erau de obicei separate de cele ale negustori mii.

în sfârşit, în toate zonele oraşului se aflau terenuri ale unor biserici şi mănăstiri provenite atât din danii, cât şi din cumpărături.

Această situaţie nu se regăseşte la fel în toate oraşele şi nici n-a rămas aceiaşi de-a lungul timpului. Deosebirile pe care le constatăm se datoresc, în primul rând, originii diferite a oraşelor. Unele dintre acestea au fost anterioare statului feudal. Aceste vechi centre de caracter urban s-au născut şi au trăit într-un regim de organizare propriu, care în chip firesc s-a reflectat şi în modul cum a fost împărţit şi organizat teritoriul unde se găsea aşezarea. Orăşenii aveau aici drepturi pe care domnia le-a respectat: oraşul a devenit „domnesc" fără ca domnul să deposedeze pe orăşeni de proprietăţile lor funciare. El şi-a aşezat curţile lângă terenurile stăpânite de orăşeni, poate pe o moşie domnească alăturată care era alipită astfel oraşului, cum vom vedea că se petrec lucrurile şi cu unele sate boiereşti. în oraşul mai vechi, al târgoveţilor, domnul putea ajunge să cumpere terenuri de la orăşeni, prin bună învoială. Cât despre drepturile sale domneşti asupra acelei părţi a oraşului, ele reprezentau o juxtapunere proprie ordinei feudale a vremii. în practică, domnul recunoştea sau stabilea un „statut", cu rânduieli care se refereau atât la libertatea de organizare, cât şi la îndatoririle fiscale ale orăşenilor. Desfăşurarea acestui proces de luare în stăpânire a oraşelor de către domnie, a fost influenţată şi de anumite condiţii istorice locale, găsite de domni în aşezările urbane preexistente.

Cu totul alta va fi situaţia oraşelor înfiinţate de domni în secolul al XVI-lea, care se înţelege că n-au fost create la întâmplare, căci un oraş nu poate apărea decât „acolo unde şi în măsura în care apare diviziunea socială a muncii şi producţia de mărfuri"[1]; dar condiţiile înfiinţării erau acum altele. La Ploieşti, Mihai Viteazul putea dispune, după voie, de propria sa moşie, împărţind terenurile şi statornicind reguli, care difereau eventual de cele din vechile oraşe. La Târgu Jiu, aşezarea calificată de domn sat al Buzeştilor, este confiscată de Mircea Ciobanul, care va avea deci acolo aceleaşi drepturi ca în orice sat căzut domnesc pentru viclenie. Caracalul, făcut oraş de Mihai Viteazul, fusese mai înainte sat al boierilor Craioveşti şi ajunsese, în parte, printr-o danie recentă, în stăpânirea unei mănăstiri. Şi aici, faţă de vecinii din sat, măsurile luate de domn puteau îmbrăca un caracter deosebit.

O altă cauză, care a făcut ca regimul de proprietate din oraşe să prezinte aspecte diferite, a fost creşterea teritorială a acestora. Numeroase oraşe reprezintă de fapt, în forma lor evoluată, aglomerări de sate, care lungă vreme au trăit deosebit şi care şi-au păstrat situaţia socială chiar după ce au fost cuprinse în oraşul vecin. Pe teritoriul oraşului Bucureşti (până pe la linia de centură) s-au identificat, pentru secolul al XVI-lea un mare număr de sate, din care unele chiar pe teritoriul clădit, de azi, al oraşului. Aceste sate au fost: domneşti prin cumpărare, boiereşti, mănăstireşti şi moşneneşti. La includerea lor în oraş relaţiile de producţie de acolo nu s-au schimbat, stăpânii feudali şi vecinii, ca şi moşnenii păstrându-şi vechea situaţie. Astfel după ce mănăstirea Radu Vodă, care fusese „din jos de Bucureşti", a fost cuprinsă în oraş, „mahalaua de lângă mănăstire" a continuat

[1] Lenin, Opere, p. 91.

f j în pace şi slobodă de bir şi de toate dăjdiile şi mâncaturile... numai să fie de treaba şi [a] lucrul sfintei mănăstiri, la ce va trebui". Judeţul, pârgarii şi orăşenii erau opriţi ₛăse ₘestece acolo[1]. Găsim şi cazuri când se crează, chiar înăuntrul oraşului vechi, situaţii ptionale fₐţg je ordinea orăşenească: cele zece case, date de Mihai, fiul lui Nlircea [6] 1 Bătrân, mănăstirilor Cozia şi Codmeana, erau „din însăşi oraşul" domnesc[2]. Doₘₙᵤ] scotea de sub autoritatea municipală şi le conferea situaţia pe care o aveau satele "năstireşti imune. Tot pe teritoriul oraşului era şi slobozia de lângă episcopie, din Buzău, are va apărea prima oară documentar în 1610[3]. Toate acestea arată că în oraşe uₙₑ]ₑ deosebiri privitoare la starea socială a locuitorilor şi la regimul de stăpânire a pământului au avut un caracter teritorial.

Aceste deosebiri teritoriale ne ajută să ne explicăm anumite situaţii consemnate îr documente, care altfel sunt greu de înţeles. Aşezarea de la Piteşti este numită prima oara textual „oraş" în 1510, iar Neagoe Basarab, care clădeşte acolo „curţi noi", îi zice uₙₑₒᵣj cetate sau scaun domnesc[4]. Totuşi, după moartea lui Neagoe, în 1528, Radu de la Armaţi confiscă, pentru viclenia lui Oancea vistierul, o jumătate din „satul Piteşti", dănijₙd-ᶜ mănăstirii Argeş. Această jumătate nu putea fi terenul unde erau curţile domneşti a)ₑ]ᵤj Neagoe, nici cel care se afla în stăpânirea deplină a orăşenilor. „Satul" lui Oancea trebuie să fi fost undeva lângă acestea, el având acolo toate drepturile unui stăpân feudal. Situaţia obscură de la Târgu Jiu, unde Mircea Ciobanul confiscă un „sat" al Buzeştilor, deşi ₐcₒiₑ avusese loc o răscumpărare făcută de „orăşeni" mai înainte, s-ar putea explica tot prin existenţa unei părţi boiereşti alături de oraşul propriu-zis.

într-unele cazuri, asemenea situaţii au dăinuit multă vreme. în Moldova, o hartă la scară mare din 1790 arată că „oraşele" Fălticeni, Moineşti şi Burdujeni aveau lângă elₑ,la o mică distanţă, câte un „sat" cu acelaşi nume[5], care se găsea, evident, în regimul social indicat de această calificare.

---

[1] [D]-*IR.,* veac. XVII, voi. II, p. 220-221. [3] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 55. ^ *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 452. [s] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. 55,132,133,**145,148.** Donat, Papacostea, Retegan, *Moldova.*

E. ANEXE

a. *Bunurile domneşti rurale şi domnii care le-au stăpânit*

Afumaţi (or. Bucureşti): Vlad Călugărul, Radu de la Afumaţi.
Agaton (lângă Nucu, j. Buzău): Mihnea Turcitul.
Albeşti (j. Muscel): Neagoe Basarab.
Alboteni (Albota, j. Argeş): Mihnea cel Rău.
Alexeni (j. Ialomiţa): Alexandru Aldea.
Almăjul(j. Dolj): Neagoe Basarab.

>
Alunul (j. Vâlcea): Mircea Ciobanul.
Amza (?): Radu cel Frumos.
Andolie: Radu cel Mare.
Aniniş: Mircea cel Bătrân.
Aninoasa (j. Buzău): Neagoe Basarab.
Aninoasa (j. Dâmboviţa): Vlad Călugărul, Neagoe Basarab, Alexandru Mircea.
Apele Calde (Fântâna, j. Făgăraş): Vladislav I.
Apele Vii (j. Romanaţi): Minai Viteazul.
Baciovul, baltă (j. Dolj): Radu Paisie.
Bahna (j. Mehedinţi): Vladislav I.
Baia (— de-Fier, j. Gorj): Neagoe Basarab, Mircea Ciobanul.
Băbeni (j. Vâlcea): Vlad Călugărul, Alexandru Mircea.
Băbiciu (j. Romanaţi): Minai Viteazul.
Bădeni(j. Buzău): Radu de la Afumaţi.
BădeştiQ. Muscel): Nicolae Alexandru.
Bădeşti (lângă Serdanu, j. Dâmboviţa): Vlad Călugărul.
Bădileasa (Băduleasa, j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Băiaşi (j. Argeş): Basarab Laiotă.
Băiceşti(lângă Chiroiu, j. Ilfov): Alexandru Mircea.
BăicoiQ. Prahova): Mihai Viteazul.
BăileştiQ. Dolj): Neagoe Basarab, Radu Paisie, Alexandru **Mircea, Mihai Viteazul.**
Băjeşti (lângă Măriuţa, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Bălăcită (j. Mehedinţi): Radu Paisie.

ffălătalsca (lângă Corzu, j. Mehedinţi): Neagoe Basarab.
Boleşti (lângă Novaci, j. Gorj): Vladislav II, Vlad Călugărul.
Eăleşti (lângă Târgovişte): Radu cel Mare.
RăleştiQ- Gorj): Radu cel Frumos.
Băloiu (j. Argeş): Alexandru Mircea.
Bălteni(lângă Broşteni, j. Argeş): Mihnea cel Rău.
Bălteni (j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Bălteni (probabil j. Olt): Basarab Laiotă.
Bălţile Doamnei (probabil balta Greaca, j. Ilfov): Neagoe Basarab, Radu de la Afumaţi.
Bănciuleşti (lângă Ciorogârla, or. Bucureşti): Mihnea Turcitul, Mihai Viteazul.
Băneştii de la Ruia (j. Vlaşca): Neagoe Basarab.
Bărăsti (Bărăştii de Cepturi, j. Vâlcea): Basarab Laiotă.
Bărbăteşti (probabil j. Vâlcea): Vlad înecatul.
Bătieşti (j. Prahova): Mihai Viteazul.
Bâcleş (j. Mehedinţi): Neagoe Basarab.
Barca (j- Dolj): Mihai Viteazul.
Bârseşti (j- Vâlcea): Radu cel Mare.
Bâzdâna (j. Dolj): Alexandru Mircea.
BeceniQ. Buzău): Vlad Vintilă.
Berceni (lângă Sărindaru, j. Ilfov): Radu cel Mare.
Berindeşti (lângă or. Buzău): Mihnea Turcitul.
Berivoieşti (probabil lângă Padeş, j. Mehedinţi): Radu cel Frumos.
Betejani (lângă Gârcov, j. Romanaţi): Alexandru Mircea.
Bibarsca (lângă Pasărea, j. Ilfov): Alexandru Mircea.
Bilcereştii sublstriţa (lângă Măgura Buzăului, j. Buzău): Neagoe Basarab.
Bircieşti (lângă Chinteşti, j. Romanaţi): Radu cel Mare.
Bistra (lângă Sălcioara, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Bistreţ (j. Dolj), sat şi baltă: Radu I, Radu Paisie.
Bistriţa (j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Bobeşti (or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Bobotii (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
Bogăteşti(j. Muscel): Nicolae Alexandru.
Bogdăneşti (j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Bohani (Urzica-Mare, j. Dolj): Alexandru Mircea.
Boldorogeştii-de-Sus (lângă Tămădău, j. Ilfov): Mihai **Viteazul.**
Bolească (lângă Pasărea, j. Ilfov) Mihnea Turcitul.
Bonteni (Boanta, j. Romanaţi): Mihnea Turcitul.
Bonteşti (Fundul Danciului, j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Boteni (j. Dâmboviţa): Alexandru Mircea.
Bora (Padina, j. Buzău): Mihnea Turcitul.
Bora (probabil j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Borăşti (Boroşteni, j. Gorj): Mihai Viteazul.
Brana (?): R$_{adu\ cel}$ Frumos.

Brădăşeşti (Brătăşeşti, j. Argeş): Neagoe Basarab.
Brădăţeni (inc. Călimăneşti, j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Brăgeşti (lângă Vintilă Vodă, j. Buzău): Vlad Vintilă.
Brăneşti (probabil lângă Olăneşti, j. Vâlcea): Vlad înecatul.
Brătăşani (lângă Şopârliţa, j. Romanaţi): Vlad înecatul.
Brâfeşt/(Brăteasca,j. Argeş): Mihneacel Rău.
Brătianii-de-Sus (j. Argeş): Vlad Vintilă.
Brătieşti (Brăteşti, j. Prahova): Mihai Viteazul.
Brânceni (lângă Jegălia, j. Ialomiţa): Vladislav II.
Brâncoveni (j. Romanaţi): Neagoe Basarab.
Breazu, munte: Radu de la Afumaţi.
Brezoi (j. Vâlcea): Ştefan Surdul.
Brebu (j. Prahova): Radu Paisie.
Breşniţa (j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Bucegi, munte: Vlad Călugărul.
BucinişulQ. Romanaţi): Mihnea Turcitul.
Buciumeni (?): Mihai Viteazul.
Bucovei (lângă Colceag, j. Prahova): Radu cel Frumos.
Bucoviciorul (j. Mehedinţi): Radu Paisie.
BucovulQ. Prahova): Alexandru Mircea.
Bucşa (j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
BucşaniQ. Vlaşca): Vladislav II.
Bucureşti (lângă Mareea, j. Vâlcea): Mircea **cel Bătrân.**
Budeni (Budieni, j. Gorj): Radu cel Frumos.
BudeniQ. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Bugheni (j. Buzău): Mihai Viteazul.
Bugheni (probabil Bughea, j. Muscel): Neagoe Basarab.
Bujowni sau *Cătălui* (Căscioarele, j. Ilfov): Mircea cel Bătrân.
Bujoreni (j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân, Radu cel Mare.
Bujoreşti (Gura Bujorescu, j. Gorj): Radu cel Frumos.
Bumbueşti (j. Vâlcea): Radu cel Frumos, Vlad Vintilă.
Buneşti (lângă Urlueşti, j. Argeş): Mircea Ciobanul.
Burciuleşti, Burciuleasca (lângă Balta Albă, j. R. Sărat): **Mihai Viteazul.**
Cacaleţi (Castra Nova, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Cameniţa (Săltava, j. Ialomiţa), baltă: Radu cel Frumos.
Caraula (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Carcadulea (lângă Mărgineanu, j. Buzău): Radu Paisie, **Mihai Viteazul.**
Căcaţi (lângă Popeştii Manuc, j. Ilfov): Mihnea Turcitul.
Căcaţi(lângă RăduleştiJ. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Căcănău (lângă Vânători, j. Teleorman): Neagoe Basarab.
Căciulăteşti (j. Dolj): Mihai Viteazul.
CăldăieştiQ. Buzău): Mihai Viteazul.
Călineşti (lângă Chiroiu, j. Ilfov): Radu cel Mare.

Câineşti (j- Argeş): Vlad Călugărul.
Călugăreai (lângă Mislea, j. Prahova): Radu Paisie.
Călugăreai (lângă Cireaşov, j. Olt): Neagoe Basarab.
Călugăreai, Călugăreşti (lângă Cupele, j. Vlaşca): Mircea cel Bătrân, Radu cel Frumos.
Călugăreai (Valea Voievozilor, j. Dâmboviţa): Radu cel Mare.
Călugăreaii de la Teleormaa (?): Mircea cel Bătrân.
Cămiaeşti (probabil Căminească, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Căpăţâaeai (j. Argeş): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Căpoteasa (lângă Balta Albă, j. R. Sărat): Mircea cel Bătrân.
Cărarea (lângă Cerneţi, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Cărăreai (lângă Hagieni, j. Ialomiţa): Mircea cel Bătrân.
Căscioarele (lângă Brăiliţa, j. Ialomiţa): Radu Paisie.
Cătălui (lângă Căscioarele, j. Ilfov): Mircea cel Bătrân.
Cătuaul Tatului (CătunuJ. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Căzăaeşti (c. Milcoiu, j. Vâlcea): Mihnea cel Rău.
Câiaeşti(lângă Ulieşti, j. Dâmboviţa): Mihai Viteazul.
Câmpeaii de la Gârla Neagră (?): Mihai Viteazul.
Câmpu Mare (?): Radu cel Frumos.
Câmpuluageai (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Câmpuluageaau (j. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
Cârciumari (Vadul Părului, j. Prahova): Alexandru Mircea.
Cârligaşi (lângă Uleşti, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul. '
Cârligaţi (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Câraa (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Cârstiani (Cârstieni, j. Muscel): Vlad Călugărul.
Cârstieaeşti (lângă or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Ckrtişoara (j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Cârtojani (Cârtojanca, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Ceaurul (j. Gorj): Mircea cel Bătrân.
Cecaaul (lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Radu cel Mare. t
Celei (j. Romanaţi): Vlad Călugărul, Neagoe Basarab.
Cepturi (probabil Bărăştii de Cepturi, j. Olt): Basarab cel Tânăr.
Cernăteşti (j. Dolj): Radu cel Frumos.
Ceraăteşti (Valea Călugărească, j. Prahova): Vlad Călugărul.
Cetăţeni (j. Muscel): Vlad înecatul.
Qjeianj (lângă Căpăţâneni.j. Argeş): Radu Paisie, Mircea Ciobanul. . "
Chiseletul (j. Ilfov): Mihnea Turcitul • . . .
Ciarăngul (j. Mehedinţi): Neagoe Basarab. ,; .«.
CilieniQ. Romanaţi): Mihai Viteazul. - . ' •
Cioara (j. Teleorman): Mircea cel Bătrân, Mihnea Turcitul. *•
Ciocăneşti (j. Ialomiţa): Mihai Viteazul. >
Ciocoveniff. Ilfov): Alexandru Mircea. >■«.<
Golăneşti Q. Teleorman): Mihai Viteazul. > . M

CioroiaşiQ. Dolj): Mihai Viteazul.
Cioroiu (lângă Galiciuica, j. Dolj): Vlad înecatul, **Radu** Paisie, Mircea Ciobanu.
Cireşe! (lângă Ploştina, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Cireaşovul (j. Olt): Mircea cel Bătrân.
Cislău (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Ciulniţa (j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Ciutura (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Clajna (j. Buzău), munte: Radu de la Afumaţi.
Clanţa (Herăstrău, în or. Bucureşti): Mihnea **Turcitul.**
CleanovulQ. Mehedinţi): Radu Paisie.
Clociţi (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Clocociov (j. Olt): Mircea cel Bătrân.
Clocotici (j. Argeş): Radu cel Frumos, Vlad Vintilă.
Cobianii de Jos (Cobia, j. Dâmboviţa): Radu Paisie.
Cocorăşti (Cocorăştii Mislii, j. Prahova): Mihai Viteazul.
Cojeşti (Cojească, j. Prahova): Radu Paisie.
Coluneşti, Coloneşti (j. Olt): Mihai Viteazul.
Comanca (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Comanca (lângă Dorobanţu, j. Olt): Mircea cel Bătrân.
Comani, Vadul Cumanilor (Golenţi, j. Dolj): Radu I, Radu de la Afumaţi, **Pătraşcu** cel Bun, Alexandru Mircea.
Copăceni (Ocnele Mari, j. Vâlcea): Vlad Dracul, Radu cel Mare.
CopăcelQ. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Copăceni (j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Corbeni, Corbeneşti (Ioneştii Govorei, j. Vâlcea): Vlad Călugărul.
Corbii de Piatră (Corbi, j. Muscel): Neagoe Basarab. .- .
Corcovatul (Mănăstirea, j. Ilfov), baltă: Alexandru Mircea. ≍
CorlateleQ. Dolj): Vlad Vintilă. •«„ vi
Comate/(Mănăstirea, j. Ilfov), baltă: Alexandru Mircea. r
Comeni, Comul lui Jigov (Chioara, j. Ialomiţa): Mircea cel Bătrân.
Cornu (j. Prahova): Radu Paisie.
Corzi (j. Mehedinţi): Vlad Călugărul. , :
Cosainul (probabil Ţintea, j. Prahova): Mihnea Turcitul.
Costeşti (j. Vâlcea): Mihai Viteazul.
Costieni (Spanţov, j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Costieni (lângă Bora, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Coşcovata (j. Ialomiţa), baltă: Radu Paisie. *,• ,J
Coteniţa (lângă CoteanaJ. Olt): Mihnea Turcitul. • > ,
Cotlova, Cotloavele (Catane, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
Cotrăceni, Cotroceni (or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Covârluiaşul (j. Ialomiţa), baltă: Radu de la Afumaţi.
Craiova (or. Craiova): Neagoe Basarab, Vlad înecatul, Radu Paisie, **Mihnea Turcitul.** :
Crăceştii luiDanciu (lângă CilieniJ. Romanaţi): Mihai Viteazul. ',•»>

Crăişani(lângă Lazu, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Crăpeşti (Vadul Soreştilor, j. R. Sărat): Dan II, Vlad Vintilă.
Crângeri (j. Vlaşca): Vlad Călugărul.
Creteşti: (probabil j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
rretul (lângă BădeniJ. Buzău): Mihai Viteazul.
CreveniculQ. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Critineşti (probabil Crătuneşti, j. Ilfov): Neagoe **Basarab, Radu de la Afumaţi, Mihnea** Turcitul.
Crovna (j. Dolj): Radu de la Afumaţi.
Crucea, Silişlea Crucii (j. Dolj): Neagoe Basarab, Mircea Ciobanul.
CrusovulLatei (Cruşovul, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
CruşovulMare (Cruşovul, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Cuciulata (j- Târnava Mare): Vladislav I.
Cucuteni (lângă Balta Plopului, j. Buzău): Vlad Vintilă.
Cuneşti (or. Călăraşi): Neagoe Basarab, Mihai Viteazul.
Curila (lângă Cernaţi, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Curmătura (lângă Clăteşti, j. Ilfov): Mircea Ciobanul, Alexandru **Mircea.**
Curta (probabil lângă Gălăteni, j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Curtişoara (j. Olt): Basarab cel Tânăr, Radu cel Mare.
Cuştniţa (j- Romanaţi), baltă: Vlad cel Tânăr.
Dăbăceşti (probabil Runcu, j. Gorj): Dan I.
Dăduleşti (lângă Târşor, j. Prahova): Mihai Viteazul.
Dăneşti, Dăneasa (j. Olt): Mircea cel Bătrân.
Dâlga (j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Dărvari (j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
Deagu (j. Argeş): Radu de la Afumaţi.
Depusa (lângă Belitori, j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Despicaţi (?): Mihai Viteazul.
Detcoi (TeţcoiJ. Dâmboviţa): Mihai Viteazul.
DeveselQ. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Dichiseşti (Dichiseni, j. Ialomiţa): Neagoe Basarab, **Mihnea Turcitul.** ′
Dobca (j. Făgăraş), Vladislav I.
Dobra (j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
Dobridorul lui Manea (Dobridor, j. Dolj): Mihnea Turcitul.
Dobridorul lui Epure (Dobridor, j. Dolj): Mihnea Turcitul.
Dobroslovenid. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Dobrotin (probabil Dobrotineşti, j. Olt): Basarab cel Tânăr.
bobroţi (c. Albeşti, j. Argeş): Neagoe Basarab.
Dobruşa (j. Vâlcea): Mircea Ciobanul. a
p c. Roşia, j. Gorj): Radu cel Mare.
neşti (j. Muscel): Neagoe Basarab, Mihnea Turcitul. ′»′
Dragomireşti (OT .Bucureşti): Radu cel Mare. • : ? . . < •
•
*Dral*ea (lângă VărăştiJ. Ialomiţa): Mihai Viteazul. "'•'• '•'"»* -

Drăgăneşti (Gura Ocniţei, j. Dâmboviţa): Vlad Călugărul, Alexandru Mircea.
Drăgăşani (j. Vâlcea): Mircea Ciobanul.
Drăghiceni (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Drăghineşti(j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Drăgoicea (lângă Bâcleş, j. Mehedinţi): Neagoe Basarab.
DrăgoteştiQ. Buzău): Mihai Viteazul.
Drincea (j. Mehedinţi): Radu de la Afumaţi.
Dridih (Dridu, j. Ilfov): Vlad Ţepeş,Radu cel Mare.
Drugăneşti (c. Icoana, j. Ilfov): Radu cel Mare.
Dulceni (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Dumbrava Năsipului(Catane, j. Dolj): Radu Paisie.
Duşeşti (lângă Ceaurul, j. Gorj): Mircea cel Bătrân.
DuşeştiQ. Argeş): Vlad Călugărul.
Elhoviţa (Iloviţa, j. Mehedinţi): Vladislav I.
Epoteşti(Ipoteşti, j. Olt): Mihai Viteazul.
Fata (probabil Valea Fetii, j. Olt): Neagoe Basarab.
Fălcoi (j. Romanaţi): Vlad Vintilă, Radu Paisie.
FărcaşulQ. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Fântâna Fagului (probabil j. Olt): Basarab cel Tânăr.
Fântânelele (j. Teleorman): Neagoe Basarab, Vlad **înecatul, Mircea Ciobanul.**
Fâr....(?): Vlad Călugărul.
Fileni (lângă Reviga, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Flămânzeşti (or. Curtea de Argeş): Neagoe Basarab.
Floceşti (Lipia, j. Buzău): Pătraşcu cel Bun.
Floceştii de pe Sabat (Dumitrana, or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Floreni (lângă Broşteni, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
FoleştiQ. Vâlcea): Neagoe Basarab.
Fratoştiţa (j. Dolj): Vlad înecatul.
Frăsinetul de Jos (Frăsinet, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Frăsinetui de Sus (FrăsinetJ. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Frăsinet (j. Ilfov): Mihai Vitezul.
Fringhiseşti (lângă Independenţa,). Prahova): Mihai Viteazul.
Fundeni (probabil în or. Bucureşti): Radu cel Mare.
Fureşti (Izvorul Dulce, j. Buzău): Vlad Vintilă.
Fureşti (j. Buzău) munte: Vlad Vintilă.
Futeşti (Feteşti, j. Ialomiţa): Radu Paisie.
Găgeni (j. Buzău): Mihai Viteazul.
Găojani (?): Vlad Călugărul.
Găoganii Oancei (lângă Plăsoi, j. Ialomiţa): **Mihai Viteazul.**
Gărbaciu: Mihai Viteazul.
Găureni (lângă Barca, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Găuriciu (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Găvăneştii de Sus şi de Jos Q. Buzău): Mihai Viteazul. , ;. »

(Jârla Lungă (Pietroiu, j. Ialomiţa) baltă: Vlad înecatul, Pătraşcu cel Bun. *i*
(lângă Sadova, j. Dolj): Mihai Viteazul.
(j- Argeş): Neagoe Basarab, Alexandru Mircea.
(jfr itioara, j. Prahova): Radu Paisie.
GiorocQ. Dolj): Mihai Viteazul. *Giorocul Verde* (Gioroc, j. Dolj): Petru cel Tânăr. *Giurgiu, Giurgiova* (lângă Cârligaţi, j. Teleorman): Mircea cel Bătrân. *Glaveş* (lângă Bădeni, j. Buzău): Mihai Viteazul. *Glina* (or. Bucureşti): Mihai Viteazul. *Glodu* (Govora, j. Vâlcea): VladŢepeş, Radu cel Mare. *Glosivul* (lângă Clăteşti, j. Ilfov): Mircea Ciobanul, Alexandru Mircea. *Giupavi, Glubavi* (lângă Mirau, j. Vlaşca): Mihai Viteazul. *Godineşti* (j- Mehedinţi): Mircea cel Bătrân, Radu cel Frumos. *Goicea MicăQ.* Buzău), munte: Vlad Vintilă. *Goiceluli].* Buzău): Vlad Vintilă. *Goleşti* (j. Argeş): Alexandru Aldea, Basarab cel Tânăr. *Goleşti* (j. Argeş): Vlad Călugărul, Radu Paisie, Mihnea **Turcitul.** *Gorganele* (lângă Buftea, j. Ilfov): Mihnea Turcitul. *GostavăţQ.* Romanaţi): Mihai Viteazul.
Grădanovăţ, Grădanu (lângă Cerneţi.j. Mehedinţi): Mircea cel **Bătrân.** *Grădeşti* (Grădiştea, j. Ilfov): Mihai Viteazul. *Grădiştea* (j- Muscel): Neagoe Basarab, Alexandru Mircea. *Grămătici* (lângă Dobrosloveni, j. Romanaţi): Mihai Viteazul. *Greaca* (j. Ilfov): Neagoe Basarab, Radu de la Afumaţi, Radu **Paisie, Mihnea Turcitul.** *Grecii de peste OltQ.* Romanaţi): Neagoe Basarab. *Greci* (or. Bucureşti): Alexandru Mircea. *Greci* (probabil j. Ilfov): Radu cel Frumos.
Grecii Călugăreşti (probabil lângă Cireaşov, j. Olt): Mircea **cel Bătrân.**
Grindurile (Bistreţ, j. Dolj): Radu Paisie. *Grojdibod, GrăvojdibodQ.* Romanaţi): Mihai Viteazul. *GropşaniQ.* Romanaţi): Mihai Viteazul.
Groşani (Vânata, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân. *Groşani* (j. Muscel): Nicolae Alexandru.
Groşanii de pe Călmăţui (lângă Brădeanu, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Groşi (lângă Brăduleţ, j. Argeş): Vlad Vintilă.
Grozăveşti (or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Grozăveşti (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Gura *Bâldalului* (lângă! Mărăcinele, j. Dolj): Vlad înecatul.
Gura D%ii(j. Dolj): Vlad înecatul.
Gurbanu (lângă Stăneşti, j. Vlaşca): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Gurguiaţipe Mostişte (lângă Mănăstirea, j. Ilfov): Vlad Călugărul.
Habaviţele (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
^ ă . Ilfov): Mihai Viteazul.

Hinato (NedeiaJ. Dolj): Radu Paisie.
Hinţa (Govora, j. Vâlcea): Vlad Ţepeş, Vlad Călugărul.
Hileşti(?): Radu cel Frumos.
Hârsomunţi, Hârsomuinţi, Hârşova (lângă Balta Bistreţ, j. Dolj): Radu I.
HârtieştiQ. Muscel): Mircea cel Bătrân.
Hodivoia (j. Vlaşca): Mihnea Turcitul.
Hornurile (lângă Glavacioc, j. Vlaşca): Minai Viteazul.
Horezu (Horezu Poenari, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Hrastu (Rastu, j. Dolj): Radu Paisie, Mihai Viteazul.
Ianca (j. Romanaţi): Mircea Ciobanul.
Iaroslăveşti (Dosul, j. Vâlcea): Radu cel Mare.
Iaşi (Valea laşului, j. Argeş): NeagoeBasarab.
Iaşi (lângă Strâmba, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Iazupcea (probabil lângă Vârvor, j. Dolj): Radu Paisie.
Idomireşti (probabil lângă Albeşti, j. Muscel): Neagoe Basarab.
Ioneşti (Ioneştii Govorii, j. Vâlcea): Vlad Călugărul.
Izbiceni (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Izlaz (j. Teleorman): Vlad înecatul, Radu Paisie, Mircea Ciobanul, Mihnea **Turcitul**.I Viteazul.
Izvârca, Zăvârstea (lângă Crămăşeşti, j. Teleorman): Vlad Călugărul.
IzvoraniQ. Argeş): Vlad Călugărul, Alexandru Mircea, Mihnea Turcitul,**Mihai Viteazul.**
întorsura (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Jarcovăţ, Jarcoviţa (lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Mircea Ciobanul.
Jegălia (j. Ialomiţa): Vladislav II.
Jibîea (j. Argeş): Mircea cel Bătrân.
Jidovştiţa (JidoştiţaJ. Mehedinţi): Vladislav I.
Jugăstreni (lângă Roşieni, j. Romanaţi): Mihnea Turcitul, Mihai Viteazul.
Laiovu (Saelele, j. Teleorman): Mircea cel Bătrân.
Lazu (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Lesota (j. Muscel), munte: Nicolae Alexandru.
Leurda (j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Licura, sat (?) (lângă Ocnele Mari, j. Vâlcea) Mircea cel Bătrân.
Licati (lângă Berislăveşti, j. Argeş): Radu Paisie.
Lihăceni (Liliceni, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Liteşti (Ulitеasca, j. Argeş): Vlad Călugărul.
Loc pe Prahova (?): Mircea cel Bâtrân.
Lucia (?): Alexandru Mircea.
Ludeasa (j. Vâlcea), munte: Radu cel Mare.
Lumineni (Hagieni, j. Ialomiţa): Mircea cel Bătrân.
Lunciani (Lunca, j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Lupeşti (or. Bucureşti): Alexandru Mircea.
Lupeşti (probabil lângă Berislăveşti, j. Vâkea),munte: **Radu Paisie.**
Lupia (Lipia BoşdeniJ. Ilfov): Radu **cel** Frumos.

Maia O- Jlf[ov]: Mihai Viteazul.
Mamina (Potel, j. Romanaţi), baltă: Mircea cel Bătrân, Neagoe Basarab.
yiarxnurite (Nedeia, j. Dolj): Neagoe Basarab.
Maiotinul (lângă Chiselet, j. Ilfov): Mihnea Turcitul.
Matca Verzii (Verdea, j. Vâlcea): Radu de la Afumaţi.
Mazărea (?): Mihai Viteazul.
Măceşul de Jos Q. Dolj): Neagoe Basarab.
Măceşul Mic (j- R- Sărat), munte: Vlad Vintilă.
Măgura Buzăului (j. Buzău): Neagoe Basarab.
Măgurele (or. Bucureşti): Mihai Viteazul.
Mălăeşti(lângă Brădeanu, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Măneştii de pe Colentina (Buftea, j. Ilfov): Mihnea cel **Rău, Alexandru Mircea, Mihai** Viteazul.
Mărăcineni(j. Muscel): Vlad Călugărul, Radu Paisie.
Mărăcini (probabil lângă Greci, j. Olt): Mircea cel Bătrân.
MerişaniQ. Argeş): Mihai Viteazul.
Miceşti (j. Muscel): Radu cel Frumos, Basarab cel Tânăr, Vlad **Călugărul**.
MicleuşăvăţQ. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Micşeneşti (j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Mihăeşti (j. Vâlcea): Mircea Ciobanul.
Mirceşti (lângă Simileasca, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Moceşti(lângă Lipia, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Modruzeşti (Vadul Soreştilor, j. R. Sărat): Dan I.
Mojdreanul (Mănăstirea, j. Ilfov), baltă: Alexandru Mircea.
Momoteşti (j. Vâlcea): Radu de la Afumaţi, Mircea Ciobanul.
Moarile (MoreniJ. Prahova): Alexandru Mircea.
Mori din sus de Argeş: Neagoe Basarab.
Motnău (j. R. Sărat): Mihnea Turcitul.
Muntele Muşii (j. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
MuntiorulQ. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
Muşeteşti (?): Radu cel Frumos.
Nănăşeşti, Nănişeşti (lângă Galicia, j. Argeş): Vlad Călugărul.
Neacşu, Drumenicl (probabil lângă Topana, j. Olt): Neagoe **Basarab, Petru cel Tânăr.**
Neculele, Poiana Neculelor (j. R. Sărat): Vlad Vintilă.
Neculeşti (lângă Călugăriţa, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Nedeia Mare (j. Dolj): Radu Paisie.
Nenciuleşti(]. Teleorman): Mihai Viteazul.
Nenciuleşti(lângă Mănăstirea, j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Nevoia (Râjleţul Govorii, j. Olt): Radu cel Mare.
N'cuia (probabil j. Dolj): Radu de la Afumaţi, Mircea Ciobanul, **Pătraşcu cel Bun,** Alexandru Mircea.
Novoselti (probabil lângă Şuşiţa, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân. ; *u-*
Obârşia (Obârşia de Câmp, j. Mehedinţi): Radu de la Afumaţi. ,,.,. „ ^

(Jbedin (Corzu, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân, Mircea Ciobanul.
Obidiţi (lângă Cotorca, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Obileştipe Colentina (or. Bucureşti): Petru cel Tânăr, Mihnea Turcitul.
Obislăveşti (?): Mihnea cel Rău.
Ocina lui Bucur (?): Mircea cel Bătrân.
Ocna Mică (Ocniţa, j. Dâmboviţa): Radu cel Mare.
Odobeşti (?): Vlad Vintilă.
Ohaba (lângă Hobiţa, j. Gorj): Mircea cel Bâtrân.
Olteni(j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Orlea (j. Romanaţi): Mircea cel Bătrân.
OrleştiQ. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Osleni (lângă Liiceni, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Padeşulde Sus (Padeş, j. Mehedinţi): Radu cel Frumos.
Padina Pietrii (Padina, j. Mehedinţi): Neagoe Basarab.
Parapani (ArsacheJ. Vlaşca): Mihnea Turcitul.
Pănătău (j. Buzău): Neagoe Basarab.
Păstaia (lângă Pleniţa, j. Dolj): Mircea Ciobanul. >'
Pătârlagele (j. Buzău): Radu Paisie.
PăuleştiQ. Prahova): Radu Paisie.
Păuneşti (?): Vlad Călugărul.
Pârscov(j. Buzău): Neagoe Basarab.
Pârscoveni (lângă Balta Plopului, j. Buzău): Vlad Vintilă, **Radu** Paisie.
Periaţi (probabil Grădiştea, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
Perişorul (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Pescăriile de la Porţile de Fier: Vladislav I.
Petroviţa (probabil lângă Bresniţa, j. Mehedinţi): Vladislav I '
Piatra (lângă Corzu, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Piatra lui Duma (j. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
Piciorul Caprei (j. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
PiciorulMiclăuşiiQ. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
Pietrari (j. Dâmboviţa): Radu Paisie.
Pietrele Albe (j. Muscel), munte: Nicolae Alexandru.
Piscani (lângă Plopeni, j. Prahova): Radu Paisie.
Piscanii de la Cumătră (lângă Plopeni, j. Prahova): Mihai Viteazul.
Piscul Călin, Călina (Piscul, j. Mehedinţi): Radu de la Afumaţi.
Piscul Dârvari (probabil lângă Dârvari, j. Mehedinţi): Neagoe Basarab, **Alexandru Mircea.**
Piscul Năsipului (Catanele, j. Dolj): Radu Paisie.
Pisculeşti (j. Prahova): Radu Paisie, Alexandru Mircea. J'
Piscupeşti (probabilj. Mehedinţi): Radu cel Frumos.
Piteşti (or. Piteşti): Radu de la Afumaţi.
PlaiulPeceneagăi (j. Buzău), munte: Radu de la Afumaţi.
PlătăreştiQ. Ilfov): Radu de la Afumaţi, Mihai Viteazul.
Plăviceni(j. Romanaţi): **Mihai** Viteazul.

pjăvicenj (?): Radu cel Mare.
pjeaşovul de Jos (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
pleaşovul de Sus (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
plena (lângă Seaca de Pădure, j. Dolj): Mihai Viteazul.
pleniţa (j- Dolj): Vlad Călugărul, Mircea Ciobanul.
Plesoi (lângă Bârseşti, j. Vâlcea): Radu cel Mare.
pleşoi (?): Mircea Ciobanul.
Ploieşti (or. Ploieşti): Mihai Viteazul.
Plopeni (j. Prahova): Mihai Viteazul.
PlopşorQ. Dolj): Radu de la Afumaţi.
Plopul (Râjleţul GovoriiJ. Olt): Neagoe Basarab.
Plostina (j- Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Pocruia (j. Gorj): Mircea cel Bătrân, Radu cel Frumos.
Podeni (lângă Arjoci, j. Mehedinţi): Dan II.
Poenari (c. Corbeni, j. Argeş): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Poiana Mare (j. Dolj): Radu de la Afumaţi.
Poiana (probabil Poienari, j. Prahova): Mihai Viteazul.
Poiana (j. Gorj): Neagoe Basarab, Radu de la Afumaţi.
Pojorăşti (lângă Ţăndărei, j. Ialomiţa): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Pojorâţi (probabil lângă Găvăneşti, j. Buzău): Mihai Viteazul.
PolovraciQ. Gorj): Mircea cel Bătrân.
Ponorălu (lângă Balta, j. Gorj): Mihai Viteazul.
Popeşti (Popeştii ManucJ. Ilfov): Mihnea Turcitul, Mihai Viteazul.
Popşa (j. Dâmboviţa): Radu cel Mare.
Poroiniţa (Poroina Mică, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
Porumbacul (j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Porumbreni (lângă Dâlga, j. Dâmboviţa): Mihai Viteazul. .
Potoc (lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Vladislav I.
PotelQ. Romanaţi): Vlad cel Tânăr.
Preajva pe Dăsnăţui (probabil lângă Bucoviciori, j. Dolj): Radu Paisie.
PredeştiQ. Dolj): Mihai Viteazul.
PreuţeşdQ. Vâlcea): Radu cel Mare.
Prigoriţi(lângă Dulceni, j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Prilepeţul (Breşniţa, j. Caras): Mircea cel Bătrân.
Piiseaca (lângă or. Craiova): Mihai Viteazul.
Prislop (lângă Cârligaţi, j. Teleorman): Mircea cel Bătrân.
Prislop (probabil j. Argeş), munte: Vlad Călugărul.
Prundul (j. Ilfov): Mihnea Turcitul.
Pnmdureşti (lângă Tăbăraşii, j. Buzău): Mihai Viteazul.
*Pl*or. Buzău): Petru Cercel.
eni(lângă Bucu, j. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
i (j. Muscel): Mircea cel Bătrân, Radu Paisie.
ri(j. Dolj): Mihai Viteazul.

Racoviţa (j. Dâmboviţa): Radu cel Frumos.
Radoştiţa (lângă Greceşti,j. Dolj): Mihai Viteazul.
Rado van (j. Dolj): Mircea Ciobanul.
Răcluţa (j. Romanaţi): Radu de la Afumaţi.
RădeştiQ. Argeş): Mircea cel Bătrân.
Rădiţa (lângă Redea, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Răteasa (probabil Răteşti, j. Argeş): Alexandru Mircea.
RăzvadQ. Dâmboviţa): Alexandru Aldea.
Râuşorul (j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Redea (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Rogova (j. Mehedinţi): Radu Paisie.
Româneşti (probabil j. Dâmboviţa): Alexandru Mircea.
Roşia lui Ştirbet (Roşia, j. Gorj): Radu cel Frumos.
Roşia luiSlăvei (Roşia, j. Gorj): Radu cel Frumos.
Roşiani (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Rotăreşti (lângă CireaşovJ. Olt): Mircea cel Bătrân.
RucărQ. Muscel): Radu cel Mare.
Rumânii (probabil Româna, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Rusăneşti (Rusăneştii de Jos, j. Romanaţi): Radu cel Mare, **Mihai Viteazul.**
Ruşi (inel. or. Târgovişte): Radu cel Frumos, Vlad Călugărul.
SadovaQ. Dolj): Neagoe Basarab.
Sadoviţa (lângă SadovaJ. Dolj): Neagoe Basarab.
SagAevăf (lângă BistreţJ.Dolj): Dani.

Salcia (j. Mehedinţi): Radu de la Afumaţi.
Salcia Q. Dolj): Mihai Viteazul.
Saracovul (lângă Vlădaia,j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
Satul lui Stoian Halgaş pe Cricov (?): Mircea cel Bătrân.
Satul Mare (probabil Săteni, j. Dâmboviţa): Vlad Ţepeş.
Sălcioara, Sălcişoii, Stăncişori (lângă Bistreţ, j. Dolj): Radu I.
Sălcuţa (j. Dolj): Radu Paisie, Mihai Viteazul.
Săltava (j. Ialomiţa), baltă şi gârlă: Radu cel Frumos, Vlad Călugărul, **Radu de la** Afumaţi.
Săpatul (j. Ialomiţa), baltă: Mircea cel Bătrân.
Sărata (?): Radu cel Frumos.
Săsciori (j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Săseni (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Sătlani (?) (probabil j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Sârfo/(Săcuieni,j. Dâmboviţa): Petru Cercel.
Scărişoara (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Scroviştea (lângă HerascaJ. Ilfov): Mihai Viteazul.
Seaca (j. Dolj): Mihai Viteazul.
Seaca (Seaca de Pădure, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Seaca, Secani (j. Vâlcea): Mircea cel Bătrân.
Seaca (j. Teleorman): Mircea cel Bătrân.

gf, Ioan Bogoslov (lângă Nucu, j. Buzău): Mihnea Turcitul.
Stârceşti (or. Bucureşti): Alexandru Mircea.
Sfârda (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
Sjcrita (j- Prahova): Vlad Călugărul.
Sihleanul (Vărăşti, j. Ialomiţa), baltă: Vlad Călugărul.
Siliştea Seacă (Seaca de Câmp, j. Mehedinţi): Radu Paisie.
Silistioara Q. Romanaţi): Mircea Ciobanul, Mihai Viteazul.
Sinovul (lângă Barca, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Slatina (lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Vladislav I.
Slăveni (probabil j. Romanaţi): Basarab Laiotă, Mihai **Viteazul.**
Slăvileşti (Slivileşti, j. Mehedinţi): Radu cel Frumos.
Smadoviţa (j. Mehedinţi): Neagoe Basarab.
5jnârdăşfe/(or. Craiova): Mihai Viteazul.
Smedeşti (lângă Lipia, j. Buzău): Mihai Viteazul.
5omoru7(lângă FloranuJ. Dolj): Mihai Viteazul.
Spanfog (SpanţovJ. Ilfov): Mihai Viteazul.
Spinet (or. Piteşti): Mircea cel Bătrân.
SpinişorQ. Dolj): Vlad înecatul.
Staniliul de Sus (Călăreţi, j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Stăeşti (lângă Balta Albă, j. R. Sărat): Mihai Vitea2ul.
Stămbeşti (lângă Găvăneşti, j. Buzău): Mihai Viteazul.
Stănceşti (or. Piteşti): Mircea cel Bătrân.
Stâlpeni (lângă Piua Pietrii, j. Ialomiţa): Radu Paisie, **Mihai Viteazul.**
Stâlpeni (j. Muscel): Alexandru Mircea.
Stângăcea (j. Mehedinţi): Vlad înecatul.
Stejarul (lângă Perişor, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Stelnica (j. Ialomiţa): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Stoeneşti (j. Romanaţi): Basarab Laiotă.
Stoicăneşti (j. Olt): Radu de la Afumaţi.
Stoiceni (lângă Valea lui Albu, j. Argeş): Vlad Călugărul, Radu cel Mare, Alexandru Mircea.
Stolniceni (j. Vâlcea): Radu cel Mare.
Strâmba, Strâmbe7e(Catanele,j. Dolj): Radu Paisie.
StrâmbuQ. Ialomiţa), baltă: Radu de la Afumaţi.
Stroieşti (j. Ilfov): Radu cel Mare, Mihai Viteazul.
Strunga Hârtieştilor (j. Muscel), munte: Mircea cel **Bătrân.**
Studina de Jos (j. Romanaţi): Mihai Vitezul.
Studina Mare (Studina, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Studiniţa Q. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Studiniţa Hameiului (Studiniţa, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Sturzeni(?):Raduce-i Frumos.
. *Suha, Ducas* (?) (j. Teleorman), baltă şi sat: Mircea cel Bătrân, Neagoe **Basarab.**
(j. Dolj): Radu de la Afumaţi, Pătraşcu cel Bun, Alexandru Mircea.

Su/arf(Giubega, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Sulimanul (j. Ilfov): Mihai Viteazul.
Sumărineşti (j. Vlaşca): Vlad Călugărul.
Sura, Suraia (lângă Cioara, j. Teleorman): Mircea cel Bătrân.
Svinteşti (lângă Mărgheni, j. Romanaţi): Radu Paisie.
Şegarcea (j. Dolj): Radu Paisie, Mihai Viteazul.
Şerbăneşti (j. Olt): Mircea cel Bătrân.
Şercaia (j. Făgăraş): Vladislav I.
Şerpăteşti (lângă Daia, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Şinteşti, Şenteşti (j. Ialomiţa): Radu cel Frumos.
Şirco (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
5irin(?): Mihai Viteazul.
iŞoaşu/(lângă Ocnele Mari, j. Vâlcea): Vlad Vintilă, Mircea Ciobanul.
Şoldeşti (M-rea Snagov, j. Ilfov): Vlad Călugărul.
Şo/omonu/(lângă or. Târgovişte): Radu cel Mare.
Şopârliga, Şopârliga Ţiganului (j. Buzău): Mihai Viteazul.
Şovârcu (probabil lângă StăneştiJ. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Ştefăneşti (j. Argeş): Neagoe Basarab, Mihnea Turcitul.
Ştircoviţa (j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
Şuşiţa (j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân.
T...staţi: Vlad Călugărul.
Tătarii din Vajişte (lângă Grosu, j. Vlaşca): Neagoe Basarab.
Tătaru, Tătarei (probabil lângă Stroeşti, j. Ilfov): Radu cel Frumos, Mihai Viteazul.
Tătuleşti (lângă Valea Orlii, j. Prahova): Radu cel Frumos.
Tâmbureşti (lângă Pietroiu, j. Ialomiţa): Pătraşcu cel Bun, Alexandru Mircea, Mihnea Turcitul.
Tâmna (j. Mehedinţi): Radu I.
Târgovişte (lângă Bresniţa, j. Mehedinţi): Radu cel Mare.
Târgu Jiu (or. Târgu Jiu): Mircea Ciobanul.
Târnava (lângă Horezu Poienari, j. Dolj): Mihai Viteazul.
Târsa (Costeşti, j. Vâlcea): Neagoe B asarab.
Tigveanul (j. Ialomiţa), baltă: Radu de la Afumaţi.
Tiha (probabil Tiia, j. Teleorman): Radu Bădica, Radu Paisie, Mihai Viteazul.
Tihuieştii de la Plopi (lângă Daia, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Tismana (j. Gorj): Radu I, Neagoe Basarab.
TopanaQ. Olt): Neagoe Basarab, Petru cel Tânăr.
Topoloveni (j. Muscel): Radu cel Frumos, Vlad Călugărul.
Toporna(lângăGolenţiJ.Dolj): Radul.
Toporul, Toporeşti(j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Tra vite/e (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
Trăsura (?): Mihai Viteazul.
TresfeniCj(Trestenicul,j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Trufeşti (lângă Corzu, j. Mehedinţi): Mircea cel

Turbaţi (j. Ilfov): Mircea cel Bătrân.
Ţurcineşti, Turcinovăţ(lângă Ploştina, j. Mehedinţi): Dan II. *Ţurcineştii de la Ablaniţa* (probabil lângă Flămânda, j. Argeş): Basarab cel Tânăr. *Tutăneşti* (Tutana, j. Argeş): Mihnea cel Rău. *Ţarovăţul*(lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Vladislav I. *Ţigăncile* (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie. *Tigfcţui* (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie. *Ucea* (j- Făgăraş): Radu cel Frumos. *Uda* (Uda Clrocociov, j. Teleorman): Mircea cel Bătrân. *Uieşti* (Oeşti, j. Argeş): Mircea cel Bătrân. *Uibăreşti* (lângă Drăgăneşti, j. Olt): Mircea cel Bătrân, Radu cel Mare şi Radu de la Afumaţi.
Uliţa (or. R. Vâlcea): Mircea cel Bătrân, Radu cel Mare.
UlmuleţKj. Teleorman): Neagoe Basarab, Mircea Ciobanul.
Ungurei, Ugrii (lângă Corneşti, j. Gorj): Mircea cel Bătrân.
Unteni (lângă Padina, j. Buzău): Mihnea Turcitul. *Urcăneştii* (lângă Lipia, j. Buzău): Mihai Viteazul. *UrecheştiQ.* R. Sărat): Radu Paisie. *UrluieştiQ.* Vâlcea): Mircea Ciobanul.
Urşi (j. Argeş): Vlad Călugărul.
Vadeni (probabil Văeni, j. Mehedinţi): Radu cel Frumos.
Vaideei (j. Olt): Neagoe Basarab. *Valea Olmetului* (Ulmetu, j. Buzău): Neagoe Basarab. *Vardinţi* (Gvardiniţa, j. Mehedinţi): Radu Paisie. *Văcăreşti* (or. Bucureşti): Mihnea Turcitul.
Vădăstriţa (j. Romanaţi): Mircea cel Bătrân. *Văleni* (j. Argeş): Mihnea cel Rău. *VărăştiQ.* Ialomiţa): Vlad Călugărul.
Vărbila (j. Prahova), munte: Radu de la Afumaţi. *Văronicele* (lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): Mircea cel Bătrân. *Vălcana* (j. Dâmboviţa): Vlad Ţepeş. *Vâlcani* (lângă BotoroagaJ. Teleorman): Mihai Viteazul. *Vârbicioara* (j. Dolj): Mihai Viteazul. *Vârbiţa* (j. Dolj): Radu de la Afumaţi.
Vârgoviţa, Vârliţa (probabil lângă Breşniţa, j. Mehedinţi): **Vladislav I.**
Vârtop (j. Romanaţi): Mircea Ciobanul.
Varvor, *VârbovQ.* Dolj): Radu Paisie, Mihai Viteazul.
Ve/ea(j.Vlaşca): Basarab cel Tânăr, Vlad Călugărul.
Veneţia Q. Făgăraş): Vladislav I.
Urneşti (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Vetera (j. Buzău), munte: Vlad Vintilă.
v n u (lângă Radovan, j. Dolj): Mircea Ciobanul.
spari (lângă Voievoda, j. Teleorman): Mihai Viteazul.

Vieroşul (j. Muscel): Radu Paisie.
Vihorăşti (Viforâta, j. Dâmboviţa): Basarab cel Tânăr, Radu cel Mare.
ViişoaraQ. Teleorman): Neagoe Basarab,Radu Vlădica, Vlad înecatul,Radu Paisie.
Vişina (j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Vişina Seacă(1): Mihai Viteazul.
ViţicheştiQ. Muscel): Mircea cel Bătrân.
Vlădaia (j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
VlădeniQ. Ialomiţa): Mihai Viteazul.
VlădilaQ. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Vodiţa (lângă Bahna, j. Mehedinţi): Vladislav I.
Vodna (lângă Chioara, j. Ialomiţa): Mircea cel Bătrân.
Voila (j. Făgăraş): Radu cel Frumos.
Voinejeşti pe Ratina (?): Dan II.
Voinesti (j. Buzău): Vlad Vintilă.
Voinigeşti (Feţeni, j. Argeş): Radu Paisie, Mircea Ciobanul.
Voinigeşti (j. Gorj): Pătraşcu cel Bun.
Voivoda (j. Teleorman): Mihai Viteazul.
Vrabeţi (j. Mehedinţi): Mihai Viteazul.
Vrâeşt/(?):DanII.
Vrăneşti (j. Muscel): Pătraşcu cel Bun, Alexandru Mircea.
Zăvideni (lângă JugureniJ. Vâlcea): Basarab cel Tânăr.
Zăvoi (lângă Naipu, j. Vlaşca): Mihai Viteazul.
Zglăvociul (Nedeia, j. Dolj), baltă: Radu Paisie.
Zigoneni (j. Argeş): Neagoe Basarab.
Z/mnicea (or. Zimnicea): Mircea Ciobanul.
Zimnicelele Q. Teleorman): Vlad cel Tânăr.
Zmeeşti (j. Buzău): Mihai Viteazul.
Zvorsca Mare (Zvorsca, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.
Svorsca Mică (Zvorsca, j. Romanaţi): Mihai Viteazul.

b.— *Viclenii cărora li s-au confiscat bunuri şi beneficiarii daniilor din viclenii* *

Albul, boier înrudit probabil cu jupanii Roman şi Jitian, pierde *Băleşti* şi *Budeni,* confiscate de Radu cel Frumos, dăruite lui Hrănitul spătar, dregător din casa domnească.

Albul, fratele lui Goran spătar, primeşte parte în *Iaroslovești* de la Radu cel Mare, confiscată de la Vlad.

Albul cel mare, pretendent, probabil ascendentul lui Ivanco din Bujorani, pierde *Glodul* şi *Hinţa* (pe care le luase în silă de la mănăstirea Govora), confiscate de Vlad Ţepeş şi dăruite unor slugi domneşti.

*** înrudirile dintre boieri au fost stabilite pe baza *Indicelui de persoane* al colecţiei *D.I.R.,* şi cu ajutorul lui Dan Pleşa.**

Albul Golescu mare clucer, fiul lui Baldovin pârcălab, primeşte parte în *Vrăneştide* la Alexandru Mircea, confiscată de la jupaniţa Măria, fiica lui Pătraşcu cel Bun. Partea fusese a lui Neagoe Spânaci, de la care o confiscase cumnatul său Pătraşcu cel Bun. Albul o dăruieşte lui Borcea, nepotul lui Spânaci.

Anca, fiica lui Voico al Tatului, jupan în sfatul domnesc, revendică *Stoeneşti* şi *Slăveni,* pierdute de tatăl său.

Anca, soţia vlastelinului Milco stolnic, primeşte *Curtişoara, Bălteni, Dobrotin* şi *fântâna Fagului* de la Basarab cel Tânăr.

Anca, jupaniţa, revendică *Aninoasa,* pierdută pentru viclenie de bunicul său Hamza Turcul.

Anghelina, fiica lui Lorinţ, revendică *Bugheni* cotropit (?) de Neagoe Basarab.

Balaur mare logofăt primeşte parte în *Băieni* de la Radu de la Afumaţi, confiscate de la ruda sa Pruncea. Este cotropit de către Toma banul din Pietroşani, altă rudă a sa şi ginere al lui Harvat mare logofăt.

Baldovin din Goleşti, pârcălab, primeşte părţi în *Goleşti* şi *Mărăcineni* de la Vlad Călugărul, confiscate de la cumnatul său Cândea.

Banul (?), slugă domnească, primeşte părţi în *Pârscov* şi *Valea Ulmetului,* de la Neagoe Basarab.

Barbu mare comis, fiul lui Udrea din Boldeşti mare vornic, pierde parte în *Pârşcoveni,* confiscată de Radu Paisie.

Barbu al lui Detco din Izvorani, mare postelnic, fratele lui Şerban mare ban, pierde mori la *Geamăna,* confiscate de Neagoe Basarab; le recâştigă sub Vlad Vintilă.

Barbu I Craiovescu mare ban, fiul lui Neagoe ban Strehăianu, primeşte de la Vlad Călugărul *Bădeni,* confiscat de la Stae.

Barbu II Craiovescu mare ban, fiul lui Danciu Gogoaşe mare comis, cumnatul lui Moise vodă, pierde *Cetăţeni, Bărbăteşti* şi *Brăneşti* confiscate de Vlad înecatul, dăruite lui Vlaicu mare logofăt din Piscani.

Bilţu (boier), primeşte *Poiana* de la Neagoe Basarab; pierdută de fiul său ridicat cu pretendentul Dragomir Purcaru sub Radu de la Afumaţi, restituită lui Manea, fiul lui Mogoş spătar.

Bojin, pierde parte în *Sălcuţa,* confiscată de Radu Paisie, care mai târziu i-o restituie.

Bolea moldoveanul, primeşte parte în *Sălcuţa* de la Radu Paisie, iar apoi o pierde.

Borcea, moşul lui Stoica ban, pierde parte în *Rusăneşti,* confiscată de Radu cel Mare şi dăruită apoi de Barbu ban lui Barbu, unchiul Stoicăi.

Borcea cel bătrân mare şetrar, din Slătioare, descendentul lui Borcea vornic şi al lui Neagoe al lui Borcea, boier de sfat. Este tatăl lui Neagoe Spânaci, cumnatul lui Pătraşcu cel Bun şi soţul Calei din Goleşti. Primeşte părţi în *Vieroşi, Mărăcineni* şi *Goleşti* de la Radu Paisie, confiscate de la Vlaicu din Piscani mare logofăt.

Buşagă, probabil boier din Văleni, fiii lui pierd *Brătăşani*confiscat de Vlad înecatul, dăruit lui Fârtat clucer din Drăgăşani.

Calotă mare vornic, vlastelin, ginerele lui Vlad Călugărul, înrudit cu Voico al Tatului; tatăl său (nenumit) primeşte *Slăveni* şi *Stoeneşti* de la Basarab cel Tânăr.

Caplea din Cocorăşti, fiica lui Neagoe mare vornic, ucigaşul lui Radu de la Afumaţi, pierde împreună cu fiii săi executaţi pentru viclenie *Drăgăneşti* şi *Morile,* confiscate de Alexandru Mircea.

Cânda din Voivodeşti, mare medelnicer, fiul lui Vârjoghe mare clucer, pierde *Ulmuleţ* şi *Zimnicelele,* confiscate de Mircea Ciobanul.

Cândea paharnic, unchiul lui Ivaşco Golescu mare vornic, pierde părţi în *Goleşti* şi *Mărăcineni,* confiscate de Vlad Călugărul, dăruite cumnatului său Baldovin pârcălab.

Cârstea, fiul lui Pârlea, pierde parte în *Purcăreni,* confiscată de Radu Paisie şi dăruită lui Tatul vornic, de la care o cotropise Pârlea.

*Cârstian Şupitul,*pierde sate neindicate, confiscate de Radu de la Afumaţi şi dăruite lui Manea Pârşanul mare vornic.

Cârstocea, slugă domnească, primeşte *Lieşti* şi *Lupeşti* de la Radu Paisie, confiscate de la pretendentul Ivan Viezure.

Dan, jupan, fiul jupanului Patru, pierde *Lupia* confiscată de Radu cel Frumos, restituită de Radu cel Mare.

Dan puşcar, slugă domnească, primeşte parte la *Miceşti* de la Vlad Călugărul, confiscată de la Stance.

Danciu din Popeşti, mare postelnic, primeşte părţi în *Dobruşa* de la Mircea Ciobanul, confiscată de la cumnatul său Staico mare vornic.

Danciu din Olăneşti, unchiul lui Goran spătar, primeşte parte din *Iaroslăveşti,* confiscată de Radu cel Mare de la Vlad.

Danciu Mureşanu primeşte *Lieşti* şi *Lupeşti* de la Radu Paisie confiscate de la pretendentul Ivan Viezure.

Deag, partea lui din *Deagul,* dată de Radu de la Afumaţi lui Giura mare logofăt. A fost stăpânită de Staico mare logofăt din Ruşi.

Detco din Brâncoveni, mare armaş, primeşte de la Radu Paisie satul *Rogova,* confiscat de la fiii lui Tudor mare logofăt din Drăgoeşti, care îl cotropise mai înainte de la bunicul lui Detco.

Diicul din Izvorani, mare armaş, primeşte părţi în *Mihăeşti* şi *Şoaş* de la Mircea Ciobanul, pierdute de Voico vistierul din Fieni.

Diiculdin Izvorani,mare pârcălab,fratele lui Şerban banul,pierde mori la *Geamăna,* confiscate de Neagoe Basarab, restituite de Vlad Vintilă.

Dobrin, jupan, fiul jupanului Patru, pierde *Lupia* confiscată de Radu cel Frumos, restituită de Radu cel Mare.

Dobrotă, strănepotul lui Vlad mare vornic (pretendent tăiat de Vlad Călugărul), revendică *Bădeşti:* câştigă sub Alexandru Mircea, pierde sub Mircea Turcitul.

Dragul clucer, primeşte parte în *Pietrari* de la Radu Paisie confiscată de la Oprea vornic.

Dragomir din Cepturi, armaş, mare spătar, fratele lui Toma ban, primeşte de la Neagoe Basarab: parte în *Măgura Buzăului,* pierdută de Dumitru Desculţul şi părţi în *Pârscov* şi *Valea Ulmetului;* pierde *Cucuteni* şi *Pârscoveni* şi este tăiat de Vlad Vintilă.

Dragomir mare stolnic, primeşte de la Alexandru Mircea parte în *Tămbureşti,* despăgubire pentru că plătise pentru viclenia lui Mandea, fratele lui Ţintea mare armaş-

Dragomir mare vătaf, primeşte *Buneşti, Urlueşti* şi *Ueşti* de la Mircea Ciobanul, confiscate de la Stan pârcălabul.

Dragomir din Luciani, vlastelin, mare vornic, primeşte mori pe Colentina *(k Obileşti)* de la Petru cel Tânăr, pierdute de Toader postelnic, ginerele lui Stepan mare portar precum şi părţi în *Boteni, Geamăna, Grădişte, Stoiceni, Băiceşîi, Băbeni, Băloi şi Răteasa* de la Alexandru Mircea, confiscate de la Oprea Găină voievod.

Dragomir, slugă domnească, fratele lui Vrabeţ, primeşte părţi în *Padeşul de Sus, Roşia lui Ştirbeţ, Roşia lui Slavei, Piscupeşti, Bujoreşti, Berivoieşti, Vadeni* şi *Slăvileşti* de la Radu cel Frumos.

Dragomir, slugă domnească, primeşte parte în *Zăvideni* de la Basarab cel Tânăr.

Dragomir Vlădeanu, nepotul lui Cârstian logofăt, pierde parte în *Pleşoi,* confiscată de Mircea Ciobanul.

Dragul clucer, primeşte parte în *Pietrari,* confiscată de Radu Paisie de la Oprea vornic din Sălătruc.

Drăghici Gogoaşe, voievod, fiul lui Danciu Craiovescu şi al Hlusanei, fiica hi Gherghină pârcălab (cumnatul lui Vlad Călugărul), pierde *Băroateşti, Brăneşti, Fântânele* şi *Izlazul,* confiscate de Vlad înecatul, dăruite lui Şerban mare ban, Vlaicu mare logoftt din Piscani şi Fârtat vornicul din Drăgăşani.

Dumitru, fratele lui Duma, primeşte părţi în *Alunul, Baia* şi *Polovraci,* de la Mircea Ciobanul (partea vlastelinului Radu din Baia), pierdute de rudele lor.

Dumitru Ceacâru, boier pribeag pierde parte în *Stănimir,* confiscată de Mihai Viteazul, vândută lui Necula logofăt.

Dumitru Desculţa, pierde parte în *Măgura Buzăului* confiscată de Neagoe Basarab şi dăruită lui Dragomir armaş din Cepturi.

Enache postelnic (Iane din Bolească, mare paharnic), pierde *Tihuleşti,* confiscat de Mihai Viteazul, dăruit lui Ivan Norocea mare logofăt, ginerele lui Mircea Ciobanul.

Farcaş aga, primeşte *Somonii* de la Mihai Viteazul, confiscat de la Giurgiu pitar.

Fârtat din Drăgăşani, clucer, vornic, partea sa din *Izlaz* cotropită de Craioveşli, restituită de Vlad înecatul; primeşte *Brătăşani,* confiscat de Vlad înecatul de la fiii lui Buşagă.

Gene mare portar, primeşte *Vianu* de la Mircea Ciobanul, confiscat de la familia Velicăi din Şitoaia, soţia lui Radu Craiovescu.

Gherghe, slugă domnească, fratele lui Vrabeţ, primeşte părţi în *Padeşul de Sus, Roşia lui Stirbeţ, Roşia lui Slavei, Piscupeşti, Bujoreşti, Berivoeşti, Vadeni* şi *Slăvileşti* de la Radu cel Frumos.

Gherghina pârcălab, cumnatul lui Vlad Călugărul, cumpără de la acesta satul *Bădeşti,* pierdut de pretendentul Vlad mare vornic; primeşte parte în *Topoloveni* de la cumnatul său Voico al Tatului ca să-i salveze de la moarte fiul, ridicat împotriva lui Vkd Călugărul.

Giura din Stăneşti, fiul lui Harvat mare logofăt, tatăl lui Preda postelnic, boier din casa domnească, primeşte parte la *Deagu* de la Radu de la Afumaţi.

Giurgiu pitar, pierde *Somonii,* confiscat de Mihai Viteazul şi dăruit lui aga Farcaş.

Hamza Turcul, revendică satul *Aninoasa,* pierdut de bunicul său sub Vlad Călugărul şi primeşte despăgubiri de la Alexandru Mircea.

Hamza din Obislav, vlastelin, mare ban, fiul lui Hamza comis, nepot al Craioveştilor pierde părţi în *Uibăreşti* şi *Stoicăneşti,* confiscate de Radu de la Afumaţi şi dăruite luj Neagoe din Periş, mare vornic, soţul Caplei, nepoata lui Vlad Călugărul.

Hrănitul spătar, ginerele jupanului Cârstea, dregător din casa domnească, primeşte de la Radu cel Frumos *Băleşti* şi *Budeni,* pierdute de boierul Albul.

Ivan, pierde parte în *Sălcuţa,* confiscată de Radu Paisie, dăruită lui Bolea Moldoveanul.

Ivan, pierde parte în *Urecheşti,* confiscată de Radu Paisie, dăruită lui Mitiutelu paharnic.

Ivan Norocea mare vornic, descendent al lui Oancea mare vistier din Batiu, ginerele lui Mircea Ciobanul şi unchi al Şinei stolniceasa Buzeasca, primeşte de la Mihai Viteazul satul *Tihuleşti,* pierdut de Iane din Bolească mare paharnic.

Ivan Viezure, pretendent, pierde *Lieşti* şi *Lupeşti,* confiscate de Radu Paisie, dăruite boierilor Cârstocea şi Dan Mureşanu.

Ivanco din Bujorani, fiul Bănesei, probabil descendent al lui Albu cel mare, pierde părţi în *Bujoreni, Uliţa* şi *Copăcel,* confiscate de Radu cel Mare şi dăruite fraţilor săi Oprea pârcălab şi Radu vornic.

Lupu vătaf, soţul Velicăi, fiica lui Dragu Cherbeleţ spătarul , primeşte de la Alexandru Mircea satul *Nicuia,* pierdut de cumnatul său Mircea armaş.

Mandea, fratele lui Ţintea armaş, tatăl Doamnei Stanca a lui Mihai Viteazul, înrudit cu Şerban banul, pierde parte în *Tâmbureşti,* confiscată de Pătraşcu cel Bun.

Manea, fiul lui Mogoş spătar, bunic al soţiei lui Dobromir mare ban, cumnat al lui Giura logofăt, i se restituie *Poiana* de Radu de la Afumaţi, după viclenia fiilor lui Bilţu.

Manea vătaf din Spăteni, strănepotul pretendentului Vlad mare vornic, revendică satul *Bădeşti;* câştigă sub Alexandru Mircea, pierde sub Mihnea Turcitul.

Manea, slugă domnească, primeşte parte în *Pârscov* şi *Valea Ulmetului,* de la Neagoe Basarab.

Manea Persanul mare vornic, fiul lui Manea Negrul, soţul Vlădaiei, nepoata lui Dan Durduc mare vornic, fiica lui Dumitru Ghizdavăţ mare ban, primeşte de la Neagoe Basarab *Bilcireştii de sub Istriţa,* pierdut de Vlaicu nepotul lui Fintea şi parte în *Vaideei* pierdută de Radu, cum şi satele nenumite ale lui Cârstian Şupitul, dăruite de Radu de la Afumaţi.

Manea Grecul postelnic, primeşte de la Petru cel Tânăr satele *Cheiani, Căpăţâneni* şi *Poenari,* pierdute de Radu Golescu mare vistier.

Mareea din Şitoaia, postelnic, fiul lui Şerban mare ban, nepotul lui Radu Craiovescu, pierde *Radovanul* confiscat de Mircea Ciobanul.

Mătea, slugă domnească, primeşte părţi în *Pârscov* şi *Pănătău* de la Neagoe Basarab.

Mânea, slugă domnească, fratele lui Vrabeţ, primeşte de la Radu cel Frumos părţi în *Padeşul de Sus, Roşia lui Stirbeţ, Roşia lui Slavei, Piscupeşti, Bujoreşti, Berivoeşti, Vadeni* şi *Slăvineşti.*

Mânja, boier pribeag, pierde parte la *Duşeşti,* confiscată de Vlad Dracul, dăruită lui Vâlcan ş.a.

Mihnea din Bădeni, mare postelnic, fiul lui Frăcea, cumnatul lui Balaur mare logofăt, primeşte de la Radu de la Afumaţi parte în *Bădeni,* confiscată de la Pruncea; cotropit de Toma ban, ginerele lui Harvat mare logofăt.

Milco stolnic, vlastelin, primeşte de la Basarab cel Tânăr părţi în *Curtişoara, Bâlteni, Dobrotin* şi *Fântâna Fagului* (cu reîntârire de la Vlad Călugărul), iar de la Vlad Călugărul satul *Aninoasa,* pierdut de bunicul lui Hamza Turcul, care va fi despăgubit.

Mimoran, pierde parte în *Urecheşti,* confiscată de Radu Paisie şi dăruită lui Mitiutelu paharnic.

Mircea Cherbeleţ armaş, fiul lui Dragu spătar şi cumnatul lui Hamza banul din Creţeşti, pierde *Comani, Suharul* şi *Nicuia,* confiscate de Pătraşcu cel Bun, dăruite de Alexandru Mircea nepotului lui Mircea Cherbeleţ, Pârvu logofăt şi cumnatului său Lupu vătaf.

Miroslav din Râfov, mare logofăt, soţul Calei, nepoata lui Fârtat vornicul din Drăgăşani, primeşte satele acestuia *Drăgăşani, Momoteşti* şi *Cioroiu,* de la Alexandru Mircea.

Mitiutelu paharnic, primeşte de la Radu Paisie parte în *Urecheşti,* confiscată de Radu Paisie de la Mimolan.

Mitrea din Ho ţărani, mare vornic, descendent al lui Badea vel vornic şi Bădica voievod, soţul Neagăi din Cislău, mătuşa Doamnei Neaga a lui Mihnea Turcitul, pierde *Pulaţi,* confiscat de Petru Cercel, tăiat de Mihai Viteazul, care-i confiscă toată averea.

Moş , strănepotul lui Vlad mare vornic, pretendent tăiat de Vlad Călugărul, revendică satul *Bădeşti;* câştigă sub Alexandru Mircea, pierde sub Mihnea Turcitul.

Nan paharnic, primeşte de la Mircea Ciobanul satul *Crucea,* confiscat de la Buzeşti.

Nan Rogoz, tatăl lui Albul mare stolnic, pierde parte la *Cuneşti,* confiscată de Neagoe Basarab.

Neacşa, fiica lui Ivanco din Bujorani, fiul Bănesei, se judecă cu verii săi pentru părţi în *Bujorani, Uliţa* şi *Copăcel.*

Neagoe din Periş mare vornic, fiul lui Socol, descendent al boierilor făgărăşani din Voila şi al lui Stan Mândre, soţul Caplei, nepoata lui Vlad Călugărul; primeşte de la Radu de la Afumaţi *Uibăreşti* şi *Stoicăneşti,* pierdute de Hamza din Obislav mare ban. Satele îi erau şi dedină.

Neagoe Spânaci, fiul lui Borcea şetrar din Slătioare, „cumnatul" lui Pătraşcu cel Bun, pierde parte din *Vrăneşti,* confiscată de Pătraşcu cel Bun şi dăruită fiicei sale Mana; reconfiscată şi dăruită apoi de Alexandru Mircea lui Albul Golescu.

Necula logofăt, cumpără de la Mihai Viteazul partea din *Stănimir* a boierului viclean Dumitru Ceacâru.

Necula, slugă domnească, fratele lui Vrabeţ, primeşte de la Radu cel Frumos părţi în *Padeşul de Sus, Roşia lui Stirbeţ, Roşia lui Slavei, Piscupeşti, Bujoreşti, Berivoeşti, Vadeni* şi *Slăvileşti.*

Oancea din Batiu, mare vistier, pierde parte în *Piteşti* confiscată de Radu de la Afumaţi.

Oancea fiul lui Pârlea, pierde parte în *Purcăreni,* confiscată de Radu Paisie şi dăruită lui Tatu vornicul, căruia îi era de moştenire.

Oprea din Râmnic, spătar, fiul Bănesei, primeşte de la Radu cel Mare părţile din *Bujoreni, Uliţa* şi *Copăcel,* confiscate de la fratele său Ivanco.

Oprea din Săraturi, vornic, pierde parte în *Pietrari,* confiscată de Radu Paisie, care o dăruieşte lui Dragul clucer.

Oprea Găină voievod din Răteasa, pierde părţi în *Boteni, Geamăna, Grădişte Stoiceni, Băiceşti, Băbeni, Băloi* şi *Răteasa,* dăruite lui Dragomir mare vornic din Luciani

Paraschiva, fiica lui Duma, primeşte de la Mircea Ciobanul părţile vlastelinului Radu din Baia, din satele *Alunul, Baia* şi *Polovraci,* pierdute de fraţii lui Duma.

Patru armaş, primeşte de la Mircea Ciobanul părţi în *Mihăeşti* şi *Şoaş,* confiscate de la Voico vistier din Fieni.

Patru, jupan, tatăl jupanilor Dan şi Dobrin, pierde *Lupia,* confiscată de Radu cel Frumos, restituită de Radu cel Mare.

Pârlea, tatăl viclenilor Oancea şi Cârstea, care pierd părţi în *Purcăreni,* confiscate de Radu Paisie, dăruite lui Tatul vornic.

Pârvu din Drăgoeşti, mare postelnic, fiul lui Tudor mare logofăt, pierde *Rogova* confiscată de Radu Paisie, dăruită lui Detco mare armaş, căruia îi era şi dedină.

Pârvu postelnic, fiul lui Vlaicu armaş, nepotul lui Ţintea mare armaş, pierde satul *Ciocoveni,* confiscat de Alexandru Mircea, apoi restituit.

Pârvu Cherbeleţ logofăt, nepotul lui Dragu spătar, primeşte de la Alexandru Mircea *Comani, Suharulşi Nicuia,* confiscate de la Mircea Cherbeleţ armaş, unchiul său.

Preda Buzescu mare ban, fiul lui Radu Buzea armaş, i se restutie de Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul satele confiscate de Mircea Ciobanul de la părinţii săi, *Târgu Jiu, Pleniţa, Păstaia, Crucea* şi *Dobridor.*

Pruncea din Bădeni, boier pribeag, pierde parte în *Bădeni* confiscată de Radu de la Afumaţi şi dăruită lui Balaur mare logofăt, ruda lui Pruncea.

Radu, pierde parte în *Vaideei* confiscată de Neagoe Basarab, dăruită lui Manea Persanul mare vornic.

Radu, primeşte de la Vlad Dracul parte la *Duşeşti,* confiscată de la Mânjea, boier pribeag.

Radu din Drăgoeşti, mare logofăt, vlastelin, fiul lui Tudor mare logofăt, pierde *Rogova* confiscată de Radu Paisie, dăruită lui Detco mare armaş, căruia îi era dedină şi *Lucia* sau *Luciani,* confiscat de Alexandru Mircea, restituit de Mihnea Turcitul soţiei sale.(

Radu din Râmnic, logofăt, primeşte de la Radu Paisie parte în *Voinigeşti,* confiscată de la boierii Drăgoeşti şi o pierde prin confiscarea lui Mircea Ciobanul, care o restituie Drăgoeştilor.

Radu din Spinişor (din familia Craioveştilor ?), pierde *Spinişor, Stângăcea* şi *Fratoştiţa,* confiscată de Vlad înecatul, dăruită lui Vlaicu mare logofăt din Piscani.

Radu din Bujoreni, vornic, fiul Bănesei, fratele vicleanului Ivanco, primeşte de la Radu cel Mare părţile din *Bujoreni, Uliţa* şi *Copăcel* confiscate de la Ivanco.

Radu Buzea armaş, tatăl fraţilor Buzeşti, pierde *Crucea,* dăruită lui Nan paharnic, *Târgu Jiu, Pleniţa* şi *Păstaia,* toate confiscate de Mircea Ciobanul. Vor fi restituite fiilor săi.

Radu Buzescu mare postelnic, i se restituie de Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul satele confiscate de la părinţii săi.

Radu Furcovici din Goleşti, mare vistier, fiul lui Radu Furcă clucer, nepotul lui Furcă clucer, fratele lui Vâlsan mare logofăt, primeşte de la Radu Paisie părţi în *Vieroşi, Mărăcineni* şi *Goleşti* confiscate de la Vlaicu mare logofăt din Piscani; pierde *Poienari, Căpăţâneni* şi *Cheiani,* confiscate de Mircea Ciobanul şi dăruite lui Manta Grecul postelnic.

Radu, tatăl lui Goran spătar, primeşte de la Radu cel Mare parte în *Iaroslăveşti,* confiscată de la (ruda sa) Vlad.

Rusin, primeşte de la Vlad Dracul parte în *Duşeşti,* confiscată de la Mânja, boier pribeag.

Sara călugăriţa, revendică satul *Aninoasa,* pierdut sub Vlad Călugărul de un înaintaş al său; este despăgubită sub Radu Paisie.

Sara, jupaniţă, strănepoata lui Vlad mare vornic, pretendent tăiat de Vlad Călugărul, revendică satul *Băjeşti* confiscat de la acesta; câştigă sub Alexandru Mircea, pierde sub Mihnea Turcitul.

Sin logofăt, soţul Ancăi, fiica lui Voico al Tatului, revendică satele acestuia *Slăveni* şi *Stoeneşti,* confiscate de Laiotă Basarab (?), dăruite tatălui lui Calotă mare vistier.

Sinea, pierde parte la *Miceşti,* confiscată de Ţepeluş, dăruită lui Stoica vornic.

Staico din Bucov, mare postelnic, fiul lui Tudor mare logofăt şi al Stanei, nepoata lui Vlad Călugărul, primeşte satul *Bucov de* la Alexandru Mircea, care îl confiscase de la tatăl său.

Staico din Ruşi, mare logofăt, nepotul lui Dragomir al lui Manea, cumnatul lui Radu cel Mare, stăpâneşte partea lui Deag.

Staico Şintescu mare vornic, cotropeşte satul *Cetăţeni* de la Vlaicu mare logofăt din Piscani, primit de acesta de la Vlad înecatul; pierde parte în *Dobruşa,* confiscată de Mircea Ciobanul, care o dăruieşte lui Danciu din Popeşti mare postelnic, cumnatul lui Staico; pierde satele *Siliştioara, Curmătura* şi *Gloşivul,* confiscate de acelaşi domn, din care Siliştioara a fost dăruită lui Vârhare din Rusineşti, iar ultimele două au fost dăruite de Alexandru Mircea lui Stoichiţă din Modruzeşti mare postelnic, apoi retrocedate fiicelor lui Staico.

Staie, pierde *Băbeni* confiscat de Vlad Călugărul şi dăruit lui Barbu ban Craiovescu.

Stan, primeşte parte la *Duşeşti* de la Vlad Dracul, confiscată de la Mânjea, boier pribeag.

Stan din Bujorani, postelnic, descendent al vicleanului Ivanco şi nepotul Despinei, vara Doamnei Despina, pierde *Buneşti, Urlueşti* şi *Oeşti,* confiscate de Mircea Ciobanul şi dăruite lui Stoica mare vătaf şi fraţilor săi.

Stan mare vătaf, primeşte *Buneşti, Urlueşti* şi *Oeşti* de la Mircea Ciobanul, confiscate de la Stan din Bujorani.

Stana, fiica lui Ivanco, se judecă cu verii săi pentru părţi în *Bujorani,Uliţa* şi *Copăcel.*

Stanca din Brătivoeşti, fiica lui Hamza din Obislav mare ban, soţia lui Stanciu Benga rnare spătar, pierde *Bohanul,* confiscat de Alexandru Mircea şi dăruit slugii domneşti Vuia.

Statice, pierde parte în *Miceşti,* confiscată de Vlad Călugărul dăruită slugii domneşti Dan Puşcarul ş.a.

Stanciu Benga mare spătar, descendentul vlastelinilor din Baia, ginerele lui Hamza din Obislav mare spătar, pierde *Bâzdâna* confiscată de Alexandru Mircea, dăruită lui Florea postelnic.

Stanciu Canatnicul, fratele vlastelinului Milco stolnic, primeşte părţi în *Curtişoara, Bălteni, Dobrotin* şi *Fântâna Fagului* de ia Basarab cel Tânăr.

Stanislav, cumnatul vlastelinului Milco stolnic, idem.

Stoica, pierde parte în *Floceşti,* confiscată de Pătraşcu cel Bun.

Stoica, slugă domnească, „cumpără" parte în *Zăvideni* de la Basarab cel Tânăr.

Stoica vornic, primeşte parte în *Miceşti,* de la Basarab cel Tânăr, confiscată de la Sinea, Vânjea, Curcea şi Vlaicu.

Stoica mare vătaf, primeşte *Buneşti, Urlueşti* şi *Oeşti* de la Mircea Ciobanul, confiscate de la Stan postelnic din Bujorani, descendentul vicleanului Ivanco.

Stoichiţădin Modruzeşti, mare postelnic, înrudit cu neamul lui Vlad Vintilă voievod, primeşte *Curmătura* şi *Gloşivul* de la Alexandru Mircea, confiscate de Mircea Ciobanul de la Staico Şintescu mare vornic.

Stroe Buzescu mare stolnic, primeşte prin restituire satele confiscate de Mircea Ciobanul de la tatăl său.

Şerban din Izvorani, mare ban, soţul Măriei, fiica lui Radu postelnic Craiovescu, pierde mori la *Geamăna,* confiscate de Neagoe Basarab, restituite de Vlad Vintilă; primeşte *Fântânelele* (şi *Viişoara)* confiscate de Vlad înecatul de la pretendentul Drăghici Gogoaşe.

Şerban, slugă domnească, „cumpără" parte în *Zăvideni de* la Basarab cel Tânăr.

Şerban, slugă domnească, fiul lui Solea, „cumpără" parte în *Zăvideni* de la Basarab cel Tâmăr.

Ştefan diac, ginerele lui Duma, primeşte de la Mircea Ciobanul părţi în *Alunul, Baia* şi *Polovraci,* foste ale vlastelinului Radu din Baia, confiscate de la fraţii lui Duma.

Tatul din Pârscov, vătaf, primeşte de la Neagoe Basarab părţi în *Pârscov* şi *Pănătău.*

Tatul vornic, primeşte parte în *Purcăreni* de la Radu Paisie, confiscată de la fiii lui Pârlea. îi era şi dedină.

*Toader*postelnic, soţul Radei, fiica lui Ştefan mare portar,pierde mori la *Obileşti,* confiscate de Petru cel Tânăr, dăruite lui Dragomir din Luciani mari vornic.

Toma din Petroşani, ban, ginerele lui Harvat mare logofăt, cotropeşte satul *Bădeni* de la Balaur mare logofăt.

Tudor din Drăgoeşti, mare logofăt, fiul popii Francul din casa domnească, soţul Dumitrei, nepoata lui Dan Durduc mare vornic, pierde parte în *Voinigeşti,* confiscată de Radu Paisie şi dăruită lui Radu logofăt din Râmnic; se retituie de Mircea Ciobanul.

Tudor din Drăgăşani, fiul lui Fârtat vornic, pierde *Izlazul, Drăgăşani, Momoteşti* şi *Cioroiu,* confiscate de Mircea Ciobanul. Ultimele trei au fost retrocedate de Alexandrru Mircea lui Miroslav mare logofăt, soţul Calei, nepoata lui Tudor.

Tudor din Orboeşti, mare logofăt, nepotul lui Tudor mare logofăt, soţul Stanei, nepoata lui Vlad Călugărul, pierde *Bucovul,* confiscat de Alexandru Mircea, restituit fiului său Staico postelnic.

Tudor Slăvitescu logofăt, nepotul lui Oprea pitar, pierde satul *Pleşoi* confiscat de Mircea Ciobanul.

Ţintea, slugă domnească, primeşte parte în *Pârscov* şi *Valea Ulmetului* de la Neagoe Basarab.

Ţintea mare armaş, unchiul Doamnei Stanca a lui Mihai Viteazul, pierde *Românești,* confiscat de Alexandru Mircea, dăruit lui Vlad postelnic, fiul lui Ivaşco Golescu mare logofăt.

Vârhare din Rusineşti primeşte *Siliştioara* de la Mircea Ciobanul, confiscată de la Staico Şintescu mare vornic.

Vâlsan mare logofăt, fiul lui Radu Furcă clucer, fratele lui Radu Furcovici din Goleşti, ginerele lui Pârvu Craiovescu mare vornic, pierde satul *Corlatele,* confiscat de Vlad Vintilă.

Vâlcan, primeşte parte la *Duşeşti* de la Vlad Dracul, confiscată de la Mânjea, boier pribeag.

Vânjea, pierde parte la *Miceşti,* confiscată de Basarab cel Tânăr, dăruită slugii domneşti Solea ş.a.

Vişana din Caracal, nepoata Craioveştilor, pierde *Betejani,* confiscat de Alexandru Mircea, răscumpărat de sora sa Marga cea tânără.

Vlad, pierde parte la *Iaroslăveşti,* confiscată de Radu cel Mare, dăruită lui Radu Goran spătar.

Vlad postelnic, fiul lui Ivaşco Golescu mare vornic, primeşte la botez satul *Românești* de la Alexandru Mircea, confiscat de la Ţintea mare armaş.

Vlad din Drăgoeşti, mare comis, fiul lui Tudor mare logofăt, pierde *Rogova* (pe care tatăl său o cotropise de la Detco paharnic), confiscată de Radu Paisie, care o dăruieşte lui Detco armaş, nepotului lui Detco paharnic.

Vlad, fratele lui Radu din Spinişor (din familia Craioveştilor ?), pierde satele *Spinişor, Stângăcea* şi *Fratoştiţa,* confiscate de Vlad înecatul şi dăruite lui Vlaicu din Piscari mare logofăt.

V7ac/mare vornic, rudă domnească, pretendent, pierde *Bădeşti,* confiscat de Vlad Călugărul, vândut lui Gherghina mare pârcălab.

Vlaicu, pierde parte în *Miceşti,* confiscată de Basarab cel Tânăr, dăruită lui Stoica vornic.

Vlaicu, nepotul lui Fintea, pierde parte în *Bilcireştii de sub Istriţa,* confiscată de Neagoe Basarab, dăruită lui Manea Persanul mare vornic.

Vlaicu din Izvorani, pârcălab, mare stolnic, fratele lui Şerban mare ban, pierde mori la *Geamăna,* confiscate de Neagoe Basarab, restituite sub Vlad Vintilă, cu care se înrudea.

Vlaicu din Olăneşti, unchiul lui Goran spătar, primeşte parte în *Iaroslăveşti* de la Radu cel Mare, confiscată de la (ruda sa) Vlad.

Vlaicu din Piscani, mare logofăt, fiul lui Patru postelnic, primeşte de la Vlad înecatul: *Cetăţeni, Bărbăteşti* şi *Brăneşti,* confiscate de la fiii Gogoşoaei, Barbu mare ban,

cumnatul lui Moise vodă şi Drăghici Gogoaşe voievod; *Spinişor, Stângăcea* şi *Fratoştiţa,* confiscate de la Radu din Spinișor (din familia Craioveştilor ?); iar de la Radu Paisie: partea lui Deag din *Deagu,* parte în *Goleşti,* confiscată de la Tudor mare logofăt din Drăgoeşti. Pierde satele: *Vieroşi, Mărăcineni* şi *Goleşti,* confiscate de Radu Paisie, dăruite lui Radu Golescu mare vistier şi lui Borcea cel bătrân din Vrăneşti mare şetrar.

Voico al Tatului, pribeag, fiul lui Tatul Sârbul, boier de sfat, pierde *Slăveni* si *Stoeneşti,* confiscate de Laiotă Basarab, dăruite tatălui lui Calotă mare vistier. Dă cumnatului său Gherghina pârcălab parte în *Topoloveni* ca să scape de la moarte pe fiul său Milea, viclean faţă de Vlad Călugărul.

Voico, slugă domnească, primeşte de la Neagoe Basarab părţi în *Pârscovşi Pănătău.*

Voico vistier din Fieni, pierde părţi în *Mihăeşti* şi *Şăoaş,* confiscate de Mircea Ciobanul, dăruite armaşilor Patru şi Diicul.

Vrabeţ, slugă domnească, primeşte părţi în *Padeşul de Sus, Roşia lui Ştirbeţ, Roşia lui Slavei, Piscupeşti, Bujoreşti, Berivoeşti, Vădeni* şi *Slăvileşti.*

Vuia, slugă domnească, primeşte *Bohanul* de la Alexandru Mircea, confisca! de la Buzesti.

II. DOMENIUL CRAIOVEŞTILOR

1. Opinii despre Craioveşti şi domeniul lor.

în jurul Craioveştilor s-a discutat mult în istoriografia noastră, iar faptul îşi găseşte uşor explicaţia. O lungă perioadă, după sfârşitul secolului al XV-lea, membrii cunoscuţi de istorici, ai acestei familii au deţinut principala dregătorie din Ţara Românească, bănia Craiovei. Din neamul lor s-au ridicat,în curs de două secole, cinci domni în scaunul ţării[1], cei mai mulţi având domnii relativ lungi şi deosebit de importante, aceasta fără a mai socoti aventurile domneşti ale lui Radu Bădica, Drăghici vodă Gogoaşe şi Şerban banul[2]. Urmaşii Craioveştilor vor avea rosturi politice importante şi în vremile mai noi, păstrând în acelaşi timp o avere uriaşă: după mărturia lui Paul de Alep, vornicul Preda Brâncoveanu stăpânea singur, în timpul lui Matei Basarab, două sute de sate, fiind cel mai bogat boier al ţării „prin moştenire de la strămoşii săi..., fără egal fie în acest ţinut, fie în altul"[3]; iar ultimul din Brâncoveni, banul Grigore, era considerat, în 1819, personalitatea politică cea mai de frunte a ţării şi „le plus riche de tous Ies boiars en terres"[4]. în sfârşit, Craioveştii sunt familia de boieri cu cele mai multe ctitorii din Ţara Românească.

Ceea ce a preocupat pe istorici în primul rând a fost problema originii acestei familii, care, cel puţin aparent, ajunge la o mare însemnătate politică dintr-o dată, la sfârşitul secolului al XV-lea. Urmând tradiţia istorică, aflată în biografia patriarhului Nifon scrisă de Gavriil Protul, după care Craioveştii fuseseră „un neam căruia îi era numele de moşie Banoveţi, adecă Basarabeşti"[5], Hasdeu a vorbit de „Barbu Basarabă din neamul

---

'Neagoe Basarab, Radu Şerban, Constantin Cârmii, Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu. Pentru înrudirea cu Craioveştii, s-au mai considerat Basarabi Şerban şi Ştefan Cantacuzino.

Şerban banul a fost o clipă domn în scaun, cum îl arată strănepotul său, Matei Basarab, care menţionează acte „ce au fost date de la moşul nostru Şerban voevod" (Năsturel, *Radu Şerban Basarab,* p. 572).

[3] Paul de Alep, *Călătoriile,* p. 196—197.

[4] *Hunnu/.aki,* voi. X, p. 74.

Simedrea, *Viaţa şi traiul Sfântului Nifon,* p. 14—15. Textul grecesc de bază are numai: „neamul cel prea cucernic al Basarabilor (ed. V. Grecu, 1944, p. 125).

u ta, pana ja IOUU, banii Olteniei se recrutau mai întotdeauna dintre Basarabi[2]. Părerea lui Iorga[3], primită şi de Xenopol[4], a fost că numele de Băsărăbeşti s-a dat Banoveţilor nu din pricina originii lor, ci pentru încuscrirea acestei familii cu Basarabii, prin Ţepeluş, care ar fi fost căsătorit cu Neaga, sora celor patru fraţi. în sfârşit, I.C. Filitti, în numeroasele studii ce a închinat Craioveştilor şi băniei oltene, în care se află strânsă întreaga informaţie istorică ce se cunoştea până atunci[5], a formulat ipoteza ca „subita înălţare la cele mai înalte situaţii" a fraţilor Barbu şi Pârvu vornicul, în 1482, ultimul an al domniei lui Basarab cel Tânăr, s-ar datora legăturii neîngăduite dintre domn şi Neaga, soţia vornicului, din care s-ar fi născut viitorul Neagoe Basarab, fiu „după lege" al lui Pârvu Craiovescu, dar de fapt feciorul natural al lui Ţepeluş. Pentru uitarea acestei legături vinovate, Neagoe vodă ar fi înălţat, mai târziu, ceea ce autorul numea „strălucita capelă expiatorie" de la Argeş. Consolidarea favorii domneşti sub Vlad Călugărul s-ar fi câştigat, în continuare, prin „alte relaţiuni de moralitate îndoielnică, între o soră a Neagăi, soţia lui Pârvu Craiovescu, cu Radu cel Mare, încă din vremea când acesta era numai asociat la domnie de tatăl său". Atunci ar fi fost creată, pentru folosul boierilor favoriţi, marea bănie a Craiovei. Aşadar importanţa politică a Craioveştilor, ca şi cea a băniei, ar fi fost câştigate „prin compromisuri cu morala"[6]. S-a arătat, cu drept cuvânt, că astfel de legături nu pot explica rostul pe care marea bănie a Craiovei 1-a avut în organizarea Ţării Româneşti[7].

Pentru Filitti, tatăl celor patru fraţi Craioveşti era „un Neagoe de la Craiova, adică proprietar al Craiovii. De unde avea el acest sat şi al cui fiu era, izvoarele ce avem pînă azi nu ne spun"[8]. Ocupându-se de lespedea pe care Barbu ban şi fraţii săi au pus-o pe mormântul de la Dealu al lui Vladislav II, mort în 1456, unde ei arată că acest domn „i-a făcut vlasteli", Filitti socotea „că înţelesul inscripţiei este că Vladislav a boierit pe tatăl lor, Neagoe"[9]. El n-a ţinut să remarce însă că, dacă ar fi fost aşa, am avea de-a face cu singura ridicare la boierie, cunoscută documentar, din istoria Ţării Româneşti a secolelor XV—XVI. Pe de altă parte, Filitti admitea că „acest Neagoe a avut numeroase proprietăţi în Oltenia", dintre care citează, cu titlul de exemple, un număr de nouăsprezece sate[10], iar la un moment dat, judecând după însemnata avere a urmaşilor, afirma chiar că Neagoe de la Craiova era „poate cel mai mare proprietar" de la apus de Olt, din vremea sa[11]. Dar, dacă reunim toate aceste păreri ale lui Filitti, risipite în mai multe lucrări, scrise la mai multe date, ajungem în mod neaşteptat la concluzia că tatăl Craioveştilor, care pe la începutul domniei lui Vladislav II nu era încă boier sau era cel mult boier mic, a acumulat

[1] *Etymologicum Magnum Romaniae,* voi. IV, p. CCXLIV.
[2] *Ibidem, \ol.l\l,p.2405.*
[3] *Studii şi documente,* voi. III, p. XLIV.
[4] *Lupta dintre Dăneşti şi Drăculeşti, p.* 239.
[5] Vezi în special: *Banatul Olteniei* şi *Craioveştii,* p. 1 —14.
[6] Filitti, *Craioveştii,* p. 2,4,5, şi 13.
[7] Ştefănescu. *începuturile băniei de Craiova,* p. 331.
[8] *Craioveştii,* p. 2.
[9] *Banatul Olteniei.p. 25.*
[10] *Craioveştii,* p. 2.
[11] *Banatul Olteniei,* p. 83.

până în vremea lui Basarab Ţepeluş sau a lui Vlad Călugărul, unul din cele mai întinse domenii din ţară, şi aceasta fără ca în izvoarele contemporane sau în referirile despre procese şi cotropiri, cuprinse în documentele ulterioare, să fi rămas cea mai neînsemnată urmă.

Aprecieri globale sau numai admirative, fără vreun conţinut concret, asupra averii acestei familii, au mai făcut şi alţi autori, ca de pildă Ionescu-Gion, care caracteriza partajul din vremea lui Mihnea Turcitul, despre care va fi vorba mai departe, drept colosala, enorma, neauzita împărţeală a averilor craioveşti"[1].

2. Condiţiile documentării în trecut şi astăzi.

Ini- r.?ţia documentară, ce a stat la baza opiniilor exprimate de istorici cu privire la Craioveşti şi la marea băniei, a fost la început extrem de săracă. Puţinele documente, utilizate în discuţie, erau uneori traduse sau transcrise greşit, aşa că întâlnim cazuri în care până şi numele persoanelor sau ale satelor apar corupte. A fost o vreme când nici măcar numele feciorilor lui Neagoe de la Craiova nu se cunoştea. Acum patruzeci de ani, când a început să lucreze în acest domeniu I.C. Filitti, multe din dificultăţile începutului erau însă depăşite şi de aceea informaţia lui este mult mai bogată şi mai exactă. Lucrările sale au reprezentat un aport apreciabil, cu toate că rezultatele la care a ajuns trebuie reexaminate critic.

Documentarea istorică asupra Craioveştilor şi a epocii lor ni se înfăţişează astăzi fundamental schimbată faţă de trecut. Acum suntem mai întâi beneficiarii unei importante descoperiri: a ieşit la iveală un document din 1589[2], foarte cuprinzător — unul dintre cele mai lungi hrisoave din secolul al XVI-lea — în care se descrie concret operaţia de împărţire a averii Craioveştilor, care până aici se cunoştea numai din actele unei pricini de moştenire dintre urmaşii lui Pârvu şi cei ai lui Radu Craiovescu[3]. Din acest izvor rezultă, între altele: a) că Neagoe Strehăianu, tatăl Craioveştilor, a fost ban şi că şi-a împărţit marea sa avere între fii încă din vremea lui Vlad Călugărul şi b) că Danciu Gogoaşe, boier care nu putuse fi identificat, este aceeaşi persoană cu Danciu comis, al treilea dintre fraţii Craioveşti. Aceasta însemnează că fiul său, Drăghici voievod Gogoaşe era lângă Neagoe Basarab şi, poate, lângă Bădica voievod, încă un nepot al lui Neagoe Strehăianu care a pretins că are dreptul la domnia Ţării Româneşti. Aceste date adaugă noi îndoileli faţă de aserţiunile lui Filitti cu privire la puţina însemnătate a acestei familii.

Al doilea element important, în documentarea actuală, îl formează existenţa colecţiei de documente ale Ţării Româneşti de până la 1626[4]. Faptul că astăzi avem, strânse la un

---

, 'onescu-Gion, *Boierii Craiovesci,* p. 79.

\[DIR-> veac. XVI, voi. V, p. 402—407. Importanţa documentului a fost semnalată mai întâi de Ştefanescu, *hceputurile băniei de Craiova.*

' °*JR.,* veac. XVI, voi. V,p. 256-257,435.

■'■*R;* Vezi şi noua ediţie: *Documenta Romaniae Historica.*

loc, toate izvoarele diplomatice cunoscute[1] şi că informaţia cuprinsă în acest material a fost structurată, prin indicii analitici, în funcţie de sate localizate[2] şi de persoane identificate[3], ajută nu numai la îmbogăţirea substanţială a cunoştiinţelor în această privinţă, dar ne oferă, pentru prima oară, posibilitatea să păşim la anumite analize istorice care nu puteau fi făcute în trecut. Pentru istoria orânduirii feudale, cunoaşterea chipului în care era stăpânit pământul este absolut indispensabilă, dar această cunoaştere nu se poate opri la stabilirea cadrului general de constituire a domeniilor din ţară, la fixarea aproximativă a evoluţiei şi la unele precizări privind relaţiile sociale. Domeniile boiereşti şi mănăstireşti au fost formate din târguri, sate, suprafeţe nelocuite etc, care puteau fi multe sau puţine, mari sau mici, risipite sau comasate, care au intrat şi au ieşit din patrimoniul stăpânului la anumite date şi în anumite împrejurări. Informaţia de acest fel formează însăşi baza documentării, peste ea nu vom putea sări niciodată fără primejdia de a construi ipoteze lipsite de un conţinut real. Altădată această informaţie era strânsă cu mare greutate, din arhive şi publicaţii diferite, unde materialul se găsea neprelucrat încă prin identificări şi era, prin urmare, greu de închegat într-un ansamblu coerent. De aceea vechea istoriografie a lucrat aproape numai cu exemple. Abia în vremea noastră istoria stăpânirii pământului poate începe, măcar în anumite cazuri, cu *analiza datelor esenţiale din trecutul fiecărui sat* pentru care ni se păstrează izvoare scrise.

Materialul privitor la stăpânirile Craioveştilor este relativ bogat, dar informaţia despre cele mai multe sate se prezintă fragmentar, fiind ascunsă de obicei în mai multe documente, cărora nu li se poate pătrunde înţelesul decât după ce au fost comparate între ele. Este ceea ce am făcut, de câte ori era posibil şi necesar, în analizele care stau la baza capitolului ce urmează.

3. Domeniul funciar al Craioveştilor (cea. 1480—1539)

în documentele secolelor XVI şi XVII, expresia „satele" sau „averile Craioveştilor" se referă totdeauna la moştenirea pe care cei patru fraţi, Barbu ban, Pârvu vornic, Danciu comis şi Radu postelnic au primit-o de la tatăl lor, Neagoe ban Strehăianu. Această avere a făcut obiect de partaje nu numai în 1589, ci după toate probabilităţile a mai fost cercetată şi împărţită cel puţin de două ori, sub Pătraşcu cel Bun şi Alexandru Mircea (v. cap. I).

Cercetarea de faţă se va raporta atât la aceste sate de moştenire, cât şi la celelalte bunuri funciare, constatate în stăpânirea familiei Craioveştilor în perioada în care membrii săi au deţinut marea bănie a Craiovei, adică până la ridicarea, în domnia lui Paisie, a lui Şerban banul. Aceste bunuri vor fi împărţite în două categorii: unele despre care se poate afirma cu certitudine că au făcut parte din domeniul acestei familii şi altele pe care le putem socoti numai stăpâniri probabile. Prima categorie cuprinde: a) sate de moştenire, b) sate achiziţionate în diferite chipuri şi cotropite şi c) sate despre care ştim că au fost

[1] Am folosit şi suplimentul colecţiei, în ms.
[2] *Indicele numelor de locuri.*
[3] *Indicele numelor de persoană.*

stăpânite de Craioveşti în perioada amintită, dar nu cunoaştem modul cum au intrat în patrimoniul lor.

A. Stăpânirile sigure.

a) Bunurile de moştenire ne sunt cunoscute mai întâi din hrisovul amintit, din 1589; cum însă, între epoca în care tatăl Craioveştilor şi-a împărţit averea şi data acestui act trecuse un secol, este posibil ca hrisovul lui Mihnea Turcitul să cuprindă şi unele erori, mai ales în partea, menţionată oarecum în treacăt, care se referă la urmaşii lui Pîrvu vornicul, adică la Neagoe Basarab, Preda ban şi Marga cea bătrână. Satele menţionate în această parte a actului au fost fără îndoială în stăpânirea Craioveştilor, dar nu putem fi siguri, totdeauna, că ele scoborau de la Neagoe Strehăianu. Strămutarea discuţiei pe terenul concret, a istoriei fiecărui sat, crează însă posibilitatea ca, pe viitor, rezultatele noastre să fie îmbunătăţite prin informaţii noi sau nefolosite încă.

în actul din 1589 se arată că satele şi ţiganii, ce s-au împărţit atunci, „au fost de moştenire şi de strămoşie, vechi şi drepte averi", date de jupan Neagoe ban Strehăianu fiilor săi, „în zilele lui Vlad voievod Călugărul". Din „aceste averi de la patru fraţi", partea lui Barbu banul „a miluit-o el la slugile lui, care i-a slujit şi a dat din ele şi a dăruit la sfânta mănăstire de la Bistriţa. Iar câte au rămas, le-a dat fraţilor săi, pentru că Barbu ban a fost sterp". Partea lui Danciu Gogoaşe comis a fost pierdută de fiul său Drăghici, care „s-a ridicat domn la Ţarigrad... şi a închinat toată partea lui şi a tatălui său turcilor. Iar domnul care a fost atunci în Ţara Românească a adunat pe toţi boierii lui, de i-a trimis la cinstita Poartă, de s-au pârât cu el şi l-au pierdut acolo. Iar apoi, de vreme ce au venit acei boieri de la Poartă, domnul lor i-a întrebat care ce a cheltuit. Aşa a prădălnicit şi a luat partea lui Danciu Gogoaşe, de a împărţit-o acelor boieri pentru cheltuială; fiecare boier, cât a cheltuit, atât a luat".

Am arătat cu alt prilej[1], că domnul nenumit din pasajul de mai sus, în vremea căruia s-a ridicat Drăghici, n-a fost Radu Paisie, cum s-a crezut multă vreme, datorită unei vechi erori de ediţie, ci Vlad înecatul. Ridicarea lui Drăghici s-a petrecut între 18 august 1530, data luptei de la Viişoara şi 4 octombrie acelaşi an. Adaug că Barbu ban şi fratele său Drăghici sunt autorii actului din 7 august 1530, dat mănăstirii Cozia[2], care a fost adesea discutat de istorici, din cauza formulei „domneşti" pe care o cuprinde, şi că, după cât se pare, Drăghici Gogoaşe este aceeaşi persoană cu Dragodan voievod, cel ridicat la Spinişor, sat al Craioveştilor. Drăghici a fost spânzurat la Ţarigrad de Şerban banul, ginerele lui Radu Craiovescu, deci de vărul său prin alianţă.

în legătură cu moştenirea lui Pârvu vornicul, „tatăl lui Basarab voievod şi a lui Preda ban", hrisovul din 1589 ne pune în faţa unei probleme de vechi drept românesc, pe care am

[1] Donat, *Cu privire,* p. 119—120.
[2] D./.R., veac. XVI, voi. II, p. 85.

examinat-o în capitolul precedent. Este vorba de „legea ţării" după care, *dacă un boier se ridica domn, domeniul său personal nu trecea, prin moştenire, atunci când domnul murea sau pierdea scaunul, la urmaşii săi de sânge, ci revenea, cel puţin temporar*[1]*, domnului următor.* în baza *acestui* principiu, şi nu pentru desherenţă, cum s-a crezut până la apariţia hrisovului din 1589, Mihnea Turcitul a luat în partea domnească, din moştenirea lui Neagoe Basarab, satele *Greaca* (j. Ilfov), *Craiova* şi jumătate din *Prundul* (j. Ilfov), cum şi *Sadova* şi *Sadoviţa* (j. Dolj), *Marmurile* şi *Măceşul Mare* (j. Dolj), *Bâcleşul* (j Mehedinţi), *Codatele* (j. Dolj), *Cearângul* (j. Mehedinţi), *Halmăjul* şi *Predeşti* (j. Dolj) ultimele nouă sate fiind schimbate apoi pentru cealaltă jumătate din marele sat Prundul preferat de domn, deoarece era aproape de Bucureşti.

Tot din partea lui Pârvu vornicul cobora şi zestrea jupaniţei Marga cea bătrână primită de ea de la fraţii săi Neagoe Basarab şi Preda ban. Această zestre „au ales-o cei 12 boieri din partea domnească" şi cuprindea satele: *Caracalul* (actualul oraş), *Comoştenii* (j. Dolj) şi *Drincea* (j. Mehedinţi), plus ceea ce vânduse jupaniţa Marga şi fiii ei Matei şi Vâlsan: *Izlazul* (j. Teleorman), *Gârvovul* (j. Romanaţi) şi *Fălcoii* (j. Romanaţi). „încă au vândut şi din partea lui Basarab voievod şi a lui Preda ban": *Cioroiaşi* (j. Dolj), *Vultureşti* (pentru care vezi mai departe), F... şi *C...* (lângă Hotarele, j. Ilfov), *Coşcodia* (j. Mehedinţi), *Livezile* şi *Vârâţi* (j. Dolj), *Slavona* (?) şi *Povariul* (lângă Livezi, j. Dolj).

Partea ultimului dintre fraţi, Radu postelnic care „a pierit la Tinoasa în oastea lui Radu voievod cel Bun"[2], este cea mai bine descrisă în hrisovul de la 1589, deoarece actul a fost întocmit anume pentru urmaşii acestuia, adică pentru Nica al doilea postelnic cu jupaniţa sa Măria şi fiul ei, Şerban paharnic al doilea, viitorul Radu vodă Şerban. Satele din această parte de moştenire se găseau în trei regiuni: „la Cătălui": *Radovanul, Căscioarele,* jumătate *Prundul, Coiani* (Mironeşti) şi *Izvoarele* (j. Ilfov); „la gura Călmăţuiului": *Căcănău* (Vânători), *Viişoara, Ducna* (Suhaia?) şi *Fântânelele* (j. Teleorman) şi „peste Jiu": *Hălmajul*(probabil Almăjelul,j. Mehedinţi), *Dragomireşti(?), Grădovţi* (?), *Drănicul, Vianul, Şegarcea* (j. Dolj), *Măceşul* „care a fost făcut de jupaniţa Velica sat de milă şi se chiamă *Măriuţa"* (j. Dolj), *Giurmenul* (Adunaţii de Giormani), *Sopotul* (j. Dolj), *Paia* (j. Mehedinţi), *Ocolna* (lângă Dăbuleni, j. Romanaţi), *Runcu* (j. Gorj) şi *Strehaia.* în total, Radu postelnic a moştenit — cu excepţia satelor dăruite mănăstirii Bistriţa împreună cu fraţii săi — 22 sate, dacă nu cumva au vândut şi urmaşii lui din această moştenire, cum am văzut că s-a întâmplat cu Marga cea bătrână şi cu fiii săi. *Dacă considerăm că Neagoe ban Strehăianu şi-a împărţit averea în mod egal între cei patru fii, atunci ajungem la încheierea că el stăpânea, în vremea lui Vlad Călugărul, cel puţin 88 de sate.* Din hrisovul lui Mihnea Turcitul noi nu cunoaştem însă decât 47.

O serie de alte acte ne ajută să alăturăm acestora încă un număr de 44 de sate. Informaţiile pe care le-am putut aduna despre aceste sate nu indică niciodată vreo cumpărătură sau altfel de achiziţie făcută de Craioveşti. în schimb, majoritatea sunt caracterizate „vechi şi drepte ocine", iar uneori aflăm chiar că unul sau altul din fraţii

[1] Cu vremea , cele mai multe bunuri de acest fel s-au întors, cu toate acestea, „la sânge", ca şi cele confiscate pentru viclenie.

[2] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 403. Aşadar Radu postelnic a murit într-adevăr în timpul lui Radu cel Mare. Păreri diferite despre viaţa şi cariera sa la Panaitescu, *învăţăturile lui* Neagoe *Basarab,* p. 30 şi Zamfirescu, *învăţăturile lui Neagoe Basarab,* p. 384.

Craioveşti le-a avut de moştenire. în aproape toate cazurile, ele sunt cuprinse în complexe ale satelor moştenite de cei patru fraţi. După cât se poate deduce, ace ste sgt| coborau tot de la Neagoe Strehăianu (aşa le-am considerat în lucrarea de faţă).

Ele sunt, în ordine alfabetică, următoarele:

Bărbăteşti (neidentificat). Barbu ban şi fratele său Drăghici, fiii lui Danciu eonii Gogoaşe, şi-au pierdut părţile din acest sat (ca şi pe cele din Brăneşti, pentru care Vgzj j™ departe), viclenind pe Vlad înecatul. Acesta le-a dăruit lui Vlaicu clucer din Piscani căru'[1] îi sunt reîntărite de Vlad Vintilă la 1532[1]. Credea făcea parte din moştenirealuiDanci comis Craiovescu, pierdută în condiţiile arătate de hrisovul din 1589.

Betejani (Moldoveni, j. Romanaţi): jumătate a fost „vechi şi drept sat şi dedi^„ jupaniţei Marga cea tânără, fiica lui Matei banul din Caracal, nepotul lui Pârvu vQrnjC] Craiovescu. Vişana, sora Margăi, a vândut această parte lui Cârstilă, cu 7 00O asn^ <ja sub Alexandru vodă Mircea jupaniţa Marga i-a întors banii, fiind mai volnică. Satu|*âfw* o vreme confiscat (probabil de Mircea Ciobanul), de la Vişana, „pentru că a priWjt j, Ţara Românească"[2]. La moarte, jupaniţa Marga a lăsat a patra parte mănăstirii Glavacjoc de la care „o cuprind şi o cotropesc" — dar în numele dreptului de moştenire! --. i)Ojerj din Brâncoveni. în 1594 este restituită, prin judecată, mănăstirii[3]. Dar în 163l Lew Tomşa confiscă satul de *la Matei aga din Brâncoveni* căruia îi era „din moşi străiuosj"4

Bezdead (j. Dâmboviţa): în 1668, Radu Leon întăreşte jupaniţei Elii^ SOf; răposatului Constantin Cantacuzino biv vel postelnic, fiica lui Radu Şerban voievodate],» câte se trag de la moaşa ei Anca din Coiani, nepoata lui Radu postelnic Craiovescij carit erau de la aceste familii „încă din descălecata ţării". Aceste sate sunt, în afară de Eezdeaj Coiani, Prundul, Izvoarele, Radovanul, Căscioarele ot Cătălui, Dobreni, Vărăsti Vladimireşti, Floreşti, Risipiţi, Ştirbei (?), Răstoaca, Căcănăul, Viişoara, Fântîiine ie]B Runcu ot Jaleş, Predeşti, Sopotul, Bâcleşul, Punghina, Meri şi Gruia[5]. Douăspre^ece $lf aceste 23 de sate apar şi în actul de împărţeală din 1589 (Coiani, Prundul, IzvOareb Radovanul, Căscioarele, Căcănăul, Viişoara, Fântânelele, Runcu, Predeşti, Sopotui 5 Bâcleşul), ceea ce poate fi un argument că şi celelalte unsprezece (Dobreni, Vladimireşti, Bezdeadu, Floreşti, Risipiţi, Ştirbei, Răstoaca, Punghina, Meri coborau tot de la Neagoe Strehăianu. Totuşi această concluzie nu este sigură. Printre e\f pot fi şi sate dobândite în alte chipuri (mai ales sate zestrale).

Bistreţul (j. Dolj): părţi din silişte şi baltă, împreună cu Urâţii, „au fost de moştenit»: ale jupaniţei Marga din Caracal", fiica lui Pârvul vornicul şi sora lui Neagoe Basaraj, cat* le-a vândut pe 30.000 aspri lui Radu Paisie, ca să-şi plătească fiii din robia turcilor Domnul le dăruieşte lui Radu vistierul din Goleşti, pentru slujba credincioasă „cândа Laiotă cu Stroe la Fîntîna Ţiganului". Acelaşi domn a dăruit o parte din baltă armaş, soţul Calei din Brâncoveni[6].

'D./.R., veac. XVI, voi. II, p. 116. [2]
Ibidem, voi. V, p. 165-166.
[3]/Wrfem,vol.VI,p. 149.
[4] Arh. St. Buc, M-rea Radu Vodă, X/l 1.
[5] Iorga, *Documente,* p. 73 şi urm.; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 298.
[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 254,303; III, p. 283; IV, p. 64,89; VI, p. 187.

Bâlătarsca (în hotar cu Bâcleşul, j. Mehedinţi): printr-un act din prima parte a domniei, Neagoe Basarab dăruieşte lui Şerban spătar, pentru „dreaptă şi credincioasă slujbă... prin vărsare de sânge cu lancea", satele Bâcleşul, Bâlătarsca, Padina Petrii, Drăgoicea şi Smadoviţa, fără să arate de unde le are[1]. Dar, dintre acestea, am văzut că Bâcleşul apare în moştenirea Craioveştilor, fiind considerat de Mihnea Turcitul în „partea domnească" a lui Neagoe vodă. Pe de altă parte, Bâcleşul, Bâlătarsca şi Drăgoicea se găsesc *în acelaşi hotar,* iar celelalte două sate se află în apropiere. Toate acestea duc la concluzia că ele au făcut parte din domeniul de moştenire al lui Neagoe Basarab, coborât de la tatăl şi bunicul său.

Brăneşti (neidentificat) v. mai sus.

Breşniţa (j. Mehedinţi): a fost „veche şi dreaptă ocină şi dedină" a jupanului Matei al Margăi (fiica lui Pârvu vornicul Craiovescu). Sub Petru cel Tânăr, în 1568, Oxotie aga, ginerele lui Matei, s-a judecat cu Muica, Radu, Badea şi Voico cu cetele lor, care pârâu că în domnia lui Pătraşcu cel Bun au jurat cu 12 boieri că este satul lor. Petru cel Tânăr chiamă din nou pe cei 12 boieri „despre care au spus acei oameni,bresnicenii,căau jurat cu dânşii... Iar ei toţi au strigat într-un glas că au jurat atunci că este ocină Craioveasca şi dedină a jupanului Matei al Margăi". Domnul a adeverit că bresnicenii n-au nici un amestec cu satul, care „nu este al lor moştenire din veci"[2]. După toate probabilităţile, avem de-a face cu unul din satele confiscate de la Craiovesti de Mircea Ciobanul în domnia întâia, înainte de Pătraşcu cel Bun, pe care el le-a vândut sătenilor. Satele aflate în această situaţie au fost restituite, cel puţin în parte, vechilor stăpâni, de urmaşii lui Mircea, începând cu propriul său fiu, Petru cel Tânăr.

Brâncoveni (j. Romanaţi): era al celor patru fraţi Craiovesti încă din domnia lui Vlad Călugărul, când l-au dăruit mănăstirii Bistriţa[3]. Apoi Neagoe Basarab îl ia (fără să aflăm cum) de la mănăstire şi-1 dă zestre (jumătate îl vinde) jupaniţei Neacşa şi primului său soţ Dobrovoe pârcălab[4]. Va deveni „sat de cămin" al boierilor Brâncoveni, ramura Craioveştilor care a dat pe Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu.

Bucovăţ (j. Dolj, lângă moşia oraşului): în sat au avut părţi Pârvu banul, Radu postelnicul care a pierit la Tinoasa şi Neagoe Basarab. Urmaşii Craioveştilor se vor judeca între ei pentru aceste părţi, sub Mihnea Turcitul. O pătrime a fost dăruită de Marga cea :ânără mănăstirii Glavacioc, de la care o cotropesc boierii Brâncoveni. Prin răscumpărarea jnei năpăşti, satul a ajuns în stăpânirea lui Stepan clucer, ctitorul mănăstirii Coşuna[5].

Greaşovul din Deal (j. Olt): sub Mihnea Turcitul, Şerban, fiul Măriei din Coiani Viitorul Radu Şerban voievod), se judecă cu mănăstirea Seaca, unde satul fusese dăruit Ie Buzeşti, şi dovedeşte că „a fost acest sat de moştenire al domniei sale, din satele Zraiovestilor"[6].

Ibidem, voi. I,p. 96-97.
Ibidem, voi. III, p. 260.
Ibidem, veac. XIII-XV, p. 206 şi 225.
Iorga, *Studii şi documente,* voi. V,p. 169; Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 136.
D./.R., veac. XVI, voi. V,p.256,434; VI, p. 149.
Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 295.

Comăţelu (în hotar cu Bucovăţu, j. Olt): moştenire a lui Mareea postelnicul din Şitoaia, ca şi Bucovăţul, despre care am văzut că a fost al Craioveştilor. (Integrat marelui complex teritorial din vecinătatea Craiovei, situaţia sa nici nu putea să fie alta). Mareea 1-a dăruit slugii sale Visul, care a stat lângă el în pribegie. De la Visul 1-a cumpărat Stepan clucer, ctitorul mănăstirii Coşuna. Aceasta va avea pâră cu Ivaşco vornic din Goleşti urmaş prin femei al lui Mareea postelnic, care pretindea că bunicul său n-a dăruit lui Visul[1].

Critineşti (neidentificat): „a fost de moştenire al lui Barbu ban cel bătrân si al lui Pârvu vornic"[2]. Dăruit şi vândut de mai multe ori în familie, ajunge la jupaniţa Elina a lui Ivaşco vornic, de la care îl cumpără Mihnea Turcitul, pentru mănăstirea Sf. Troiţă[3].

DobreniQ. Ilfov) v. Bezdead.

Drăgoicea (în hotar cu Bâcleşul, j. Mehedinţi) v. Bâcleşul.

Floreştii de pe Răstoaca (j. Ilfov) v. Bezdead.

Frumuşei (Raeţi, j. Romanaţi), împreună cu Pleana, Potlogi, Seaca, Sălătrucul Slătinicul şi Sparţi. Jupaniţa Marga cea tânără, fiica lui Matei banul din Caracal, nepotul lui Pârvu vornicul Craiovescu, a lăsat la moarte mănăstirii Glavacioc câte un sfert din douăzeci de sate moştenite de ea de la tatăl său, printre care şi cele indicate mai sus. Unsprezece din aceste sate (Caracal, Comoşteni, Drincea, Codatele, Marmurile, Strehaia, Sadova, Ocolna, Predeşti, Paia şi Coşcodia), figurează şi în actul de împărţire din 1589, iar încă două (Betejani şi Bucovăţ) sunt arătate de alte izvoare a fi tot moşteniri (v. acest capitol, sub voce). Este greu de crezut că celelalte şapte, care se găseau în vecinătatea unor vechi moşteniri ale fraţilor Craioveşti, au putut avea altă origine. Toate aceste sate vor fi cotropite de la mănăstirea Glavacioc de boierii Brâncoveni[4].

Găneasa (j. Olt): „a fost de moştenire şi de strămoşie lui Preda banul cel bătrîn", care 1-a vândut, sub Neagoe Basarab, cumnatei sale doamna Despina, fiindcă se afla într-o nevoie dinspre nişte turci. Aceasta a dăruit la rândul său jumătate vărului ei primar Stepan logofăt, iar altă jumătate mănăstirii Argeş, care sub Alexandru vodă Mircea pâra că are de danie întregul sat[5]. Moise vodă arătase însă, mai înainte, că satul Găneasa a fost dăruit de Pârvu ban mănăstirii Bistriţa, iar Radu Paisie îl întărise jupaniţei Chera (personaj neidentificat), căreia îi era de baştină, oprind pe călugării de la Argeş să se amestece. Va fi întărit doamnelor Despina şi Ruxandra de Mircea Ciobanul[6].

Gruia (j. Gorj) v. Bezdead.

Heamna (Leamna, j. Dolj): sat dăruit pentru slujbă cu vărsare de sânge, de Barbu banul cel bătrân, în zilele lui Radu cel Mare, slugilor domneşti Stan şi Patru Văcărescu şi lui Neagoe. A fost „a banului Pârvu şi a Barbului banu din Craiova... moşie de baştină[7].

Mori (probabil Morem, j. Dolj) v. Bezdead.

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 200-201; V,p. 393-394,436; VI, p. 101-102.
[2] *Ibidem,* voi. V,p. 368.
[3] *Ibidem,p.* 368.
[4] *Ibidem,\o\.* VI,p. 149.
[5] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 136—137.
[6] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 61-63, 298, 345.
[7] fl>Kfejn,vol.I,p. 119; V,p. 171; VI,p. 106.

MihăiţăQ. Dolj): a fost a lui Mareea postelnicul şi al surorii sale Zamfira, copiii lui Şerban banul şi nepoţii lui Radu postelnicul Craiovescu. Ei l-au dăruit lui Hamza, Ursul ş.a. cu ceata lor[1].

Nedela sau *Nedeia Mare* şi *Nedeiţa* sau *Nedeia MicăQ.* Dolj): Nedeia a fost dreaptă moşie de moştenire a Pârvului banul, care a dăruit-o mănăstirii Sadova (reîntărire din 1530)[2]. Siliştea Nedeia Mare şi bălţile: Şirco, Hinato, Ţigărţui, Bobotul, Habaviţele, Ţigăncile, Izglăvociul, Trăviţele şi Sfârda au fost confiscate de Radu Paisie, probabil în urma ridicării lui Şerban banul, căci în 1542 el le dăruieşte, pentru slujbă credincioasă, lui Detco armaş, ginerele Neacşei din Brâncoveni, motivând că „această selişte şi bălţile de asemenea au fost domneşti şi ale domniei mele[3]; dar, peste un an, tot Radu Paisie întăreşte Nedeia Mare şi Mică, împreună cu alte sate coborâte de la Craioveşti, aceluiaşi Detco armaş şi soacrei sale, pentru că le erau „vechi şi drepte ocine şi dedine"[4]. Pentru Hasdeu, Nedeia era „vastă străbună proprietate a Basarabilor", adică a Craioveştilor[5].

Padina Petrii (Padina, j. Mehedinţi) v. Bâcleş.

Perişor(j. Dolj): a fost de moştenire al lui Matei şi Vâlsan, fiii Margăi celei bălane. Soţiile acestora îl vând lui Stepan clucer, ctitorul mănăstirii Coşuna[6].

Pârâul (j. Gorj) şi *Plăvicenii* pe Săoaş (Ocnele Mari), cel din urmă cu viile şi zeciuiala din vin. Satele au fost dăruite de cei patru fraţi Craioveşti mănăstirii Bistriţa, prin actele lor de ctitorie, în vremea lui Vlad Călugărul[7].

Plena (lângă Seaca de Pădure, j. Dolj) v. Frumuşei.

Potlogi (Margheni, j. Romanaţi) v. Frumuşei.

Punghina (j. Mehedinţi) v. Bezdead.

Radovan (j. Dolj): a fost de moştenire al lui Mareea postelnicul, fiul lui Şerban banul. Confiscat de Mircea Ciobanul, ca şi satul vecin Vianul, a fost vândut de domn oamenilor din sat, pe 217 vaci, date „drept 8 500 aspri (ceea ce arată o duşegubină). Sub fiul lui Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr, satul se mai răscumpără o dată, de la Mareea postelnicul. Va fi mai târziu rumânit pentru biruri de călugării de la Coşuna şi va merge să se judecească la Craiova, Bălgrad, Iaşi, Bucureşti şi Făgăraş[8].

Răstoaca (probabil lângă Floreşti, j. Ilfov) v. Bezdead.

Risipiţi (neidentificat) v. Bezdead.

Rojiştea (j. Dolj): „a fost dintre satele Craioveştilor" şi i-a rămas lui Ivaşco mare vornic din Goleşti[9].

Sălătrucul (j. Mehedinţi) v. Frumuşei.

Seaca (probabil Seaca de Pădure, j. Dolj) v. Frumuşei.

Slătinicul (j. Mehedinţi) v. Frumuşei.

---

[1] *Ibidem,* veac. XVII, voi. II, p. 239-240.
[2] *Ibidem, p.M.*
[3] *Ibidem,p.2Hl.*
[4] *Ibidem,?.* 302-303.
[5] *Etymologkum Magnum Romaniae,* voi. IV, p. CXXXIX.
[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. IV, p. 112,354,433; veac. XVII, voi. I, p. 369.
[7] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 207,225.
[8] *Ibidem,* veac. XVI, voi. 111,p. 81,256; VI,p. 248-249,378,388-389.
[9] *Ibidem,* voi. IV, p. 276.

Swedoviţa (SmadoviţaJ. Mehedinţi) v. Frumuşei.
Sparţi (neidentificat) v. Frumuşei.
Ştirbei (neidentificat) v. Bezdead.
Urâţi (în hotar cu Bistreţ, j. Dolj) v. Bistreţ.
Vărăşti (j. Ilfov) v. Bezdead.
Vladimireştii din Ilfov (probabil lângă Vărăşti, j. Ilfo' v. Bezdead.

b) Ne-am aştepta ca în stăpânirea Craioveştilor să fi in at, în vremea în care această familie a deţinut ereditar prima dregătorie a Ţării Român şti, un mare număr de sate primite prin danie domnească. Lucrurile nu stau însă aşa, căc i chiar în puţinele cazuri care se pot discuta aici, nu avem totdeauna certitudinea că este vorba de danii domneşti reale. Astfel, la 1588, Mihnea Turcitul, judecând o pricină pentru satul *Fântânele,* menţionat şi mai sus, între Nica, soţul jupaniţei Mana şi fiul unui oarecare Ivan portar, afirmă că satul este veche şi dreaptă ocină a celor dintâi, „agonisită şi cumpărată de răposatul Pârvul ban încă de mai înainte vreme, de la alţi domni bătrâni..., de la Vlad \ oievod Călugărul şi fiul lui, Radu voievod cel Bun. Şi încă şi peste aceasta iarăşi a agonisit jupan Şerban ban, cumnatul lui Pârvu ban, de la Vlad voievod înecatul, când s-a dus de a spânzurat pe Drăghici al lui Danciu Gogoaşe la Ţarigrad, pentru că s-a ridicat să vie domn". (Satul a fost confiscat atunci de la Gogoaşe şi dăruit vărului său prin alianţă, Şerban 'banul). Sub Alexandru Mircea, Ivan portar pretinsese că a cumpărat satul de la Mircea Ciobanul cu 30 000 aspri, ceea ce însemnează că Mircea 1-a confiscat şi el de la Craioveşti, pentru viclenie, ca pe multe alte sate ale acestora, vânzându-1 lui Ivan; dar atât Ivan portar, cât şi fiul său, rămân de judecată fiindcă „nu este lege ca domnii să vândă sate boiereşti, căci aşa ceva nu se cuvine'". Afirmaţia aceasta, care a fost discutată adesea, se referă aşadar la un sat confiscat pentru viclenie). Totuşi, un an după data acestei cărţi de judecată, la împărţeala din 1589, după ce au fost adunate „cărţi de pe la toate mănăstirile şi de pe la toţi boierii şi oamenii, pe unde au fost sate vândute şi miluite de Craioveşti", Mihnea va cuprinde satul Fântânelele în moştenirea lui Radu postelnic, coborâtă de la tatăl său Neagoe Strehăianu, poate fiindcă la această dată se cunoştea mai bine originea stăpânirii Craioveştilor asupra satului (v. mai sus). Aşa l-am considerat şi în lucrarea de faţă, deşi certitudine nu poate exista deocamdată. La sfârşitul secolului al XVI-lea, satul era stăpânit de mănăstirea Cutlumus, ca danie a lui Neagoe Basarab[2].

Informaţii contradictorii găsim şi în cazul satelor *„Celeiul cu Siliştioara"* (j. Romanaţi). în 1520, Barbu ban dăruieşte satul şi gârla de la Celei mănăstirilor Bistriţa şi Potocul, fiecăreia câte o jumătate[3]. Zece ani după aceea, în 1530, întărind partea Bistriţei dăruită de Barbu ban, Vlad înecatul afirmă că a văzut „cărţile bunicului domniei mele Vlad voievod Călugărul, cum a miluit pe jupan Barbu ban Craiovescu şi pe fraţii săi... Şi apoi sfânta mănăstire a cumpărat şi a dat răposatului Basarab voievod 4500 aspri pentru această mai sus zisă ocină, Celeiul"[4]. Totuşi, în 1545, într-o întărire pentru Bistriţa a

[1] *Ibidem,* \o\. V,p. 365.
[2] *Ibidem,* voi. VI, p. 115; veac. XVII, voi. III, p. 274.
[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 154.
[4] JW<tem,vol. II,p. 82.
p. 82.

cu Siliştioara, pentru că au fost cumpărate pentru 5000 aspri şi pentru 300 de oi şi pentru 6 boi şi pentru 2 cai buni". în acelaşi an, mănăstirea Bistriţa se judecă cu Cârstian spătar care pretindea că Celeiul a fost dedina socrului său Staico vornic, dar Mircea Ciobanul vede şi el „cărţile vechi care sunt ale sfintei mănăstiri", de la Vlad Călugărul şi Basarab voievod, şi hotărăşte că Staico vornicul a cotropit ocina „fără drept şi fără voia nimănui" în vremea lui Radu Paisie. Celeiul va mai fi cotropit de Burtea vornic şi Stanciu clucer iar mănăstirea Potoc va pretinde, în repetate rânduri, că satul îi este de moştenire întreg[1]

Despre *Poleiul cu Balta Albă* avem, cronologic, următoarele informaţii: în 1491 sau la o dată apropiată, Barbu ban dăruieşte Bistriţei, fără a arăta de unde le are, „Potelul cu Balta Albă", iar în 1493 Vlad Călugărul dă mai întâi lui Pârvu vornic şi Danciu comis dreptul de a face acolo slobozie, iar câteva luni mai târziu întăreşte „Potelul cu Balta Albă" mănăstirii Bistriţa[2]. Totuşi, în 1510 Vlad cel Tânăr va „dărui" lui Barbu, Pârvu şi Danciu „Potelu tot cu gîrla şi Cuşniţa... cu toate siliştile, oricâte sunt, pentru că le-au dobândit.. cu bună şi drept credincioasă slujbă de la domnia mea"[3]. Pe de altă parte, lângă menţiunea despre cumpărătura pe aspri şi vite, pomenită mai sus, un hrisov din 1559 arată că, în zilele lui Neagoe Basarab, Craioveştii au cumpărat Balta Albă de la Stanciu, fiul lui Durduc, pentru 1000 de florini galbeni[4]. Este probabil că Potelul cu Balta Albă au intrat în stăpânirea Craioveştilor printr-o „cumpărătură", în urma unei viclenii. în sfârşit, în 1572 Dragomir mare vornic şi Mitrea mare comis pretindeau că au cumpărat Balta Albă de la Alexandru vodă Mircea[5].

Mai limpede apare situaţia satului *Băbeni* (Băbeni-Bistriţa, j. Vâlcea), care „a fost al lui Staie, iar Staie 1-a pierdut încă din zilele bătrânului Vlad voievod Călugărul cu rea hiclenie. Iar jupan Barbu ban 1-a dobândit de la Vlad voievod, cu dreaptă şi credincioasă slujbă către Vlad voievod. Iar întru aceasta, Staie iar s-a întocmit cu jupan Barbu ban, ca să-i facă pace despre Vlad voievod, iar lui să-i fie averea lui Staie, jumătate din Băbeni. Iar după aceia, jupan Barbu ban încă a şi cumpărat de la Staie mai sus zisul sat, pentru 1 000 aspri"[6]. Viclenia trebuie să se fi petrecut înainte de data cărţii lui[7] Barbu ban pentru daniile către Bistriţa (c. 1491), care cuprinde şi această jumătate de sat; iar „pacea", pe care banul o mijloceşte pentru Staie, arată că acesta din urmă era boier important.

Satele menţionate în paragraful precedent: *Fântânelele, Celeiul, Siliştioara, Potelul* şi *Băbeni,* sunt singurele despre care documentele spun că au fost dăruite Craioveştilor de către domni; dar am văzut că despre toate se mai afirmă, în aceleaşi documente sau în altele, că au fost şi cumpărate de aceştia, indicându-se chiar preţul (cu excepţia Fântânelelor). Aparenta contradicţie dintre informaţii se explică dacă ţinem seama de ceea ce am constatat cu prilejul cercetării domeniului domnesc din Ţara Românească şi de

[1] *Ibidem,?.* 322-323; III, p. 176, 301; IV, p. 2,389; V,p. 378.
[2] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 216,219,225
[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 55.
* *Ibidem,* voi. III, p. 107.
s/bKfeni,vol. IV,p. 76.
[6] *Ibidem,* voi. II, p. 91— 92.
[7] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 207.

aceea ce reiese, de altfel, şi din situaţia satului Băbeni: deoarece dania domnească era un titlu de stăpânire care se putea anula cu uşurinţă de urmaşii, în scaun, ai domnului donator, de obicei adversari ai acestuia, beneficiarii daniilor se grăbeau să cumpere satele de la boierul care suferise confiscarea, plătind însă un preţ mai mic decât cel real. Dar şi aşa, foştii stăpâni ai satelor sau urmaşii lor ridicau de obicei pâra că au fost cotropiţi de beneficiari, ceea ce însemna, în aceste cazuri, că fuseseră siliţi să vândă fără preţ.

Tot de la boieri au cumpărat Craioveştii şi alte sate, în legătură cu care se vor purta de asemenea judecăţi, dezvăluindu-se caracterul neregulat al cumpărăturilor, care într-unele cazuri se aseamănă, destul de mult, cu cele precedente.

Despre *Gândeni* (Potopinul, j. Romanaţi) şi *Vădastra* (j. Romanaţi) Barbu ban afirmă, în cartea sa dată Bistriţei, că „le-am cumpărat de la Vlad drept 15 000 aspri gata"[1]. Alte acte arată că vânzătorul este boierul Vlad cel Gros, care a vândut Vădastra Mare cu 15 000 aspri, în vremea lui Vlad Călugărul. Sub Radu Paisie, urmaşul său, Stoica Picior vornic jură cu 12 boieri că „Barbu ban al Craiovei nu a cumpărat acel sat mai sus zis, ci l-a cotropit pe Vlad Grosul cu sila" şi ia satul de la mănăstire. în timpul lui Pătraşcu cel Bun însă, călugării vin cu 24 boieri şi câştigă. Mănăstirea avea şi o pricină de hotar cu Ştinţa din Obârşie[2]. Celălalt sat, Gândeni, formează de asemenea obiect de judecată. în 1569 Alexandru vodă Mircea arată că satul a fost cumpărat, sub Mihnea cel Rău, de la bunicii lui Mitrea comis şi Drăguşin ban din Hotăreni. Aceştia pretindeau la judecată că, atunci când ctitorii mănăstirii Bistriţa au cumpărat satul de la bunicii lor, „ei nu au dat asprii deplin". Călugării achită 1 300 aspri din cei 3 000 pretinşi şi părţile se împacă. Cu toate acestea, Mitrea mare vornic va lua mai târziu satul, care mai fusese cotropit, sub Mircea Ciobanul, de Burtea mare vornic şi Stanciu mare clucer[3].

„în mijlocul ocinilor Vădastra şi Celei" se găsea satul *VârtopulQ.* Romanaţi), despre care o carte de judecată a lui Mihnea Turcitul zice că a fost de strămoşie al Craioveştilor[4]. Originea stăpânirii acestora, în cele două sate vecine, face probabilă concluzia că Vârtopul reprezintă o veche cumpărătură sau cotropire de la boieri. în 1565 fiica Vulturului (pentru care v. mai jos) revendica satul[5]. Craioveştii îl dăruiseră mănăstirii Bistriţa, dar sub Mircea Ciobanul duşmanul Craioveştilor „s-au ridicat nişte oameni... şi au spus că... ocina este pustie şi nu are stăpîn şi s-au rugat să facă sat". Domnul le dă moşia (probabil le-o vinde), dar sub Mihnea Turcitul este restituită mănăstirii.

Satul *Recica Dabului* (Dăbuleni, j. Romanaţi), cu bălţile astăzi secate, este întărit, în 1494, de Vlad Călugărul slugii domneşti Cârjeu, lui Radomir şi Ghiga cu fiii (între care Jitian). Ei juraseră cu 12 boieri „că le este ocină, dedină"[6], procedeu folosit în revendicările provocate de vechi confiscări pentru viclenie. Cârjeu este desigur soţul Muşei din Corbi, „Cîrjoaia", mai târziu soţia lui Hamza din Obislav, rudă apropiată a Craioveştilor. în 1533 Peia portar, soţul Neacşei din Brâncoveni, cumpără partea lui Jitea cu 1000 aspri, iar în

---

•*umem.*

[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I, p. 49,156; II, p. 343; III, p. 45,292,384.

[3] rt>«/em, voi. I,p. 47, 156; II, p. 62-63; III, p. 176,302-303.

[4] *Ibidem,* vol.V.p. 407.

* *Ibidem,* voi. III, p. 209.

[6] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 227.

1543 Radomir înfrăţeşte pe Detco armaş (ginerele Neacşei) peste o jumătate din partea sa şi-i vinde cealaltă jumătate. Detco armaş mai cumpără partea lui Dahna cu 17 boi, 30 oi şi 300 aspri, cum şi părţile lui Staicul şi Stanciul al Flocăi; iar Harvat logofăt, ctitorul mănăstirii Motru (despre care s-a spus că ar fi fost frate cu Neagoe Strehăianu), cumpără bălţile Cârjeul şi Balta Calului. Actele mai arată că satul a fost al lui Radomir şi Staico din Marotin, „dar s-a găsit un om ucis" şi a plătit duşegubina Detco armaş sau că fusese al lui Stanciu comis, bunicul jupaniţei Calea a lui Detco armaş[1]. Toate acestea nu explică însă de ce Barbul banul cel bătrân, Barbul banul cel tânăr şi Şerban banul au putut dărui satul Recica Dabului, „cu balta şi siliştea satului *PlopuF* mănăstirii Xenofon, cu care Detco se judeca, pretinzând că îi sunt de moştenire, „nu au fost de la Craioveşti"[2].

Satul *Tupşa* (Tupşani, j. Gorj) apare în domeniul mănăstirii Bistriţa începând din 1520, ca danie a Craioveştilor[3]. în 1556 Pătraşcu cel Bun constata că a fost cumpărat de Pârvu ban cL la Tvul din Ciocade cu 5000 aspri. (Unui Ivul, slugă domnească, probabil tatăl vânzătorului, şi lui Arca cu sora sa Elena li se întăreau, în 1484, satele Ciocadea. Tupşa, Poiana jumătate, cum şi munţii Părăginoşii, Plăcicoi şi Muntele Muierii)[4]. Fiii iui Ivul vânzătorul „au strigat" în divan „că n-a cumpărat Pârvul ban mai sus zisa ocină de la tatăl lor, ci i-a cotropit Pârvul ban cu sila"[5].

Satul *Bogdăneştii* (Bogdăneii) de la Cotmeana, numit şi *Vultureşti,* este achiziţionat în condiţii care, de fapt, nu diferă prea mult de cazurile precedente. A fost dedina jupanului Vâltur, urmaş al lui Cârjeu şi bunic al marelui logofăt Radu Mihăescu din 1568. Vâltur a omorât un cal al lui Vlad Călugărul şi şi-a plătit capul înfrăţind, peste sat, pe Danciu comis Gogoaşe, care a dăruit apoi satul mănăstirii Bistriţa. (Alt izvor arată că Vâltur singur a făcut dania la mănăstire, iar în cartea ctitoricească a lui Barbu ban, acesta îl cuprinde între daniile sale). Mănăstirea s-a judecat cu fiica Vâl turului, care „cotropise" satul; iar la 1589 se arată că 1-a vândut Marga cea bătrână cu fiii ei[6].

Analogă este situaţia satului *Piscul Voievod* „cu *Bucimişul* dimprejurul Piscului" (Bucinişul, j. Romanaţi). Satul Piscul a fost al lui Harvat mare logofăt, dar a căzut într-o duşegubina „şi pentru această duşegubina a dat Harvat logofăt acel sat... lui Pîrvu ban", care îl dăruieşte unor slugi, pentru slujbă. De la aceştia îl răscumpără apoi Detco mare armaş[7].

Satul *Mălureni* (Colibaşi, j. Argeş) a fost primit de Barbu ban, prin schimb, de la Oancea pârcălabul (vistierul viclean al lui Neagoe Basarab), care la rândul său îl cumpărase de la Albul vistier şi Magdalina Cârjoaia. Barbu ban îl dăruieşte Bistriţei, dar alt izvor arată că dania a fost făcută de Hamza din Obislav, cumnatul Craioveştilor[8].

---

[1] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 146,259, 303; III, p. 316; IV, p. 354; VI, p. 251; veac. XVII, voi. I, p. 273.
[2] Nanunş, *Documente româneşti,* p. 234.
[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. I,p. 156.
[4] *Ibidem,* veac. XIII-XV,p. 180.
[5] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 327.
[6] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 207; veac. XVI, voi. I, p. 174; II, p. 326; III, p. 278; V, p. 406.
[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 275; V, p. 415,448.
[8] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 206, 207,225; veac. XVI, voi. I, p. 20, 83,156; II, p. 327.

într-un sat vecin cu precedentul, *Miceşti* (j. Muscel), Pârvul vornic primeşte prin închinare, în zilele lui Vlad Călugărul, un vad de moară, de data aceasta de la moşneni, dăruindu-l mănăstirii Bistriţa. Acest vad este revendicat mai târziu, cu 12 boieri, de jupaniţa Cârjoaia, care-l câştigă, dar după aceea îl dăruieşte ea aceleiaşi mănăstiri. Sub Vlad încecatul morile sunt cotropite de Vlaicu clucer din Piscani'.

Tot prin „închinare" de la moşneni, pentru un furt de cai ai banului Barbu cel bătrân, a primit acesta o jumătate din satul *Turcenii de la Jilţi* (j. Gorj). în 1529, la moartea sa, Pârvu banul va dărui mănăstirii Tismana satul întreg[2].

Moşneneşti sunt şi alte două sate: *Târsa* sau *Târseni* (lângă Costeşti, j. Vâlcea) şi *Slălioara* sau *Slătioarele* (j. -/aicea), căzute în stăpânirea Craioveştilor pe căi care, în ambele cazuri, presupun samavolnicia. în 1512 Neagoe Basarab arată că Neagotă şi alţi nouă oameni, cu fraţii şi nepoţii lor, au schimbat părţile pe care le aveau în Târsa cu Barbu ban, care le-a dat Slătioara toată şi moara. în 1528, lângă aceste schimburi apar altele, toate puse de astădată pe seama lui Pârvu mare ban, care a dat lui Şerban ocină în Bârlui, iar altora partea sa în Dobriceni şi 4 200 aspri, ca să cumpere cinci funii în Mădulari; iar în 1 570 se pretindea că schimbul a fost făcut de Basarab voievod, care a dat părţi în Foleşti. Moşnenii susţin însă că n-au primit nici o ocină de la Basarab. Apoi mănăstirea Bistriţa, care avea satul de la Craioveşti, le dă 4 200 aspri sub Radu Paisie şi 1 000 sub Petru voievod, „ca să se liniştească"[3]. Celălalt sat, *Slătioara,* fusese dăruit Bistriţei încă din 1508 şi apare în stăpânirea aceleiaşi mănăstiri chiar după „schimburile" de mai sus, căci Costeştii şi Făgăraş purtau judecăţi cu mănăstirea, sub Mircea Ciobanul şi Petru cel Tânăr, jurând că este dedina lor[4].

Moşnenesc a fost şi satul *Stroeşti* (j. Argeş), despre care un act din 1545 spune că era de zestre al bănesei celei bătrâne, Negoslava, soţia lui Barbu ban. în vremea când băneasa trăia încă, la 1526, ea purta judecăţi cu Tăbăci şi ceata lui, care pretindeau „ că au fost cotropiţi încă de Barbu ban", ceea ce nu s-ar explica dacă satul ar fi fost cu adevărat de zestre al Negoslavei. Mănăstirea Bistriţa, unde satul a fost dăruit de bănească, se va judeca şi cu orăşenii din Argeş, pentru hotare[5].

Dar Craioveştii cotropesc şi satul unei mănăstiri, Tismana; Barbu ban dăruise o jumătate din satul cu acelaşi nume ctitoriei sale de la Bistriţa, fără să arate de unde o avea[6]. Din judecăţile purtate mai târziu se constată însă „ foarte adevărat că nu au avut Basarab voievod şi Pârvuleştii şi Bistriţenii nici un amestec, nici dedină, ci au luat cu sila ..., pentru că au fost atunci tari şi puternicii"[7]. Situaţia satului Tismana n-a fost însă atât de simplă, cât ar părea din acest citat. în secolul al XlV-lea, Radu I a dăruit Tismanei numai partea pe care se află zidită mănăstirea: „ Tismana pe ambele părţi, cât a fost Ligăcească jşi

---

[1] *Jbidem,* veac. XVI, voi. II,p. 127,316.

[2] ft m, voi. II,p. 74,94; III,p. 321; IV,p. 35.

[3] *Ibidem,* voi. I, p. 89; II, p. 40-41; III, p. 325.

[4] *Ibidem,* voi. I, p. 48,89; II; p. 40; III, p. 112.

[5] *Ib m,* voi. II, p. 11,62,132,314-315,327.

[6] *Ibide* , veac. XIII-XV, p. 207. *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. **156;** II, p. 171,236; **III,** p. 220.

Rusească"[1]. Restul — adică oraşul Tismana, unde vom vedea că au rezidat bani — a fost dedina lui Drăghici Florescu, marele paharnic al lui Neagoe Basarab, mai târziu mare vornic, care 1-a dăruit mănăstirii Tismana la moartea sa[2], în 1537, cu toate că aceeaşi jumătate fusese dăruită Bistriţei cu patruzeci şi cinci de ani mai înainte de Barbu ban. Dar Drăghici Florescu (nepotul jupanului Vâlsan al lui Florea de la începutul secolului al XIV-lea, care figurează în pomelnicul Bistriţei şi în cel dat de Craioveşti la Sf. Pavel din Athos) se înrudea fără îndoială cu Neagoe de la Craiova, cu toate că nu s-a putut desluşi cu certitudine gradul acestei înrudiri. Unele dintre satele lui se întâlnesc în moştenirea Craioveştilor (Vladimireştii din Ilfov, Dobreni), iar altele sunt în hotar cu domeniul.lui Neagoe ban de la Cătălui (Dinţeşti, Fâsâieni). Aceasta înseamnează că cotropirea se făcea în cadrul familiei, ceea ce aminteşte cotropirea, de către boierii din Brâncoveni, a satelor dăruite mănăstirii Glavacioc de vara lor Marga cea tânără (vezi mai sus).

O cumpărătură care, prin excepţie, nu va fi urmată de revendicări, priveşte un imobi< urban. Fraţii Craioveşti cumpără o vie cu livadă din oraşul Râmnic (R. Vâlcea) cu 4 000 aspri, de la Sasco pârcălab şi o dăruiesc Bistriţei.

în sfârşit, o situaţie excepţională au avut satul *Orlea* cu balta Mamina (j. Romanaţi). Iniţial acestea au fost dăruite de Mircea cel Bătrân mănăstirii Cozia. Apoi balta este cotropită de turci, de la care o scoate Neagoe Basarab, dăruind jumătate mănăstirii Govora Este probabil că cealaltă jumătate a păstrat-o o vreme pentru neamul său, care a restituit-o apoi Coziei; căci aşa s-ar putea explica de ce, în cartea lor cu formular domnesc, fraţii Barbu ban şi Drăghici postelnic (Gogoaşe) reconfirmă dania pe care au făcut-o la Cozia părinţii, unchii şi fraţii lor. Stăpânirea, fie şi temporară, a lui Neagoe Basarab şi a Craioveştilor, poate explica de asemenea cotropirea lui Vlaicu din Piscani, beneficiar cunoscut al confiscărilor din averea acestei familii şi mai ales faptul că Mircea Ciobanul vinde satul unor oameni, evident în urma unei confiscări, sub cuvânt că este „ silişte a ocinei domneşti". în cele din urmă va reveni Coziei.

Numărul bunurilor de mai sus achiziţionate în vreun fel de Craioveşti se ridică la 21, dar aici n-am cuprins numeroasele achiziţii ale lui Neagoe Basarab, care formează, în multe privinţe, o problemă deosebită.

c) Despre alte sate ştim de asemenea că s-au găsit în stăpânirea Craioveştilor, dar documentele ce ne sunt cunoscute nu aduc nici o informaţie cu privire la modul cum au fost cuprinse în domeniul lor . Aceste sate sunt:

Bistriţa (j. Vâlcea), moşia de vatră a mănăstirii cu acelaşi nume, zidită de Craioveşti în domnia lui Vlad Călugărul;

Bârliu de la Muscel (Bărăşti, j. Romanaţi), unde Pârvu mare ban dispunea de o parte, pe care a schimbat-o cu Şerban, pentru Târsa. Satul a ajuns la mănăstirea Bistriţa, cu care se judeca, în 1565, fiica Vulturului[3];

[1] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 40.
[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 350-351.
[3] *Ibidem,* voi. II, p. 40; III, p. 209.

Dobriceni (j. Romanaţi), unde acelaşi Pârvu ban stăpânea o parte, pe care în 1528 a dat-o lui Neagotă pentru o parte în Târsa[1];

Gura Comăneştilor (Comăneşti, j. Gorj) şi satele vecine *Răzleiul* sau *Răzlovul, Măleni, Obârşia Desului* şi *Răchita.* Satele apar ca danii către Bistriţa ale celor patru fraţi Craioveşti, dar numai în două reîntăriri, din 1520 şi 1545[2]. Despre Răzleiul ştim că în 1486 era al jupanilor Roman şi Jitian[3];

Cetăţeni (j. Muscel), a fost pierut de „ fiii Gogoaşoaei", Barbu ban şi Drăghici vodă Gogoaşe, sub Vlad înecatul, care 1-a dăruit lui Mihnea pârcălab şi Vlaicu logofăt din piscani, de la care va fi cotropit de Staico (Şintescu) mare vornic şi Oprea vornic[4]. Ar putea fi zestral;

Satul *JupâneştiQ.* Gorj) figurează numai în reîntărirea menţionată din 1545. Fusese si el al jupanilor Roman şi Jitian. în actele din 1520 şi 1545 mai apare şi satul *Sârbeşti* (com. Alimr^Şti'J- Gorj), dar se arată că este vorba doar de „partea lui Dan" de la care deci au luat-o, în vreun fel, Craioveştii;

Milostea (j. Vâlcea), figurează în daniile către Bistriţa ale fraţilor Craioveşti (sau ale lui Hamza din Obislav) cu începere din 1508. în 1533, mănăstirea se judeca cu Bereştii şi Sârbeştii, pentru hotarele puse în vremea lui Basarab voievod[5]. A fost probabil moşnenesc;

Grădiştea de la Câmpulung (oraşul Câmpulung). Barbu ban, fiul lui Neagoe Strehăianu, a schimbat partea *pe care o ţinuse Lăudat vornicul* cu Oancea pârcălab, pentru Mălureni (deci Barbu ban avea aici alt titlu de stăpânire decât moştenire). Apoi Neagoe Basarab, despre care se afirmă totuşi că avea satul de la strămoşi, îl schimbă şi el cu Neagoe Tunsul şi cu Dumitru pârcălab, soţul Buicăi din Cepturoaia, primind alte sate. Trebuie să fi fost dăruit Bistriţei, de vreme ce Vlad înecatul voiniceşte această mănăstire să-1 ţie ca mai înainte, poruncind slugilor lui Staico mare postelnic să se ferească de sat, ceea ce însemnează că Staico avea motive să-1 revendice sau că îl cotropise. în 1537 este întărit jupanului Lăudat paharnic, căruia îi era veche şi dreaptă ocină şi care se înfrăţeşte, în faţa lui Radu Paisie, cu Vlaicu pârcălab, Stanciu sulger şi jupaniţa Visa[6];

Ianca (j. Romanaţi), se află cuprins între satele Răcica Dabului şi Potel, pe care le-am constatat cumpărate sau cotropite de Craioveşti de la alţi boieri. N-a fost menţionat până în vremea lui Mircea Ciobanul probabil fiindcă aşezarea s-a înfiinţat mai târziu. După cât se pare, Mircea 1-a confiscat, ca şi pe alte sate ale Craioveştilor din aceleaşi părţi, şi 1-a vândut sătenilor, „care au dat o duşegubină pentru mai sus zisa ocină". Aceştia „ au minţit şi au înşelat ... că este ocină pustie". Petru cel Tânăr restituie satul mănăstirii Bistriţa, căreia îi era veche şi dreaptă ocină[7];

-, ol. II, p. 41.

^ *Ibidem,* voi. I, p. 156; II, p. 327.

4 JWcfem, veac.XIII-XV,p. 185.

^ *Ibidem,* veac. XVI, voi. II, p. 374.

, , p 48, 156,1 4 ; II, p. 62,81,144,327.

7 *Ibidem,* voi. I, p. 83; II, p. 89,224; III, p. 132; veac. XVII, voi. I, p. 294.
Ibidem, veac. XVI, voi. III, p. 117 —118.

6 *Ibidem,* voi. I, p. 48, 156,174; II, p. 62,81,144,327

Lipovul de Jos (j. Dolj), în zilele lui Radu de la Afumaţi, Pârvu ban a miluit cu o parte, pe care nu ştim de unde o avea, pe bunicii lui Căpăţână ş.a., pentru slujbă. în I575 jupaniţa Anca, fiica lui Şerban banul, a revendicat-o, dar a rămas de lege[1];

Murgaş (j. Dolj), în 1529, Barbu mare ban confirmă dania unei stupării către mănăstirea Bistriţa, făcută „de părinţii noştri şi de răposatul Pârvu ban"[2]. Satul va fi stăpânit mai târziu de mănăstirea Sadova;

Răchita (Amărăştii de Jos, j. Romanaţi), a fost „veche şi dreaptă ocină de moştenire" a jupani ţei Calea din Brancoveni, ceea ce poate să însemneze că îi scobora de la Harvat logofătul, bunicul său. în 1570, Calea se judeca cu Vădislav din Dioşti, care pretindea că are satul de danie de la Radu voievod care a pierit la Râmnic[3];

Sitoaia (j. Dolj), era „sat de cămin" al lui Mareea postelnicul „din Sitoaia", nepotul lui Radu postelnicul care a pierit la Tinoasa;

Turcenii de Sus (j. Gorj), sat dăruit de Pârvu ban, la moarte, unor slugi ale sale, pentru slujbă credincioasă cu sânge vărsat în tot locul[4];

Zăvalu (j. Dolj), Pârvu ban 1-a dăruit mănăstirii Sadova[5]. Totuşi sub Mircea Ciobanul, Ancuţa băneasa, fratele ei Mareea postelnic şi Măria, mama lui Radu vodă Şerban, au vândut satul rumânilor de acolo cu 26 000 aspri, din care boierii le-au iertat 4 000 aspri, ca să facă biserică. Sătenii au plătit şi o duşegubină[6].

B. Stăpânirile probabile. . ţ

în afară de sateie menţionate mai sus, care s-au aflat fără îndoială în stăpânirea Craioveştilor şi a urmaşilor lor apropiaţi, anumite indicii documentare şi consideraţii privind istoria epocii, ca şi situaţia geografică a unor sate, care se găseau în vecinătatea imediată a vechilor stăpâniri ale acestei familii sau în regiunea domeniului lor, ne duc la presupunerea că satele respective au aparţinut şi ele Craioveştilor. Aceste sate apar în două documente:

a) 1525, martie 8. Radu de la Afumaţi dăruieşte lui Dragul spătar (Cherbeleţ), pentru slujbă cu vărsare de sânge „de către procleţii turci, p.:'tru neamul creştinesc", siliştele din Jiul de Jos; *Crovna* (j- Dolj), *Salcia* (Sălcuţa, j. Dolj), *Suharul* (j. Dolj), *Nicuia* (neidentificat), *PlopşorulQ.* Dolj), *Călina* sau *Piscul Călin* (Piscul, j. Mehedinţi) cu gârla şi balta, *Comani* (Bâsarabi, j. Dolj),*Poiana* (Poiana Mare, j. Dolj) şi *Vărbiţa* (j. Dolj), cum

[1] /Wdem.vol.IV.p. 198.
[2]/6iJem, voi. II,p. 75.
[3]/b/tiem, voi. III,p. 389.
[4]/b/dem, voi. II, p. 74.
[5] *Ibidem,p.%l.*
[6] *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 331.

şi *Drencea* (Drincea, j. Mehedinţi), sat pe care l-am găsit în zestrea Margăi celei bătrâne, aleasă din „partea domnească" a lui Neagoe Basarab. Actul este o copie lacunară, în care fuseseră cuprinse şi alte sate[1]. Dania a fost făcută într-o vreme în care Radu de la Afumaţi ţinea scaunul, luat pentru o perioadă foarte scurtă, de la Vladislav III. Din divan lipsesc Pârvu ban Craiovescu, Bădica comis (viitorul Radu Bădica voievod) şi Şerban stolnic (viitorul ban), care figuraseră atât în actul precedent al lui Radu, cât şi în ultimul divan al lui Vladislav[2].

Radu de la Afumaţi a dăruit satele de mai sus lui Cherbeleţ, fără a arăta de unde le are. Observ însă că cercetarea concretă a domeniului domnesc din Ţara Românească a dus la concluzia că, în vremea la care ne referim, domnii nu dispuneau de un mare domeniu public, din care să poată dărui unor credincioşi. Bunurile funciare dăruite de ei provin, aproape exclusiv, din achiziţii şi confiscări, (v. mai sus, cap. I). Dar, în condiţiile din primăvara anului 1525, Radu de la Afumaţi n-ar fi putut cumpăra sate şi, în consecinţă, cele dăruite lui Cherbeleţ trebuie să fi căzut domneşti. Pe de altă parte, satele de mai sus se găseau în regiunea marelui complex domenial al Craioveştilor „de peste Jiu", câteva aflându-se chiar în hotar cu sate care sânt constatate în stăpânirea sigură a Craioveştilor. Ceva mai mult: Drincea este unul din satele lor de moştenire. Se pare deci că Radu de la Afumaţi a confiscat cel puţin o parte din aceste sate, pentru viclenia unor membri ai familiei Craioveştilor, în vremea în care aceştia luptau împotriva domnului, cu care mai târziu se va încuscri sau că el le-a luat pe seama domnească din partea lui Neagoe vodă, în virtutea principiului pe care l-am mai amintit[3].

b) 1534, septembrie 12. Vlad-Vintilă întăreşte lui Vlaicu logofăt din Piscani şi fraţilor săi, adică unor boieri pe care îi constatăm de mai multe ori beneficiind de pe urma confiscărilor din averea craiovească, satele *SpinişorQ.* Dolj), *Stângacea* (j. Mehedinţi) şi *Fratoştita (j.* Dolj), care au fost ale lui Radu de la Spinişor şi ale fratelui său Vlad. Radu a fost strângător de bir în judeţul Jiul de Jos şi a fugit peste Dunăre cu 30 000 aspri, iar Vlad voievod cel Tânăr 1-a ajuns cu dreaptă judecată şi cu putere de la Poartă şi 1-a ucis ca pe un viclean[4]. Am arătat în alt loc[5] că Vlad cel Tânăr din acest act este Vlad înecatul, nu Vlad Vlăduţ, cum s-a crezut, şi că viclenia stă, foarte probabil, în legătură cu ridicare lui Drăghici vodă Gogoaşe. Radu, strângătorul de bir, pare a fi din neamul Craioveştilor, curn sugerează şi situaţia satelor sale: Stângacea este chiar în hotar cu Strehaia lui Neagoe banul, tatăl celor patru fraţi, iar Spinişorul mai apare în legătură cu această familie.

Informaţia de care dispunem astăzi nu ne îngăduie să reţinem aic; nominal, alte stăpâniri probabile ale Craioveştilor din perioada în care ei au dominai viaţa politică a Ţării Româneşti; dar cercetătorul rămâne cu convingerea că asemenea stăpâniri se găsesc

---

, voi. I,p. 183. [2]

Ibidem.

Pentru istoria mai nouă a unora din satele lui Dragu Spătar, v. *ibidem,* veac. XVI, voi. IV, p. 60, 160—161, 2l

221-222; V,p. 201—202. *

Ibidem, voi. II, p. 163-164.'

Donat, Cu *privire.*

amestecate mai ales printre următoarele categorii de sate: 1. cele confirmate de Radu Paisie, în 1543, jupaniţei Neacşa din Brâncoveni, fiicei sale Calea şi soţului acesteia Detco postelnic şi armaş, personaje al căror loc nu este bine fixat în genealogia Craioveştilor'; 2. cele dăruite pentru slujbă, în 1544, de acelaşi domn, lui Drăghici spătarul şi Udrişte vistier din Mărgineni, boieri înrudiţi cu Craioveştii[2]; 3. cele din stăpânirea lui Preda ban înscrise greşit de Ghiura clucer, sub Pătraşcu cel Bun, între satele Craioveştilor, pe care mai înainte Radu Paisie le dăruise, pentru slujbă, lui Vlaicu din Piscani şi Detco postelnic, soţul Calei[3]; 4. Diferite sate domneşti (care nu se constată a fi de cumpărătură), dăruite sau vândute de Radu de la Afumaţi, Vlad înecatul, Radu Paisie şi Mircea Ciobanul, cum şi 5. anumite sate ale boierilor Brâncoveni sau ale unor mănăstiri ctitorite de această familie, care apar în documente mai noi*.

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 302.

[2] /Wdem,p.312.

[3] *Ibidem,* voi. II, p. 185; III.p. 44.

* Iată satele asupra cărora atrag în special atenţia: *Aninii de Jos* (Valea Anilor, j. Mehedinţi), *Babinţi* (N. Bălcescu, j. Mehedinţi), *Băileşti* (j. Dolj), *Bălăcită* (j. Mehedinţi), *Bălţaţii de Jos(j.* Mehedinţi), *Bărboiu* (j. Mehedinţi), *BâltaneleQ.* Mehedinţi), *Barca* inel. *Bârcuţa* (j. Dolj), *Barza* (j. Romanaţi), *Bâzdâna* inel. *Belcin* (j. Dolj), *Blajul* (j. Romanaţi), *Bratovoeşti* (j. Dolj), *Brăneşti* (j. Gorj), *Brăneţ* (j. Romanaţi), *Brătăşani* (Şopârliţa, j. Romanaţi), *Bucoviciorul* (j. Mehedinţi), *Bucoviciorul* (lângă SăcuiJ. Dolj), *BuiceştiQ.* Gorj), *Butoieştii de Jos* (j. Mehedinţi), *Cacoţi* (j. Mehedinţi), *Câmpeni* (j. Romanaţi), *Cârna* (j. Dolj), *Cepari* (j. Romanaţi), *Cemelele de Jos* (j. Dolj), *CilieniQ.* Romanaţi); Goro/u (j. Dolj), *Cioroiu* (j. Romanaţi), *Ciuperceni* (j. Dolj), *Cleanov* (j. Mehedinţi), *CocorăştiQ.* Olt), *Corabia* (j- Romanaţi), *CorlăţelQ.* Mehedinţi), *CoşovăţQ.* Mehedinţi), *Coveiu de Sus* (j. Dolj), *Criva* (j. Romanaţi), *Crucea* (Siliştea Crucii, j. Dolj), *Degeraţi* (j. Mehedinţi), *Devesel* (j. Romanaţi), *Doba Q.* Romanaţi), *Dobra Q.* Mehedinţi), *Dranovăţ Q.* Romanaţi), *Drăghiceni* (j. Romanaţi), *Drăgneiul* (prob. Ştubeiul, j. Dolj), *DrănicQ.* Dolj), *Epoteşti*(Ipoteşti, j. Olt), *Ergheviţa* (j. Mehedinţi), *Fântâna Banului* (j. Dolj), *Frăsinet* (j. Romanaţi), *Frumuşei* (j. Gorj), *Fundul Vornicului* (j. Romanaţi), *Găvăneşti Q.* Romanaţi), *Gângiova* (j. Dolj), *Ghidici(j.* Dolj), *Ghimpaţi*(j. Romanaţi), *Gighera* (j. Dolj), *Giurgiţa* (j. Dolj), *Gogoşi* (j. Dolj), *Grădinile* (j. Romanaţi), *Grindeni* (j. Dolj), *Gubaucea* (j. Dolj), *Gura Băldăluiului* (Mârza, j. Dolj), *Gura Dâlgii* (Dâlga, j. Dolj), *Gura Motrului* (j. Mehedinţi), *Gvardiniţa* (j- Mehedinţi), *Hărvăteşti* (ArvăteascaJ. Romanaţi), *Horezu* (j. Vâlcea), *HotăraniQ.* Romanaţi), *Hotărani* (j. Mehedinţi), *Hrastu* (Rastu, j. Dolj), *lazupcea* (lângă Vârvor, j. Dolj), *IoneştiQ. Gorj), JiwvQ.* Mehedinţi), *Lazu* (j. Dolj), *Lişteava* (j. Dolj), *Mirila* inel. *Miriliţa* şi *Corbeni(j.* Romanaţi), *Obârşia* (j. Romanaţi), *OroşaniQ.* Romanaţi), *Ostroveni* (j. Dolj), *Pârşani* (j. Dolj), *Pârscoveni* (j. Romanaţi), *Piatra Q.* Romanaţi), *Piria* (j. Mehedinţi), *Plosca* (j. Dolj), *Preajba de Câmp* (j. Romanaţi), *Preajva* (Călugărei, j. Dolj), *Racoviţa* (j. Romanaţi), *Recea* (j. Mehedinţi), *Rocşoreni* (j. Mehedinţi), *Rogova (j.* Mehedinţi), *RoşianiQ.* Romanaţi), *Rotunda* (j. Romanaţi), *Runcu* (j. Argeş), *Ruptura* (j. Mehedinţi), *Saracov*(lângâ Vlădaia, j. Mehedinţi), *Săcuiu Q.* Dolj), *ScăieştiQ.* Dolj), *Seaca* (j. Dolj), *Slaşonwa* (j. Mehedinţi), *Smârdăşteţ* (lângă Băileşti, j. Dolj), *Stigniţa* (j. Mehedinţi), *Stircoviţa* (j. Mehedinţi), *Stoeneşti* (j. Romanaţi), *Suşiţa* (j. Mehedinţi), *Tâmna* (j. Mehedinţi), *Tâmpeni* (j. Olt), *Tomeni* (j. Romanaţi), 7*'u (j. Mehedinţi), *Ţânţaru* (j. Dolj), *UlmuleţQ.* Teleorman), *Urzica* (j. Dolj), *Urzicuţa* (j. Dolj), *Vârvorul* (j. Dolj), *Vlădaia* (j. Mehedinţi) şi *Vlăduleni* (j. Romanaţi).

4. Structura şi repartiţia teritorială a domeniului Craioveştilor

Potrivit informaţiilor analizate în capitolul precedent, domeniul Craioveştilor cuprindea 133 stăpâniri sigure (la care se mai adaugă un număr de stăpâniri probabile). Din cele 133 stăpâniri sigure am văzut că, pentru 20, documentele nu ne îngăduie să desluşim chipul cum au ajuns ele în acest domeniu şi de aceea cercetările privitoare la modul de constituire a averii Craioveştilor se pot referi, deocamdată, numai la cele 113 sate şi părţi, care reprezintă stăpâniri cu origine cunoscută. Dintre aceste 113 bunuri, 91 (adică 80,5 %) erau moşteniri părinteşti, iar 22 (adică 19,5 %) ne apar ca provenind din danii domneşti, achiziţii diferite şi cotropiri. Vechii posesori ai celor 113 bunuri cu origine cunoscută fuseseră: în 105 cazuri boieri, inclusiv Neagoe Strehăianu (aci intrând şi cele 5 sate „dăruite" de domni, care, toate, par a fi fost la origine boiereşti); în 5 cazuri cete de moşneni; într-un caz o mănăstire şi în altul un orăşean. Se adaugă situaţia neobişnuită a satului cu baltă recuperat de la turci. Dacă comparăm procentul infim al satelor foste moşneneşti, cuprinse în domeniul Craioveştilor, cu procentul satelor de acelaşi fel din domeniul de boier al lui Mihai Viteazul[1], putem aprecia mai uşor uriaşa apăsare boierească, suferită de ţăranii liberi în timpul marii crize ţărăneşti de la sfârşitul secolului al XVI-lea; căci proporţia respectivă urcă de la 4,4% la 64%.

Tab. 1. Structura domeniului după modul de dobândire (stăpâniri sigure).

Total	133
Moşteniri	91
Danii domneşti, cumpărături, schimburi, cotropiri etc	22
Origine necunoscută	20

După cum reiese din situaţia de mai sus, lângă satele moştenite Craioveştii au adăugat, în cele peste cinci decenii de predominare politică prin marea bănie, un număr de încă 22 bunuri funciare. Dintre ele, 14 erau sate şi bălţi, în majoritate de mare întindere, achiziţionate de la boieri (inclusiv „daniile domneşti"), iar 1 era jumătate de sat sau de oraş, căci este vorba de Tismana cotropită de la o mănăstire. Restul aveau de obicei o valoare mai mică. Aceasta însemnează că extinderea domeniului craiovesc, în perioada amintită s-a făcut mai ales pe socoteala altor feudali. Vom vedea mai departe cum se explică acest fapt.

Trebuie să mai facem aici şi o altă constatare: cu toate cele 22 danii domneşti, achiziţii şi cotropiri, *vremea la care ne referim nu reprezintă o perioadă de creştere a domeniului Craioveştilor, ci dimpotrivă.* însuşi actul partajului din 1589 arată că părţile lui Barbu ban şi Danciu comis au ieşit din acest domeniu prin danii şi confiscări, iar unele dintre satele lui Pârvu vornic au fost vândute de Marga, sora lui Neagoe Basarab şi de fiii ei. Pe de altă parte, analiza informaţiei privitoare la cele 133 stăpâniri sigure arată că, până în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, 32 dintre ele fuseseră dăruite unor mănăstiri, alte

[1] **-«»p. Iii, p. 196.**

11 unor slugi sau vândute, iar 3 fuseseră confiscate. Totuşi micşorarea reală a domeniului n-a putut avea caracterul drastic pe care îl sugerează aceste cifre, deoarece documentele ce ni s-au păstrat semnalează mai ales satele scoase din domeniu prin danii şi confiscări, nu ceea ce reprezenta masa acestui domeniu, pe care n-o cunoaştem, astăzi, decât în parte.

Unul din faptele cele mai izbitoare, constatat în ceea ce priveşte originea domeniului celor patru fraţi, este marea pondere a satelor moştenite de ei de la tatăl lor. Avem astfel dovada că Neagoe banul poseda o avere funciară uriaşă, care constituia, după câte cunoaştem până astăzi, *cel mai întins domeniu feudal din Ţara Românească de la sfârşitul secolului al XV-lea.* Importanţa acestui domeniu reiese atât din cifrele de mai sus, cât si din următoarele consideraţii: el cuprindea mai întâi *Craiova* — „căminul" sau satul de „sclitadă" al familiei, de la care îşi lua numele şi bănia, localitate pe care un document din 1532 o descrie ca pe un mare complex teritorial: „cu toate satele şi siliştile şi morile şi bălţile şi viile"[1]. Craiova a avut desigur o viaţă urbană de îndată ce banii au rezidat acolo. Domeniul mai cuprindea: *Caracalul,* oraş încă de la sfârşitul secolului al XVI-lea, *StPthaia,* târg vechi, de care se leagă tradiţia unei episcopii şi a unui scaun bănesc, cum şi multe sate neobişnuit de mari pentru acea vreme, ca *Greaca, Prundul, Izlazul.* Ale lui Neagoe ban erau de asemenea aproape toate bălţile Dunării, de la Calafat până la Olteniţa: *Bistreţul, Nedeia, Măceşul, Potelul, Suhaia* şi *Greaca.*

Alte aspecte ale domeniului Craioveştilor ne apar atunci când îl cercetăm din punct de vedere geografic. Constatăm mai întâi o deosebire între felul cum se răspândeau, pe de o parte, satele de moştenire, iar pe de alta, cele achiziţionate sau cu origine necunoscută: primele, adică cele care au făcut parte din domeniul lui Neagoe Strehăianu, se găseau mai ales pe Dunăre şi în Oltenia de jos, pe când cumpărăturile, cotropirile şi satele despre care nu avem informaţii se întâlnesc atât în Oltenia sudică, *unde reprezentau zone de expansiune,prin CCLTCCJ'G* ŞJ *cumpărături, a domeniului moştenit,* cât şi într-o parte a Ţării Româneşti în care, după cercetările de până acum, tatăl Craioveştilor n-a avut decât trei sate, adică în nordul Olteniei şi în fostele judeţe Argeş şi Muscel. Din totalul de 21 sate constatate în această zonă, cel puţin 8 sunt achiziţii şi cotropiri: *Băbenii* vicleanului Staie, *Stroeşti* şi *Tupşa,* sate cotropite de Barbu ban, apoi *Slătioarele, Bogdăneşti, Mălureni, Miceşti şi Râmnic,* care reprezintă fie cumpărături reale, fie achiziţii samavolnice. Din cele 12 sate cu origine necunoscută din această zonă, 5 se întâlnesc numai în două reîntăriri generale date Bistriţei *(Gura Comăneştilor, Răchita, Obârşia Desului, Răzleiul, Măleni şi Sârbi),* iar alt sat *(Jupâneşti)* este menţionat o singură dată. Şi acestea par a fi fost achiziţii şi cotropiri întâmplătoare, cele mai multe fără vreo valoare economică deosebită.

A doua constatare geografică, la care ajungem folosind de data aceasta harta trupurilor de moşie, este că domeniul Craioveştilor era format din complexe teritoriale mari. La noi, ca şi aiurea, existenţa unor unităţi teritoriale întinse, aflate sub mâna aceluiaşi stăpân, a fost elementul de bază care a făcut posibilă fărâmiţarea feudală. Regimul

D./.R., veac. XVI, voi. II,p. 104.

jrnunităţilor ar fi fost practic imposibil în cazul unor domenii formate din porţiuni mjq *â* risipite, din jumătăţi şi sferturi de sat, depărtate unele de altele.

în sfârşit, harta ne descopere că moşiile de moştenire ale Craioveştilor se înv-ecin$_{aU}$ de obicei cu domenii ale unor rude apropiate sau ale altor mari feudali din secolele jfy .• XVI. Astfel, complexul de la Cătălui era înconjurat de sate ale boierilor din Măr gjj^ '■ Suici, Periş şi Floreşti, iar cel de la Gura Călmăţuiului se învecina la răsărit cu Ivan $_{c}i_{Uc}$ ' soţul Margăi celei tinere, cu Hamza banul din Obislav, nepotul Craioveştilor şi cu bo™,-};' Goleşti; la apus cu satele dăruite de Neagoe Basarab mănăstirii Cuflumus; iar la mi$_{a}$^. noapte cu boierii din Mărgineni şi Calomfjreşti. în Oltenia de Jos, pe lângă zorHe moşneneşti, despre care va fi vorba mai departe, şi pe lângă domeniile din danii dci$_{mn.\ t}$: ale mănăstirilor Tismana şi Cozia, Craioveştii erau vecini cu Harvat logofătul, ^ti mănăstirii Motru, presupusul frate al lui Neagoe Strehăianu, cu boierii din Hotărârii, care s-a ridicat Bădica voievod, vărul lui Neagoe Basarab şi cu Bengeştii, D ^ $_{e}$ Goleştii şi Buzeştii. Toţi aceşti vecini de moşie erau înrudiţi, în grade diferite, cu fatn·i$_{a}$' Craioveştilor.

Aceste constatări capătă o mai adâncă semnificaţie, dacă le alăturăm rezu]taţ$_{e}$i$_{rtr}$ atinse prin alte cercetări de natura celei de faţă,[1] care au arătat că marea boierime $_{a}$ -p « Româneşti, din secolele XIV—XVI, reprezenta o categorie socială închisă ŞJ ~ . numeroasă, ai cărei membri, grupaţi în facţiuni politice adverse, care sprijineau pretendenţi diferiţi,purtau între dânşii lupte pentru dregătorii şi avere,dar rămâneau „închişi îtţ cer,îl lor, în care nu era uşor să pătrundă un om nou, ţinând în subordine boierimea miţ;ă" $_{lsa}$ cum s-a constatat cu privire la Halici[2] şi cum, de altfel, s-au petrecut lucrurile J$_{n\ t}$ " j lumea feudală. O parte din domeniile acestei mari boierimi trebuie să se fi CQnstjyţ înainte de înfiinţarea Ţării Româneşti. Mi se pare sigur că mulţi dintre marii bai$_{er}$i ne care îi cunoaştem pe baza celor mai vechi documente, stăpâni ai unor întinse doţ^ purtători de dregătorii, au fost urmaşii feudalilor care au creat statul, tot aşa cum dintre vecinii lor au fost urmaşii ţăranilor de pe domeniile antestatale. Această con este urmarea firească a constatărilor ce s-au făcut cu privire la preexistenta, faţă d$_{e}$ $_{e}$p$_{<ca}$ înfiinţării statului, atât a elementului feudal, cât şi a *vecinilor.* Se mai poate ad^U$_{gac}$ j aservirea ţărănimii de la sud de Carpaţi, deşi a fost în cursul timpului un permanent, a cunoscut, până la 1600, intensităţi maxime în două perioade, din car$_{e}$ se situează înainte de înfiinţarea statului, iar cea de a doua către sfârşitul secoi$_{u}$j$_{u}$: ^j XVI-lea.

Harta domeniului craiovesc din Oltenia de Jos, unde această familie îşi ave$_{a}$ m$_{ae,a}$ majoritate a satelor, chiar incompletă cum am putut-o întocmi astăzi, când nu cut($_{Oasl(l11}$ mai temeinic decât satele unuia dintre cei patru fraţi, arată că aceştia aveau $_{ac)}$j$_{0}$ posesiuni, a căror valoare funciară aminteşte domeniile feudale din apusul Europ$_{e}$j- j^ in această comparaţie trebuie să se ţină neapărat seama şi de următoarea deosebiref$_{0Jr}$j-$_{e}$ importantă pentru înţelegerea feudalismului nostru. Marile domenii feudale dj$_{n}$

Vezi mai sus,cap. I.

Grecov, *Ţăranii în Rusia,* p. 267.

constituiau ţinuturi „d'un sel tenant", cu limite administrative păstrate până târziu în vremile noastre. Feudalismul apusean se caracterizează tocmai prin această situaţie în care formaţiuni teritoriale compacte au în fruntea lor feudali autonomi. La noi principalele domenii boiereşti au fost formate din insule uneori destul de întinse, care grupau un număr relativ mare de sate, dar aceste insule n-au cuprins nicăieri totalitatea vreunei regiuni administrative. Complexele de moşii ale marilor boieri se găseau separate prin domenii străine sau, mai ales în anumite părţi de ţară, erau înecate în zone moşneneşti, ori se învecinau cu asemenea zone. Această structură teritorială arată că avem de-a face cu alte împrejurări istorice decât cele ale feudalismului apusean, elementele de deosebire venind pe de-o parte din chipul cum s-au născut domeniile boierilor români, iar pe de alta din evoluţia acestor domenii, petrecută sub prevederile dreptului nostru de succesiune, care îngăduia permanenta lor divizare. în perioada când Craioveştii au ţinut bănia Craiovei, singura dregătorie teritorială a Ţării Româneşti, Oltenia avea următoarea geografie socială, în nord se găsea o mare zonă moşnenească, cea mai întinsă şi cea mai compactă din ţară, unde boierii stăpâneau moşii relativ puţine, dar în care fuseseră constituite, de pe atunci, câteva importante enclave mănăstireşti. La sud de acest ţinut al moşnenilor care cobora până spre Severin şi Craiova, se găsea o zonă puternic feudală, unde cea mai mare parte a teritoriului era deţinut de boieri, şi în special de Craioveşti, într-un amestec de domenii mai mari sau mai mici, cum şi de câteva mănăstiri importante. Trebuie însă reţinut faptul remarcabil că înăuntrul acestui vast ţinut feudal, se găseau şi două insule de ţărănime liberă (cele mai sudice arii de acest fel din Ţara Românească), plus alte câteva sate moşneneşti risipite. Această distribuire a zonelor sociale din Oltenia s-a păstrat şi după aceea, în tot cursul istoriei, până în vremea în care o putem urmări cu ajutorul izvoarelor statistice moderne, deşi proporţia moşnenilor din nord a scăzut necontenit şi cu toate că cele două insule moşneneşti dinspre Dunăre s-au micşorat şi ele mai cu seamă la sfârşitul secolului al XVI-lea, când numeroase sate au fost rumânite de Mihai Viteazul şi de boierii săi favoriţi.

Compoziţia socială a zonei boiereşti din Oltenia, care lângă stăpânirile Craioveştilor cuprindea, probabil, numai domenii ale altor reprezentanţi *din marea boierime,* pe care am caracterizat-o mai sus, îmi pare â fi o indicaţie, de caracter general, că *domeniile boiereşti de aici au avut, toate, aceeaşi origine şi vechime.*

5. Vechimea domeniului Craioveştilor.

Domeniul lui Neagoe Strehăianu era constituit în domnia lui Vlad Călugărul şi trebuie să fi fost vechi la moartea sa, ceea ce este uşor de explicat dacă luăm în considerare că banul, departe de a fi fost un anonim ieşit la iveală, prin favoruri, în domnia lui Tepeluş, cum s-a pretins, se dovedeşte că era boier de divan încă din 1475. într-adevăr, în doua hrisoave din acest an, păstrate în original, *de la predecesorul lui Ţepeluş, Laiotă Basarab,*

tatăl Craioveştilor figurează ca boier fără dregătorie indicată, în rând cu alţi feulali dintre cei mai importanţi ai Ţării Româneşti'.

Vechimea domeniului acestei familii este sugerată şi de următorul fapt.care reiese din analiza pricinilor constatate în documentele folosite aici, pentru satele cu origine cunoscută. Din totalul de 91 de sate moştenite de la Neagoe Strehăianu, urnuşii săi au purtat pricini pentru 29 de sate. Dintre aceste pricini, 7 au fost procese de revendicări pornite *de Craioveşti,* pentru sate ce le fuseseră cotropite în răstimpurile cândfimilia era prigonită de domni, iar 22 sunt procese de succesiune, iscate *între urmaşii Ciioveştilor. Cu alte cuvinte, pentru cele 91 sate de moştenire nu constatăm nici un proces hcare sase fi contestat vechiul drept de stăpânire al Craioveştilor.* Cu totul alta este situaţii celor 21 sate achiziţionate şi de danie domnească. Pentru ele s-au iscat 12 procese şi *în toate cazurile a fost contestat tocmai dreptul de stăpânire al Craioveştilor,* care sunt învinuiţi de cotropire. Faptul că în legătură cu satele de moştenire nu s-au ivit asemeneaontestatii, deşi numărul lor era de peste patru ori mai mare decât cel al achiziţiilor, arată căavem de-a face cu un domeniu vechi, că stăpânirea lui Neagoe Strehăianu în satele sale numai făcea obiect de litigiu. împrejurarea că noi posedăm astăzi nurrfai un mic număr de documente din secolul al XV-lea nu infirmă această concluzie, deoarece chiar în acde puţine documente găsim consemnate procese privitoare la alte domenii boiereşti, mulimai mici decât cel al Craioveştilor, iar pe de altă parte, prigonirile anterioare anului 13(0 ne sunt cunoscute şi din izvoare de după această dată.

Tabel 2

Pricini purtate Craioveşti

Natura procesului	Total	Purtate pentru	
		sate de moştenire	danu doimeşti cumpărături,caropiri etc.
Total	41	29	12
Contestarea dreptului de stăpânire al Craioveştilor	12	—	12
Revendicări ale Craioveştilor	7	7	-
Procese de succesiune între Craioveşti	22	22	-

Dar concluzia care se desprinde din toate analizele de mai sus, că principalul domeniu boieresc din Ţara Românească, de la sfârşitul secolului al X"V-lea, eraiechi şi că stăpânul său, banul Neagoe Strehăianu, cobora dintr-o familie de asemene veche şi importantă, se află în contradicţie cu înţelesul ce s-a atribuit inscripţiei amintite de pe mormântul lui Vladislav II, care formează argumentul principal în teoria despre subita ridicare a Craioveştilor prin favoruri domneşti. în ce priveşte problemă favonirfor, trebuie făcute însă următoarele constatări, care ne ajută să înţelegem faptele altfel decât până acum. Chiar din documentele acestei perioade se cunosc un şir întffegde bci<ri, cărora domnii le-au făcut danii de sate, *dar nici un mare domeniu din ŢarM Românticscă nu se constată a fi fost creat pe această cale.* Situaţia se explică, mai întâi, prin aceeuă domnii Perioadei la care ne referim nu posedau un mare domeniu public, din care sâjoată face

D.l.R., veac. XIII—XV, p. 153,155. Unul din aceste hrisoave fusese semnalat „fără a-râtaredeizţj" de Minea, *Vlad Dracul,* p. 90—91, dar Filitti nu l-a putut folosi *(Banatul Olteniei,* p. 25). Pentri» importaiţjbierilor tară "'Vane şi pentru situaţia din 1475 a lui Neagoe de la Craiova, v. şi mai departe.

danii, şi din acesta cauză, când voiau totuşi să dăruiască, ei se vedeau nevoiţi să cumpere sate „din agonisita lor", cum se precizează adesea în documente. Constatarea se referă nu numai la Vlad Călugărul, cel mai mare cumpărător de sate dintre domnii de până la el, pe care le achiziţionează în scopul de a-şi înzestra ctitoriile, ci şi la Vladislav II însuşi, despre care aflăm că a cumpărat o jumătate de sat, pentru a o dărui unei mănăstiri[1]- Atât predecesorul, cât şi urmaşul lui Vladislav, adică Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş, fac acelaşi lucru: primul cumpără o vie spre a o dărui mănăstirii Govora, iar ultimul două sate, pentru care plăteşte, după un izvor târziu, importanta sumă de 360 000 aspri, spre a-şi înzestra o soră. Este evident că, din sate cumpărate, nici un domn nu ar fi putut dărui cuiva un domeniu de mărimea celui stăpânit de Neagoe Strehăianu.

Se poate susţine însă că domnii au avut posibilitatea de a-şi crea disponibilităţi de sate pe calea confiscărilor pentru viclenie. Documentele cuprind într-adevăr un mare număr de sate „căzute domneşti", care au fost dăruite unor favoriţi, dar nici în acest chip nu s-ar fi putut naşte cel mai mare domeniu boieresc din ţară. Cercetarea metodică a documentelor referitoare la daniile din această categorie arată că satele respective *s-au întors, aproape toate, mai curând sau mai târziu, în familia vechiului stăpân.* Averea boierilor vicleni şi a pribegilor putea fi confiscată de domnul din scaun, care o putea dărui unor credincioşi, dar urmaşii săi restituiau, mai totdeauna, bunurile atribuite astfel, deoarece în condiţiile politice de atunci domnul ridicat în scaun era de obicei duşmanul celui precedent, iar boierii consideraţi „vicleni" de domnul cel vechi, erau „credincioşi" celui nou. Iată de ce nu s-a putut identifica nici un domeniu boieresc, de oarecare importanţă, care să se fi creat prin danii domneşti de sate confiscate, deşi tocmai pentru asemenea sate avem informaţii relativ mai numeroase, fiindcă în legătură cu ele s-au iscat cercetări şi procese. în afară de aceasta, pentru problema noastră mai trebuie reţinută o constatare. Din lista nominală a boierilor vicleni, ca şi din cea a beneficiarilor miluiţi cu sate confiscate, reiese că până la „criza boierească" din domnia lui Mircea Ciobanul amândouă aceste categorii au fost formate aproape exclusiv din boieri mari, părinţi şi urmaşi de dregători de divan, nu din oameni mărunţi, ridicaţi prin efectul acestor mili domneşti. *Prin daniile de sate confiscate pentru viclenie nu s-au împrospătat rândurile marii boierimi a Ţării Româneşti şi nu s-au creat domenii permanente.*[2]

Aşadar analiza informaţiei privitoare la daniile domneşti nu ne permite să ajungem la concluzia că, în secolul al XV-lea, un domeniu ca cel al Craioveştilor putea fi creat în acest chip. Cum se poate explica atunci indicaţia, dată de Craioveşti în inscripţia de pe mormântul lui Vladislav II, potrivit căreia acest domn „i-a ridicat vlastelini"? După cum am arătat, pentru Filitti sensul inscripţiei era că Vladislav „a boierit pe tatăl lor", ceea ce, în concepţia lui, însemna că în această „boierire" trebuia să se vadă atât începutul carierei lor politice, cât şi al averii lui Neagoe Strehăianu[3]. Miezul problemei constă, deci, în a stabili dacă termenul „vlastelin" are sau nu vreo legătură cu stăpânirea pământului.

---

[1] „Şi am cumpărat domnia mea jumătate clin Bucşani şi am închinat-o mănăstirii", *D.I.R.,* veac. XIII—XV, p-125.

[2] Pentru toate aceste constatări v. mai sus, cap. I.

[3] Căutând să explice termenul „vlastelin", Filitti pornea de la următoarea analiză: „ *Vlastiteli* erau, la sârbi, proprietarii, o nobleţă legată de stăpânirea solului, şi anume *vlastelini* proprietarii mari, iar *vlasteli* proprietarii mici, cu obligaţia de a merge la oaste şi de a da cai pentru război. Aş crede... că epitetul de *vlastelini,* nu se refera la o dregătorie ce Neagoe ar fi obţinut de Ia Vladislav, ci sau la introducerea sa în sfat, fără titlu, de către acest domn sau mai degrabă la hărăzirea moşiei Craiova şi a altora pe care le găsim în stăpânirea fiilor săi", *Banatul Olteniei,* p. 28.

în *Lexiconul slavo-român* al lui Mardarie Cozianul, acest termen este explicat astfel: „vlastelin — dregătorul, boier puternic"[1], ceea ce concordă cu etimologia (de la slavul *vlast* «putere»). Cu acelaşi sens cuvântul apare şi în materialul diplomatic. în documentele la care ne referim aici, termenul *vlastelin* sau *vlastel,* căci în actele noastre ambele forrne au, fără nici o îndoială, aceeaşi valoare, se întâlneşte de 72 de ori. în 21 din aceste cazuri se spune, fără precizări de persoane, că domnul a judecat în divan „cu cinstiţii săi vlastelini", cu „vlastelinii şi dregătorii", sau cu „vlaste linii şi boierii". Pe de altă parte, cele 34 persoane indicate nominal, care poartă titlul de vlastelin în documente (adesea de mai multe ori), sunt menţionate în acelaşi timp şi cu dregătoriile pe care le deţineau, în speţă: *ban , vornic, logofăt, spătar, comis, stolnic, paharnic, postelnic, armaş* şi *pârcălab de Poenari,* dar şi ca jupani fără dregătorie, într-o vreme când asemenea jupani figurează de obicei în fruntea divanului domnesc. Despre 20 dintre aceşti 34 vlastelini documentele mai adaugă indicaţia că erau şi „din casa domnească", adică se înrudeau cu domnul. Este deci întemeiată constatarea ce s-a făcut, că vlastelinii erau cei mai apropiaţi dregători ai domnului[2]. Prin favoarea acestuia, ei se deosebeau oarecum de ceilalţi dregători, căci dintre cei aproximativ şapte sute de boieri, care apar în divanele secolelor XIV—XVI, doar micul număr de mai sus au purtat titlul de vlastelin şi aceasta indiferent de treapta ierarhică oficială a dregătoriei deţinute. Când domnul ridica pe cineva vlastelin nu însemna, prin urmare, că îi dăruia moşii sau că-1 introducea dintr-o categorie socială inferioară în clasa boierească, ci că promova pe un boier într-o dregătorie de divan, înălţată şi printr-o specială favoare personală. Inscripţia de mormânt, pusă de Craioveşti, arată că Vladislav le-a acordat, evident în persoana tatălui lor, o asemenea dregătorie. De altfel, în divanele acestui domn figurează un Neagoe stolnic[3], care poate fi Neagoe Strehăiarxu.

Două acte de la începutul secolului al XVII-lea (când termenul' vlastelin nu mai apare în documente) cuprind o analogie referitoare chiar la un descendent al Craioveştilor, care confirmă această concluzie. în 1590, Craioveştii se găseau înlăturaţi, de mai multe decenii, de la marile dregătorii ale Ţării Româneşti. Cum s-a văzut însă din actul partajului de la 1589, urmaşii lui Pârvu şi Radu Craiovescu deţineau totuşi domenii de cea mai mare importanţă. în aceste condiţii, şeful ramurei de la Brâncoveni a familiei, Danciu, viitorul mare vornic, a recurs la oficiile unui boier influent, Iane banul Craiovei, ca să-1 determine pe Ştefan vodă Surdul să-i încredinţeze o dregătorie. Pentru serviciu, Danciu i-a dat lui Iane ban satul Băileşti, dar fără vreun folos, ceea ce a provocat mai târziu un proces de revendicare. Aceste fapte sunt relatate, într-un act din 1603, în următorii termeni: „când au fost în zilele lui Io Ştefan voievod, ...jupan Danciu dvornecul... au dat acest sat... lui jupan Iane mare ban ... ca să aibă cinste şi socotinţă şi să-i scoată dregătorie de la Ştefan voievod. Deci jupan Danciul dvornicu el au fost numai cu satul dat, iar milă şi cinste şi căutare n-au avut nimic, nici nu i-au fost scos vreo boierie de la Ştefan vodă"[4]. Ni s-a păstrat şi un răvaş românesc, pentru jurătorii boierilor Brâncoveni, despre care se spune că urmau , ,să juna cum dat Danciul vornic ... satul Băiuleşti ca să-i facă bine, să-1 boierească, şi nu 1-au

---

' Mardarie Cozianul, *Lexicon,* p. 117.

* Ştefanescu, *începuturile băniei de Craiova,* p. 237.

[3] *D.I.R.,* veac. XIII—XV,p. 117 şi urm.

[4] 'Wc/em, veac .XVII, voi. I,p.94. Un alt ca/, de trafic de **influenţă a fost menţionat mai sus.înlegâtuiă cu Ban*u**

[b]»n şi boieru Staie. , *•;■-/.*

făcut"'. Aşadar, în terminologia contemporană era propriu să se spună despre Danciu din Brâncoveni *că poate fi boierit,* deşi el avea în ascendenţă pe marii bani Craioveşti şi p_e Neagoe Basarab, şi cu toate că era, fără îndoială, unul dintre principalii stăpâni de sate din vremea sa. Expresia: *să-i scoată boierie* sau: *să-1 boierească,* are aici valoarea expresiei din inscripţie: *să-i ridice vlastelini,* şi se referă strict la acordarea unei dregătorii. Analogia privitoare la Danciu din Brâncoveni mai arată că textul inscripţiei puse de Craioveşti poate însemna, tot aşa de bine, că pentru prima dată în 1456 un membru al acestei familii a fost făcut mare dregător, după cum poate să aibă şi înţelesul că Neagoe Strehăianu a fost chemat, atunci, într-o asemenea slujbă, *după* perioadă de criză politică prin care trecuse familia sa, datorită unor împrejurări rămase necunoscute; *dar în ambel6 cazuri urmează să socotim că domeniul său era mai vechi decât mijlocul secolului al XV-lea.*

6. Constatări şi ipoteze privitoare la bănia Olteniei. *$v£?-'*

Concluziile, la care am ajuns în legătură cu vechimea şi importanţa domeniului stăpânit de Craioveşti, pot constitui temeiuri pentru o examinare critică a ipotezelor ce s-au formulat despre bănia Olteniei. Atâta vreme cât Craioveştii au fost socotiţi oameni noi, care îşi datorau situaţia unor favoruri câştigate la sfârşitul secolului al XV-lea, bănia însăşi putea fi prezentată ca produsul unei reforme administrative făcute atunci în interesul lor. Constatarea că Neagoe ban Strehăianu, boier de divan cel puţin de la 1475, a fost cel mai mare stăpân de sate din ţară, arată o dată mai mult că acest punct de vedere trebuie păstrat. Dar şi alte aspecte ale problemei se cer reexaminate.

înainte de Craioveşti, sunt atestaţi în divane următorii bani: *Stănilă* (1407), *Radu* (1409-1413), *Drăgoi(1413*-1414), *Radu* şi *Aga* (1415-1418) şi *Aga* (1421), iar după o lungă întrerupere, *Detco* (1494)[2]. Cei din prima grupă au fost numiţi „bani de Severin", cu toate că în izvoare ei nu poartă niciodată această titulatură. „Banii Olteniei" ar fi început de abia cu Barbu Craiovescu şi numai aceştia ar fi fost bani „mari". Observ însă că banii din epoca lui Mircea cel Bătrân (care n-ar fi fost „mari") apar în sfat totdeauna în fruntea boierilor cu dregătorie, eventual după chiriarhi sau după jupani fără dregătorie indicată[3], *la fel cu banii de la sfârşitul secolului al XV-lea[4];* căci cu excepţia unui hrisov din 1500[5] şi a altuia din **1514[6],** *Barbu Craiovescu nu poartă nici el, în divanele domneşti, titlul de „mare" ban,* ci i se spune de obicei „Barbu ban" sau „Barbu Cralevski". De abia mai târziu, după moartea lui Neagoe Basarab, banii din sfat încep să poarte mai des titlul de „mari"

[1] Iorga, *Studii şi documente,* voi. V, p. 291—292.
[2] După *Lista dregătorilor,* p. 566. Am lăsat aici deoparte pe Dumitru Ghizdavăţ din 1486, care nu apare în sfat.
[3] *D.I.R.,* veac. XIII—XV, paginile: 54 (banul după chiriarhi), 65 (două acte, unul cu banul în fruntea divanului, altul după un jupan), 67 (după un jupan), 68 (idem), 69 (doi bani din care unul în fruntea divanului), 70 (în fruntea divanului) 71 (doi bani după un jupan).
[4] Barbu ban apare şi el destul de des după jupani *(ibidem,* p. 188, 217,219,221,223,226,228,240,242,243).
[5] *Ibidem,* p. 266.
[6] *Ibidem,* veac. XVI, voi. 1, p. 106.

bani. *Dar aceasta este evoluţia terminologiei ce s-a întrebuinţat pentru toate marile dregătorii ale Ţării Româneşti.* în documentele lui Mircea cel Bătrân, păstrate în original (căci în traduceri şi copii cuvântul „mare" s-a putut adăuga ulterior), nici un dregător de divan nu poartă titlul de „mare'". Prima dregătorie care se constată, în acte originale , cu acest atribut, este vornicia, începând din 1451 (Manea al lui Udrişte mare vornic)[2], dar nici pentru vornicie adaosul nu s-a folosit consecvent. Aşadar titulatura banilor, menţionaţi în divanele de la începutul secolului al XV-lea, nu poate fi invocată în sprijinul tezei că bănia avea atunci o importanţă mai scăzută decât la *sfârşitul aceluiaşi secol. Bănia era, încă din acea vreme, principala dregătorie a Ţării Româneşti.*

Hiatul, constatat în cronologia banilor menţionaţi în divane, nu formează dovada hotărâtoare că avem de-a face cu o întrerupere a dregătoriei, ceea ce ar putea să ducă la concluzia că, după această întrerupere, la sfârşitul secolului al XV-lea, dregătoria a reapărut modificată. O mare parte din timp, mai cu seamă în anumite perioade, banu] rezida în Oltenia, nu în capitala ţării, cum rezultă şi din cronici. Astfel, despre Vladislav III, Radu Popescu spune că atunci când a sosit în ţară, de la Poartă, „i-au ieşit boierii înainte şi altă ţară... Şi banul Pârvu de la Craiova încă au venit cu oamenii lui... lai Vladislav vodă, vrând să puie alt ban, au zis să facă pe Pârvul banul postelnic mare, pentru ca să fie în toată vremea lângă dânsul, om de sfat. Dar el n-au poftit ci mâniindu-se... au fugit cu oamenii lui la Craiova"[3]. în legătură cu complotul boieresc de la sfârşitul domniei lui Radu de la Afumaţi, în cronică se arată că domnul „numaidecât a fugit cu fie-său ... la banul Pârvu, la Craiova"[4]. Despre Mihai Viteazul s-a zis că a fost făcut „ispravnic în locul banului de la Craiova, nefiind ban, că nu vrea să puie domnii ban, pentru că de multe ori se scornia gâlcevi de acolo asupra domniei. Deci fiind el la Craiova... i s-au scornit nume că iaste fecior de domn"[5]. în sfârşit, povestind mergerea lui Mareş banul la Craiova, cronica spune că „nu s-a dus ca alţi bani de mai naintea lui, smeriţi, ci cu mare pompă s-au gătit, cu slugi multe din Bucureşti, cu grapă (adică steag bănesc, aşa să zice: grapă), cu trâmbiţi, tobe, surle... Care mergând la Craiova, la judecăţile lui, de era sau vreun boiei sau vreun fecior dă boier şi vinovaţi nu le vechea voie nimic, ce jos la scară cu toiege î] bătea, şi aicea în Bucureşti aşijderea făcea"[6]. Din toate acestea se vede că banul rezida efectiv, o parte din timp, la Craiova.

Indicaţii mai precise în ce priveşte timpul petrecut de bani, pe deoparte în Oltenia, iar pe de altă parte în capitală, găsim în documentele care cuprind sfatul domnesc. *Constatăm mai întâi că au existat domni în timpul cărora banul şedea aproape exclusiv k capitala ţării.* Sub Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlăduţ (până la fuga Craioveştilor), Neagoe Basarab, Radu de la Afumaţi, Vintilă şi Paisie (până la ridicarea lui Şerban banul), banii n-au lipsit din sfat, în mod obişnuit, decât în răstimpurile în care familia Craioveştilor trecea prin crize politice. Dar chiar în perioada preponderenţei Craioveştilor întâlnim un

---

[1] *Ibidem,* veac. XIII—XV, passim.

[2] *Ibidem,p.* 118.

Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* p. 43.

Istoria Ţării Româneşti, p. 46. La Radu Popescu, *op. cit.,* **p. 44:** „... **au fugit** către banul, Ia Craiova". " Radu Popescu, *op. cit.,* p. 69. [6] *Ibidem,p.* 141.

domn, Moise vodă, în sfatul căruia banul nu figurează în niciunu] din cele 13 documente cu divan ce ne-au rămas de la el, cu toate că banul din vremea sa, Barbu, fiul lui Danciu Craiovescu, era cumnatul domnului, pe care îl va apăra cu preţul vieţii. Barbu a fost, pe de altă parte, emitentul unor acte întocmite cu formula domnească, pe care n-a folosit-o niciun alt ban până la el[1], ceea ce-i subliniază şi mai mult importanţa de dregător. Aşadar pentru această epocă, lipsa îndelungată a banului din sfatul domnesc nu însemnează neapărat că familia Craioveştilor, sau instituţia băniei însăşi, s-ar fi aflat atunci în eclipsă Ea poate să indice şi numai că dregătorul rezida la Craiova. în vremea care urmează, Pătraşcu cel Bun, de la care avem 56 documente cu divan, are o singură dată ban în sfat dar actul respectiv este o copie plină de inadvertenţe, care se pare că ascund un fals[2]. Mari răstimpuri, când banii lipsesc din sfat, sunt cuprinse şi în domniile lui Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr, Alexandru Mircea, Mihnea Turcitul etc[3].

Putem conchide, prin urmare, că absenţele îndelungate ale banului din sfatul domnesc au avut două cauze principale: întâi, măsura amintită de cronică, pe care au luat-0unii domni, mai ales în urma vicleniilor, de a nu pune ban, „spre a nu se scorni gâlcevi asupra domniei"; iar în al doilea rând, şederea efectivă a acestui dregător în Oltenia. *Dar, atât în cazul când exista o vacanţă reală a scaunului bănesc, cât şi atunci când banul rămânea lângă domn, trebuie să presupunem că în Oltenia se afla un locţiitor al banului, caic* îndeplinea (ca şi mai târziu, până la Regulamentul Organic) sarcinile administrative şi judecătoreşti ce reveneau acestei dregătorii. Necesităţile administrative impuneau ele însele această soluţie de continuitate, care este probabil că s-a aplicat totdeauna, deci şi în secolul al XV-lea.

în afară de aceste două cauze, care explică absenţa banului din sfat, mai poate fi luată în cosiderare încă una. Sunt cazuri când boierii cu dregătorii într-o anumită perioadă figurează în sfat doar cu titlul de jupani. Am văzut că aşa apare însuşi Barbu Craiovescu, deşi nu ne putem îndoi că la data actelor respective el deţinea efectiv funcţia de ban. Cu alte cuvinte, boierii fără dregătorie indicată din sfat sunt, într-unele cazuri, dregători importanţi *în funcţie,* cărora diacul n-a considerat că trebuia să le mai specifice dregătoria; iar printre ei pot fi şi bani. Tatăl Craioveştilor, despre care astăzi ştim cu certitudine că a fost ban, apare ca boier fără dregătorie, după cum am mai arătat, în două hrisoave din 1475, sub o formă care este identică cu cea întrebuinţată, uneori, şi pentru fiul său în vremea când era ban: i se spune „jupan Neagoe de la Craiova" tot aşa cum celui din urmă 1se va zice „jupan Barbu de la Craiova". Nu este exclus deci ca Neagoe Strehăianu să fi fost, în 1475, banul lui Basarab cel Bătrân.

Tot în legătură cu hiatul din secolul al XV-lea se mai pot adăuga următoarele. Pentru Filitti, pauza dintre „banii de Severin" şi „banii Olteniei" ar fi durat de la 1421 la 1492[4].

---

[1] *D.J.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 75 şi 85.

[2] *Ibidem,* voi. III, p. 19—20.

[3] Cel mai lung interval, clin prima jumătate a secolului al XVI-lea, în care banul lipseşte din sfat, este întâlnit între 25 aprilie 1539 (data când apare, pentru ultima oară, Şerban banul) şi 22 iunie 1546 — de când avem 85 acte domneşti din categoria discutată aici (calculul s-a făcut după colecţia citată). în acest interval de şapte ani, cuprins în două domnii, numai primele două acte ale lui Mircea Ciobanul au ban în sfat.

[4] *Banatul Olteniei,* lista banilor.

Ea a fost redusă, de cercetările recente, la intervalul dintre 1421 şi 1486', considerând ₛe desigur că Dimitrie Ghizdavăţ, căruia Vlad Călugărul îi adresează o poruncă la aprilie 1486[2], trebuie să fi fost ban la fel cu cei din divanele de la începutul şi de la sfârşiţi secolului al XV-lea, deoarece figurează în sfat încă din 1475, mai întâi ca statornic, ap< ca jupan[3]. Răstimpul când lipsesc banii din sfat se îngustează şi mai mult dacă admite ipoteza precedentă, că Neagoe de la Craiova era ban în 1475[4].

O altă problemă, privitoare la acest hiat, se referă la „banii de Tismana". în starea azi a informaţiei mi se pare greu de decis care a fost relaţia dintre aceştia şi banii pe car< îi aflăm, în divane, în poziţia unor boieri foarte importanţi. Avem de-a face cu o singu dregătorie sau cu două?

Textual, banii de Tismana se întâlnesc numai în două documente. în 1454 (sa 1456), jupanii Stan şi Crăciun, scriu burghermeşterului din Sibiu despre un hoţ de cai c „nu-i în Ţara Românească, căci omul ce vi se pare... a fugit în ţara voastră. In ţara noastră în Ţara Oltului, în Făgăraş, nu-i". L-ar prinde,, „dacă ar veni în bănia noastră"[5]. După cu se vede, cei doi bani dau mai întâi relaţii *despre întreaga Ţară Românească,* ceea ce ar fi nepotrivit pentru nişte slujbaşi mărunţi. în textul următor, după cât se poate înţelege ei enumera două părţi componente ale Ţării Româneşti, care aveau o situaţie deosebită: Ţara Oltului, adică Oltenia, şi Făgăraşul. S-a spus însă că expresia *Ţara Oltului* „se potriveşte pentru posesiunile de dincolo de munţi" şi că „nu îndrituieşte concluzia că administraţia banilor ar fi cuprins încă de atunci Oltenia întreagă"[7]. Faptul că Făgăraşului i se spune, până astăzi, „Ţara Oltului", este indiscutabil; *dar observ că în trecut Oltenia a purtat şi ea numele de „Ţara Oltului" sau simplu: „Oltul"*[1]*. „Ţara Oltului" din scrisoarea banilor n-a fost Făgăraşul, care în text se găseşte, de altfel, menţionat în continuare, ci Oltenia, considerată până la râul Olt, ceea ce-i explică numele. Nimic nu s-ar opune, deci, să credem că aceşti doi bani erau dregători de aceeaşi treaptă cu banii de la începutul secolului al XV-lea, care uneori apar şi ei câte doi. Alt izvor dă însă o indicaţie contrară. „Banul Tismanei" mai apare, nenumit, într-un hrisov din 1464, dat mănăstirii Tismana,

---

[1] *Lista dregătorilor.* Din perioada 1421 — 1486 ni s-a păstrat numai 82 acte domneşti cu boieri martori (v. colecţia citată), adică mai puţine decât în intervalul (1539—1546).

[2] Porunca este adresată lui Dumitru Ghizdavăţ şi Detco *(D.I.R.,* veac. XIII—XV, p. 187). Comentariul lui Filitti, privitor la localizarea satelor din acest act *(Banatul Olteniei,* p. 17) este, în parte, greşit (v. *Indicele numelor de locuri,* sub voce).

[3] *D.J.R.,* veac. XIII—XV, p. 153, 155, 158 — 159, 173, 182. în 1484 este ispravnic în act domnesc, *ibidem,* p. 181.

.,Pe la 1470 trebuie să fi trăit şi banul Mogoş, primul ctitor al mănăstirii Stăneşti", bunicul lui Ghiura mare postelnic şi logofăt, care reface biserica în 1537 (Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 19).

Dragomir, *Documente nouă,* p. 63—64.

Rlitti, *Banatul Olteniei,* p. 17; Folosind acest document, n-a reţinut, în citat, această parte de la început, în care se menţionează Ţara Românească.

[7] *Ibidem.*

[8] Donat, *Despre numele,* p. 483-484.

între dregătorii opriţi să se amestece în satele acestei mănăstiri'. Acolo el este menţionat după sudeţ, ceea ce ar indica *o dregătorie de însemnătate mai mică.*

S-a considerat că tot bani de Tismana au fost „cinstiţii bani... jupan Detco,... jupan Dediul,... jupan Diicul şi...jupan Dragomir", care „în oraş la Tismana" urmau să comunice, în 1491, dispoziţii de neamestec privitoare la satele aceleiaşi mănăstiri[2]. Dar dintre aceşti patru bani, primii doi, Detco şi Dediul, se găsesc în situaţii analoge celei a lui Dimitrie Ghizdavăţ care, socotit mai înainte ban de Tismana, am văzut că a fost integrat, prin analizele recente, marilor dregători, cărora le aparţinea şi prin alte dregătorii. într-adevăr Detco ban, care urmează lui Dimitrie Ghizdavăţ în actul din 1486, este ban în sfat la 1494 jupan fără dregătorie indicată în 1502 şi din nou ban — o dată în fruntea divanului! — între 1510 şi 1515[3]. Dediul ban fusese spătar în sfat *încă din 1486*[4]*,* iar în 1494 este ban în sfat alături de Detco[5]. Putem socoti deci că, în 1491, Detco şi Dediul au fost bani de sfat, pe când ceilalţi doi bani, din porunca respectivă, pot fi sau foşti bani, sau bani mici.

Bănia de Tismana evocă, prin poziţia geografică a localităţii de reşedinţă, pe cea dr Mehedinţi, care apare pentru prima dată într-un act extern, făgăduiala de pace dată de Vlăduţ voievod, la 11 august 1511, regelui Ungariei şi mai ales braşovenilor. între boierii care semnează ca martori ai domnului, Barbu ban Craiovescu este al doilea, Detco ban al şaselea, iar către sfârşitul divanului, înaintea ultimilor doi martori, apare Radu ban de Mehedinţi[6]. Bănia de Mehedinţi a continuat să existe şi mai târziu, căci în a doua domnie a lui Mihnea Turcitul a fost ocupată de Mihai Viteazul[7]. Banului de Mehedinţi i se spunea şi „bănişor". Este vorba, evident, de o bănie teritorială, subordonată banului întregii Oltenii.

Ajungem aşa la unele concluzii şi ipoteze noi cu privire la istoria băniei oltene. Mai întâi, banii din sfatul domnesc, întâlniţi până la 1421, ne apar ca având aceeaşi dregătorie cu banii de "după 1486, indiferent cum am rezolva problema băniei de Tismana şi pe cea privitoare la localităţile de reşedinţă.

Această dregătorie a fost, încă de la începuturile sale, altceva decât bănia ungurească de Severin, ai cărei titulari unguri se întâlnesc, în curs de mai multe secole, într-un şir aproape neîntrerupt. Când Vladislav I, Mircea cel Bătrân şi Radu Prasnaglava îşi zic, în titulatura domnească, „ban de Severin" sau chiar „domn al banatului Se velinului", ei nu se referă la dregătoria primului lor boier de sfat, ci la o stăpânire feudală pe care o deţineau de la coroana maghiară, numai ei, la fel cu Amlaşul şi Făgăraşul.

---

[1] £>.LR.,veac.XIII-XV,p. 135.

[2] *Ibidem,* p. 208.

[3] £>.J.R.,veac.XHl-XV,p.226;veac.XVi,vol.I,p. 13,66,74,75,86,87,89,97, 107, 108. Detco (boier din I/vorani, ca şi Şerban banul) a ţinut bănia imediat înainte de Barbu Craiovescu, pe care mai târziu îl va înlocui o dată în fruntea divanului sau lângă care va apărea ca ban. Era ginerele lui Neagoe Strehăianu, ceea ce explică această situaţie, cum şi de ce moare în luptă, la Târgovişte, alături de Preda ban, fratele **lui** Neagoe Basarab, apărând scaunul lui Teodosie.

[4] *Ibidem,* veac. XIII-XV, p. 177.

[5] *Ibidem,* p. 226. Completarea: „(vistier)" este eronată.

[6] *Hurmuzaki-lorga,* XV/l, p. 213.

[7] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. V, p. 341,383-384; v. şi Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 22.

Bănia n-a fost un instrument de centralizare a statului, ci dimpotrivă, Oltenia s-a bucurat de o anumită autonomie, pe care n-a avut-o nici o altă regiune din Ţara Românească. Ea a fost „un principat deosebit sub domnii munteni", care avea „steag şi muzică ostăşească şi pecete deosebită"', cum şi dreptul, pentru ban, de a judeca în pricinile capitale. Dacă această situaţie ar fi fost creată de un domn, la sfârşitul secolului al XV-lea sau la începutul celui următor, adică într-o vreme când domnia lupta pentru centralizarea statului, faptul ne-ar apărea de neînţeles, întrucât prerogativele banului, limitând autoritatea domnească în Oltenia, provocau efecte contrare celor urmărite. Dar chiar dacă un anumit domn ar fi luat o asemenea măsură, revoluţionară pentru ordinea îndătinată, care aducea modificări în administraţia şi în ierarhia dregătoriilor, măsura n-ar fi putut dăinui, căci perpetuarea unor asemenea reforme, favorabile unor membri ai clasei conducătoare, dar neplăcute altora, presupunea o stabilitate politică, ce n-a existat la noi. Cel dintâi adversar al reformatorului, urcat în scaun, ar fi desfiinţat-o, aşa cum erau desfiinţate daniile făcute boierilor, cu atât mai mult cu cât era dezavantajoasă pentru puterea centrală. *Autonomia Olteniei în cadrul băniei poate fi înţeleasă, după părerea mea, numai dacă vedem într-însa o veche moştenire feudală.*

Acest chip de a judeca lucrurile ne duce în faţa unor probleme legate de domeniul Craioveştilor şi de istoria acestei familii. Prin importanţa lui, domeniul Craioveştilor a dominat întreaga Oltenie. El a cuprins în hotarele sale atât Strehaia, unde găsim tradiţia unui vechi scaun bănesc, cât şi Craiova, „căminul" lui Neagoe „de la Craiova" (atestat sub acest nume încă din 1475), care va da mai târziu şi numele băniei, în epoca sa de înflorire. Ceva mai mult, s-a văzut că şi celălalt scaun al banilor, oraşul Tismana, pare a fi stat în legătură cu Craioveştii. De vreme ce domeniul oltean al acestora exista în secolul al XV-lea, putem să ne întrebăm dacă banii de la începutul secolului nu făceau şi ei parte din aceeaşi familie, pe care o aflăm mai târziu păstrând bănia ereditar, căci membrii altui neam cu greu ar fi putut deţine, în Oltenia, dregătoria reprezentativă a acestei părţi din ţară, într-o vreme în care ceea ce califica pe un boier pentru o dregătorie era, în primul rând, situaţia lui de stăpân feudal. Este posibil ca, în această privinţă, să se dovedească semnificativ faptul că Radu, unul din banii lui Mircea cel Bătrân, a dăruit un sat la Glavacioc[2], mănăstire unde ctitorii mai noi vor fi Neagoe Basarab, care o rezideşte[3] şi Hamza banul[4], rudă apropiată a Craioveştilor, şi unde Marga cea tânără, fiica lui Matei banul din Caracal, îşi va dărui averea; căci mănăstirile noastre au avut caracterul unor aşezăminte de familie gropniţe şi locuri unde se făceau rugăciuni *pentru un neam anumit* la care de obicei nu erau primiţi donatori străini. Lipsa de cunoştinţe, privitoare la genealogia dregătorilor şi boierilor din primele secole de după înfiinţarea Ţării Româneşti, ne împiedică astăzi să distingem asemenea legături, care uneori au un mare interes istoric. Această lipsă ar putea fi remediată, pe viitor, în oarecare măsură, datorită rezultatelor atinse prin cercetarea

---

[1] Costin, *Opere,* p. 212,215.

[2] D/.R., veac. XIII-XV,p. 110.

[3] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. 84.

[4]/Wdeni, voi. II, p. 191. *'uiuem,* voi. 11,p. ivi.

celorlalte mari domenii din ţară, care de obicei au rămas multă vreme în patrimoniul aceloraşi familii, ceea ce ne ajută să identificăm pe vechii lor stăpâni[1].

7. *Domeniul Craioveştilor din Oltenia sudică (Trupuri de Moşie)*

1 *Aninii de Jos* (j. Mehedinţi).
2. *Babinîi* (N. Bălcescu, j. Mehedinţi).
3. *Băileşti*inel. *Smârdăşteţ*Q. Dolj).
4. *Bălăcită* (j. Mehedinţi).
5. *Bălţaţii de Jos* (j. Mehedinţi).
6. *Bărboiu* (j. Mehedinţi).
7.Băr/ur(r3ărăşti,j.Romanaţi).
8. *Bâcleş* inel. *Bâlătarsca şi Drăgoicea* **(j**. **Mehedinţi).**
9. *Bâltanele* (j. Mehedinţi).
10. *Barca* inel. *Bârcuţa* (j. Dolj).
11. Barza (j- Romanaţi).
12. *Bâzdâna* inel. *Belcin* (j. Dolj).
13. *Betejani* (Moldoveni, j. Romanaţi).
14. *Bistreţ* inel. L/râfi (j. Dolj).
15. *Blajul* (j. Romanaţi).
16.BratoVQ7eş/j(j.Dolj).
17. *Brăneşti (j.* Gorj).
18. *Brăneţi* (j. Romanaţi).
19. *Brătăşani* (Şopârliţa, j. Romanaţi).
20. *Brânco veni* (j. Romanaţi).
21. *Bresniţa* (j. Mehedinţi).
22. *Buciniş* inel. *Piscul Voivodului* (j. Romanaţi).
23. Bucovătincl. *Comăţelul, Leamna şiPovamlQ.* Dolj).
24. *Bucoviciorul* (j. Dolj).
25. *Buiceşti* (j. Gorj).
26. *Butoieştii de Jos* (j. Mehedinţi).
27. Caco/i (j. Mehedinţi).
28. *Caracal..*
29. *Câmpeni* (j. Romanaţi).
30. Cama (j. Dolj).
31. *Cearlângul* (j. Mehedinţi).
32. *Celeiu* (j. Romanaţi).
33. *CepariQ.* Romanaţi).

[1] Aceste concluzii şi ipoteze se deosebesc într-o anumită măsură de cele cuprinse în monografia **lui Ştefltiescu,** *Bănia.*

y§

34. *Cernelele de Jos* (j. Dolj).
35. *CilieniQ.* Romanaţi).
36. *Cioroiaşi* (j. Dolj).
37. *Cioroiu* (lângă Cioroiaşi, j. Dolj).
38. *Cioroiu* (j. Romanaţi).
39. *CiuperceniQ.* Dolj)
40. *CleanovQ.* Mehedinţi).
41. Cocorâştf (j-Olt)-
42. *Comani* (Basarabi, j. Dolj).
43. Comoşteni (j. Dolj).
44. *Corabia* (j. Romanaţi).
45. *Codatele* (j. Dolj).
46. *CorlăţelQ.* Mehedinţi).
47. *Ccs^văţ* (j. Mehedinţi).
48. Coş__ *"»*(AlbuleştiJ. Mehedinţi).
49. Covsiu de Sus Q. Dolj).
50. *Craiova.*
51. *Criva* (j- Romanaţi).
52. Croraa(j.Dolj).
53. *Crucea* (Siliştea Crucii, j. **Dolj).**
54. *Degeraţi* (j. Mehedinţi).
55. *Devesel* (j. Romanaţi).
56. *Doba* (j. Romanaţi).
Sl.Dobra (j. Mehedinţi).
5 8. *Dobriceni* (j. Romanaţi).
59. *Dranovăţ* (j. Romanaţi).
60. *DrăghiceniQ.* Romanaţi).
61. *Drăgneiul* (probabil ŞtiubeiJ. **Dolj).**
62.Dramc<j-Dolj).
63. *Drincea* (j. Mehedinţi).
64. *Erghevita* (j. Mehedinţi).
65. *Fălcoi* (j. Romanaţi).
66. *Fântâna Banului* (j. Dolj).
67. *Fratoştiţa* (j. Dolj).
68. *FrăsinetQ.* Romanaţi).
69. *Frumuşei* (Raeţi, j. Romanaţi).
70. *Fumureni* (j. Vâlcea).
TI-Fundul Vornicului (j. Romanaţi).
72. *GăneasaQ.Olt).*
73. *Găvăneşti* (j. Romanaţi).
74. *Gândeni* (Potopin, j. Romanaţi).
75. *Gângiova* (j. Dolj).
76. Gârcov (j. Romanaţi).

77.G/u'dic/(j-Dolj).
78. *Ghimpaţi* (j. Romanati).
79. *Gighera* (j. Dolj).
80. *Giormanul* (Adunaţii de Giormani, j. Dolj).
81. *GiurgiţaQ.* Dolj).
82. Gogoşi (j. Dolj).
83. *Grădinile* (j. Romanati).
84. Grincfe/w'fj.Dolj).
85. *Gubavcea* (Gubaucea, j. Dolj).
8 6. *Gura Băldăluiului* (Mârza, j. Dolj).
87. *Gura Dâlgii* (Dâlga, j. Dolj). 8 8.
Gura Motrului (j. Mehedinţi).
89. *Gvardiniţa* (j. Mehedinţi).
90. *Halmăj* (probabil Almăj,j. Dolj).
91. *Hălmăjel* (probabil Almăjel, j. Mehedinţi).
92. *Hărvăteşti* (Arvăteasca, j. Romanati).
93. *Horezu* (j. Vâlcea).
94. *Hotărani* (j. Romanati).
95. *Hotărani* (j. Mehedinţi).
96. *Hrastu* (RastuJ. Dolj).
97. *Ianca* (j. Romanati).
98. *Izlaz* (j. Teleorman).
99. *Jirov* (j. Mehedinţi).
100. *LazuQ.* Dolj).
101. *Lipovul de Jos* (j. Dolj).
102. *Lişteava* (j. Dolj).
103. *Livezile (j.* Dolj).
104. *Marmurile* (j. Dolj).
105. *Măceşul* inel. *Măcişelul* (j. Dolj).
106 *Mirila* inel. *Miriliţa şif!orbeni(j.* Romanati).
107. Mori (probabil MoreniJ. Dolj).
108. Murgaşfj. Dolj).
109. *Nedeia* inel. *Nedeiţa* (j - Dolj).
110. *Obârşia* (j. Romanati).
111. *Ocolna* (Dăbuleni, j. Romanati).
112. *Orlea* (j. Romanati).
113. *Oroşani* (j. Romanati).
114. *Ostroveni*(j. Dolj).
115. *Padina Petrii* (Petra, j. Mehedinţi).
116. *Paia* (j. Mehedinţi).
117. *PârşaniQ.* Dolj).
118. *Pârşcoveni* (j. Romanati).
119. Perişor (j-Dolj).

120. *Piatra* (j. Romanaţi).
121. PiriaG-Mehedinţi).
122. *Piscu, Piscu Călin, CălinaQ.* Mehedinţi).
123. *Plopşor* (j. Dolj).
124. *Ploscai].* Dolj).
125. *Poiana* (Poiana Mare, j. Dolj).
126. *Potel* (j. Romanaţi).
127. *Potlogi* (MargheniJ. Romanaţi).
128. *Preajba de CâmpQ.* Romanaţi).
129. *Preajva* (Călugărei, j. Dolj).
130. *PredeştiQ.* Dolj).
131. *Racoviţă (j.* Romanaţi).
132. *Radovanuij.* Dolj).
133. *Răcluţa* (Amărăştii de Jos, j. **Romanaţi).**
134. *Rătunda* (j. Romanaţi).
135. *Recea* (j. Mehedinţi).
136. *Răcica Dabului* inel. *Plopul* **(Dăbuleni, j. Romanaţi).**
137. *Rocşoreni* (j. Mehedinţi).
138. *Rogova* (j- Mehedinţi).
139. *Rojiştea* (j. Dolj).
140. *RoşianiQ.* Romanaţi).
141. *Runcu* (j. Argeş).
142. *Ruptura* (j. Mehedinţi).
143. *Sadova*inel. *Sadoviţa* (j. Dolj).
144. *Salcia* (Sălcuţa, j. Dolj).
145. *Săcuiu* inel. *Bucoviciorul* (j. Dolj).
146. *SălătrucQ.* Mehedinţi).
147. *ScăeştiQ.* Dolj).
148. *Seaca* (j. Dolj).
149. *Seaca* inel. *Pleana* (probabil Seaca **de Pădure, j. Dolj).**
150. *Siliştioara* (j. Romanaţi).
151. *Sîaşoma* (j. Mehedinţi).
152. *SlătiniculQ.* Mehedinţi).
153. *Smadoviţa* (j. Mehedinţi).
154. *Sopotul(j.* Dolj).
155. *SpinişorQ.* Dolj).
156. *Stângăcea* (j. Mehedinţi).
157. *Stigniţa* (j. Mehedinţi).
158. *Stoeneşti* (j. Romanaţi).
159. *Strehaia* (j. Mehedinţi).
160. *SuharulQ.* Dolj).
161. *Şegarcea* (j. Dolj).
162. Şitoaia(j-Dolj).

164. *Ştircoviţa (j.* Mehedinţi).
165. *Tâmna (j.* Mehedinţi).
166. *Ţânţarii Q.* Mehedinţi).
167. *Tomeni* (j. Romanaţi).
168. *ŢJuQ.* Dolj).
169. *Urzica Q.* Dolj).
170. *Urzicuţa Q.* Dolj).
171. *Vădastra* (j. Romanaţi).
172. *VârbiţaQ.* Dolj).
173. *Vârâţi (j.* Dolj). v
174. Varfqp(j. Dolj).
175. *VârtopQ.* Romanaţi).
176. Varvora/incl.*Iazupcea*(j. Dolj).
177. V7anu/(Panaghiar, j. Dolj). **ff-i'**
178. *Vlădaia* inel. *Saracovul* (j. Mehedinţi). , ^
179. *Vlăduleni inel. Osica de Sus* (j. Romanaţi).
180. *ZăvaluQ.* Dolj).

III. SATELE LUI MIHAI VITEAZUL

*<v

1. Generalităţi"

Mihai Viteazul este cel dintâi domn al Ţării Româneşti despre care s-a scr|s -, monografie istorică. Cercetările asupra acestei domnii, începute la începutul secol^ trecut de Nicolae Bălcescu[1], au fost reluate apoi de mai multe ori, pe baza unor izvoat$_e$ .j observaţii noi, care au adus clarificări importante şi au stârnit discuţii[2]. Totuşi, concretă a materialului privitor la domnia lui Mihai şi, în genere, la ultima parte ^

i

al XVI-lea, dă şi azi prilej cercetătorului să constate fapte şi aspecte neluate în seamă p^ acum sau îl ajută să distingă, cu mai multă exactitate, specificul acestei epoci.

Una'dintre cele mai importante probleme, care trebuie analizată din nou, pe h$_a$^,(izvoarelor, priveşte locul deţinut de Mihai Viteazul în marele proces de aservire libere, ce se deschide în această vreme. S-a observat demult că „mai toate ^ cunoscute asupra domniei lui Mihai se referă la desbrăcarea moşnenilor de propriei^ lor"[3], acestea ajungând, de foarte multe ori, chiar sub străpânirea sa. Totuşi, sing^j istoric care a încercat să întocmească o listă de satele rumânite de Mihai a fost, cu ^ mult de o jumătate de secol în urmă, Ion Bogdan, care nu cunoştea pe atunci decât 36 ţ$_s$^ menea sate, inclusiv cele cumpărate de domn în timpul cât fusese boier[4]. Este însă sevi<j$_{el}$| că, pentru rezolvarea problemei menţionate mai sus, cunoaşterea cât mai amănunţi^ acestor cazuri de rumânire formează o operaţie pregătitoare absolut necesară, cu atât mg mult cu cât, într-un asemenea domeniu, istoricul nu se poate dispensa de aprecierea $_s$^ tistică a faptelor, care singură înlesneşte comparaţii valabile cu stările precedente- saţ q, cele ce au urmat. Cercetarea, care trebuie aşadar începută de aici[5], prezintă

---

* Studiu publicat în *SMIM,* IV (1960), p. 465—506 <n. ed>.

[1] *Istoria Românilor,* scrisă între 1846 şi 1852. A fost tipărită pentru prima oară la 1878, de Alex. O«dob«$_{sC}$^ având după aceea numeroase ediţii.

Vezi în special: Sârbu, *Istoria Iui Mihai Vodă Viteazul;* Iorga, *Istoria* şi Panaitescu, *Mihai Viteazul.* ' Xenopol, *Istoria românilor,* voi. V, p. 319. [4] Bogdan, *Patru documente,* p. 156—157.

Spre a putea cunoaşte numărul acestor sate, condiţiile în care au fost achiziţionate, categoriile de vâmj$_{Mt|}$ preţul şi situaţiile succesive, uneori neaşteptat de complexe, prin care au trecut, în cursul vieţii lui Mihai Ş> după moartea sa, dăm la anexe câte un scurt istoric al acestora, pentru a justifica astfel concluziile ce

dificultăţi, ce se datoresc în special împrejurării că majoritatea satelor cumpărate de Mihai sau rumânite de el în silă, nu ne sunt cunoscute din acte contemporane, ci din documente mai noi. Mihai Viteazul a fost unul dintre domnii cei mai des pomeniţi în actele urmaşilor, iar aceste menţiuni se referă, în mare parte, chiar la satele care au stat o vreme sub stăpânirea sa. De aceea, informaţia trebuie căutată într-un răstimp neobişnuit de lung şi în izvoare risipite, din care unele nici nu s-au tipărit până acum.

Prin cercetarea de faţă, în care cea mai nouă informaţie este din 1710, numărul satelor stăpânite de Mihai Viteazul, cu excepţia celor confiscate pentru viclenie, se ridică la 193 — dar în viitor acest număr s-ar putea să sporească.

2. Domeniul de boier al lui Mihai Viteazul

Niciunul dintre satele pe care le constatăm, documentar, în stăpânirea lui Mihai Viteazul, nu este arătat de izvoare ca dedină a sa, adică avere moştenită de la părinţi. El a stăpânit, în primul rând, satele pe care i le-a adus, ca zestre, jupani ţa Stanca: părţi din *Măgurele* (lângă Bucureşti), schimbate mai târziu cu mănăstirea Sf. Troiţă pentru *Izlaz* (j. Teleorman); părţi din *Poiana* (probabil Poenari, j. Prahova) şi *Cârstieneşti* (lângă oraşul Bucureşti), schimbate pentru *Salcia* (j. Dolj); satul *Sălcuţa* (j. Dolj) şi, poate, părţi la *Măneşti* (lângă Buftea, or. Bucureşti) şi *Şirin* (?)'. Toate celelalte sate ale lui Mihai apar, cel puţin într-unele documente, ca fiind de cumpărătură şi pot fi împărţite — deşi nu totdeauna în mod sigur — în două categorii, după cum au intrat în stăpânirea sa în vremea boieriei sau pe când era domn. Fiecare dintre aceste categorii de sate ridică anumite probleme istorice, arătându-ni-1 uneori pe Mihai în situaţii fără precedent: cea dintâi dintre acestea se referă la faptul că el este singurul domn al Ţării Româneşti, din secolele XIV—XVI, despre care ştim că a cumpărat sate pe când era boier.

Izvorul principal, privitor la domeniul din boierie al lui Mihai, îl formează hrisovul său din 6 septembrie 1598, prin care îşi întăreşte sieşi 23 de sate de cumpărătură din Romanaţi: *Fărcaşul, Slăveni, Gostavăţul, Băbiciul, Scărişoara, Rusineşti (Rusăneşti),* siliştea *Crăceştii lui Danciul* (lângă *Cilieni), Cilieni, Tiha (Tiia), Izbiceni, Plăviceni, Siliştioarea, Vişina, Cruşovul, Studina de Jos, Studina Mare, Studiniţa, Frăsinetul de Jos* şi *de Sus, Vlădila, Deveselul, Redea* şi *Comanca* (toate în j. Romanaţi)[2]. întărirea este făcută cu formula: „Să fie domniei mele şi fiilor domniei mele şi nepoţilor şi strănepoţilor domniei mele mai sus zisele sate... de ohabă, neclintit, în vecii vecilor"[3]. înainte de Mihai, doar Mihnea Turcitul a mai întrebuinţat, o singură dată, o formulă analogă, într-un hrisov prin care îşi întărea două sate cumpărate de el ca domn, de la nişte boieri, pe care însă le dăruia, prin acelaşi act, mănăstirii sale din Bucureşti[4].

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 141—142; Nicolaescu, *Documente cu privire,* p. 191 — 192; Arh. St. Buc, Doc. ist., CCI/17; idem., M-rea Mihai Vodă, XIX/l; M.I.B.,nr. 39079.

[2] Pentru istoria tuturor satelor din acest capitol, vezi Anexa.

[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 341.

[4] H>/<fem, voi. IV,p. 370.

Cele 23 de sate au fost cumpărate de Mihai de la megiaşi „în zilele lui Mihnea voievod şi în zilele lui Ştefan voievod, când am fost domnia mea mare stolnic şi mare postelnic şi mare agă şi mare ban al Craiovei", adică aproximativ între 12 decembrie 1588, când Mihai apare prima oară ca mare stolnic în divanul lui > lihnea Turcitul, şi vara anului 1592, când se sfârşeşte domnia lui Ştefan Surdul, adică în nai puţin de patru ani. Suma indicată în documente, ca plătită de el pentru 19 din aceste s ite — căci pentru patru nu se menţionează preţul — este de 1 232 220 aspri, adică în mecie 65 000 aspri pentru un sat. Despre aceste cumpărături Mihai arată că au fost făcute „din truda şi din slujba pe care am slujit-o domnia mea şi din averea domniei mele, din dajdia satelor şi ţiganilor"[1].

Informaţii contemporane din timpul boieriei lui Mihai în legătură cu aceste cumpărături, nu avem decât pentru două sate: *Plăviceni* şi *Scărişoara.* Acte din 1588 şi 1591 arată că,în ambele cazuri, Mihai a cumpărat atunci numai părţi din aceste sate, deşi la 1598 el şi le întăreşte în întregime. Neaşteptat de bogate sunt însă, în multe cazuri, ştirile din vremea următoare. Mai întâi, printr-un hrisov din 1597, Mihai dăruieşte mamei sale Teodora satele *Studina Mesteacănului, Studina Barbului, Cruşovul, Frăsinetul de Câmp* şi *Studiniţa Hameiului,* cu obligaţia de a le lăsa, la moarte, nepoatei sale Florica. Actul a fost ulterior falsificat, numele acesta fiind înlocuit cu cel al Marulei, pretinsa fiică naturală a lui Mihai Viteazul, care 1-a şi folosit în procesele purtate mai târziu şi pe care, de altfel, le-a pierdut[2]. Două din aceste sate au fost dăruite apoi mănăstirii Cozia.

Dar cele mai cuprinzătoare informaţii, despre cumpărăturile menţionate în hrisovul de autoîntărire din 1598, se găsesc în actele urmaşilor lui Mihai. Ele îi arată pe foştii moşneni purtând repetate procese, în care se jeluiesc că li s-a făcut silă de către Mihai, care, ca în cazul *Cruşovului,* „le-a luat dedina lor fără nici un aspru... şi nici nu i-a scos de la bir, nici nimica", ci numai i-a dat zestre ginerelui său Preda postelnicul. Satul *Scărişoara* arată că a fost cotropit cu năpăşti de biruri şi luat pe seama domnească, deci în timpul când Mihai a fost domn, ceea ce întăreşte bănuiala că acolo el şi-a întins stăpânirea pe când se afla în scaun. Simion Movilă consideră el însuşi că acest sat nu este domnesc şi-1 liberează pentru 70 000 aspri. în alte cazuri *(Frăsinetul de Câmp, Studiniţa, Cruşov),* vine însă în divan popa Stoica logofătul, maturisind că la cumpărare Mihai 1-a trimis în sate, unde a numărat preţul „până la un ban".

Tot în timpul când a fost boier, Mihai a mai cumpărat de la moşneni satele: *Pleaşovul de Jos* şi *de Sus,* pe malul stâng al Oltului, lângă domeniul său romanaţean, iar în restul Olteniei, *Crăişani* şi *Dobra.* De la boieri cumpără, de asemena în Oltenia, *Borăşti, Ponorălul* şi *Saracovul,* iar de la necunoscuţi, două vii la *Priseaca* şi *Smârdăşteţ,* lângă Craiova. Mihnea vodă Turcitul îi vinde satele *Bănciuleştii şi Popeşti,* din apropiere de Bucureşti, iar Ştefan Surdul îi dă, pentru plata unei datorii rămase pe urma lui Pârvu logofăt, satele oltene *Ciutura, Cama, Perişorul, Seaca* şi *Stejarul.*

Ca mai tot domeniul Romanaţi, *Pleaşovul* rămâne, o vreme, în zestrea fiicei lui Mihai, pe când alte sate şi viile vor fi făcute danie. Satele primite de la Ştefan Surdul sunt

[1] *Ibidem,* voi. VI, p. 340—341.
[2] Sacerdoţeanu, Maru/a, p. 218- -240.

răscumpărate de mănăstirea Coşuna. Pentru o parte din aceste sate se vor ivi de asemenea procese, care arată cumpărături făcute neregulat.

Rezumând istoria tututor acestor sate, analizată în anexă, ajungem la situaţia cuprinsă în tabelul 1.

Este evident că cifrele indicate acolo, întemeiate în mare parte pe afirmaţiile lui Mihai din actul de la 1598, nu oglindesc totdeauna realitatea, deoarece sunt contrazise de actele rămase pe urma proceselor purtate după moartea sa. Astfel, se vede că într-unele cazuri satele cumpărate nu erau întregi. în hrisoavele lui Mihai câteva sate poartă mai multe nume (de ex.: *Studina Barbului,* a *lui Guia,* a *Sturzii,* a *lui Mesteac, Mare, de Mijloc, de Jos),* ceea ce este puţin obişnuit pe ansamblul toponimiei contemporane din Ţara Românească şi întăreşte concluzia că numai anumite părţi de sat fuseseră cumpărate. în al doilea rând, preţurile indicate în hrisovul de autoîntărire sunt probabil majorate ad-hoc, deoarece sunt mai mari decât preţul mediu din acea vreme al satelor, constatat din alte documente; iar în afară de aceasta, izvoarele arată că vânzătorii nu şi-au primit totdeauna sumele pentru care se tocmiseră. Totuşi, este în afară de îndoială că Mihai a cumpărat, ca

Tabelul 1

Domeniul de boier al lui Mihai Viteazul

Felul satelor	Nr. satelor				Situaţia satelor în timpul vieţii lui Mihai Viteazul					
	În câte sate a stăpânit	Sate întregi	Părţi de sat şi vii	Preţul declarat (aspri)	Date zestre sau dăruite familiei	Dăruite unor boieri	Dăruite unor mănăstiri	Alte situaţii	Situaţii necunoscute	Pricini
Total	44	37	7	1515700	13	3	4	9	15	9
1. Sate primite zestre	4	1	\3	—	—	—	—	4	—	—
2. Sate cumpărate de la domni'	7	7	—	120 000	—	—	2	5	—	—
4. Sate cumpărate de la boieri"	3	2	1	70 000	—	2	—	—	1	—
3. Sate cumpărate de la moşneni	28	27	1	1314200	13	1	—	—	14 '	9
3. Vii cumpărate de la persoane indicate numai nominal	2	—	2	11500	—	—	2	—	—	—

* Inclusiv cele pimite pentru birul lui Pârvu vel logofăt

** Inclusiv părţile din Islaz, achiziţionate pe bani şi prin schimb.

boier, un mare număr de sate şi că a plătit pentru ele o importantă sumă de bani. Este locul să ne întrebăm aici dacă, în privinţa aceasta, Mihai nu s-a deosebit, în vreun fel, de ceilalţi boieri cumpărători de sate din Ţara Românească, de până la vremea sa.

Se înţelege că răspunsul la această întrebare nu va putea fi găsit decât dacă vom întocmi o statistică exactă a vânzărilor funciare, consemnate în actele din secolele XIV—XVI, care ne-ar putea da indicaţii utile şi pentru alte probleme privitoare la structura şi evoluţia domeniilor feudale; dar, deoarece o astfel de statistică nu s-a tipărit încă, va trebui să ne mulţumim, de data aceasta, cu următoarele sondaje, care se referă la principalii cumpărători, boieri şi familii boiereşti, din răstimpul menţionat:

a). Despre Craioveşti putem spune, cu multă probabiliate, că au stăpânit cel mai important domeniu boieresc din ultimii ani ai secolului al XV-lea şi de la începutul celui următor; căci după această vreme, averea lor se micşorează într-o măsură apreciabilă, mai ales prin confiscările domneşti şi prin daniile făcute mănăstirilor. Deoarece familia Craioveştilor ajunge în apogeul puterii sale politice şi al bogăţiei în cursul vieţii celor patru fii ai lui Neagoe Strehăianu, ne-am aştepta să-i aflăm pe aceştia cumpărând un număr important de sate; dar, în loc să fie aşa, Barbu banul şi fraţii săi sunt arătaţi în documente cumpărând doar satul *Vădastra Mare,* cu 15 000 aspri, *„Potelul* cu *Balta Albă* şi jumătate din *Celei* cu *Siliştioara"* drept 1 000 galbeni şi o vie la *Râmnic* cu 4 000 aspri, toate spre a fi dăruite mănăstirii lor de la *Bistriţa^*;

b). Un reprezentant de seamă al boierimii muntene, din aceeaşi epocă, a fost vlastelinul Badea din Şuiei, despre care ştim că stăpânea 23 sate. La 1505, toate acestea sunt caracterizate dedine[2];

c). Importanta familie a Mărginenilor, înrudită cu Craioveştii şi cu boierii din Şuiei, e reprezentată, în vremea la care ne referim, în special prin Drăghici, marele vornic al lui Vlad Călugărul şi prin nepoţii săi din secolul al XVI-lea, Drăghici spătar şi Udrişte vistier, într-o perioadă ce se întinde pe mai mult de o jumătate de secol, Mărginenii n-au cumpărat decât 3 sate întregi şi părţi în 8 sate, plătindu-le în total cu 22 740 aspri, pentru două. cumpărături lipsind indicaţia preţului[3];

d). în vremea premergătoare celei în care şi-a cumpărat satele Mihai, boierul cu cele: mai multe cumpărături pare a fi Dragomir din Luciani, marele vornic al lui Alexandru Mircea. El a cumpărat 2 sate întregi şi părţi în 13 sate, plătind suma de 261 690 aspri[4].

în aprecierea sumelor de mai sus trebuie să ţinem seamă, fără îndoială, de împrejurarea că valoarea moşiilor a crescut, iar cea a asprului s-a micşorat mult la sfârşitul secolului al XVI-lea. Pe de altă parte este necesar să reamintim că Mihai a trecut desigur în hrisovul său din 1598 preţuri mai mari decât cele plătite în realitate, evident spre a-şi crea temeiuri formale de stăpânire; dar chiar aşa fiind, analizele precedente ni-1 arată pe Mihai Viteazul drept cel mai mare cumpărător de sate dintre boierii Ţării Româneşti, începând din primii ani pentru care avem izvoare scrise, până către sfârşitul secolului al XVI-lea.

---

[1] Vezi, pentru Vădastra Mare, *D.I.R.,* veac. XIII-XV, p. 225; veac. XVI, voi. I, p. 47,49; II, p. 327, 353; III, P- 45; pentru Potel, *ibidem,* voi. III, p. 108 şi voi. II, p. 327, unde preţul e dat în aspri şi vite; pentru vie, *ibidem,* [vo]l-1, p. 39. Indicaţiile documentelor nu sunt totdeauna lămurite. Aici s-au indicat numai izvoarele principale. Pentru rest, vezi *Indicele numelor de locuri,* sub voce.

Ibidem, veac. XVI, voi. I,p. 33-34. [3]

Ibidem, p. 59-60; II, p. 249; III, p. 98-99.

Ibidem, voi. IV, p. 323-328,450-452,460.

Acesta concluzie este întărită printr-o altă analiză statistică. După cum am văzut, Minai şi-a cumpărat cele mai multe sate începând din decembrie 1588, când ajunge dregător de divan, până la sfârşitul domniei lui Ştefan Surdul, în vara anului 1592. Numai despre două din cumpărăturile sale aflăm, din documente, că au fost făcute pe când era ban sau bănişor de Mehedinţi, adică prin 1586'. în orice caz, cel mai larg răstimp, în care putem să socotim că Mihai a achiziţionat aceste sate, este cuprins între anii 1585 şi 1592 şi reprezintă domnia a doua a lui Mihnea Turcitul şi pe cea a lui Ştefan Surdul. Stabilind, cu ajutorul documentelor cunoscute azi[2], totalitatea cumpărăturilor de bunuri rurale făcute în Ţara Românească, în cursul acestor două domnii, ajungem la relaţia exprimată în tabelul 2.

Tabelul 2

Bunurile rurale ce s-au cumpărat în Ţara Românească, în domnia a doua a lui Mihnea Turcitul şi în cea a lui Ştefan Surdul (1585 — 1592)

Cumpărătorii	Sate întregi	Părţi de sat, ogoare, vii, mori etc.	Vânzătorii					Preţul	
			Domni	Boieri	Vânzători indicaţi numai nominal	Sate moşneneşti sau moşneni care se vând individual	Alţii	Suma în asprii	
Total	40	551	7	60	486	37	1	2 485 553	100
Mihai Viteazul	36	4	7	3	2	28	—	1515 700	61,0
Ceilalţi boieri*	4	227	—	46	175	9	1	662 765	26,7
Cumpărători indicaţi numai nominal	—	316	—	9	307	—	—	224 488	9,0
Mănăstiri	—	4	—	2	2	—	—	82 600	33

Panaiteseu, *Mihai Viteazul,* p. 22—23.

S-au prelucrat actele din colecţia D.7.R., veac. XVI, voi. V, p. 183—481 şi VI, p. 1—54, plus următoarele ocumente: a), pentru boieri: Arh. St. Buc, Doc. ist., XLV/68, CCCX/13, DLXXII/1 şi 2, DCCXXXIV/119, 22, 123; idem, S. I., nr. 1492; M.I.B., nr. 28312, 28313,35844; Iorga, *Studii şi documente,* voi. XVI, p. 139;). pentru cumpărători indicaţi numai nominal: Arh. St. Buc, Doc ist., LXXVI/22, CCCLXXV/129, 1CLXXVI/46; idem,Condica M-rii Şegarcea, f. 116; Arh. St.Craiova, 1/7; Muz. Tg. Jiu,doc. din 1585 şi 1588, ugust 23.

Sunt consideraţi aici dregătorii de orice fel, cum şi persoanele numite în actul de întărire: boieri, slugi domneşti

i jupani. La aceştia s-au adăugat cei ce sunt caracterizaţi astfel în alte acte: Laţco din Glogova, Sarchiz din Bujoani, Micul din Boteni şi Mihai din Târşor, cumşi: vlădica Mihai, Rizo, Necula şi Dumitru grecii şi Liver casap.

Aşadar, din cele 40 de sate întregi, care s-au vândut în Ţara Românească în aceşti şapte ani, Mihai a cumpărat singur 36 sate, iar din preţul total al bunurilor rurale vândute, însumând 2 485 553 aspri, domnul afirmă că a plătit 1515 700 aspri, adică mai rnult *dk* 60%- Independent de îndoielile, pe care putem să le avem cu privire la realitatea unora din plăţile făcute de el, este evident că Mihai a avut, în aceşti ani, o situaţie excepţionala înăuntrul clasei boiereşti muntene, care 1-a calificat oarecum pentru domnie.

Aceste constatări ne obligă să ne întrebăm care a fost originea averii lui Mihai Viteazul, deoarece trebuie să ţinem seama că el a făcut cumpărăturile pe vremea când era încă tânăr şi într-un interval destul de scurt. în hrisovul din 1598, Mihai afirmă, cum am văzut, că cele 23 sate din R„m../aţi au fost cumărate din slujba şi averea sa, din dajdia satelor şi ţiganilor şi aproximativ acelaşi lucru îl repetă, la 1619, Gavriil Movilă, cu privire la satul Crăişani. Dar, în ce priveşte boieriile, oricât de mănoase ar fi fost, ele singure n-ai putea să explice o asemenea uriaşă acumulare de avere, pe care am constatat-o ca fiind fără precedent, mai ales că Mihai n-a fost boier mare decât vreo patru ani. Sumele de care a dispus n-au putut să-i vină nici din venitul satelor, deoarece în afara cumpărăturilor, n-a avut decât satele de zestre, primite târziu, la 1584, când s-a căsătorit cu jupaniţa Stanca[1] Pe de altă parte, zestrea acesteia, fără îndoială importantă, a fost desigur formată în special din imobile şi scule, nu din neobişnuitele sume de bani lichizi. Iată de ce putem conchide că, în afară de veniturile comune tuturor boierilor, Mihai a avut probabil sprijinul lui Iane banul şi câştigurile de negustor din prima sa tinereţe[2], ceea ce explică de ce a putut dispune de o foarte importantă avere în numerar.

Analiza cumpărăturilor din boierime ale lui Mihai Viteazul ridică şi altă problemă, de cel mai mare interes pentru istoria socială a Ţării Româneşti. Tabelul nr. 1 arată că, din cele 40 de sate în care Mihai stăpânea prin cumpărătură, 28 sunt foste sate de moşneni Ceva mai mult, dacă luăm în considerare numai satele întregi şi dacă eliminăm cele 5 sate ale lui Pârvu logofăt, care n-au fost achiziţionate printr-o cumpărătură propriu-zisă şi nici n-au rămas în stăpânirea lui Mihai, atunci constatăm că, din 31 de sate cumpărate de el în întregime, 27 sunt moşneneşti. Aşadar, temeiul averii de boier al lui Mihai l-au formal cumpărăturile de sate libere.

Mihai Viteazul s-a deosebit şi în această privinţă de înaintaşii săi boieri. Până în domnia a doua a lui Mihnea Turcitul, boierii din Ţara Românească n-au cumpărat, după cât putem constata din documente, sate libere *întregi.* S-a observat că, pe la jumătatea secolului al XVI-lea, boierii cumpărau în special ogoare, adică terenuri arabile, cu care îşi măreau rezerva[3], dar vânzarea acestora — ca şi a unor locuri, vii etc. — nu presupunea în chip necesar, căderea în stare de rumânie a vânzătorului ţăran, care putea vinde astfel numai o parte din pământul pe care îl poseda. Documentele de până la sfârşitul domniei lui Petru Cercel nu cuprind nici un caz de vânzare, către boieri, a vreunui sat de moşneni întreg sau a unor ţărani liberi vânduţi individual, în care rumânirea să fie menţionata

---

Pentru anul căsătoriei, Panaitescu, *Mihai Viteazul,* p. 25.

Cronicarul polon al expediţiei lui Zamoiski spune că Mihai a fost negustor de boi (Dzialynski, *Collectanea,* p 280), un diplomat spaniol, că a făcut comerţ cu giuvaericate (Veress, *Documente,* voi. VI, p. 162—163); iar armeanul Grigorovici că „a crescut foarte sărac, fost-a şi negustor dincolo de Dunăre, în Moldova şi în toati Ţara Românească" (Crăciun, *Cronicarul S/.amoskozy,* p. 101), vezi Panaitescu, *Mihai Viteazul,* p. 23. ' Costăchel, *Domeniul feudal,* p. 248 - 249.

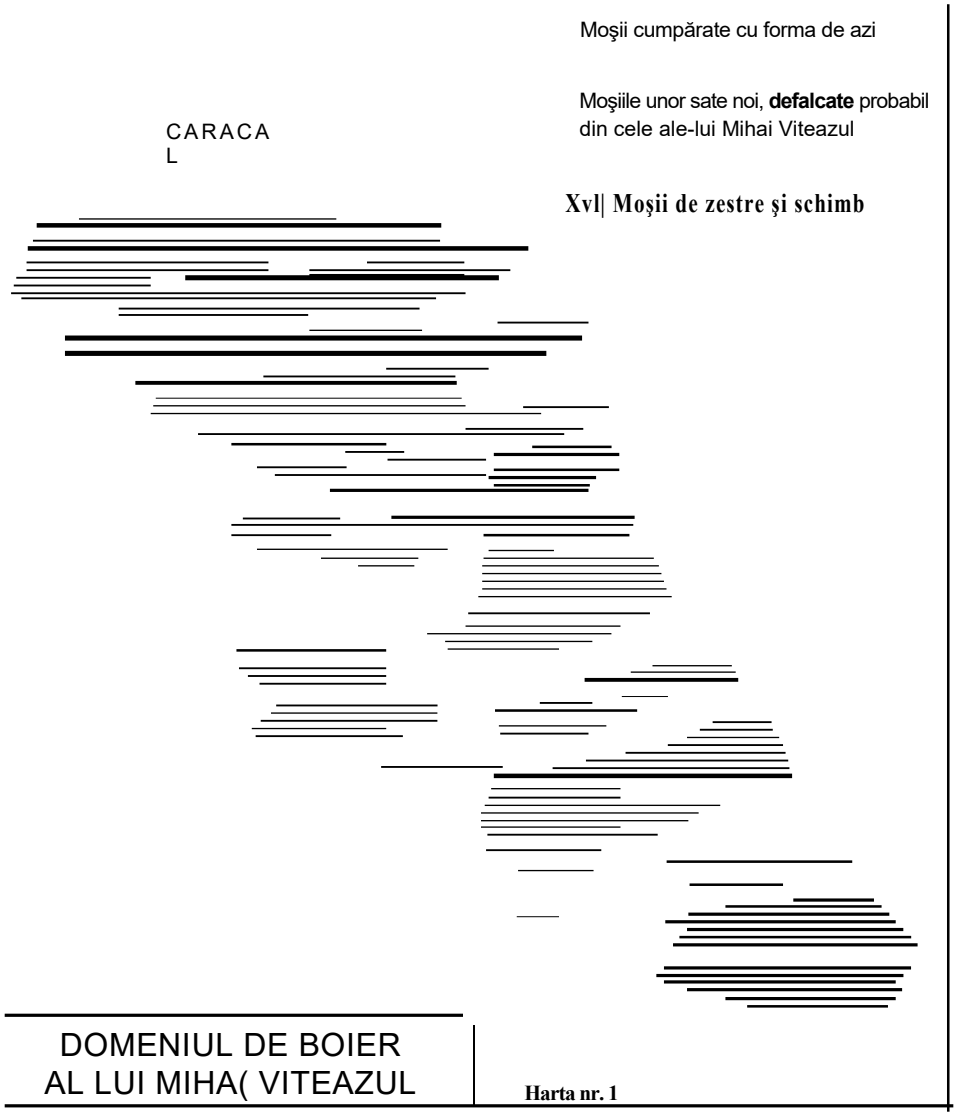
Moşii cumpărate cu forma de azi
Moşiile unor sate noi, **defalcate** probabil din cele ale-lui Mihai Viteazul
CARACA
L
Xvl| Moşii de zestre şi schimb
DOMENIUL DE BOIER
AL LUI MIHA(VITEAZUL
Harta nr. 1

Harta 1. — Domeniul de boier al lui Mihai Viteazul

I — Moşii cumpărate, cu forma de azi; II — Moşiile unor sate noi, defalcate probabil din cele ale lui Mihai Viteazul; III — Moşii de zestre şi schimb

1. *Fărcaşu* (3 144 ha); 4. *Slăveni* (1 265 ha); 5 *Gostavăţu* (1 860 ha); 6. *Bre/.uica* (1 228 ha); 7. *Cândeni* (670 ha); *S.Băbiciu(*\ 909ha); 9.*PreajbadeCâmp*(1 812ha); 10. *Scărişoara*(1 218ha); 1 \.*Plăviceanca(l* 825ha); 12./;en/(l 577 ha); 13. *Rusăneşti* (3 062 ha); 15. *Cilieni* inclusiv *Cmcestii Danciului* (4 379 ha); *5.Potlogeni* (2 345 ha); 16. T/ia (1 958 ha); 17. *Ordoreanca(*\ 071); 18. Doanca (1 102ha); 19. *Izbiceni*(4 518 ha); 22,23, 24. *Giuvărăşti, Moldoveni* şi parte din *Izlay.* (cca.7 000 ha); 26 şi 27. *Siliştioara* şi *Corabia* (3 969 ha); 28. *Tudor Vladimirescu* (1 381 ha); 29. *Vişina* (6 610 ha); 30. *Brastavăţ*(5 068 ha); 31. *Cruşov (2 251 ha);* 32. *Plăviceni-Grădinile(*\ 563 ha); 33. *Studina* (2 883 ha); 35. *Frăsinetu* (3 084 ha); 36. *Vlădila* (3 016 ha); 37. Devese/(4 118 ha); 38. *Redea* inclusiv *Redişoara* (5 227 ha); 39. *Comanca* (1 892 ha).

explicit • In tot secolul al XVI-lea, până la această dată, întâlnim doar două cazuri de închinare" a unor săteni, fără vreo indicaţie de preţ. Primul se referă la Moş din Lupşanu, care s-a închinat vecin lui Calotă vornic la 1517[2]; iar cel de-al doilea este al unui număr de 21 de oameni din Trestenic, care „dau şi închină" lui Dragomir clucer, în divan, toate părţile lor[3], ceea ce însemnează desigur că devin rumâni. între 1585 şi 1592 aflăm în schimb, cum s-a văzut[4], 37 de vânzări, colective sau individuale, ale unor moşneni către boieri, dar dintre ele, 28 sunt cumpărăturile lui Mihai.

Toate acestea însemnează, pe de-o parte, că începutul marii crize ţărăneşti de la finele secolului al XVI-lea, în care cumpărarea, ca mijloc „legal" de despoiere a ţărănimii de moşie şi libertate, a jucat un rol de seamă, trebuie pus în domnia a doua a lui Mihnea Turcitul[5], *iar pe de alta, că Mihai Viteazul a fost, în Ţara Românească, primul boier care* a *cumpărat un mare număr de sate libere.* Ceilalţi cumpărători, din aceşti ani, sunt: Aranita logofăt, Armega logofăt, Pârvu clucer şi Dan al doilea vistier.

Un alt aspect neobservat până acum, al cumpărăturilor din boierie făcute de Mihai Viteazul, este cel geografic. Raportarea la hartă a celor 23 de sate, din hrisovul de la 1598, arată că Mihai şi-a constituit din ele un domeniu comasat, de-a lungul Oltului, de la înălţimea oraşului Caracal până la Dunăre. Acest complex teritorial, pe care îl fragmenta, numai prin excepţie, vreo stăpânire străină, forma baza averii sale personale şi se găsea în vecinătatea unor sate în care jupaniţa Stanca avea drepturi de moştenire. Pe când celelalte sate cumpărate în boierie au fost dăruite de Mihai unor boieri sau mănăstiri,pe acestea le-a păstrat pentru familia sa, cu excepţia *Vişinei.* Spre a-şi mări acesta stăpânire, el a schimbat satele de zestre din Muntenia cu părţi din *Izlaz,* exercitând probabil şi aici un drept de preemţiune, căci satul fusese mai înainte al lui Dobromir banul, cu care se înrudea Stanca.

Să cercetăm ce suprafaţă va fi avut, iniţial, domeniul din Romanaţi al lui Mihai Viteazul. Prima împrejurare, ce ne ajută să găsim un răspuns aproximativ la această întrebare, este că, din cele 23 sate cumpărate de Mihai, 22 există şi astăzi; iar *Crăceştii lui Danciu,* care şi la 1598 sunt numiţi *silişte,* se localizează prin hotarele indicate în hrisov, ca fiind o parte din moşia *Cilieni.* Numai *Plăvicenii,* nume care se repetă de mai multe ori în toponimia acestei regiuni, ne dă prilej de îndoială; ei par a fi însă actualul *Tudor Vladimirescu.* Mai trebuie adăugată precizarea că moşia *Siliştioara,* care cuprindea şi „vadul Corăbiei", acoperea întregul teritoriu al oraşului cu acelaşi nume, întinzându-se la miazănoapte până la *Măgura lui Radu,* de la hotarul *Vişinei.*

---

[1] într-o poruncă din 1611, a lui Radu Mihnea, se menţionează o vân/are de cnezi din Văleni şi Cârstăneşti, care s-a făcut „în zilele răposatului Alexandru voievod cel Bătrân şi în zilele răposatului Mihai voievod şi în zilele lui Simion voievod" *(D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 36); dar Alexandru cel Bătrân, din acest act, pare a II — şi după context — Alexandru cel Rău, căci pe Alexandru Mircea, nepotul său Radu Mihnea îl numeşte de obicei bunic.

[2] /biJem,veac.XVI,vol.I,p. 121.

[3] *Ibidem,\ol.U,p.* 299.

[4] y. tabelul 2.

' In domnia precedentă, a lui Petru Cercel, găsim, ce-i drept, un număr de 25 sate libere rumânite, în total sau în Parte, de boieri; dar dintre acestea, 24 sunt satele obligate, prin judecată, să despăgubească pe Dobomir banul, Pe care îl prădaseră pe când fugea peste munţi, în Ardeal. în acest caz, avem de-a face cu o penalizare de caracter [e]*cepţional şi care nici n-a putut să dureze; căci, cel puţin unele din satele respective, se întâlnesc mai târziu din nou libere. înainte de Petru Cercel, în tot secolul al XVI-lea, statistica rumânirilor explicite, făcute în iblosul boierilor, cuprinde 11 cazuri, din care 9 hotărâte prin judecată, plus cele 2 „închinări" de mai sus. Ele sunt risipite "> domniile lui: Neagoe Basarab (1), Vintilă din Slatina (3), Radu Paisie (3), Petru cel Tânăr (1) şi Alexandru Mircea (3).

în cursul vremii, forma generală a acestor moşii a rămas fără îndoială aceeaşi, aşa cum se poate dovedi, prin vechile descrieri de hotar, că s-au petrecut lucrurile cu majoritatea moşiilor din ţară. Harta nr. 1 arată însă că, între moşiile care poartă numele celor din 1598, există astăzi altele, de aceeaşi formă, dar mai înguste, care le despart pe cele dintâi. Cercetările arată că acestea sunt moşii ale unor sate noi, înfiinţate cel mai devreme pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Poziţia, forma şi vechimea lor nu lasă nici o îndoială că ele au fost defalcate din moşiile vecine mai vechi.

Suprafaţa moşiilor, care poartă numele celor stăpânite odinioară de Minai Viteazul este azi de 59 698 hectare. Dacă la acestea adăugăm suprafaţa moşiilor intermediare noi şi pe cea a moşiilor de zestre şi schimb, totalizând 23 698 hectare, ajungem la încheierea că Mihai Viteazul a stăpânit aici un domeniu de peste 80 000 hectare[1]. Configuraţia acestui complex teritorial ne sugerează şi motivul pentru care, odată ajuns la tron, Mihai a făcut „oraş domnesc" din satul Caracal, unde izvoarele ni-1 arată locuind uneori[2]; el a procedat aşa deoarece această veche aşezare a Craioveştilor, dăruită câţiva ani mai înainte mănăstirii Glavacioc, se găsea în imediata apropiere a domeniului său personal.

3. Satele cumpărate de Mihai Viteazul în timpul domniei.

A doua categorie de cumpărături ale lui Mihai Viteazul o formează satele achiziţionate de el în timpul domniei. Nici în această privinţă nu s-a întocmit până azi o evidenţă, pe cât posibil mai completă, a acestor sate, ceea ce ar fi înlesnit aprecieri valabile şi convingătoare. Pe temeiul analizei făcute pentru fiecare sat, ce se dă în anexe, ajungem în această privinţă la datele rezumative din tabelul 3.

Şi aici avem nevoie de o comparaţie. Datele de mai sus pot fi înţelese deplin numai dacă sunt analizate comparativ cu cele privitoare la cumpărăturile făcute de ceilalţi domni ai Ţării Româneşti din secolele XIV^-XVI. în această privinţă — şi lăsând la o parte preţurile — informaţia cuprinsă în documentele cunoscute nouă[3] este cea rezumată în tabelul 4.

Ceea ce atrage atenţia în primul rând aici este volumul foarte mare de cumpărături ale lui Mihai Viteazul: într-o domnie efectivă (în Ţara Românească) de aproximativ şase ani, el a cumpărat 64,5% din totalul satelor cumpărat, până la 1600, de toţi domnii Ţării Româneşti la un loc. Lângă această constatare trebuie să adăugăm altele. Predecesorii lui Mihai Viteazul şi-au cumpărat satele, în marea majoritate a cazurilor, de la boieri: pe când din cele 149 sate ale lui Mihai, numai 25 fuseseră boiereşti. în schimb, domnii de până la el au cumpărat doar 5 sate de moşneni, faţă de 113 cumpărate de Mihai. *Aceasta înseamnă că din totalul satelor rumânite direct de domni prin cumpărare, până la 1600,i Viteazul a rumânit 95,7%.*

---

[1] Pentru suprafaţa fiecărei moşii, vezi harta 1.

[2] Vezi anexa a.: *Borăşti.*

[3] Este folosită în cap. I: *Domeniul domnesc din Ţara Românească (sec. XIV—XVI).*

Tabelul 3

Satele cumpărate de Mihai Viteazul în timpul domniei

	Sate					Situaţia satelor în vremea lui Mihai Viteazul					
	tal H	'§> c	Cu	^reţu l sat	Preţul satelor întregi	unor mei sau B 3 G	Dăru boieri	E 1 mănăstiri	Sater ăs. m c p	lt < e	noartea lui Mihai u avem informaţii ase dom sau desp 1^
Total	149	129	20	1 023 330	—	7	18	33	4	4	83
Sate cumpărate de la boieri	25	16	9	299 (XX)	43 (XX)	3	2	7	—	—	13
Sate cumpărate de la moşneni	113	103	10	704 330	21582	4	14	21	4	4	66
Sate cumpărate de la necunoscuţi	11	10	1	20 000	100(X)		2	5			4

Scopul, pentru care au fost făcute aceste cumpărături, îl deosebeşte de asemenea pe Mihai Viteazul de predecesorii săi. Domnii de până la el au cumpărat absolut toate satele spre a le da zestre, spre a le dărui, fie şi sub forma deghizată a vânzării. Principalii beneficiari ai daniilor domneşti au fost mănăstirile: doar în două cazuri, domnii anteriori anului 1593 au dăruit *sate cumpărate* unor boieri, care să nu fi fost membri din casa domnească[1]. Deşi Mihai nu dăruieşte boierilor decât o mică pare din satele sale, el este totuşi domnul care le-a făcut cele mai multe danii de *acest fel:* din totalul de 20 de sate, dăruite de domni boierilor în secolele XV — XVI, 18 sate, adică 90%, le-au fost date de Mihai Viteazul. Cât priveşte daniile către mănăstiri, Mihai a participat la ele cu 32,7% din total, fiind domnul care a dăruit mănăstirilor numărul cel mai mar. ^e *asemenea* sate, adică 33.

Dar, în această privinţă, principala deosebire dintre Mihai Viteazul şi înaintaşii săi în scaun priveşte domeniul domnesc. Cu toate că, până la 1593, prin mâna domnilor Ţării

---

Nu s-a calculat aici suma de 130 000 aspri, daţi de Mihai Viteazul unui negustor pentru satul Dralea, care reprezenta o datorie neplătită.

Trei sate răscumpărate de la domn, iar unul de la boierul care-l primise ca danie. In schimb, domnii au dăruit boierilor un mare număr de sate confiscate pentru viclenie.

Tabelul 4

Satele cumpărate de domnii Ţării Româneşti pana la 1600

Domnul	Numărul satelor			Cumpărate de la:				Dăruite, date zestre sau vândute unor:				
	Total	întregi	Părţi	Boieri	Mănăstiri	Moşneni	Necunoscuţi	Membri din casa domnească	Boieri	Mănăstiri	Alte situaţii	Sate rămase domneşti
Total	231	170	61	85	4	118	24	15	20	101	12	83
1. Vladislav 11	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	
2. Vlad Ţepeş	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—
3. Vlad Călugărul	11	9	2	8	1	—	2	—	—	11	—	—
4. Radu cel Mare	7	4	3	7	—	—	—	—	1	6	—	—
5.Neagoe Basarab	10	7	3	7	3	—	—	—	—	9	1	—
6. Radu de la Afumaţi	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
7.RaduPaisie	21	8	13	15	—	2*	4	4	—	17	—	—
8. Pătraşcu cel Bun	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
9. Alexandru Mircea	7	1	6	6	—	1	—	—	—	7	—	—
10. Mihnea Turcitul	20	8	12	14	—	2	4	2	—	16	2	—
11. Petru Cercel	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—
12. Mihai Viteazul adică în procente	149	129	20	25		113	11	7	18	33	8	83
Domnii de până la Mihai Viteazul	33,5	24,0	67^	71,8	100	43	54,0	53,3	10,0	67,3	41,7	–
Mihai Viteazul	64,5	76,0	32'j8	28^	—	95,7	46,0	46,7	90,0	32,7	58,3	100
Total	100	100	100	100	100	l(X)	100	100	l(X)	100	100	100

Româneşti au trecut aproape şase sute de sate şi părţi de sate, aceştia nu le-au păstrat şi n-au făcut din ele un domeniu al coroanei, de caracter permanent. Cu excepţia unor bălţi, a câte unui deal domnesc din Podgorie etc, nu găsim în documentele muntene, ale acestei vremi, nici o dovadă despre existenţa unui domeniu domnesc *rural,* care să treacă de la o domnie la alta. Deoarece un asemenea domeniu trebuia să se compună din complexe teritoriale mari, cu greu ar fi putut să rămână neconsemnat în izvoare.

Acesta situaţie a fost schimbată de Mihai Viteazul, care a lăsat domnilor următori 83 de sate sau un număr apropiat de acesta. După cum se va vedea, Constantin

„Megiaşi şi un boier".

Brâncoveanu afirmă, la 1710, că Mihai a cumpărat o moşie întinsă, de la sud de oraşul Buzău, pe care se găseau mai multe silişti, „ca să fie moşie a scaunului acestei ţări"[1]. Acesta este deci înţelesul pe care îl au actele ce vorbesc despre satele cumpărate „spre a fi domneşti". Cumpărăturile au fost făcute „cu banii vistieriei" şi se găseau trecute într-un „catastih de satele de cumpărătoare", păstrat desigur în acelaşi loc. Toate acestea denota o organizare specială şi amploarea acestor operaţii băneşti, neobişnuite până aici, au adâncit demarcaţia dintre „cămara domnească" şi „visteria ţării".

Influenţat probabil de stările din Ardeal, unde domeniul domnesc repezenta o parte importantă din teritoriul ţării, Mihai a hotărât să creeze în Ţara Românească o asemenea bază economică a domniei, punând-o în legătură cu proiectul de a întemeia, cu ajutorul imperialilor sau al Poloniei, o dinastie ereditară proprie[2]. Mijloacele pe care le-a folosit în acest scop sunt arătate, cum se va vedea, într-un mare număr de documente, de la începutul secolului al XVII-lea. Până şi vânzătorii boieri au trebuit să suporte presiuni şi samavolnicii; dar cei ce au suferit, în primul rând, sila domnească, au fost ţăranii liberi. Despre satul *Drăghineşti,* documentele spun că Mihai „i-a cotropit, de le-a luat ocinele cu sila şi i-a vecinit fără voie". în legătură cu *Găgeni* se precizează că Mihai „a cotropit multe sate" şi „1-a vecinit fără voie" şi pe acesta cu sila, „ca un domn volnic". Cu privire la *Nenciuleşti* se spune că au fost cotropiţi „cu multe năpăşti de biruri, ce le-au pus pe umerii lor, până ce s-au vândut vecini domneşti, cum s-a vândut toată ţara, fără voie". Relatări asemănătoare se pot găsi pentru multe alte cazuri. La *Porumbreni,* mijloacele folosite sunt încă şi mai dure: fiindcă sătenii n-au vrut să se vândă, domnul „s-a mâniat asupra lor şi le-a făcut multă răutate... şi au trimis la dânşii oaste în silă". Nu-i de mirare deci că, în actele de mai târziu, se va vorbi adesea de „păcat şi lăcrămi"[3].

O constatare geografică arată că, făcând aceste cumpărături, Mihai a urmărit un anumit plan, căci a vizat în special sate dintr-o anumită regiune. După cum am văzut, marea majoritate a satelor cumpărate de el erau moşneneşti; dar în vremea sa, ca şi în cea care a urmat, cei mai mulţi moşneni se găseau pe platforma din nordul Olteniei, plus ţinutul vecin dinspre răsărit (actuala regiune Argeş) şi în Subcarpaţii Buzăului. Ne-am aştepta deci ca Mihai să-şi fi făcut cumpărăturile mai ales în aceste două regiuni, prin excelenţă moşneneşti. în loc să fie aşa, el cumpără aici numai 7 sate de moşneni, din care unul în condiţii neobişnuite (la „ieşirea din ţară", cu banii ostaşilor). Toate celelalte sate moşneneşti, cumpărate de Mihai, se găseau în câmpie, unde ţăranii liberi, deşi mai numeroşi decât în secolele următoare, erau totuşi relativ puţini, reprezentând numai oarecare insule înecate între latifundii boiereşti şi mănăstireşti. Satele acestea prezentau avantajul de a putea fi îngenunchiate mai uşor, îndeosebi pentu că fuseseră sărăcite, prin distrugeri, prăzi şi mertice strânse pentru oşti, în timpul războaielor, care s-au purtat mai adesea în aceste părţi. Deoarece dările pe care nu le puteau plăti sunt arătate ca „năpăşti", este probabil că ele nu erau cerute întregii ţări, ci reprezentau impuneri cu caracter local.

---

[1] Vezi anexa b.: Moţeşti.

Cf. textul tratatului cu imperialii la Sârbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul,* voi. I, p. 571—574 şi proiectul celui cu polonii la Corfus, *Corespondenţă,* p. 13 şi urm.

Din documentele utilizate în acest studiu reiese că 38 de sate, din cele 149 cumpărate de Mihai în timpul domniei, au pretins că s-au vândut în silă.

Faptul că, deşi noi nu cunoaştem azi toate satele cumpărate de Mihai, harta celor cunoscute prezintă anumite concentrări vizibile, este o dovadă că aceste cumpărături nu s-au făcut la întâmplare, ci Mihai a urmărit să-şi constituie astfel mari stăpâniri unitare, aşa cum l-ana găsit făcând ca boier. Un act vorbeşte de altfel despre o moşie „împrejurată cu alte moşii domneşti", ceea ce indică aceeaşi tendinţă.

Aici trebuie adăugată şi o altă observaţie. Prin victoriile sale, Mihai a făcut iarăşi din Dunăre hotarul ţării către turci, pe care i-a scos din toate raialele. Teritoriul acestora, alipit la Ţara Românească, nu putea deveni decât domeniu domnesc, ceea ce reprezenta o situaţie analogă celei de după pacea de la Adrianopol, când raialele sunt luate pe seama statului. Mihai avea deci, pe Dunăre şi în câmpie, aceste întinse teritorii, ceea ce-1 putea determina să-şi facă cumpărăturile în aceleaşi părţi ale ţării. în sfârşit, se poate presupune şi un interes militar, de organizare în vederea apărării, a acestei regiuni mereu primejduite, în care cantonau trupele şi trebuiau făcute întinse aprovizionări.

4. Desfacerea domeniului domnesc al lui Mihai Viteazul

Cu toate că domeniul domnesc din vremea lui Mihai a fost constituit în cea mai mare parte din cumpărături silnice, el trebuie să fi costat sume importante, pe care visteria domnului, în permanentă nevoie de bani datorită activităţii sale militare, nu va fi reuşit să le plătească decât cu mare greutate. în locul grijii personale de îmbogăţire, pe care o întâlnim la alţi domni, Mihai Viteazul a fost preocupat să întărească instituţia domniei prin crearea acestei baze economice proprii, care i-ar fi dat mai multă independenţă şi putere. în acest scop, el a făc.t cheltuieli neobişnuite, a recurs la nedreptăţi şi a sfârşit prin a provoca în ţară o i^lUţit; pentru dreptate, pe care nu o cunoaştem încă suficient.

Pentru cei mai mulţi dintre urmaşii săi în scaun, din primul sfert al secolului al XVII-lea, existenţa acestui domeniu a reprezentat, în schimb, un mijloc de a câştiga bani, de a face danii favoriţilor şi de a căpăta totodată faimă de „domni milostivi". De aceea, datorită pe de o parte mişcărilor de protest ale ţărănimii, iar pe de alta acestor interese ale domnilor, desfacerea domeniului lui Mihai va începe îndată după căderea sa. Atunci când Radu Mihnea, într-o primă încercare de a lua domnia „în urma lui Mihai voievod", vine până la Giurgiu „cu agaua şi cu sceptrul", îi ies înainte două sate, *Porumbreni* şi *Sovârcul,* pe care el se grăbeşte să le ierte de rumânie, primind în total 62 000 aspri, cu care întâmpină multă cheltuială ce avusese „pentru treaba cinstitului împărat şi pentru treaba ţării"[1]. Imediat după aceea, când Simion Movilă se aşază în scaun, „domnia lui a chemat toate satele din ţară, care au fost cumpărate de Mihai voievod, să vie la domnia lui să se răscumpere din vecinie"[2]. Mai târziu, înaintea lui Radu Şerban, când „s-au ridicat Buzeştii cu haiducii", boierii Buzeşti „au cotropit multe sate ale răposatului Mihai voievod şi le-au

[1] Vezi anexa b.: *Porumbreni* şi *Sovârcul.*
[2] Idem: *Hornurile.*

împărţit şi le-au dat ei unde le-a fost voia", chiar dacă erau dintre cele ce făcuseră parte di>, averea de boier a domnului[1].

După Radu Şerban, continuatorul în multe direcţii al lui Minai Viteazul, pe care î] găsim şi aici într-o poziţie deosebită de a celorlalţi domni, ajunge la tron, în ceadintâj domnie lungă, Radu Mihnea. Despre acest om al turcilor, un document din 1619 spune cjj n-a vrut să rămână ţara domniei lui să fie vecini domneşti, căci a văzut domnia lui că estţ tara împăratului. Aşa a făcut domnia lui slobozenie şi iertare tuturor satelor domneşti, câtţ au fost cumpărate de Mihai voievod, de s-au răscumpărat de vecinie... cu asprii care a^ fost luaţi de Mihai voievod din visteria ţării"[2]. Aceeaşi politică va fi urmată de Alexandra Iliaş şi Gavriil Movilă.

Câştigurile cunoscute, pe care le-au scos, în primul pătrar al secolului al XVn-l$_e$^ domnii Ţării Româneşti şi boierii donatori din desfacerea domeniului cumpărat de Mihai rezultă din următoarea situaţie:

Sumele încasate de domni şi boieri,
din eliberarea sau vânzarea satelor cumpărate
de Mihai Viteazul în timpul domniei

	Total	Domnul (domnia)					
		Simion Movilă 1600-1602	Radu Şerban 1602-1611	Radu Mihnea 1600? 1611-1616, 1620-1623	Alexandru Iliaş 1616-1618	Gavriil Movilă 1618-1620	Alexandru Coconul I 1623-1627
Total (în aspri)	1 490 340	83 000	80 000	880 730	188 000	246 610	12 00(1
Sume încasate de domni de la moşneni	1 121610	83 000	—	719 800	158 000	160 810	___
Sume încasate de boieri de la moşneni	148 730	—	—	88 930	30 000	17 800	l2004
Sume încasate de domni de la boieri	220 000	—	80 000	72000	—	68 000	

Sumele alăturate nu pot avea decât importanţa unor indicaţii generale, pe de-$_0$ pa%? fiindcă documentele nu indică totdeauna preţul răscumpărării sau al vânzării, iar pe (^ alta fiindcă în acest tabel, sumele plătite în galbeni (ughi) au fost transformate în asptj, adrniţându-se pentru toate cazurile, raportul: 1 galben = 200 aspri, ceea ce nu esteexaci[1].

Idem: Craişanişi *fntorsura.* [2] Idem: *Nenciuleşti. Ci.* şi *fntorsura.* '
Aceasta era însă valoarea asprului la 1617 (vezi anexa b: *Cârtojani).*

_____ „.„.„ 1U ^ » x-ica şi iu vremea umatoare, valoarea asprului s-a modificat de mai multe ori, însă nu ne este posibil să cunoaştem astăzi fluctuaţiile sale anuale. Dar oricum ar fi, de aici rezultă trei constatări importante: a) că principalul beneficar al acestei situaţii a fost Radu Mihnea; b) că aproximativ 85% din sume au fost plătite de moşneni si c) că Radu Şerban n-a luat nimic de la moşneni, cei 80 000 aspri încasaţi de el fiind preţul răscumpărării unor sate boiereşti. Faptul este semnificativ şi arată şi mai bine poziţia acestui domn, care n-a cnezit el însuşi nici un vecin şi în domnia căruia nu se constată decât o singură încercare de cnezire, de altfel nereuşită, a unui sat mănăstiresc'.

O problemă greu de rezolvat, în legătură cu cnezirea satelor lui Mihai, este cea privitoare la preţul cu care au fost făcute răscumpărările. S-a observat încă demult că, la răscumpărarea satului *Sularul,* cumpărat de Mihai cu 40 000 aspri în 1596, sătenii au plătit acestuia, pe când era la Bălgrad, 80 000 aspri[2]. Un fapt identic s-a petrecut sub Simion Movilă, cu satul *Hornurile*[3]*,* care se răscumpără plătind la visterie „pentru un aspru, doi". Deosebiri mai mult sau mai puţin mari, între preţul vânzării şi cel al răscumpărării, se mai întâmpină şi în alte cazuri[4]. Gr. Tocilescu, tipărind documentul *Sularului,* dădea situaţiei de acolo o explicaţie, care rămâne un model de falsă interpretare istorică. El afirma că, drept răsplată pentru vreo faptă de arme, sătenii au primit T,de la generosul şi viteazul domn, nu numai moşia ce i-o vânduseră mai înainte, dar încă şi 80 000 aspri pe deasupra"[5]. Această afirmaţie a fost respinsă de Xenopol, care socotea, dimpotrivă, că sătenii au fost obligaţi să plătească îndoitul sumei primite la vânzare[6].

Din analizele de mai sus s-a văzut însă că au fost şi cazuri când sătenii au plătit, la răscumpărare, numai suma cu care se vânduseră. în legătură cu satul *Ciulniţa* se spune că Radu Mihnea „s-a milostivit de a slobozit toate satele domneşti, câte au fost cumpărate de Mihai voievod, să se răscumpere de vecinie de la domnia lui şi să dea toţi asprii domneşti, câţi au luat de la Mihai voievod, la visteria domnească"[7]. Gavriil Movilă spune, la rândul său, despre satul *Găgeni,* că „au rugat pe domnia mea ca să dea domniei mele asprii câţi le-a dat Mihai voievod"[8]. Despre alte sate aflăm că s-au răscumpărat „cu asprii care au fost luaţi de Mihai voievod din visteria ţării", că „au dat toţi asprii domneşti de unde i-au luat, de la domneasca visterie"[9]; „.. .au dat acei aspri mai sus spuşi (ai vânzării) înaintea tuturor cinstiţilor dregători"[10]. Satul *Şopârliga* primise de la Mihai 12 000 aspri şi cu aceeaşi sumă de „aspri turceşti" se răscumpără la 1614[11]. Şi un sat boieresc, *Grojdibodul,* este răscumpărat cu suma cu care fusese vândut[12]. Informaţiile sunt deci

[1] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 71 -72.
[2] Anexa b.: *Sularul.*
[3] Wem: *Hornurile.*
[4] Vezi şi mai jos.
[5] Tocilescu, *Documente inedite,* p. 544.
[6] Xenopol, *Istoria Românilor,* **voi.** V, p. 442, **cf.** şi **Nicolăescu-Plopşor, *O răzvrătire,* p. 442 şi urm.**
[7] Anexa b: *Ciulniţa.*
[8] Idem: *Găgeni.*
[9] Idem: *Nenciuleşti.*
[10] Idem: *Lazu.*
[11] Idem: *Şopârliga.* [12]
Idem: *Grojdibodul.*

contradictorii şi este greu de tras o concluzie definitivă înainte de aflarea unor izvoare ma lămurite. Totuşi este pobabil că la calcularea sumelor rambursate s-a ţinut seama şi de fluctuaţiile asprului, amintite mai sus, iar calculul s-a făcut spre cel mai mare folos al domniei. Satele rumanite de Mihai Viteazul ridică şi o altă problemă, importantă pentn istoria acestei epoci de adâncă frământare a ţărănimii. Izvoarele arată că, între „vecinii domneşti" de atunci, moşneni rumâniţi de Mihai, şi „vecinii domneşti" ai boierilor ş mănăstirilor, au existat deosebiri de stare juridică: cei dintâi se puteau răscumpăra ma uşor. Sătenii din *Găvăneşti,* care fuseseră vecini ai jupaniţei Neaga vorniceasa, pretind ît divan că n-au fost vecinii acesteia, ci cnezi vânduţi lui Mihai voievod. „Pârâu aşa - precizează Radu Mihnea — ca să se răscumpere, să scape de vecinie". Domnul adevereşU însă că au fost vecini ai jupaniţei Neaga şi le refuză răscumpărarea, lăsându-i nepoatei acesteia[1]. Chiar stăpânii satelor domneşti, care le primiseră ca danie, se puteau opune ci greu cererilor de cnezire şi se întâlneşte un caz în care, pentru că boierul refuz; răscumpărarea, domnul ia el banii de la săteni şi-i cnezeşte[2]. La 1641, însăşi nepoata Iu Mihai Viteazul, jupaniţa Ilinca, referindu-se la moşnenii din *Mirceşti,* care au venit la e; „cu multă rugăminte, ca să se răscumpere", spune că „m-am socotit cu tot chipul şi avân< şi poruncă de la măria sa domnul nostru şi de la tot sfatul ţării, ca să-i las să se răscumpere nu am avut cum face într-alt chip, ci i-am slobozit"[3]. Aceste indicaţii vor trebui examinaţi în legătură cu cele ce privesc pe cnezii vânduţi boierilor şi mănăstirilor, care par a fi a^vut în anumite condiţii, o situaţie asemănătoare.

O parte din satele cumpărate de Mihai Viteazul au fost dăruite de domnii următor unor boieri sau, excepţional, unor mănăstiri. Cel ce a făcut cele mai multe danii boierilot a fost Radu Şerban, domnul care n-a îngăduit nici o cnezire.

Tabelul (

Daniile făcute de domni, între 1600 şi 1625,
din domeniul domnesc al lui Mihai Viteazul

	Total	Simion Movilă 1600-1602	Radu Şerban 1602-1611	Radu Mihnea 1611-1616; 1620-1623	Alexandru I Iliaş 1616-1618 '	Gavriil Movilă 1618—1620
Total	57	14	25	16	1	1
Sate dăruite unor boieri	54	14	25	15	—	—
Sate dăruite unor mănăstiri	3	—	—	1	1	1

[1] Idem: *Găvăneşti.*
[2] Anexa b: *Glupavi.*
[3] Idem: *Mirceşti.*

După cum rezultă din izvoari§ aceste danii nu aveau un caracter definitiv, cu toate blestemele pe care le pun în hrisoave domnii donatori. Satele „umblă milă din boier în boier", domnii dăruindu-le adesea din nou, fără ca cel puţin să amintească daniile predecesorilor sau să arate de unde aveau satul. Boierii puternici reuşesc să capete însă reîntăriri succesive, ceea ce însemnează că aceşti „credincioşi" rămâneau în mare parte aceiaşi, sub toţi domnii.

Un fapt nou apare atunci când cercetăm lista celor cărora li s-au făcut aceste danii în cursul secolelor XV şi XVI, mai cu seamă până în domnia lui Mircea Ciobanul, satele domneşti, reprezentând în cea mai mare parte confiscări pentru viclenie, au fost dăruite, aproape exclusiv, marilor boieri de ţară. Beneficiarii daniilor, făcute din domeniul lui Mihai, vor fi însă reprezentanţii altor categorii sociale: pe de o parte ei sunt boieri greci (Pano vistier şi ginerele său Vasile vistier, Ianiu vistier, Antonie cămăraş, Dumitrachi Cantacuzino, Constantin Vaptista, Constantin Celebiu şi Costache chehaie[1]), iar pe de alta, elemente militare, căpitani şi iuzbaşi, ei înşişi în mare parte străini (Mihai Ghiula căpitan, Damian iuzbaşa sârbul, Raţ Mihai căpitan, Gruia căpitan, Gheorghe căpitarţ şi Slăvuiu fost iuzbaşă). Cele mai multe sate le primesc grecii: Pano vistier singur primeşte, ie la Simion Movilă şi Radu Şerban, 23 de sate. Ca şi în epoca fanariotă, Ia începutul secolului al XVII-lea împământenirea boierilor greci se face cu ajutorul domniei, mai ales in dauna ţăranilor liberi.

5. Anexe: Istoricul satelor

i. *Satele cumpărate de Mihai Viteazul în timpul boieriei*

Băbiciu (j. Romanaţi). Sat cumpărat de Mihai Viteazul pe când era boier de la negiaşi, pentru 90 000 aspri. Şi-1 întăreşte ca domn la 1598. O parte din săteni şi-au ecâştigat mai târziu libertatea căci la începutul secolului al XlX-lea moşia era stăpânită mpreună de moşneni şi Episcopia Râmniculuі[2].

Bănciuleşti (sat disp. lângă *Ciorogârla,* or. Bucureşti) şi *Popeşti* (probabil j. Ilfov), iatele au fost cumpărate de Mihai de la Mihnea vodă Turcitul, cu 80 000 aspri. El le-a lăruit mănăstirii Sf. Nicolae (Mihai Vodă), la care însă n-au rămas, căci mai târziu le flăm dăruite de Pană vistier mănăstirii Sf. Ecaterina[3].

Borăşti (Boroşteni,). Gorj). Mihai 1-a cumpărat pe vremea când era mare ban al "raiovei, de la jupânesele Mara şi Dumitra, cu 23 000 aspri. Ca domn 1-a dăruit lui toichiţă vistier, despre care un act din 1628 spune că ar fi stăpânit satul până în domnia ii Radu Mihnea. Totuşi, printr-o scurtă carte din 8 aprilie 1602, Simion Movilă 1-a dăruit,

---

Ultimii trei par a fi aceeaşi persoană.

D.I.R., veac. XVI, voi. VI, p. 337; *Obştеasca catagrafie a Ţării Româneşti din 1831* (material inedit, în posesia itorului).

Arh. St. Buc, M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem, Doc. ist., XLII/29, CCCXCVH/42; Greceanu, *Genealogiile,* »l.II,p.390.

împreună cu alt sat (tară a arăta de unde le are), lui Preda Ţânţăreanu, „căce c-au fost lui moşie mai nainte", dar şi pentru slujbă (Preda era într-adevăr soţul Măriei). La 1622, jupaniţa Dochia a lui Stoichiţă vistier se judecă cu Măria şi fiii săi în faţa lui Radu Mihnea, care se măgineşte să arate că Dochia a rămas de lege şi i s-au rupt cărţile în divan. La această judecată neregulată se referă Alexandru Iliaş la 1628, când spune despre Mihai ! *l* clucer, fiul lui Preda Ţânţăreanu, că „nu ştiu cum a lucrat, de i-a făcut Radu voievod carte, f de i-au fost dat satul". Alexandru Iliaş nu îndreaptă însă hotărârea lui Radu Mihnea, ci îşi întăreşte satul sieşi, deoarece Stoica vistier i-a fost „mult vinovat şi dator" şi pentru că satul a fost domnesc, cumpărat de Mihai voievod. Mihai clucerul Ţânţăreanu porneşte iarăşi judecată, dar pierde. „Şi încă au mărturisit în divan... Gligore fost mare comis şi Mihul spătar, cum că pe vremea când a fost Mihai voievod domnia sa în Caracal, la masă şi la preumblare pe afară, atunci de multe ori s-au fost cercat... boierul Preda Ţânţăreanu de a cerut acest sat de la răposatul Mihail voievod", dar acesta, „a fost zis cum că moşia ce a cumpărat pe banii săi, încă din boierie, nici cum nu voieşte a o da". El a dăruit-o totuşi, cum am văzut, lui Stoica vistier[1].

Celieni (Cililieni, j. Romanaţi). Sat cumpărat de la megiaşi cu 70 000 aspri, cuprins în hrisovul din 1598[2].

Ciutura (j. Dolj), împreună cu *Cârna* (j. Dolj), *Perişorul* (j. Dolj), *Seaca* (j. Dolj) şi *Stejarul* (sat disp. lângă Perişor, j. Dolj). Au fost primite de Mihai, pe când era mare agă, de la Ştefan Surdul. Satele fuseseră ale lui Pârvu vel logofăt, care le dăruise mănăstirii Coşuna. Pârvu logofăt a pribegit la Ţarigrad cu Mihnea Turcitul şi a murit acolo, rămânându-i în ţară birul neplătit. Ştefan Surdul a obligat pe Mihai să plătească această datorie — 40 000 aspri — dându-i în schimb satele, pe care apoi le vor răscumpăra de la el călugării de la Coşuna[3].

Comanca (j. Romanaţi). Sat cumpărat de la megiaşi cu 53 000 aspri, figurând în hrisovul din 1598. La 1831, moşnenii stăpâneau moşia împreună cu Episcopia Râmnicului[4].

i* *Crăceştii lui Danciu,* silişte (lângă Cilieni, j. Romanaţi), în aceeaşi situaţie, cumpărată pentru 15 000 aspri[5].

Crăişani (sat disp. lângă Lazu, j. Dolj). Despre care o primă poruncă a lui Radu Şerban, din 1604, arată că „a fost megieşesc şi cumpărat de demult de răposatul Mihai voievod, fără nici o silă... tot cu aspri din visterie", deci în vremea când se afla în scaun; dar acelaşi domn spune, la 1610, că atunci când a cumpărat satul, Mihai era „bănişor în judeţul Mehedinţi" (în alt act: ban...), adăugând că 1-a plătit cu 72 000 aspri. Nici în acest caz cumpărătura nu s-a făcut regulat: într-un act din 1614 se povesteşte cum, în vremea lui Radu Şerban, vecinii au venit cu pâră, zicând că nu s-a vândut tot satul, ci numai a patra parte; dar domnul a dovedit că „Mihai voievod a dat toţi aspri gata, de peste tot satul... şi nici unui om din sat nu i-a rămas (dator) nici o lăscaie". Totuşi satul nu renunţă, ci „foarte

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. III, p. 496; Arh. St. Buc, Doc. ist., LXXVI/21 şi LXXXVI/50.

[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI, p. 337.

[3] *Ibidem.p.* 128-129.

[4] *Ibjdem,* p. 340; *Obşteasca catagrafie* citată. [5] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI,p. 337.

•e s-au plâns de lege", aşa încât „Radu voievod Şerban n-a vrut să iasă din rânduiala rii Româneşti, din lege" şi le-a dat 12 boieri, cu care însă moşnenii n-au putut jura. Din runca lui Radu Şerban de la 1604 şi din reîntăririle ulterioare (anii 1610, 1614,1615, 17 şi mai ales 1620), reiese că Mihai a dăruit satul lui Nica comis din Găvăneşti, pentru ijbă; dar şi în această privinţă informaţiile se contrazic: la 1619, Gavriil Movilă va rma că Mihai „a dat zestre acest sat... fiicei domniei lui jupaniţa Florica", care 1-a pânit până la vremea pribegiei, apoi domnul adăuga: „în acea vreme, înaintea lui Radu ievod Şerban, boierii Buzeşti au cotropit multe sate ale răposatului Mihai voievod, de au împărţit şi le-au dat şi unde le-a fost voia lor. Apoi au dat atunci şi acest sat... lui :a comis. Şi n-au avut nici o treabă să dea boierii acest sat... nimănui, pentru că nu a it cumpărat de răposatul Mihai voievod în domnia lui, cu aspri domneşti, ci a fost npărat cu aspri din boieria lui, când era boier, din slujba lui dreaptă şi 1-a dat zestre ;ei sale...". Gavriil Movilă mai arată că în timpul său „multe sate din acelea care se îduseră răposatului Mihai voievod, au venit... să se răscumpere. între aceia, a venit şi . :st sat... în pâră cu jupaniţa Voica a lui Nica comis..., iar domnia mea am voit să iau ri de la ei şi să-i las să fie cnezi", dar Preda slugerul şi jupaniţa Florica „n-au voit să-i î să se răzbune" şi au ridicat pâră cu jupaniţa Voica, aducând şi „cartea părintelui lor, pecetea domniei lui, scrisă de când a fost boier". Se dă câştig lui Preda slugerul, iar aniţa lui Nica comis şi vecinii rămân de lege. Din act rezultă că Nica comis era frate cu da sluger, aşa că dania rămăsese în familie[1].

Cwşov(j. Romanaţi). Sat cuprins în hrisovul din 1598, unde preţul cumpărării este 80 000 aspri. Cu un an mai înainte Mihai îl dăruise mamei sale, doamna Teodora, iar ia moartea acesteia, fiicei sale Florica. Despre Cruşov ni s-a păstrat de asemenea unele)rmaţii contradictorii. La 28 şi 29 decembrie 1611, judecând pricinile pe care *„satul işovulLalei"*şi *„satul CruşovulMare"\e* aveau cu Preda postelnic, soţul Floricăi,Radu mea constată că moşnenii au fost cotropiţi de Mihai, care „le-au luat dedina lor fără un aspru... şi nici nu i-a scos de la birnici nimica", ci numai i-a dat zestre ginerelui . De aceea domnul ia satele de la Preda şi le liberează din rumânie, fără a le pretinde a. Totuşi, la 25 iunie 1623, acelaşi domn, în domnia a doua, prezintă cu totul altfel îcata din 1611. El afirmă că ar fi adeverit însuşi atunci, în divan, că Mihai a cumpărat ui Cruşov de mult, când a fost boier, mare stolnic, în zilele lui Mihnea vodă", ba că găsit şi boierul care a numărat banii sătenilor, acelaşi Stoica logofăt din Loloeşti. Pe eiul acelei judecăţi, Preda sluger şi jitelniţa Florica au stăpânit în continuare satul, ceea I făcea pe Radu Mihnea să arate, în 1623, că sătenii au rămas de lege „a doua oară". Duie remarcat că cele trei hrisoave de mai sus s-au păstrat în copie, aşa încât nu se poate irî dacă toate sunt autentice[2].

Devesel (j. Romanaţi). A fost cumpărat cu 80 000 aspri şi figurează în hrisovul din 8. Mihai 1-a dat zestre fiicei sale Florica, dar la 1620, „vecinii de acolo din sat, toţi

---

iem, veac. XVII, voi. I, p. 127-128; 432; II, p. 179-180, 259-260; 406-407; III, p. 64-94, 393-Arh. St. Buc, M-rea Brâncoveni, XVIII/4.

./?., veac. XVI, voi. VI,p. 339; veac. XVII, voi II, p. 38—41 (copii slave din 1906); IV, p. 295—296; vezi I.IU\p.71-72,520.

moşnenii", vin la divan cu pârâ, cerând să fie vecini domneşti, „nemaivoind ei să fie vecini jupanului Preda sluger". Gavriil Movilă vede însă hrisovul lui Mihai, „cum a dat zestre acel sat fiicei sale" şi le refuză banii, „dându-i iar la mâna boierului Preda sluger şi a soţiei saleFlorica"'.

Dobra (j. Mehedinţi). A fost cumpărat de Mihai pe vremea când era bănişor în Mehedinţi, de la megiaşi, cu 50 000 aspri. Ca domn, 1-a dăruit lui Lupu paharnicul Mehedinţeanu[2].

Fărcaş (j. Romanaţi). Figurează în hrisovul din 1598, cumpărat cu 90 000 aspri[3].

Frăsinetul de Jos şi *de Sus* (Frăsinet-Gară, j. Romanaţi). Două sate cuprinse de asemenea în hrisovul din 1598, cumpărate de Mihai pe când era ban de Craiova, primul cu 30 000 aspri, iar cel de-al doilea cu 60 000 aspri. *Frăsinetul de Câmpie* figurează şi în actul din 1597 (dania către Teodora şi Florica), fiind mai târziu dăruit mănăstirii Cozia. Sub Radu Şerban, sătenii se judecau cu mănăstirea, pretinzând că nu s-au vândut lui Mihai de bunăvoie, ci în silă şi că nu le-a plătiţi nimic pentru moşie. Procesul se reia la 1612, sub Radu Mihnea, care constată că Mihai a cumpărat satele pe când era mare stolnic şi că a trimis acolo pe popa Stoica logofătul, care a numărat preţul „până la un ban". Alte documente arată că Frăsinetul se vânduse numai pe jumătate în vremea când Mihai era boier, cealaltă jumătate fiind cumpărată de el în timpul domniei[4].

Gostavăţ (j. Romanaţi). Figurează în hrisovul din 1598, cumpărat cu 70 000 aspri. A fost de asemenea în zestrea Floricăi. La 1617, când aceasta şi Preda postelnicul „au avut greutăţi şi nevoi pentru rândul banilor", jumătate din săteni s-au răscumpărat cu 48 000 aspri, pe când cealaltă jumătate a fost vândută de Preda postelnic lui Mârzea mare paharnic. Moşnenii din partea răscumpărată se vor vinde însă din nou, la 1626, lui Trufanda mare vistiernic[5].

Gruiu, vezi mai jos: *Slăveni.*

Izbiceni (j. Romanaţi). Cumpărat pe 90 000 aspri şi cuprins în hrisovul din 1598- Când a venit Simion vodă cu leşii, de l-au bătut pe Mihai, el s-a împrumutat cu 67 000 aspri şi cu un cal bun de la Preda banul Buzescu. Pentru această datorie, „dar şi cu milă", Radu Şerban dă lui Preda banul acest sat, pe care îl califică domnesc[6].

Izlaz (j. Romanaţi). Mihai a schimbat cu mănăstirea Radu Vodă părţile pe care le avea de zestre în Măgurele, lângă Bucureşti, cu o parte din Izlaz, sat în care probabil soţia sa Stanca putea exercita dreptul de preemţiune. El plăteşte în plus 12 000 aspri pentru o altă parte[7].

PerişorQ. Dolj) vezi mai sus: *Ciutura.*

Plăviceni (j. Romanaţi), cuprins de asemenea în hrisovul din 1598. Despre acest sat ni se păstrează o poruncă a lui Mihnea Turcitul din 1588, prin care se întăreşte „jupanului Mihai ban" şi jupaniţei sale Stanca 40 de stânjeni cu silişte în sat, vaduri de moară şi vii,

---

[2] Muzeul Regional Tg. Jiu, sub dată: 2 mai 1613.
)

[4]/b/dem,p.340;veac.XVII,vol.I,p.22,65,81;II,p.8,56-57;III,p.520.

[6] D.I.R., veac. XVI, voi. VI, p. 338; veac. XVII, voi. I, p. 192.

Ibidem, veac. XVII, voi. III, p. 526-527.
Muzeul Regional Tg. Jiu, sub dată:

[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 336.

[4] *Ibidem,* p. 340; veac. XVII, voi. I, *y*

[5] *Ibidem,* veac. XVII, voi. III,p. 137-139; Arh. St. Buc, Doc. ist., CLXXXIV/13.

[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 338; veac. XVII, vo

[7] Nicolaescu, *Documente cu privire,* p. 191—192.

cumpărate de la Tudor şi Nica pentru 2 000 aspri şi doi boi, preţuiţi 600 aspri. Ar rezulta că aceasta era numai una din părţile cumpărate aici de Mihai, care prin actul din 1598, în sare se omite preţul cumpărării, îşi va întări „Plăvicenii toţi"[1].

Pleaşovul de Jos şi *de Sus* (j. Teleorman). Au fost cumpărate de Mihai pe când era nare stolnic, de la megieşi, dându-le zestre Floicări. Sub Radu Mihnea, vecinii vin în două •ânduri la judecată cu Preda postelnic, pretinzând că nu s-au vândut de bunăvoie şi că nu i s-a dat nici un aspru; dar şi de data aceasta mărturiseşte în divan popa Stoica logofătul ;ă, fiind trimis de Mihai, a numărat el însuşi asprii sătenilor, care prin urmare rămân de ege[2]. în a doua domnie a lui Alexandru Uiaş, satul a fost pus zălog de Preda sluger şi fiul ;ău Mihai postelnic, pe când erau pribegi, la Iovan Latinul de Bosna-Săraiu, pentru 600 ighi. Preda n-a putut plăti la soroc şi a fost băgat la închisoare. Apoi i s-a amânat ziua, Iar iarăşi nu a putut plăti. Sub vodă Leon se judecă din nou şi Preda sluger dă satul lui datei, fiul lui Iovan Latinul. în 1631, când vin pribegii împotriva lui Leon vodă, Patru istier, ginerele lui Preda sluger, îl găseşte pe Iovan Latinul la Caracal şi îl taie. Apoi Leon odă întăreşte satul lui Matei, care-1 vinde lui Nicula vistier[3].

Ponorălul(sat disp. lângă Balta, j. Gorj). Pe care Mihai Viteazul îl dăruieşte, în 1596, ji Lupu al doilea paharnic (Lupu Mehedinţeanu), a fost cumpărat de el pe când era ban î judeţul Mehedinţi, în zilele lui Mihnea voievod. Hrisovul din 2 mai 1613, pentru îtărirea satelor lui Lupu Mehedinţeanu, adaugă precizarea că satul era la început boieresc, 1 jupanului Barbu postelnic din Borăşti şi al altora, fiind vândut pentru 30 000 aspri. *Popeşti* (probabil or. Bucureşti), vezi mai sus: *BănciuJeşti.*

Priseaca (sat disp. lângă oraşul Craiova). Pe când era mare ban, Mihai a cumpărat ici un loc de vie de la Tatomir şi de la vecinii lui, cu 4 500 aspri, dăruindu-1 mănăstirii oşuna[4].

Redea (j. Romanaţi). Figurează în hrisovul din 1598, cumpărat cu 90 000 aspri. Stenii şi-au recâştigat libertatea, căci la 1831 erau moşneni[5].

Rusineşti (Rusăneştii de Jos, j. Romanaţi), sat în aceeaşi situaţie, figurând cu preţul ; 67 000 aspri. Cu toate acestea, documentele mai noi arată că megiaşii s-au vândut „în lele răposatului Mihail voievod... vecini domneşti". O parte din sat se răscumpără de la avriil Movilă, dar la 1623 se vând din nou lui Trufanda mare postelnic, pentru 442 ughi[6].

Saracovul (sat disp. lângă Vlădaia, j. Mehedinţi). A fost cumpărat de Mihai de la egiaşi, pe vremea când era ban de Mehedinţi, afară de 40 de paşi, cumpăraţi mai înainte : Radu, banul din Desa, pe care Mihail îl va lua „cu hapca". *Saracovul* va avea mai târziu iartă satului *Vlădaia,* cumpărat de Mihai în timpul domniei[7].

XI.R., veac. XVI, voi. V, p. 383; VI, p. 338.

bidem, veac. XVII, voi. II, p. 77-78; Arh. St. Buc, Doc. ist., XCV/62,63,64.

4uzeul Regional Tg. Jiu, sub dată. Vezi şi Arh. St. Buc, Doc. ist., LXXX/3.

)././*., veac. XVI, voi. VI, p. 103.

bidem, p. 340; *Obştească catagrafie* citată.

XI.R., veac. XVI, voi. VI, p. 337; veac. XVII, voi. IV, p. 326-327,418-420; **Arh.** St. **Buc, Doc.** ist., .XXXIV/13.

'lădăianu, *Cei mai vechi proprietari,* p. 88—89; idem, *Documente,* p. 80.

Scărişoara (j. Romanaţi). O parte din sat se vânduse, înainte de 18 decembrie 1591, lui Mihai, atunci mare postelnic. La 1598, el îşi întăreşte însă întregul sat, afirmând că 1-a cumpărat cu 80 000 aspri. Sub Simion Movilă, cnezii pârâu că Mihai i-a rumânit cu sila în timpul domniei, cu năpăşti de biruri. Simion vodă îi eliberază pentru 70 000 aspri, „birul acelor năpăşti", iar domnii următori le dau hrisoave de întărire"[1].

Seaca (j. Dolj) vezi mai sus: *Ciutura.*

Siliştioara (j. Romanaţi). Sat cuprins în hrisovul din 1598, fără preţ. Arătând că moşnenii s-au vândut în zilele lui Mihai voievod, iar de atunci au fost pe seama domnească, Radu Mihnea va dărui satul, la 1613, lui Gherghe clucer[2].

Slăveni sau *Slăvenii de Jos* (j. Romanaţi). Cuprins în hrisovul din 1598, de asemenea fără preţ. într-o poruncă a lui Gavriil Movilă din 1619, în care numele satului a fost ras şi înlocuit prin cel de *Gruiu,* se arată că Mihai 1-a dat de zestre Floricăi, iar aceasta şi soţul său „s-au gândit în inima lor să-şi facă pomană cu aceşti oameni, să-i sloboadă din vecinie, pentru Dumnezeu... însă şi cu ce preţ... Şi au dat... moşnenii acelui sat 30 000 aspri"[3].

Smârdăşteţ (sat disp. lângă oraşul Craiova). Probabil în timpul boieriei, Mihai a cumpărat aici o vie de la Dragomir, cu 7 000 aspri, dăruind-o mănăstirii Coşuna[4].

Stejarul (sat disp. lângă Perişor, j. Dolj), vezi mai sus: *Ciutura.*

Studina Barbului, a Mesteacănului, de Jos, Studina Mare, Studiniţa, Studiniţa Hameiului (j. Romanaţi). Sunt sate — sau părţi de sate — care nu pot fi identificate cu suficientă precizie. Unele din aceste nume apar mai întâi în actul de danie care Teodora şi Florica, în care Mihai afirmă că a cumpărat satele pe când era ban al Craiovei. Ele sunt cuprinse şi în hrisovul din 1598, unde Studina de Jos figurează cu preţul de 50 000 aspri, iar Studiniţa cu 17 000 aspri. Studiniţa a fost dăruită mai târziu mănăstirii Cozia, cu care sătenii se judecau, pretinzând că nu s-au vândut de bunăvoie, ci în silă, fără nici un ban. La 1612, Radu Mihnea constată însă că Mihai a cumpărat satul pe când era stolnic şi că a trimis acolo pe popa Stoica logofăt, care le-a numărat preţul. Sub Leon vodă sătenii pretind că n-au fost rumâni ai lui Mihai şi se închină lui Necula vistier, care era atunci puternic[5].

Tiha (Tiia,}. Romanaţi). Cuprins în întărirea din 1598, cu preţul de 35 000 aspri[6].

Vişina (j. Romanaţi). Figurează în întărirea din 1598, cu preţul de 65 000 aspri. Este lăsat chiar de Mihai mănăstirii Cozia, de la care se împrumutase cu 20 000 aspri şi nişte plumb[7].

Vlădila Q. Romanaţi). Este cuprins de asemenea în hrisovul din 1598, indicându-se preţul de 110 200 aspri[8].

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 26,337; veac. XVII, voi. HI, p. 74.
[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI,p. 338-339; veac. XVII, voi. II,p. 175-176.
[3] *Ibidem,* veac. XVII, voi. III,p. 150,326-327.
[4] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI,p. 102.
[5] *Ibidem,* voi. VI, p. 290,339; veac. XVII, voi. I,p. 22,65,81; 11, p. 56-57; **111,71—72,**520; Arh. St. Buc, ms. 209 (Condica M-rii Cozia), f. 291; Giurescu, *Vechimea,* p. 115.
[6] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 338.
[7] *Ibidem,*p. 340; veac. XVII, voi. I, p. 21,28,36,63,80.
[8] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI, p. 340.

i. *Satele cumpărate de Mihai Viteazul ca domn*

Apele ViiQ. Romanaţi). Sătenii au fost cnezi până în zilele lui Mihai Viteazul, care a rumânit în silă, aruncându-le 50 000 aspri cu puţin înainte de ieşirea lui din ţară. Simion lovilă, constatând că li s-au luat „satele Apele Vii de Sus şi de Jos" fără nici o dreptate, slobozeşte în divan, pentru 70 000 aspri. Totuşi, Radu Şerban va dărui acest „sat amnesc" lui Stroe stolnicul Buzescu,pentru slujbă, reîntărindu-1 apoi jupânesei sale Sima olniceasa, fără a aminti de răscumpărarea din vremea lui Simion Movilă. Satul fusese ;rut şi de doamna Florica, fiica lui Mihai Viteazul, care-1 pretindea că-1 are de zestre, iib Radu Mihnea, la 1613, sătenii se jăluiesc că s-au răscumpărat de la Simion voievod, r acum sunt ţinuţi de Preda postelnicul, ginerele lui Mihai, care deci îi luase de la uzeşti. Radu Mihnea hotărăşte că este „mult păcat să fie aceşti oameni cnezi şi cu asprii iţi şi robi". De aceea le întăreşte ocina, „iar Preda postelnic şi soţia sa Florica nici un nestec şi treabă să nu aibă de acum înainte cu aceste sate"'.

Băduleasa (j. Teleorman). Mihai a împresurat satul cu multe năpăşti de bir, ce a pus spinarea moşnenilor, de i-a rumânit fără voia lor şi le-a lepădat banii cu sila. Până îa »17 au fost rumâni domneşti, iar atunci au venit la Alexandru Iliaş, care văzând atâta cat şi lacrimi, i-a slobozit pentru 100 galbeni[2].

BăJcoi (j. Prahova). „Au fost oameni slobozi şi s-au vândut lui Mihai voievod". ;esta a dat apoi Băicoiul lui Manole logofăt, în schimb pentru satul Ploieşti, pe care 1-a ;ut oraş. Cartea de schimb este nesocotită însă de Radu Mihnea, fiindcă „n-a fost scris ea cu mâna lui Mihai voievod" şi, de aceea, la 1615, jumătate din sat e luat pe seama mnească. Cealaltă jumătate se răscumpăra cu 50 galbeni[3].

Băjeştii de pe Mostişte (sat disp. lângă Măriuţa, or. Bucureşti). S-au vândut lui ihai„„casăfie sat domnesc". La 1613 Radu Mihnea îl dăruieşte lui Gruia căpitan, pentru ijbă. Acesta s-a învoit apoi cu moşnenii „de i-au lăsat să se răscumpere cu 13 600 aspri, ca să fie iar cnezi cu ocină"[4].

Bălteni (j. Buzău). S-au vândut de bunăvoie lui Mihai, ca să fie vecini. La 1605, du Şerban dăruieşte jumătate sat lui Slăvuiu fost iuzbaşă, pentru slujbă cu vărsare de ige[5].

Barca (j. Dolj). I-a rumânit Mihai „cu nişte năpăşti de biruri şi le-au fost lepădat nai 10 000 aspri". La 1609, Radu Şerban, spunând doar că este sat domnesc, îl dăruieşte Pană vistier, împreună cu alte sate. La 1613, sătenii vin la Radu Mihnea şi se plâng de lreptate, iar domnul îi slobozeşte pentru 150 000 aspri[6], fără să menţioneze în nici un dania lui Radu Şerban către Pană vistier. Sătenii vin şi la Alexandru Iliaş, în 1617, icând hrisovul de răscumpărare al lui Radu Mihnea; iar acesta îi iartă şi el, adăugând că mai luat nici un ban de la dânşii. Altfel apare istoria satului într-un hrisov al lui Matei

---

dem, veac. XVII, voi. I, p. 302—303; *Magazin istoric pentru Dacia,* voi. II, p. 265—268.
</em,vol.III,p. 129.
vastos, *Monografia,* p. 825 (text confuz).
IR., veac. XVII, voi. II, p. 167.
rfem.vol. I,p. 182-183.
[?]ra 150 000 pare a fi greşită (Documentul s-a păstrat în copii care cuprind şi alte erori, *ibidem,* voi. -229).

Basarab, din 1642. Sătenii s-au răscumpărat mai întâi de la Mihai Viteazul, aducându-i banii „în oraşul Râmnic, lângă Ocna Mare", dar Mihai nu a mai apucat să le dea cărţi, deoarece a trecut în Ardeal. în urma sa, Radu Mihnea a „trimis un om domnesc, de a cerul bani de la moşnenii satului, de s-au răscumpărat de către domnia lui", iar Alexandru Iliaş „încă s-a milostivit, de a înapoiat hrisovul". Sub Matei Basarab vine în ţară doamna Ancuţa a lui Pătraşco voievod şi fiica ei, Ilinca, nepoata lui Mihai, ca să caute de moştenirea bunicului lor, cerând moşnenilor să se răscumpere de vecinie. Domnul constata însă că aceştia au dat banii „în mâna răposatului Mihai voievod" şi respinge cererea[1]

Bobeşti (în or. Bucureşi). Sat drept domnesc, cumpărat de Mihai de la megiaşi car* s-au vândut nesiliţi şi neprigoniţi. Simion Movilă — subliniind aceasta — îl dăruieşte Îs 1602 lui Pană vistier, pentru slujbă cu vărsare de sânge[2].

Bonteşti (sat disp. la Fundul Danciului, j. Ilfov). Cumpărat de Mihai cu aspri gata împreună cu satul Tătarul, de la „moşnenii satului": Burtea vornic, Albu logofăt dii Fundeni, Neagul logofăt din Săcueni şi Cârstea fiul lui Mânjină şi dăruit jupaniţei Oprina pe care a gospodărit-o ca pe o fată în casă şi a măritat-o cu Marco logofăt din Topoloveni Unele izvoare arată că jupaniţa a cumpărat direct, dar cu banii domnului. La 1617, Vlă. daia, fiica lui Burtea pretinde că „nu este cartea lui Mihai voievod dreaptă", dar pierde[3].

Bora (probabil j. Ialomiţa). Au fost mai înainte cnezi, dar „când au văzut atâtea greutăţi de năpăşti de biruri şi de mertic şi multe răutăţi pe capul lor... n-au putut să facii alt chip şi s-au închinat vecini lui Mihai voievod, fără voia lor", primind numai 12 00C aspri. S-au răscumpărat la 1613 de la Radu Mihnea,pentru 200 galbeni. într-un hrisov din 1615, al aceluiaşi domn, pentru satul *Bora de Sus,* dar pentru aceiaşi oameni şi cu aceleaşi hotare, preţul răscumpărării este de 54 000 aspri. Probabil acesta este satul omonim, p« care Radu Şerban îl dăruieşte, la 1602, lui Gheorghe al doilea comis, fără să arate de und« îl avea[4].

Brătieşti (Brăteşti, j. Argeş). Mihai cumpără jumătate de sat de la Radu postelnic fratele jupaniţei Frujina, dăruind-o la 23 martie 1597 acesteia, care avea de zestre cealalts jumătate, la căsătoria sa[5].

Buciumeni (?). La 28 august 1599 dăruieşte mănăstirii Sf. Nicolaie din Bucureşti părţile cumpărate de la Ignat, Dan, Urs ş.a., pentru 11 600 aspri[6].

Bucşa (j. Ialomiţa). Cnezi cu ocine de la străbuni, care s-au vândut de bunăvoie Iii Mihai şi au fost sat domnesc la toţi domnii, până la 1613, când Radu Mihnea îl dăruieşti! lui Dumitru al doilea logofăt şi Aldimir al doilea pitar, pentru slujbă în ţări străine[7].

Budenii de pe Câlnişte (j. Vlaşca). A fost cumpărat de Mihai de la megiaşi, care-' aveau dedină de la strămoşi, „însă cu bani drepţi, gata, din visterie" şi fără nici o silă. D 26 septembrie 1600, domnul 1-a dăruit jupanului Antonie Grama, pe care spune că 1-i

---

[1] *Ibidem,* vol.I.p. 360; II, p. 228-229; IH,p. 116-117; 165-166; Arh. St. Buc,Doc. ist.,CI/55.
[2] D./.R., veac. XVII, voi. I, p. 31.
[3]/b;ctem,p.488;II,p. 182-183,321; IH,p.58—59; 103,127;IV,72,347-348.
[4] Nandriş, *Documente româneşti,* p. 84—86,89—91; *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I,p. 62—63.
[5] Arh. St. Buc, A.N. CXI/3.
[6] Idem, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă,XIX/l.
[7] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 163-164.

rădat pe nedrept; dar la 1602, fără să amintească despre dania către Grama, Simion [ovilă dăruieşte satul „drept domnesc, cumpărat de Mihai voievod pe aspri gata" şi fără ci o silă, Iui Pană vistier[1].

BugheniQ. Buzău). Megiaşi de baştină, care s-au vândut rumâni lui Mihai voievod, cesta i-a dat jupaniţei Ilina, pentru o datorie de 500 galbeni, împrumutaţi pe când era la îlgrad. La 1619, sub Gavriil Movilă, jupaniţa Ilina a slobozit satul pentru 60 000 aspri[2].

Burtiuleşti sau *Buriculeasa* (sat disp. lângă Balta Albă, j. R. Sărat). împreună cu tele vecine *Stăeşti* şi *Căpoteşti* a fost de moştenire lui Burciu vistier. Nepoţii acestuia plângeau că au fost cotropiţi de Mihai Viteazul „după gura unor oameni mincinoşi şi ră nici un preţ". Radu Şerban constată că într-adevăr au fost cotropiţi şi le dă satul, dar ii târziu Damian căpitanul răscumpără satele *Burciuleasa şi Căpoteasa* de la Radu ihnea, pentru 16 000 aspri. Sub Matei Basarab nepoţii acestuia se judecau cu nepoţii lui irciu vistier, dar pierdeau. Procesul va fi reluat în vremea lui Constantin Brâncoveanu, nd vor câştiga urmaşii lui Damian căpitan[3].

Cacaleţi (azi Castra Nova, j. Romanaţi). Satul este cuprins în hrisovul din 24 ianuark-09, prin care Radu Şerban dăruieşte un număr de 17 sate Iui Pană vistier, arătând doar sunt sate domneşti. Cu privire la 11 dintre ele, documentele din primele trei decenii ale :olului al XVII-lea ne informează precis că au fost cumpărate de Mihai Viteazul de la giaşi. Despre altele *(Giorocul, Căciulăteşti, Târnava, Rădiţa* şi *Horezul),* aflate în :eaşi regiune, ştim doar că au fost moşneneşti, dar putem presupune că au avut aceeaşi ută. Cu privire la Cacaleţi, o poruncă din 1685 a lui Şerban Cantacuzino, precizează că zilele lui Mihai vodă" partea lui Murgea a căzut pe seama domnească, fără îndoială în :laşi chip în care au ajuns sub mâna domnului satele imediat vecine *Apele Vii* şi *Puţuri.* ruită de Simion Movilă aceluiaşi Pană vistier, partea lui Murgea a fost răscumpărată moşneni de la ginerele acestuia, Vasile vistier[4].

Caraula (j. Dolj). „Au fost oameni megiaşi, cu ocini din moşi-strămoşi, până în zilele Mihai voievod". Acesta i-a cotropit cu multe năpăşti de biruri şi i-a vecinit fără voie, ădându-le numai 12 000 aspri. Rămân vecini până la 1615,când Radu Mihnea, văzând ;a păcat şi lacrimi, îi slobozeşte „ca şi pe alte sate câte au fost cumpărate de răposatul îai voievod", luându-le 300 galbeni. „Şi s-au răscumpărat ei de vecinie... de au dat toţi ri domneşti iar la vistierul domniei mele"[5].

Căcaţi (sat disp. probabil lângă Răduleşti, j. Ialomiţa). A fost cumpărat de Mihai ;azul de la vânzători nenumiţi, pe 10 000 aspri şi dăruit mănăstiri Sf. Nicolae[6].

Căciulăteşti (j. Dolj), vezi mai sus: *Cacaleţi.*

Căldăreşti (j. Buzău), vezi mai jos: *Groşani.*

---

iera, voi. II, p. 163-164.

:ceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 291.

1. St. Buc, Doc. ist.,CXCH/115.

.*R.,* veac. XVII, voi. I, p. 360; Nicolaescu, *Documente istorice relative,*^. 310.

./?., veac. XVII, voi. II, p. 367-368.

i. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem, Doc. ist.,XLII/29; **Greceanu,*Genealogiile,*** I,p. 390-391.

Căminești (probabil *Cătnineasa,* j. Vlașca). Sat cumpărat de Mihai și dăruit lui Zaharia vornic[1].

Căpoteasa (sat disp. lângă *Balta Albă,].* R. Sărat), vezi mai sus: *Buciuleasa.*

Cătunul Tatului (Cătunul, j. Vlașca). A împresurat pe megiași cu oarecare năpastă de bir și i-a rumânit, lepădându-le doar 5 000 aspri. Sunt cneziți de Radu Mihnea, la 1614, pentru 14 000 aspri[2].

Câinești (sat disp. lângă Uleşti, j. Dâmbovița). I-a asuprit Mihai voievod, de le-a luat dedinile și i-a vecinit cu sila. Au fost sat domnesc până în zilele lui Gavriil Movilă, care îi slobozește pentru 6810 aspri. Reîntărire de la Radu Mihnea, din 1622[3].

Câmpenii de la *Gârla Neagră* (?). Mihai Viteazul a cumpărat părți de la Stan, Mircea, Toader și alți „oameni", pentru 12 400 aspri, stânjenul câte 20 aspri. La 28 august 1599 le-a dăruit mănăstirii Sf. Nicolae (Mihai Vodă)[4].

Cârligași (sat disp. lângă Uleşti, j. Ialomița). Mihai a asuprit satul cu năpăști de biruri și le-a aruncat numai 16 000 aspri, iar moșnenii „dacă au văzut că nu pot răbda, s-au închinat vecini fără voia lor". La 1614 vin la divan, jeluindu-se de mare asuprire și sunt sloboziți de Radu Mihnea pentru 30 000 de aspri[5].

Cârligați (j. Teleorman). Mihai a împresurat și a stăpânit această plasă cu alte moșii domnești. Radu Mihnea, în prima domnie, a dăruit-o jupanului Ianiu vistier, iar la 1624 acesta permite moșnenilor să răscumpere jumătate siliște, cu 4 000 aspri, cealaltă jumătate rămânând boierului[6].

Cârtojani (Cârtojanca,]. Vlașca). Moșnenii s-au vândut lui Mihai Viteazul, care i-a dăruit lui Andrei Călugărul, fost ban. Acesta pune satul zălog la nepotul său Hriza fost portar, pentru 170 galbeni, pe care neputându-i plăti, îi lasă satul. Hriza îl dă zestre fiicei sale Malama și ginerelui Para postelnic. Când Para postelnic era plecat într-o slujbă, soacră-sa liberează satul pentru 200 galbeni, din care nu primește însă decât 100. După judecată, satul plătește și restul sumei și se eliberează. Cei 200 galbeni reprezentau, la 1617,40 000 aspri[7].

Ciocănești (j. Ialomița). Cumpărat de Mihai de la megiași, pentru 45 000 aspri. La 1599 îi dăruiește mănăstirii Sf. Nicolae[8].

Golănești (j. Teleorman). Bria a vândut partea sa lui Mihai Viteazul (probabil o dată cu alți megiași). Apoi a căzut rob, iar silișteа a rămas domnească și pustie, fără oameni. Când se întoarce din robie este miluit cu ocina lui, pe care la 1618 Gavriil Movilă i-o reîntărește, pe temeiul altor cărți mai vechi[9].

---

[1] Situație neclară. Numele satului este șters cu o linie în documentul original, Arh. St. Buc, Doc. ist., CCCX/15.
[2] /W(/em,DCXXXlI/l.
[3] D./.R.,veac.XVII,vol.IV,p. 107.
[4] Arh. St. Buc, S.I.,nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem,Doc. ist.,XLII/29; Greceanu,*Genealogiile,* voi. II, p. 390-391.
[5] *D.I.R.,* veac XVII, voi. II, p. 339.
[6] *Ibidem,* voi. IV, p. 396-397.
[1] *Ibidem,* voi. III, p. 174,185 —187. Andrei Călugărul mai vânduse satul și jupanului Patru Oncescu, pentru 34000 aspri (Arh. St. Buc, S.I., nr. 1638).
[8] Arh. St. Buc, Doc. ist., XLII/29; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 390—391; Arh. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l.
[9] *D.I.R.,* veac XVII, voi. III, p. 263.

Cioroiaşi (j. Dolj). S-au vândut lui Mihai Viteazul cu toată ocina. La 1609 Radu Şerban îi dăruieşte, împreună cu alte sate, lui Pană vistier, arătând doar că „au fost sate domneşti". în prima domnie a lui Radu Mihnea satul se răscumpără de la acesta, ceea ce însemnează că Radu Mihnea n-a ţinut seama de dania predecesorului său, pe care nici n-o menţionează[1].

Ciulniţa (j. Ialomiţa). La 1610 jupanul Necula postelnic „Neculae Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul", schimbă satul cu Oancea logofătul, pentru satul Glina. într-un zapis al acestuia din urmă se arată că satul Ciulniţa „a fost cumpărat de răposatul Mihai voievod pe bani. Deci apoi s-au căzut la fiu-său, Necula postelnic". Acte mai noi spun că Mihai Viteazul a cotropit satul cu năpăşti de bîruri deci în vremea când era domn. El n-a rămas în neamul lui Mihai, căci Radu Mihnea îl dăruieşte jupanului Costachi chehaia, care îl stăpâneşte câtăva vreme. „Iar apoi răposatul Radu voievod s-a milostivit de a slobozit toate satele domneşti, câte au fost cumpărate de Mihai voievod să se răscumpere de vecinie de la domnia lui şi să dea pentru toţi asprii domneşti, câţi au luat de la Mihai voievod, la visteria domnească". Satul se răscumpără pentru 215 galbeni în anul 7123 (1614—1615), Alexandru Iliaş reîntăreşte răscumpărarea la 1616—1617, fără să ia vreun ban. La 1628 Oancea logofătul pretinde că satul este al lui, schimbat cu Necula voievod pentru Glina, dar pierde[2].

Cocorăşti (Cocorăştii Mislii, j. Prahova). Sat cumpărat de Mihai Viteazul de la Voilă cu ceata lui ş.a., pentru 10 000 aspri şi scoaterea de la bir. Domnul 1-a dăruit mănăstirii Mislea[3].

Colunești (Colonești, j. Olt). A fost cumpărat de Mihai Viteazul, care 1-a dăruit jupanului Grama al doilea armaş, pentru slujbă cu vărsare de sânge, când a venit Jigmont craiul de a scos pe Sinan paşa din ţară. „Apoi acest sat nu le-a plăcut să fie vecini, ci au mers de s-au tocmit singuri cu Mihai voievod, ca să se răscumpere cu 950 taleri, să fie iar cnezi", dar numai unul dintre vecini a putut strânge 200 taleri şi s-a răscumpărat. Ceilalţi vin în 1601 la Simion Movilă, rugându-se să-i ierte. Domnul citeşte însă cărţile de milă, făcute de Mihai Vodă cu mare blestem şi pe cele întocmite pentru răscumpărare şi miluieşte la rândul său pe Grama armaş cu partea nerăscumpărată[4].

Copăceni (j. Vlaşca). A fost cumpărat de Mihai Viteazul de la megiaşi „care s-au vândut nesiliţi şi neasupriţi". La 1602 Simion Movilă îl dăruieşte, împreună cu alte sate „drepte domneşti", lui Pană vistier[5].

Costeşti (j. Vâlcea). Cumpărat de Mihai la ieşirea din ţară, de la moşnenii satului, pe 42 000 aspri şi scoaterea de la bir şi dăruit mănăstirii Bistriţa. Banii au fost daţi din lefile ostaşilor care au îngăduit aceasta. Oastea a stat câtăva vreme în mănăstire. La 1613, unii vecini pârâu că n-au luat banii la vânzare „ca alţi săteni pre partea lor", fiindcă atunci „când au numărat sătenii banii, le-au lipsit 1 000 de bani". Cât „au lipsit den banii lui

---

[1] flmfem,vol.I,p.360;IV,p. 130-131.

[2] *Ibidem,* voi. I, p. 498; B.N., Doc. ist., LXXXHI/3; Arh. St. Buc, Doc. ist., DCXL/2.

[3] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. III,p. 21.

[4] *Ibidem,* voi. I, p. 9.

[5] /ft/Jem,p.31.

Mihai vodă" este acoperit apoi de mănăstire. Domnii următori vor respecta scutirile acordate satului[1].

Costieni (sat disp. lângă Bora, j. Ialomiţa). Stoica şi Radu au mers singuri la Mihai voievod şi şi-au vândut partea lor, 150 stânjeni, pe care o aveau de la strămoşi, iar ei să fie rumâni. Mihai dăruieşte această parte de sat lui Vintilă logofătul, pentru slujbă în ţări străine. La 1620 rumânii se răscumpără de la Vintilă logofăt cu 55 ughi[2].

Costieni (sat disp. lângă Spanţov, j. Ilfov). Moşnenii se vând rumâni pentru 15 400 aspri şi sunt dăruiţi de Mihai, la 28 august 1599, mănăstirii Sf. Nicolae[3].

Cotrăceni (Cotroceni, or. Bucureşti). Partea lui Stoica vătaf, Preda şi Istfan a fost cotropită cu năpăşti de biruri şi luată pe seama domnească de Mihai (dar alte documente spun că au vândut pe bani gata). La 1614 Radu Mihnea „i-a slobozit să-şi răscumpere ocinile",luându-le 24 000 aspri. Reîntăriri din 1615,1616,1622,1623 şi 1625[4].

Creţeşti (probabil j. Ilfov). Vad de moară cumpărat de Mihai Viteazul şi dăruit mănăstirii Sf. Nicolae de la Gherghiţa. A fost reîntărit de Radu Şerban[5].

Crevenicul (j. Vlaşca). Simion Movilă dăruieşte acest sat „drept domnesc", cumpărat fără nici o silă de Mihai voievod de la megiaşi, lui Pană vistier, pentru slujbă cu vărsare de sânge[6].

Cuneşti (j. Ialomiţa). La 28 august 1599 Mihai dăruieşte 700 stânjeni mănăstirii Sf. Nicolae din Bucureşti, cumpăraţi de la oamenii din sat, care s-au vândut de bunăvoie pe 14 800 aspri[7].

Curta (sat disp. probabil lângă Găleteni, j. Vlaşca). Cumpărat de la megiaşi, „cu bani drepţi gata din visterie, fără nici o silă" şi dăruit de Mihai, la 26 septembrie 1600, jupanului Antonie Grama, pe care 1-a prădat şi 1-a închis pentru o pâră mincinoasă, aducându-1 în sărăcie. Dania e reîntărită de domnii următori[8].

Dăduleşti (sat. disp. lângă Târşor, j. Prahova). Izvoare de la începutul secolului al XVII-lea arată că satul a fost vândut de Pădure banul, Tatul, Pârvul, Stoica şi Dumitru lui Mihai vodă, pe bani gata. Numele acestor vânzători se găseau înscrise „la catastihul lui Mihai vodă de satele de cumpărătoare". Radu Şerban dăruieşte satul lui Gherghe căpitan, pentru slujbă, iar Radu Mihnea îl reîntăreşte aceluiaşi, arătând doar că a fost domnesc. Totuşi în acelaşi an Radu Mihnea îl dăruieşte jupanului Vasile vistier, tot pentru dreapta slujbă. Se precizează că fusese cumpărat o parte cu 10 000 aspri, iar alta cu 16 000 aspri „încă de când a fost Mihai vodă crai în ţara Ardealului". Tatul, Pârvul şi Pădure banul pârăsc că Mihai nu le-a dat nici un ban pe moşia lor, dar pierd. Un act din 27 martie 1612

---

[1] *IbiJem,p.* 114-115,447-448; II,p. 29-30,138,157,238; III,p. 85-86,290-291,584-585.
[2] ftidem, voi. III,p.454.
[3] Arh. St. Buc, S.I.,nr. 1654; idem,M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem,Doc. ist.,XLII/29; Greceanu,*Genealogiile,* voi. II, p. 390-391.
[4] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 336, 372; III, p. 62; IV, p. 95-96, 222-223, 555-556; Arh. St. Buc, M-rea Cotroceni, 1/4.
[5] Arh. St. Buc, M-rea Sărindar, VII/1.
[6] *D.I.R.,* veac XVII, voi. I, p. 30-31.
[7] Arh. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/L; idem, Doc. ist., XLII/29; Greceanu *GenealogiJk,* vol.ll,p.390-391.
[8] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI,p. 390-391; veac. XVII, voi. II, p. 35, 343.

arată cu toate acestea că boierii de mai sus au vândut partea lor lui Ghinea, pentru 12 000 aspri. Apoi în noiembrie 1615, Radu Mihnea judecă o pricină şi dă satul lui Vasilie vistier, în 1626 Alexandru Coconul îl reîntăreşte lui Trufanda vel vistier şi jupânesii sale Măria „fata răposatului Vasilie vistier, nepoata lui Pană vistier". Trufanda avusese pâră cu Gherghe căpitan de dorobanţi ş.a., iar domnul n-a vrut să rămâie nici acesta „aşa în deşert" ci 1-a miluit cu 10 000 aspri, luându-i cărţile. La 1633, Matei Basarab întăreşte lui Pădure paharnic şi verilor lui Mihai postelnic cu fraţii săi o parte din Dăduleşti spunând că mai nainte „mi-au fost părut domniei mele că au fost acel sat tot domnesc" şi 1-a dat unei slugi, Stan iuzbaşa din Târşor. Boierii paraseră că nu ţin călăraşii numai partea lor, cea domnească, ci ţin satul peste tot. Documentele se păstrează în rezumate confuze[1].

Depusa (sat disp. lângă Belitori, j. Teleorman). I-a rumânit Mihai Viteazul pentru năpăşti de bir şi au fost pe seama domnească până la 1614, când s-au răscumpărat de la Radu Mihnea[2].

Despicaţi (?). Mihai cumpără a patra parte din sat, cu rumânii, de la Ştefan logofăt şi jupaniţa lui Ghera, pentru 22 000 aspri, iar alte părţi, de asemenea cu rumânii, de la Chiriac şi fraţii săi, pentru 11 000 aspri. La 28 august 1599 le dăruieşte mănăstirii Sf. Nicolae din Bucureşti[3].

Detcoi (Tetcoiu, j. Vlaşca). La 1636 Matei Basarab arată că a fost sat domnesc, cumpărat de Mihai voievod şi-1 dăruieşte lui Oprea mare agă[4].

Dâlga (j. Ialomiţa). Dăruit de Simion Movilă (ca sat drept domnesc, cumpărat de Mihai voievod de la megiaşi, pe aspri gata, fără vreo asuprire), lui Pană mare vistier, pentru slujbă. Dăruit aceluiaşi de Radu Şerban, la 1609, fără să menţioneze cumpărătura lui Mihai şi dania lui Simion[5].

Dârvari (j. Mehedinţi). Cumpărat de Mihai Viteazul de la megiaşi, care au fost apoi sloboziţi de Gavriil Movilă. La 3 mai 1620 s-au vândut pentru a doua oară lui Dumitru postelnicul Filişanul, pentru 590 galbeni. Hrisovul lui Alexandru Coconul, prin care se întăreşte acestuia satul, nu menţionează vânzarea către Mihai Viteazul[6].

Dobrosloveni (j. Romanaţi). Au fost oameni slobozi şi s-au vândut rumâni lui Mihai Viteazul (probabil în timpul domniei). Acesta 1-a dăruit nepoatei sale Tudora a lui Stanciu logofăt, cărora li se întăreşte stăpânirea de Radu Şerban[7].

Dralea (sat disp. lângă Cunești, j. Ialomiţa). La 28 august 1599, Mihai îşi întăreşte satul „ca să fie ştiut că este al meu, domnesc". A fost al lui Danciu vornic din Popeşti, care era dator la neguţătorul Mavrichie din Bucureşti 130 000 aspri. După moartea lui Danciu vornic, Mavrichie a luat satul pentru datorie, dar domnul nu a vrut să lase să intre străini

---

[1] Iorga, *Studii şi documente,* voi. V,p. 179,479—481; vezi şi M.I.B.,nr. 25 876.
[2] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 458-459; Arh. St. Buc, Doc. ist.,CCCCXXX/9.
[3] Arh. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem, Doc ist., XLII/29; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II,p. 390-391.
[4]Giurescu, *Vechimea.p.52*—53,87—88.
[5] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 31 şi 360.
[6] *Ibidem,* voi. IV,p. 510; Arh. St. Buc.ms. **1251,**f. 30.
[7] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 9-10.

în satele boiereşti şi a dat peşin în mâna neguţătorului 130 000 aspri. A dăruit apoi mănăstirii Sf. Nicolae din Bucureşti'.

Drăghiceni (j. Romanaţi). Moşnenii satului, mari şi mici, s-au vândut rumârnj *y^*. Mihai voievod, pe aspri gata, de bunăvoie. Radu Şerban dăruieşte satul lui Tudor "vătaf din Măldăreşti, pentru slujbă cu vărsare de sânge, iar Radu Mihnea i-1 reîntăreşte la 1 **6\2i*

Drăghineşti (j. Vlaşca). Au fost cnezi, iar Mihai Viteazul i-a cotropit, de le-^ i_u ' ocinile cu sila şi i-a vecinit fără voie. S-au răscumpărat de la Simion Movilă, iar la l^ri un hrisov al lui Gavriil voievod arată că Paraschiva al doilea logofăt „a răscump%$_{rai}$ jumătate sat pentru 37 000 aspri[3].

DrăgoteştiQ. Buzău), vezi mai jos: *Moceşti.*

Du/ceni (j. Teleorman). Cnezii s-au vândut lui Mihai Viteazul şi au fost vecini pju„ în vremea lui Radu Şerban, care i-a dăruit lui Raţ căpitan şi fiului său Ilie. Sub Alex^$_{nt}$j. Iliaş ei se răscumpără de la aceştia cu jumătate de ocină, pentru 50 galbeni; „iar jurri^$_{ţa}$. de ocină a rămas la mâna lui Raţ Mihai fără nici un vecin". Dacă Raţ va vrea să o Vâ şi pe aceasta să nu fie volnic să o vândă la alţi oameni[4].

Epoteşti (Ipoteşti, j. Olt). Jumătate sat a fost moştenire a lui Dumitru biv vel mj care a vândut-o, în vremea lui Mihai voievod, drept 15 000 aspri, lui David postelnic di' Brâncoveni. Sub Radu Şerban, călugării de la Clocociov vin însă la divan şi pâr%$_{sc\ c}$* Dumitru vornic a vândut acea parte lui Mihai vornic, întorcând banii primiţi mai îţiainu de la David postelnic, iar Mihai a dăruit-o mănăstirii lor. Călugării rămân de l^g_e j repetate rânduri, dar în 1618, Gavriil Movilă găseşte că Mihai a cumpărat în adevăr $_{sani}$, dar că un boier puternic, Foţii (?) biv vel postelnic, a luat o jupânească din Brâncove nj $_{ş}$j' ţinut acea jumătate de sat în sila lui. Domnul restituie deci satul mănăstirii C1OCO$_C$JQ$_V$ ctitoria lui Mihai. Apoi la 1622, în ultima sa domnie, Radu Mihnea judecă din nou şi află că acel ce a cumpărat n-a fost Mihai voievod, ci David postelnic şi deci „căl să n-aibă nici o treabă"[5].

Fileni (sat disp. lângă Reviga, j. Ialomiţa). Sat drept domnesc, cumpărat de voievod de la megiaşi pe aspri gata, dăruit de Simion Movilă lui Pană vistier[6].

Floceştii de pe Sabar (sat disp. lângă Dumitrana, or. Bucureşti). Cumpărat de de la megiaşi, cu bani drepţi din visterie şi dăruit jupanului Antonie Grama, pentru o nedreaptă. La 1602 satul „drept domnesc,.. .care s-au vândut de bunăvoie", este dăţ^jţ 1^ Pană vistier[7].

Frăsinetul (j. Ilfov). La 14 mai 1622 Radu Mihnea îl dăruieşte credinciosului boj$_{er}$ „încă şi prietenul domniei mele", Constantin Vaptista, arătând doar că „a fost domnesc" Domnul iartă satul de dări şi slujbe pentru un timp limitat, stabilindu-i pentru viitor u_n

---

[1] Arti. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-tea Mihai Vodă, XIX/1; idem, Doc. ist., XLII/29; Greceanu, voi. II, p. 390-391.

[2] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p.410; II,p. 123.

[3] Aidem, voi. III, p. 580.

[4] *Ibidem,* p. 377.

[5] Iorga, *Studii şi documente,* voi. V, p. 177 — 181; Nandriş, *Documente româneşti,* p. 93—95,105—107

[6] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 31,360.

[7] *Ibidem,* veac. XVI, voi. VI,p. 390; veac. XVII, voi. I,p. 31.

im fiscal privilegiat. Totuşi peste un an, la 10 mai 1623, acelaşi domn dăruieşte sinetul vlastelinului şi primului său sfetnic Dumitrachi Cantacuzino. De data aceasta se ;ă că a fost cumpărat de Mihai Viteazul şi a fost tot pe seama domnească, iar de când •ăutăţile a rămas pustiu; dar despre dania anteioară nu se face menţiune. I se acordă şi iată aceasta un regim de slobozie special. La 1624 fiul lui Radu Mihnea, Alexandru XHIUI, dă un hrisov asemănător aceluiaşi boier, fără a aminti însă dania părintelui său[1].

Găgeni (j. Buzău). Au fost megiaşi de la moştenirea lor, până la vremea lui Mihai svod, care a cotropit multe sate. „De asemenea a cotropit şi acest sat, de i-a aruncat ri şi 1-a vecinit cu sila, ca un domn volnic". De atunci au rămas vecinii pe seama unească, până la 1619, când vin la Gavriil Movilă, plângându-se de cotropire. „Şi au at pe domnia mea ca să dea domniei mele asprii câţi le-a dat Mihai voievod". Domnul ;etează în divan şi află că „aceşti oameni n-au fost niciodată vecini, ci le-a făcut Mihai svod cotropire" şi le îngăduie să aducă toţi asprii, câţi au luat de la Mihai voievod. >oi ...aceşti oameni au adus toţi asprii deplin, 70 000 aspri, la visterier.. şi s-au :umpărat"[2].

Găojanii Oancei (sat disp. lângă Plăsoiu, j. R. Sărat). Au fost cnezi şi s-au vândut Vlihai voievod de bunăvoie, rămânând sat domnesc sub toţi domnii, până la 1614, când Iu Mihnea îi dăruieşte lui Tănasie mare portar, pentru slujbă în ţări străine. Moşnenii însă la domn „de s-au rugat, cu mare rugă să se răscumpere de vecinie. La aceasta, inia mea m-am milostivit de i-am slobozit să se răscumpere de la dregătorul domniei e Tănasie mare portar. Şi s-au răscumpărat de la el.. .pentru 3 200 (?) aspri"[3].

Gărbaciu (probabil j. Vâlcea). Cumpărat de Mihai de la megiaşi şi rămas pe seama inească până la 1614, când Radu Mihnea îl dăruieşte lui Ghinea postelnic, nepotul agăi a, pentru slujbă în ţări străine[4].

Găureni (sat disp. lângă Barca, j. Dolj). Băluţă, unchiul lui Radu logofăt din Desa, ndut jumătate sat lui Mihai Viteazul. „Iar apoi după moartea lui Mihai voievod această ătate sat ...şi cu vecinii, a umblat milă din boier în boier". Radu Mihnea a dăruit rtea domnească" lui Vasilie vistier. „Şi de atunci încoace — spune Matei Basarab la 4 — a tot fost pe seama domnească", ceea ce înseamnă că dania către Vasilie vistier :buit să fie, între timp, retrasă. La această dată domnul dăruia jumătate din sat lui Radu >făt din Desa, pentru slujbă la Ţarigrad, aşa încât satul s-a întors în familia vechiului ân[5].

Găuriciu (j. Teleorman). Mihai Viteazul a cumpărat satul de la cnezi, dăruindu-1 ii sale Turturea paharnic. La 1612 Radu Mihnea reîntăreşte dania, menţionând că după rea lui Mihai, Turturea i-a furat capul şi 1-a adus în ţară, de 1-a slujit şi 1-a îngropat cu te, ca pe un domn[6].

/em, veac. XVII, voi. IV, p. 126,271-272,393.
tem, voi. III, p. 309.
tem, voi. II, p. 304.
tem, p. 320.
i. St. Buc, Doc. ist., XLII/79.
tera,DCXLII/3.

Găvăneştii de Sus şi de *Jos* (j. Buzău). La 15V7, Mihai aaruieşie acesie saic, împreună cu altele, Episcopiei Buzăului. Au fost cnezi, care au venit singuri în faţa domnului, de şi-au vândut ocinile de bunăvoie. Sub Gavriil Movilă, un vecin din Găvăneştii din Coastă, fugit în Moldova şi robit de tătari, se reîntoarce şi este iertat de Episcopie, după ce plăteşte 30 galbeni[1].

Gârleni (sat disp. lângă Sadova, j. Dolj). Megieşii s-au vândut lui Mihai voievod cu toată ocina. „Iar în urmă... au căzut,.. .pe mâna lui Pană vistier" (Gârlenii fac parte din satele domneşti dăruite acestuia, fără altă precizare, de Radu Şerban, la 1609). Sub Radu Mihnea, jitelniţa Catarina, fiica lui Pană şi soţul său Vasilie vistier, vând satul popii Badea. Apoi acei moşteni, ei nu s-au îndurat pentru această ocină, pentru că a fost ea mai înainte dedina lor. Astfel au făcut întocmire cu popa Badea, de şi-au răscumpărat ocinile, plătind 3 130 aspri[2].

GiorocQ. Dolj), vezi mai sus: *Cacaleţi.*

Glaveş (sat disp. lângă Bădeni, j. Saac). Cumpărat de Mihai Viteazul de la megiaşi şi iertat de Gavriil Movilă pentru 60 ughi. La 1643 satul se vinde din nou, lui Lupu vornic, pentru 12 000 aspri. (Valoarea este probabil aceeaşi)[3].

Glina (în or. Bucureşti). „Au fost oameni cnezi, cu ocini dinainte vreme" şi s-au vândut de bunăvoie, „tot pe aspri gata", lui Mihai voievod. Acesta dăruieşte satul lui Anghelache mare portar, pentru slujbă cu sânge vărsat prin ţări străine. La 1602, Simion Movilă, fără a aminti de dania către Anghelache, dar menţionând că satul a fost cumpărat de Mihai, îl dăruieşte lui Pană vistier; apoi, la 1610, Oancea logofătul arată că satul a fost primit de el de la Radu Şerban „pentru slujba ce i-au slujit". Oancea îl schimbă cu Necula postelnic, fostul Neculae Pătraşcu voievod,fiul lui Mihai Viteazul. La 1615, Radu Mihnea spune totuşi că Anchelache portar şi jupaniţa lui Stanca au ţinut Glina până atunci „la toţi domnii". Apoi după moartea lui Anghelache portar, soţia şi fiul lui dăruiesc jumătate de sat mănăstirii Sf. Troiţă (Radu Vodă), iar cealaltă jumătate o vând aceleiaşi mănăstiri, pentru 30 galbeni. Sub Alexandru Iliaş, un vecin din Glina vine la domn „cu înşelăciune" şi dă aspri pe ascuns „de şi-a răscumpărat partea de ocină de la Alexandru voievod şi a făcut şi carte mincinoasă fără ştirea călugărilor şi a jupaniţei Stanca". Sub Gavriil Movilă, la 1620, aceştia se pârăsc cu vecinul, iar domnul adevereşte că „a făcut înşelăciune, ca un înşelător" şi-i rupe cartea, scoţându-1 batjocorit din divan[4].

Glupavi (sat disp. lângă Mirau, j. Vlaşca). Au fost cnezi şi s-au vândut lui Mihai voievod. La 1606, Radu Şerban, arătând că satele pe care le-a cumpărat Mihai au căzut toate sub mâna sa, dăruieşte Glupavi jupanului Costea chehaia, pentru slujbă la Ţarigrad. Mai târziu dania este reîntărită şi de Radu Mihnea. Sub Alexandru Iliaş moşnenii vin la Costea sluger, „cu multă rugăminte şi cu 330 galbeni", ca să se răscumpere, dar boierul refuză. Domnul primeşte însă el banii sătenilor şi-i cnezeşte, chemând pe Costea să"dea „cărţile de vecinie". Acesta pretinde că i-au ars într-o casă „dar n-au fost arse". După aceea

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. VI, p. 258; veac. XVII, voi. III, p. 525.

[2] *Ibidem,* veac. XVI, voi. I,p. 360; III, p. 524.

[3] Arh. St. Buc.,ms.454,f. 181-183.

[4] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I,p. 31,498; II, p. 353; IU, p. 508; **IV.p. 206—207. Vezi** şi **Aih.** St. Buc., Mitropolia Ţării Româneşti, V/15; idem, M-rea Radu Vodă, H/28.

/riil Movilă „a dat satul iarăşi înapoi la mâna lui Costea sluger", la care sătenii revin cu locitori, rugându-l să ia ughi 40 şi să-i ierte de vecinie. Costea sluger ia banii, dar nu lici acum cărţile. „Iar după aceia satul .. .văzând nevoia, au fugit toţi la Giurgiu, la :i, de au spart satul şi birul, numai pentru vecinie". Domnul le trimite cărţi de credinţă ʳie înapoi şi de la Costea sluger să aibă pace. La 1626 acesta s-a pus din nou în spinarea ilui să-i fie vecini, pretinzând că n-a primit cei 40 ughi. Li se dă boieri tocmitori, care-i iacă, sătenii urmând să plătească încă 60 ughi; dar acum moşnenii „văzând atâta nevoie heltuială..., nu au putut să împlinescă toţi asprii, ci au vândut... ocină în sat... a patra ie, fără oameni", lui Costanda sluger[1].

Grădiştea, Grădeşti (Grădiştea, j. Vlaşca). Mihai a cumpărat satul de la megiaşi tru 35 500 aspri, iar la 28 august 1599 1-a dăruit mănăstirii Sf. Nicolae. La 1621, (ânirea mănăstirii era tulburată de slugile „doamnei Floricăi"[2].

Grămătici (sat disp. lângă Dobrosloveni, j. Romanaţi). Sat de oameni slobozi, care î vândut lui Mihai voievod. Acesta 1-a dăruit nepoatei sale Tudora şi soţului ei Stanciu afăt, cărora Radu Mihnea le reîntăreşte stăpânirea[3].

Grojdibod, Găvojdibrod (j. Romanaţi). A fost de moştenire al jupanului Mihai telnic, de la părinţii şi de la unchiul său Mitrea vornicul, căruia „i s-a întâmplat moarte ilele lui Mihai voievod". (A fost tăiat pentru viclenie). Părţile lui Mitrea vornic au Las atunci altui nepot al său, anume Drăguşin. „în acea vreme mulţi boieri şi megiaşi u vândut ocinile răposatului Io Mihail voievod". Drăguşin s-a dus şi el de şi-a vândut ea lui „şi după aceea şi partea lui Mitrea vornic, care rămăsese în mâna lui... pe 50 000 ri, fără ştirea lui Mihăilă postelnic". La 1605 acesta vine în faţa lui Radu Şerban, care stată că „a fost cu lege să cumpere el... pentru că i-a fost frate de ocină şi după aceia ăr primar..., decât să fi cumpărat răposatul Mihai voievod, care n-a avut nici o treabă icest sat şi dedină a lor. Dar a cumpărat Mihai voievod... fără lege şi fără dreaptă ;cată, cu sila". (Cu toate că documentul n-o spune, cumpărătura lui Mihai Viteazul a probabil în legătură cu viclenia lui Mitrea vornic, când domnul a confiscat cea mai e parte a averii acestuia). Amintind slujba credinioasă a lui Mihăilă postelnic, Radu ban îi îngăduie „să se răscumpere şi să-şi ţie mai sus spusa ocină... ca să-i fie dedina şi la dedină". Boierul merge la neguţători şi ia cu dobândă 50 000 aspri, „preţul pe ; 1-a dat răposatul Mihai voievod", iar domnul dă bani „pentru treaba şi greutatea i"[4].

Gropşani (j. Romanaţi). Jumătate din sat a fost cumpărat de Preda ban Buzescu de îegiaşi, iar cealaltă jumătate n-a vrut să se vândă acestuia, „ci s-au vândut răposatului îai voievod pentru 24 000 aspri gata. Şi au fost în acea jumătate de sat cinci biruri, .. Mihai voievod a scos patru biruri, fac cisla lor 150 000 (!) aspri şi fără de alte dări îâncături". Mihai a schimbat partea sa cu Preda ban, pentru parte în Vlădeni. Apoi îastă jumătate de sat... ei s-au ridicat şi au plecat... până în Ardeal, ca să nu fie vecini iupan Preda ban"; dar Mihai n-a vrut să se lepede de tocmeala cu acesta, „ci încă i-a

---

i. St. Buc, Mitropolia Ţării Româneşti, CXXII/5; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/1.
m, Doc. ist., XLII/29; idem, S.I., nr. 1654; *D.I.R.,* veac. XVII, voi. IV, p. 24.
ʳ.R., veac. XVII, voi. II, p. 9-10.
iem,vol.I,p. 190-191.

întărit cărţile". Deoarece actele de stăpânire au fost pierdute de Preda ban în răutăţi, Şerban i le înnoieşte la 1605'.

Groşanii de pe Călmăţui (sat disp. lângă Brădeanu, j. Buzău). Satul, împreună cu plăşile *Obidiţi, Mălăeşti* şi *Căldăreşti,* a fost cumpărat de Mihai cu aspri din visterie şi a rămas domnesc până la 1621, când Radu Mihnea îl vinde lui Antonie cămăraşul pe 160 galbeni „cu ştirea tuturor boierilor". Banii sunt daţi la treaba ţării, unde a fost greutate şi nevoie. La 1632 Antonie cămăraşul dăruieşte ocinele mănăstirii Banul, „însă numai ocina ogor", fără vecini[2].

Grozăveşti (în or. Bucureşti). A fost sat de moştenire al jupaniţei Neaga vornice asa, care a dăruit jumătatea de jos mănăstirii Sf. Nicolae, iar jumătatea de sus a vândut-o lui Mihai Viteazul. Apoi jupaniţa Neaga a căzut roaba la turci şi neavând cu ce s& se răscumpere, Simion vodă a miluit-o cu jumătatea cea vândută lui Mihai Viteazul, pe care ea o vinde acum, cu 25 000 aspri şi 120 gabeni, lui Dumitrache Chiriţă mare postelnic. (Această parte va reveni mai târziu în neamul Neagăi vorniceasa). Vânzarea către Mihai s-a petrecut probabil după uciderea, ca viclean, a lui Mitrea vornic, atunci când domnul „a lăsat-o săracă" pe soţia acestuia[3]. La 1623 satul vine cu pâră la divan, pretinzând că n-au fost vecini ai jupaniţei Neaga, ci cnezi şi că s-au vândut vecini lui Mihai voievod. Pârâu aşa „ca să se răscumpere... să scape de vecinie". Radu Mihnea constată că „nici n-au fost cnezi de demult, nici vecini vânduţi răposatului Mihai voievod, nici închinaţi de jupaniţa Mitroaie..., nici nu i-am găsit domnia mea pe catastihul lui Mihai... cel-de cumpărare a satelor domneşti, pe niciunul, ci au fost vecini ai jupaniţei Neaga". Domnul îi dă lui Sima logofăt şi jupaniţei sale Safta, nepoata Neagăi Mitroaia. La 1629 sătenii vin din nou la pâră, zicând că „au fost sat domnesc, cumpărat de răposatul Mihai voievod, când s-a vândut toată ţara", dar pierd şi de data aceasta[4].

Grozăveşti (j. Romanaţi). într-un prim document,la 1615, Radu Mihnea arată! câa fost cumpărat de Mihai şi dăruit de el, pentru slujbă, lui Leca spătar, care-1 schimbă pentru alt sat cu Lupu Mehedinţeanu mare paharnic. Când acesta fuge peste munţi, sub Alexandru Iliaş, satul rămâne iar pe seama domnească. în vremea lui Gavriil Movilă, Preda Floricoiu îl vecineşte, pretinzând că-i este de zestre. Apoi, la 1620, Radu Mihnea constată că satul a fost cotropit de Mihai cu multe năpăşti de biruri, pe care le-a pus în spinarea cnezilor, lepădându-le numai puţini aspri cu sila, iar Preda sluger n-a avut nici o treabă cu ei, Domnul îi slobozeşte pentru 290 galbeni[5].

Herăşti (Herească, j. Ilfov) este unul din satele cumpărate de la moşneni, pe care Mihai le dăruieşe, la 1600, lui Antonie Grama pentru că 1-a prădat pe nedrept. împreuna Scroviştea este reîntărit lui Grama şi apoi ginerilor săi, Tipa cupeţul şi Isar, de Nicolae jPătraşcu, Simion Movilă, Radu Şerban, Radu Mihnea şi Alexandru Iliaş. Sub Gavriil

---

[1] ft/dem,p. 194—195.

[2] *Ibidem,* voi. IV, p. 30—31. Mai multe «întăriri, *ibidem,* p. 43,146,446—447; Arh. St. Buc, M-re<i Banii, IX/13. Vezi şi mai jos: *Obidiţi.*

[3] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 25.

[4] *Ibidem,* p. 13,25-26; IV, p. 247-248; 257,259,270, 303,325,387,437,442,451,492,497,501; Arh. St. Buc.,M-reaCotroceni,I/ll; idem,M-rea Sf. Ioandin Bucureşti, H/17. [5] Arh. St. Craiova, doc. nr. LXIV/2.

lovilă vecinii s-au sculat şi s-au răscumpărat cu bani, spunând că sunt vecini domneşti; ar ceva mai târziu, acelaşi domn descopere că au umblat cu vicleşug şi au purtat divanul *i* val, aşa că îi dă vecini fiicelor lui Antonie Grama, iar banii răscumpărării îi confiscă, poi fetele lui Grama sărăcesc şi vând satul lui Petru sluger, pentru 400 galbeni. La 1633, îb Matei Basarab, vecinii vin la pâră şi cu acesta, zicând că au fost vecini domneşti şi iscumpăraţi de la Gavriil vodă pe bani, dar pierd[1].

Hornurile (sat disp. lângă Glavacioc, j. Vlaşca). „Le-a făcut silnicie Mihai voievod, ; le-a luat ocinile... şi le-a aruncat lor 7 000 aspri". Când Simion Movilă „domnia lui a iernat toate satele din ţară, care au fost cumpărate de Mihai voievod, să vie la domnia ii, ca să se răscumpere din vecinie", cnezii plătesc 13 000 aspri „de a dat satul Hornurile ;ntru un aspru, doi...". Radu Mihnea, care arată toate acestea la 1614, văzând cartea de iscumpărare de la 1601, când satul „a dat asprii iarăşi în visteria domnească, de unde s-au iat şi înainte vreme", le reîntărește, ca şi Alexandru Iliaş[2].

Horez (Horezu-PoenariJ. Dolj), vezi mai sus: *Cacaleţi.*

Iaşi (sat disp. lângă Strâmba, j. Vlaşca). La 20 mai 1598, Mihai Viteazul dăruieşte *i* Tudoran pitar, pentru slujbă, părţile lui Porcotă vătaf, Stoica logofăt ş.a., adică 1042 ânjeni, pe care le-a cumpărat de la fiii lui Balea ş.a. cu 15 630 aspri, „stânjenul câte > aspri". Vânzătorii sunt calificaţi „oameni". Plata s-a făcut în divan[3].

Izvorani (or. Piteşti). Şerban mare paharnic (viitorul Radu Şerban voievod) vinde ; 18 000 aspri partea sa „domnului nostru Io Mihai voievod", care o dăruieşte mănăstirii rgeş. La 6 mai 1597, Şerban paharnic dă şi el mănăstirii carte, ca să-i fie ohabnică şi ;clintită[4].

întorsura de Sus, Torsura (întorsura, j. Dolj). Moşnenii s-au vândut lui Mihai fără)ia lor, pentru năpăşti de biruri şi pentru 15 000 aspri. „Apoi răposatului Mihai voievod >-a întâmplat de 1-a bătut canţilerul şi cu Ieremia voievod... şi a vrut să pribegească, poi... a avut multă nevoie pentru lefile ostaşilor... Ci a trimis la moşnenii satului... să ;a ei banii, să se răscumpere". Aceştia au adunat 40 000 aspri, pe care îi dau domnului ;ă fie iar cnezi". Dar după aceea, „s-a întâmplat vremea când s-au ridicat Buzeştii cu liducii". Ei năpăstuiesc pe cnezi, zicând că nu s-au răscumpărat de la Mihai şi îi dau ;cini unui haiduc, anume Raţ Ianoş. Cât a ţinut acesta satul în silă, „el n-a luat numai ce ite venitul vecinilor, ci a jefuit şi a luat multe averi şi aspri fără dreptate". Sub Radu ;rban, satul se judecă cu Raţ, care rămâne să le întoarcă 45 000 aspri, dar moare. La 1614 itenii vin la Radu Mihnea, care „s-a milostivit de a slobozit toate satele domneşti", cesta, deşi constată că au plătit 40 000 aspri lui Mihai, ia de la ei, pentru a-i libera, încă »8 000 aspri bani". Alexandru Iliaş le va reîntări răscumpărarea, după întocmirea edecesorului său, fără să le mai ceară bani, ci numai „pentru blestem"[5].

Jugăstreni (sat disp. lângă Roşiani, j. Romanaţi), vezi mai jos: *Roşiani.*

3./.R., veac. XVI, voi. VI, p. 390; veac. XVII, voi. I,p. 57; III.p. 30,58,481; Arh. St. Buc.,M-teaCotroceni, i/5.

O.I.R., veac. XVII, voi. II, p. 265-266; III,p. 83-84.

bidem, veac. XVI, voi. VI, p. 316.

bidem, voi. IV, p. 265.

bidem, veac. XVII, voi. II,p. 237-239; III,p. 107-109.

Lazu (j. Mehedinţi). Au fost cnezi (într-o traducere veche: boieri şi mazili) şi s-au vândut lui Mihai, ca să fie rumâni domneşti. La 1615 vin la Radu Mihnea „de au dat toţi asprii domneşti de unde i-au luat, de la domneasca visterie... de s-au răscumpărat drept 175 galbeni"[1].

Lihăceni (Liiceni, j. Romanaţi) cu siliştea *Oslenilor.* „Satele" au fost cnezi şi s-au vândut de bunăvoie lui Mihai voievod cu 55 000 aspri. Mihai „le-a ţinut cât a fost în viaţă", apoi Radu Şerban le-a dăruit slugii sale Moş logofăt. La 1610 sătenii vin la pâră cu aceasta, zicând că au vândut numai satul Lihăceni, nu şi siliştea Oslenilor, dar pierd[2].

Maia (j. Ilfov). Jupaniţa Sofica, fiica lui Stoica din Ungurei şi soţul său Vlad logofăt din Slăviteşti şi-au vândut partea lui Mihai, pentru 6 000 aspri, iar acesta a dăruit-o mănăstirii Snagov. Acte din 1620 spun însă că Vlad logofătul n-a avut nici o treabă cu acea ocină, care era a lui Buzinca mare comis şi rămâne platnic pentru ceea ce a vândut fără drept[3].

Mălăeşti (sat disp. lângă Brădeanu, j. Buzău), vezi mai sus: *Groşani.*

Micşeneşti Q. Ilfov). Un hrisov din 1654—1658 al lui Constantin Şerban, arată că satul a fost cumpărat de la moşneni de Mihai, care 1-a dăruit lui Leca vel comis, de la care s-au răscumpărat pe bani gata. Totuşi Simion Movilă i-a dăruit lui Mihai Ghiula căpitan, de la care sătenii s-au răscumpărat din nou. Ei se răscumpără apoi şi de la Radu Mihnea, „tot pe bani gata". Sub Alexandru Iliaş se vând pentru a doua oară, de data aceasta lui Necula vistier, pentru 400 ughi; dar în vremea lui Matei Basarab, Necula vistierul piere la război şi fiul său Dumitraşco postelnic pribegeşte. Domnul ia atunci satul şi-1 dă întâi lui Iancu căpitan din Gherghiţa, iar apoi mănăstirii Căldăruşani, după ce-1 despăgubeşte pe Iancu căpitan cu 200 ughi. Satul mai fusese dăruit, la 1602, de Nicolae Pătraşcu, doamna Stanca şi doamna Florica, mănăstirii Sf. Nicolae din Scheii Braşovului, ca sat al lor „de moşie". De aceea, Matei Basarab dă şi bisericii 150 ughi. Sub Constantin Şerban, mănăstirea Căldăruşani poartă judecată cu Dumitraşco postelnic, întors din pribegie şi cu biserica din Schei. Câştigă Dumitraşco postelnic, iar despre dania făcută bisericii din Schei, domnul hotărăşte că „n-a avut Pătraşco vodă treabă, nici s-au căzut domniei lui să se amestece în pomana şi în mila tătâni-său lui Mihai vodă"[4].

Mirceşti (sat disp. lângă Simileasca, or. Buzău), vezi mai jos, *Moceşti.*

Moceşti (sat disp. lângă Lipia, or. Buzău). Moşia a fost de strămoşie a lui Udrea biv vel armaş, care a vândut-o lui Mihai Viteazul. într-un hrisov din 1710, Constantin Brâncoveanu arată că Mihai a cumpărat-o „ca să fie moşie a scaunului domniei acestei ţări". Sub Gavriil Movilă, „moşnenii" din siliştea *Drăgoteşti, Mirceşti, Smedeşti* şi *Urcăneşti* (Arcăneşti?) „ce sunt pe acesta moşie Moceşti", s-au răscumpărat cu 60 000 aspri, pe care domnul „i-a băgat în visteria ţării, fiind daţi iar din visteria ţării". La 1641, Elina, fiica lui Nicolae Pătraşcu, dă zapis moşnenilor din *Mirceşti,* arătând că „după ce s-a înapoiat în ţară, în zilele măriei sale Matei Basarab voievod, alesu-mi-s-au părticeaua

---

[1] Arh. St. Buc, M-rea Brâncoveni, XVIII/7. Pentru altă răscumpărare a sătenilor din 1654, Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 397.

[2] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 481—482.

[3] *Ibidem,* voi. III, p. 474—475; IV, p. 371; Arh. St. Buc, Doc. ist., DCCXI/6 şi DCCX1/11.

[4] Papiu Ilarian, *Tezauru de monumente istorice,* voi. II, p. 385—388; *D.I.R.,* veac. XVII, voi. l,p.6O—62.

mea cu judecata domnului nostru şi a tot sfatul ţării, satele moşu-meu răposatul Mihai vodă şi au căzut a fi pe seamă şi acest sat..., ca să-mi fie rumâni cum au fost şi mai înainte... Deci aceşti moşteni venit-au la mine de au căzut cu multă rugăciune... să se răscumpere... Şi eu încă am socotit în tot chipul şi având şi poruncă de la măria sa domnu nostru şi de la tot sfatul ţării ca să-i las să se răscumpere, nu am avut cum face într-alt chip ci i-am slobozit de s-au răscumpărat de rumânie... stânjeni 235... drept ughi 40... Aşijderea întăresc şi cu blestem...". La 1646 se dă hrisov lui Constantin vel postelnic pentru 205 stânjeni ce au fost ai jupaniţei Elina, care i-a dat acestuia deoarece el mai avea şi alte moşii aproape de *Mirceşti.* Ceva mai târziu, sub Constantin Şerban, nepoata lui Mihai Viteazul a dăruit, la moarte, toată moşia *Moceşti* mănăstirii Comana; dar la 1710, Constantin Brâncoveanu „văzând că răposatul Mihai voievod au cumpărat această moşie cu banii ţării... şi în urmă Gavriil Movilă... banicei-au luat iar i-au dat în visteria ţării", hotărăşte că „n-au avut doamna Ilina nici o treabă ca să închine acea moşie mănăstirii Comanii"'.

Neculeşti (sat disp. lângă Călugăriţa, j. Vlaşca, pe Cladniţa). La 1633, Matei Basarab afirmă că a fost cumpărat de la moşteni de Mihai Viteazul şi a rămas de atunci sat domnesc. El îl dăruieşte mănăstirii Râncăciov[2].

Nenciuleşti (j. Teleorman). Au fost cnezi până la Mihai Viteazul, care i-a cotropit cu nişte năpăşti de biruri, de le-a luat dedina cu sila. Rămân vecini până la 1619, când Gavriil Movilă îi slobozeşte „cu 16 000 bani gata"[3].

Nenciuleşti (sat disp. lângă Mănăstirea, j. Ilfov). Cnezi cotropiţi „cu multe năpăşti de biruri, ce le-au pus pe umerii lor, până ce s-au vândut vecini domneşti, cum s-a vândut toată ţara, fără voie". S-au răscumpărat de la Radu Mihnea, care „n-a vrut să rămână ţara domniei lui să fie vecini domneşti, căci a văzut domnia lui că este ţara împăratului. Aşa a făcut domnia lui slobozenie şi iertare tuturor satelor domneşti, câte au fost cumpărate de Mihai voievod, de s-au răscumpărat de vecinie de la domnia lui, cu asprii care au fost luaţi de Mihai voievod din visteria ţării". Sătenii plătesc 270 galbeni. La 1628, Oancea logofăt pârăşte că satul i-a fost dăruit lui de Mihai, dar se dovedeşte că a umblat cu cărţi mincinoase şi pierde[4].

Obidiţi (sat disp. lângă Cotorca, j. Buzău). Unul din „satele drepte domneşti, cumpărate de Mihai voievod de la megiaşi", pe care Simion Movilă le dăruieşte, la 1602, lui Pană vistierul. Ca sat domnesc, fără altă precizare, este reîntărit aceluiaşi boier de Radu Şerban, la 1609. Apoi la 1617, Alexandru Iliaş, care menţionează că este sat cumpărat de Mihai, „cu aspri din visteria domniei lui", dar afirmă că a rămas de atunci pe seamă domnească, îl vinde pe 360 galbeni jupanului Constandin Celebiul, ginerele jupanului Scărlat Grama. Vânzarea s-a făcut pentru nevoia şi greutăţile ţării, când a mers domnul cu oastea la Schinder Paşa, pe apa Putnei[5].

Osteni (sat disp. lângă Liiceni, j. Romanaţi), vezi mai sus: *Lihăceni.*

---

[1] *D.I.R.,* veac. XVH, voi. III,p. 235,261,263-264,404; *Arhiva Societăţii,*an I (1889),p. 118-120; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 296.

[2] Arh. St. Buc, Schitul Nămăeşti, 11/10 (doc. rupt).

[3] *D I.R.,* veac. XVII, voi. III, p. 384-385.

[4] M.I.B., nr. 39075; Arii. St. Buc, M-rea Radu Vodă, XLV/8.

[5] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I, p. 31, 360; III, p. 164; Vezi şi mai sus: *Gmşani.*

Periaţi (sat disp. probabil lângă Grădiştea, j. Buzău). Cumpărat de Mihai de la cnezi, care s-au vândut în divan pentru 24 000 aspri. La 27 mai 1598, domnul 1-a dăruit Episcopiei Buzăului'.

Plătăreşti (j. Ilfov). La 28 august 1599, Mihai dăruieşte jumătate sat, cumpărat de la megiaşi cu 10 000 aspri,mănăstirii Sf. Nicolae[2].

Pleana (sat disp. lângă Seaca de Pădure, j. Dolj). A fost moştenire al lui Radu Şerban, care 1-a vândut lui Mihai pe când era mare paharnic. Domnul 1-a dăruit lui Cârstov, sluger. La 1607 Radu clucerul Buzescu pârăşte ca satul este al lui de moştenire, dar pierde[3].

Plopeni (j. Prahova). împreună cu Piscani (sat disp. lângă Plopeni), satele au fost cumpărate de Mihai de la megiaşi, care s-au vândut de bunăvoie pe 5 000 aspri, fiind dăruite mănăstiri Mislea[4].

Pojorâţi (sat disp. lângă Găvăneşti, j. Buzău), vezi mai sus: *Găvăneşti.*

Porumbreni (sat disp. lângă Stăneşti, j. Vlaşca). Au fost oameni slobozi, dar Mihai voievod s-a pus în spinarea lor ca să-i facă rumâni, însă ei n-au vrut să se vândă. De aceea, domnul „s-a mâniat asurpa lor şi le-a făcut multă răutate şi împresurare şi au trimis la dânşii oaste în silă. Deci acel... sat, dacă a văzut atâta răutate şi mânie, a venit... de a luat aspri 27 000, însă cu multă silă". S-au răscumpărat „în urma lui Mihai voievod", la Giurgiu, de la Radu Mihnea, când acesta fusese trimis de împăratul turcesc şi avusese „multă cheltuială cu agaua şi cu turcii, pentru treaba cinstitului împărat şi pentru treaba ţării". Sătenii au plătit atunci 44 000 aspri. La 1614, Radu Mihnea reîntăreşte această slobozenie[5].

Prigoriţi (sat disp. lângă Dulceni, j. Teleorman). A fost probabil rumânit de Mihai Viteazul, ca şi satele vecine Depusa şi Dulceni. O poruncă din 1620, a lui Gavriil Movilă, în legătură cu Depusa, aminteşte de „vremea când s-au răscumpărat de rumânie satul Prigoriţii, de către Alexandru voievod" Iliaş, care eliberează celelalte două sate[6].

Prundureşti (sat disp. lângă Tăbărăşti, j. Buzău). „Această silişte de sat a fost cumpărată de... Mihai voievod când a fost cursul anilor 7101 <1592—1593>", iar după aceea a rămas pustie, fără oameni. La 1620, Gavriil Movilă o dăruieşte mănăstirii Izvorani[7].

Pupezeni (sat disp. lângă Bucu, j. Ialomiţa). O poruncă a lui Gavriil Movilă din 1619 arată că satul s-a răscumpărat din vecinie de la Radu Mihnea. Este foarte probabil că devenise domnesc prin cumpărătura lui Mihai Viteazul[8].

Puţuri (j. Dolj). Sat de moşneni împresurat cu o mare şi grea năpastă de biruri de Mihai voievod, care le-a aruncat numai 1 000 aspri. La 1609 este între satele domneşti

---

[1] /bi(/em,veac.XVI,vol.VI,p.320.

[2] Arh. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l; idem, Doc. ist., X^LII/291; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 390-391.

[3] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. I,p. 281.

[4]/bidem, voi. HI,p. 21-22.

[5] Condica Lahovari, f. 1 —2 (la Institutul de istorie).

[6]D./.R.,veac.XVII,vol.III,p.459.

[7]/biifem,p.467.

[8]/bicfem,p.299.

ici, iar ia roii, Kadu Mihnea îl sloboade din rumânie după ce restituie în divan suma primită, fără să mai menţioneze dania către Pană vistier[1].

Radoştiţa (sat disp. lângă Greceşti, j. Dolj). Moşneni cotropiţi cu năpăşti de biruri de Mihai Viteazul, care le-a lepădat aspri cu silnicie (nu se indică suma). La 1615 se plâng de cotropire şi Radu Mihnea îi slobozeşte pentru 280 galbeni[2].

Rădiţa (sat disp. lângă Redea, j. Romanaţi), vezi mai sus: *Cacaleţi.*

Roşiani (j. Romanaţi). Un act din 1662 arată că împreună cu Jugăstrenii s-au dat rumâni lui Mihai Vodă, de a lor bunăvoie. „Apoi răposatul Mihai vodă... au miluit pe credincioasa slugă... Necula paharnic... căci au fost un om dintr-altă patrie, venit dintr-alte limbi, de s-au închinat şi au slujit răposatului Mihai vodă... cu mult sânge vărsat". Mihai i-a făcut zapis cu mâna sa. Sub Simion Movilă satele au ridicat pâră cu Necula paharnic, zicând că Mihai le-a lepădat banii cu silă, dar pierd. Apoi sub Radu Şerban jupâneasa Florica, fata lui Mihai voievod, pârăşte că tatăl său n-a miluit pe Necula paharnic şi cere satele, dar pierde şi ea. La 1662 rumânii vin iară la divan, zicând că moşia Jugăstreni n-a fost miluită de Mihai, ci a fost împresurată cu sila. O seamă din rumâni (din Roşiani) se răscumpără, dar numai cu capetele (doc. rupt). Restul este întărit urmaşilor lui Necula paharnic[3].

Rumâni (probabil Romăna, j. Romanaţi). Judecii au zis că se vor vinde popii Stepcea, care a şi plătit un bir al lor până la cisluire, de 4 900 aspri turceşti. Apoi au minţit şi s-au vândut lui Mihai voievod. Acesta a schimbat satul, pentru o parte în Hurez, tot cu popa Stepcea, dându-i şi cartea să-şi întoarcă cei 4 900 aspri[4].

Saracov (sat disp. lângă Vlădaia, j. Mehedinţi), vezi mai jos: *Vlădaia.*

Scroviştea (sat disp. lângă Herasca, j. Ilfov), vezi mai sus: *Herăşti.*

Seaca (Seaca de Pădure, j. Dolj). A fost a lui Radu Şerban voievod de la moşii lui; apoi când el a fost mare paharnic l-a vândut, „pre sute de aspri", lui Mihai Viteazul. Acesta l-a dăruit slugii domneşti Patru, pentru slujbă cu vărsare de sânge. La 1606 Radu B uzescu clucer pretine că este moştenirea lor, dar pierde[5].

Smedeşti (sat disp. lângă Lipia, j. Buzău), vezi mai sus: *Moceşti.*

Somonii (sat disp. lângă Floranu, j. Dolj). A fost al lui Mihai Viteazul de cumpărătoare (fără a se putea stabili cu siguranţă vremea când a fost cumpărat). Mihai l-a dăruit mai întâi lui Giurgiul pitar, dar fiindcă acesta îl vicleneşte, el îi ia satul şi-l dă lui aga Fărcaş. Fiii acestuia l-au vândut apoi lui Drăghici logofătul din Pleşoi, pentru 150 ughi; dar în vremea lui Matei Basarab „dacă au luat Istrate pe Dina, nepoata răposatului Mihai vodă, tras-au pâră la divan... cu Drăghici logofătul din Pleşoi, zicând Istrate postelnic cum că ;ste mai volnic el a darea banii pe acest sat, căci se trage despre Mihai vodă, moşul iupânesii Ilincăi... într-aceia Matei vodă au judecat cum să întoarcă Istrate postelnic banii

---

Ibidem, voi. I, p. 360; II, p. 364.

M.I.B.,nr.28 573.

Arh. St. Buc, Copii particulare sub dată: 1662, aug. 3.

D.I.R., veac. XVII, voi. II,p. 24.

Ibidem, voi. I, p. 206—207. Vezi şi mai sus: *Pleana.*

îndărăt lui Drăghici logofătul..." . Satul e dăruit apoi mănăstirii Ciutura, ctitoria lui Istrate postelnic Leurdeanu'.

Spanţog(Spanţov, j. Ilfov). Mihai Viteazul cumpără satul pentru 12 000 aspri, de la sătenii ce s-au vândut rumâni. La 28 august 1599 îl dăruieşte mănăstirii Sf. Nicolaie[2].

Stăeşti (sat disp. lângă Balta Albă, j. R. Sărat), vezi mai sus: *Burciuleşti.*

Stănuleşti (sat disp. lângă Găvăneşti, j. Buzău). Cumpărat de Mihai de la cnezi p$_e$ 11 000 aspri, inclusiv dările puse la socoteală şi dăruit la 1597 Episcopiei Buzăului[3].

Stejarul (sat disp. lângă Perişor, j. Jiul de Jos). Au fost mai înainte judeci şi s-au vândut lui Mihai voievod. (Dar acesta este unul din satele lui Pârvu logofăt, pe care Mihai le primise de la Ştefan Surdul, pe când era mare agă). La 1617 Alexandru Iliaş dăruieşte satul mănăstirii Coşuna, arătând că până atunci a fost pe seama domniei. Totuşi este probabil că acesta este satul Stejaru pe care Radu Şerban 1-a dăruit, la 1609, împreună cu alte „sate domneşti", lui Pană vistier. La 1633, Matei Basarab îl va dărui lui Drăghici logofăt şi Iancu postelnic[4].

Stroeşti (j. Ilfov). A patra parte din sat s-a vândut lui Mihai voievod. Megiaşii se răscumpără apoi de vecinie de la Gavriil Movilă, pentru 20 000 aspri, dar îşi vând ocina lui Radu logofăt[5].

Suharna (sat disp. lângă Clătești, j. Ilfov). Figurează în dania de sate către mănăstirea Sf. Nicolae, făcută de Mihai Viteazul la 28 august 1599. Fusese cumpărat de domn de la Mitrea vornic şi jupaniţa Neaga, pentru 36 000 aspri. Pe la 1621, stăpânirea călugărilor era tulburată de slugile doamnei Florica[6].

Sularul (sat disp. lângă Giubega, j. Dolj). A fost cumpărat de Mihai Viteazul „de la toţi sătenii" cu 40 000 aspri, la 1 februarie 1596, în Gherghiţa. între noiembrie 1599 şi septembrie 1600, sătenii vin la Bălgrad şi se răscumpără, plătind 80 000 aspri. Domnul le înapoiază cărţile de moşie, iar pe porunca din 1596 face, cu propria sa mână, o menţiune de răscumpărare. Istoria satului trebuie completată cu informaţiile pe care le aduc trei documente din august 1609, din care două au fost datate greşit[7]. Analizate împreună,ele arată că Sularul făcea parte din satele lui Mihai Viteazul, pe care Radu Şerban le-a dăruit lui Pană vistier, ceea ce însemnează că el n-a ţinut seama de răscumpărarea din 1599. Actele mai arată că a patra parte din sat fusese cumpărată de Stepan clucerul, care moare

---

[1] Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 297.

[2] Arh. St. Buc, S.I., nr. 1654; idem,M-rea Mihai Vodă,XIX/l; idem, Doc. ist.,XLII/29; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II,p. 390-391.

[3] *D.I.R.,* veac. XVI, voi. II, p. 258-320.

[4] *Ibidem,* veac. XVII, voi. I, p. 360; III, p. 89-90; Arh. St. Buc, Episcopia Râmnic, XCVIII/2.

[5] *D.I.R.,* veac. XVII, voi. IV, p. 345 (menţiune confuză).

[6] Arh. St. Buc, S.I.,nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă,XIX/l; idem, Doc. ist.,XLII/29; Greceanu, *Genealogiile,* voi. II, p. 390-391.

[7] Este vorba de documentele datate: „1612—1613" august 6 şi <1612—1613> august 22 *(D.I.R.,* veac. XVII, voi. II, p. 92 şi 97). Cel din urmă, cartea lui Pană vistier, face corp cu porunca lui Radu Şerban din 22 august 1609 *(ibidem,* voi. I, p. 406—407), fiind dată în aceeaşi zi cu aceasta. Expresia: „ce l-au miluit domnul nostru Radu voievod" trebuie citită: „ce m-au miluit..." (documentul e o copie). Primul document este o dispoziţie administrativă în aceeaşi pricină, a lui Radu Şerban (nu Radu Mihnea), dată cu două săptămâni mai înainte, când Pană vistier nu fusese încă la faţa locului.

la 1574[1]. Mihai nu putuse cumpăra deci, la 1596, satul întreg. Ştefan dăruise această parte mănăstirii Bucovăţ, iar la 1609 aceasta avea pricină pentru hotare cu rumânii lui Pană vistier. Rumânii îşi purtau procesul independent de „judele" lor, Pană vistier, care, fapt neobişnuit, sprijinea mănăstirea împotriva lor[2].

Sulimanul (j. Ilfov). Cumpărat de Mihai Viteazul (de la vânzători necunoscuţi) si dăruit de el lui Cernica vornic. Radu Şerban îl reîntăreşte acestuia în 1604, după ce vede şi cărţile de milă ale lui Mihai şi Nicolaie Pătraşcu[3].

Şegarcea (j. Dolj). La 1614, Radu Mihnea arată că satul a fost al lui Şerban voievod din moşi strămoşi; iar când a fost dregător al lui Mihai voievod, „din cei 12, rangul lui, mare paharnic", 1-a vândut domnului şi a fost sat domnesc. Apoi Şerban a ajuns domn si satul a rămas din nou pe seama sa. „Iar după trecerea şi a lui Şerban voievod, când... m-a dăruit pe domnia mea cu sceptru... au rămas toate satele domneşti pe seama domniei mele, cum e obiceiul ţării". R*adu Mihnea îl dăruieşte mănăstirii Stăneşti, pe care Buzeştii 0închinaseră Patriarhiei de la Alexandria[4].

Şopârliga (j. Saac). Radu Mihnea dăruieşte, la 1612, satul tot, boierului său Ghinea postelnic al doilea, arătând că sătenii au fost cnezi, dar s-au vândut lui Mihai. Satul pare a fi identic cu Şopârliga Ţiganului, despre care acelaşi domn, la 1614; va spune că a fost* al moşnenilor „de demult, de la facerea lumii", dar i-a rumânit Mihai cu năpăşti de biruri, aruncându-le numai 12 000 aspri şi de atunci au fost vecini la toţi domnii. Ei vin acum şi se plâng de strâmbătate, iar domnul îi slobozeşte pentru 12 000 aspri turceşti. Şi acest sat a fost revendicat de Ilinca, nepoata lui Mihai Viteazul. La înapoierea sa în ţară, în 1642, domnul şi divanul îi aleg „o seamă din satele răposatului ei bunic", printre care şi Şopârliga. Moşnenii vin însă cu rugămintea de a se răscumpăra, „de care lucru ea încă a socotit în toate chipurile şi a avut învăţătură de la tot sfatul ţării... şi n-a avut cum să facă în alt chip, ci i-a slobozit". Satul este obligat să mai plătească 32 galbeni, adică 6 400 aspri[5].

Şovârcu (sat disp. lângă Putineiu, j. Vlaşca). A fost cumpărat de Mihai, pe asprii domneşti, de la megiaşi şi dăruit lui Zaharia clucer. în vremea unei încercări de a lua domnia, Radu Mihnea îl liberează, luându-i 18 000 aspri, „când am venit domnia mea cu agaua şi cu sceptrul... până la Giurgiu". Sătenii au ieşit atunci înaintea domnului „şi au zis că sunt sat domnesc". La 1602 e din nou întărit lui Zaharia clucer, de Radu Şerban. Sub Radu Mihnea, satul vine cu pâră, împreună cu Albul comis, fiul lui Zaharia clucer, dar domnul Mihnea nu vrea „să se calce sau să se nimicească mila şi pomana altor domni" şi de aceea restituie satului asprii luaţi şi îi dă să fie rumâni lui Albul comis, care-1 va vinde lui Pană vistier. Totuşi, la 1638, Matei Basarab arată că sătenii sunt moşneni, dar că s-au învăţat fugari de bir şi de dajdie. De aceea el ia satul pe seama domnească şi-1 dăruieşte aceluiaşi (Albul comis, fără să amintească însă de dania precedentă[6].

---

[1] Nicolaescu, *Documente slavo-române,* p. 281.

[2] D././?.,veac.XVI,vol. VI, p. 201-202.

[3] *Ibidem,* veac. XVII, voi. I,p. 110.

[4] *Ibidem,* voi. II, p. 287-288. «

[5] *Ibidem,* p. 114,332-333; Arh. St. Buc, Doc. ist., CI/53.

[6] Arh. St. Buc, Doc. ist., CCCX/15; idem, Mitropolia Ţării Româneşti, CXXII/9. La 1614, Radu Mihnea **arai*** că „pentru banii ce i-am luat domnia mea de la satul *Şovârcul* am socotit şi am lăsat birurile lui în doi ani, de n-a dat nici un bir şi nici o dajdie, până când s-au împlinit acei bani" (idem, Doc. ist., CCCX/16).

Stircoviţa (j. Mehedinţi), vezi mai jos: *Vlădaia.*

Tătaru (sat disp. lângă Stroeşti, j. Ilfov), vezi mai sus: *Bonteşti.*

Târnava (sat disp. lângă Horezu-Poenari, j. Dolj), vezi mai sus: *Cacaleţi.*

Toporul (j.. Vlaşca). Unul din satele cumpărate de Minai de la megiaşi, pe care Simion Movilă le dăruieşte, la 1602, lui Pană vistier. Este probabil satul domaesc Toporeşti, pe care îl reîntăreşte acestuia şi Radu Şerban, fără a-i arăta proveniența'.

Trăisteni (sat disp. lângă Chiliile, j. Romanaţi). Au fost judeci şi s-au vândut lui Mihai Viteazul fără nici o silă, cu 32 000 aspri. La 14 iunie 1599 el dăruieşte satul mănăstirii Ostrov[2].

Trăsura (?). L-a cumpărat Mihai voievod pentru 10 000 aspri, dăruindu-l mănăstirii Sf.Nicolaie[3].

Trestenici (Trestenicul, j. Vlaşca). Alt sat dăruit lui Pană vistier, în aceeaşi situaţie cu Toporul (vezi mai sus).

Urcăneşti (sat disp. lângă Lipia, j. Buzău), vezi mai sus: *Moceşti.*

Vâlcani (sat disp. lângă Botoroaga, j. Vlaşca). A fost cumpărat de Mihai de la megiaşi, iar Radu Şerban l-a dăruit lui Damian iuzbaşa Sârbul, căruia i l-a reîntărit Radu Mihnea. La 1614 o parte din sat se răscumpără de la Damian iuzbaşa cu 30 galbeni[4].

Vârbicioara (j. Dolj) silişte fără rumâni. A fost cumpărată de Mihai Viteazul, iar Radu Mihnea a dăruit-o lui Ion comis cu dreptul de a face slobozia[5].

Vârvor (j. Dolj). Cnezii s-au vândut lui Mihnea, la 1596, pe 30 000 aspri, iar el a dăruit satul mănăstirii Coşuna[6].

Viespari (sat disp. lângă Mihăeşti, j. Vâlcea). A fost cumpărat de Mihai Viteazul, iar Radu Şerban l-a dăruit lui Anghel logofăt[7].

Vişina Seacă (?). Sat de cnezi, care s-au vândut lui Mihai pe 24 000 aspri. El l-a dăruit, la 1599, mănăstirii Sf. Nicolaie[8].

Vlădaia (j. Mehedinţi). La 1615, Radu Mihnea arată că satul împreună „cu hotarele ce se cheamă *Saracovul* şi *Stircoviţa...* au fost toţi oameni cnezi", dar s-au vândut lui Mihai de bunăvoie, rămânând pe seama domnească. Radu Şerban i-a dăruit apoi lui Cârstei slugerul, căruia îi reîntăreşte dania Radu Mihnea. Totuşi acelaşi domn spune, la 1622, că satele au fost cumpărate de la megiaşi de Radu ban Verzescu, unchiul lui Radu logofăt din Desa, în zilele lui Alexandru Mircea; iar mai târziu, Mihai voievod „s-a pus în spinarea acestor boieri", de le-a răpit cărţile şi satele fără nici un ban. Acestea au rămas domneşti, dar „au ţinut şi Cârstea sluger... iar după moartea lui au căzut iarăşi sub stăpânire domnească". Radu din Desa se jeluieşte pentru marea strâmtoare ce a avut de la

---

[1] D./.R., veac. XVII, voi. I.p. 31,360.

[2] *Ibidem,* veac. XVI,.voi. VI,p. 353.

[3] Arii. St. Buc, S.I.,nr. 1654; idem,M-reaMihai Vodă,XIX/l; idem,Doc. ist.,XLII/29; Greceanu,*Genealogiile,* voi. II, p. 390-391.

[4] B.N.,doc216.

[5] Arh. St. Buc, Doc. ist.,CCXC/15.

[6] *D.I.R.,* veac XVII, voi. I, p. 369; II,p. 322-323; Arh. St. Buc, Condica M-rii Căluiul şi Bucovăţul.nr. 722, f.406v.

[7] Arh.St.Buc,Peceţi,186.

[8] Idem, S.I., nr. 1654; idem, M-rea Mihai Vodă, XIX/l.

[ihai. „întru aceasta domnia mea am cerut bani de la Radu logofăt... şi au dat aspri) 000, de au răscumpărat acele sate". Apoi Lupu Mehedinţeanu întoarce în silnicie asprii i Radu logofăt, fiindcă a fost puternic, ţinând satele până la moarte, după care Radu gofăt le răscumpără din nou de la ginerii lui Lupu; dar sub Matei Basarab satul trece din ju, prin judecată, la familia lui Cârstov slugerul[1].

Vlădeni (j. Ialomiţa). Mihai cumpără partea lui Chiriţă Costandin şi a fratelui său aţcar pe care la 24 august 1594 o dăruieşte mănăstirii Sf. Nicolaie[2].

Voi vodă (j. Teleorman). Moşnenii s-au vândut lui Mihai, şi s-au răscumpărat de la lexandru Iliaş. La 1626, se vând din nou, în divan, lui Apostol mare paharnic pentru 1000 aspri[3].

Zăvoi (sat disp. lângă Naipu, j. Vlaşca). Cnezii s-au vândut lui Mihai, iar Nicolae itraşcu a dăruit satul lui Radu logofăt din Boari, căruia i-1 reîntăreşte Simion Movilă şi adu Mihnea. La 1614, sătenii răscumpără două funii de la Radu logofăt „cu puţini aspri, i 19 000 de bani, ca nişte săraci care n-au putinţa"[4].

Zmeeşti (j. Buzău). Cumpărat de Mihai de la megiaşi, pentru 10 000 aspri şi iertare ; bir în trei ani, şi dăruit mănăstirii Menedic[5].

Zvorsca Mare şi *Zvorsca Mică* (j. Romanaţi). Au fost moşteni, dar Mihai voievod i pus multe năpăşti de biruri în satul lor... de i-a cotropit, ca să-i fie vecini şi nu le-a dat ci un aspru". Radu Mihnea „i-a iertat şi i-a slobozit de vecinie... să fie iar cnezi". La) 17, Alexandru Iliaş reîntăreşte şi împuterniceşte iertarea, pentru care sătenii par a nu fi ătit nici o sumă. Ei dăduseră însă o duşegubină de 90 vaci[6].

. *„Plasa lui Mihai-Vodă"'. Accepţiunea termenului „plasă"* i *documentele muntene**

Un zapis de danie din 1692, scris în Piatra, sat dispărut, cuprins altădată în hotarele deţului Mehedinţi, ridică o interesantă chestiune de diplomatică românească, privitoare accepţiunea cuvântului *plasăm* documentele muntene. Actul ni s-a păstrat într-o copie n 1820, amănunt fără importanţă din punctul de vedere al cercetării de faţă, în mătoarea transcriere:

„Adecă eu Vladul Creţan ot Piatră scriu şi mărturisesc cu acest al mieu zapis, ca să-i > de mare credinţă, la mâna Radului sin Drăghici pentru vnuc[7] Mohorâţi pentru să să ştie

Xl.R., veac. XVII, voi. II, p. 413-414; IV, p. 179.
bidem, veac. XVI, voi. VI, p. 148; veac. XVII, voi. IV,p. 581.
-opie la Institutul de istorie.
Xl.R., veac. XVII, voi. II, p. 340.
Mde/n,p.531,536.
4.I.B., nr. 26 877; Filitti, *Arhiva,* p. 207.
itudiu publicat în AO, an XIII (1934), nr. 74—76, p. 325—327.
Jepotul lui.

că i-am dăruit pol[1] stânjini de moşie din Piatră *din plasa lui Minai voaa,* um îuma i^upumi Iu Tăun care mi-au fost dat-o Neacşa, fata Lupului, iar pentru pomană, şi o am comăndat-o. Deci când au fost acuma, eu iar am dat-o de pomană Radului sin lui Drăghici, pentru care scrie mai sus, pentru ca să ne caute şi pe noi şi pe părinţii noştri. Şi i-am dat-o de a mea bunăvoie şi făr-de nici o silă, şi cu ştirea tutulor vecinilor şi moşnenilor mei şi a neamului mieu, ca să-i fiie lui moşie stătătoare în veac, lui şi feciorilor lui câţi Dumnezeu îi va da. Iar cine s-ar scula din neamul mieu să strice această pomană sau va călca acest zapis, să fie unul ca acela proclet şi afurisit. Şi când am făcut acest zapis fost-au mulţi boieri mărturiie, care vor iscăli mai jos. Şi pentru mai adevărată credinţă, mi-am pus degetul mai jos, în loc de pecete, ca să să crează. Decemvrie 13, leat 7201.

Eu Vladul Creţan ot Piatră. Eu popa Dumitru ot Răsipiţi. Eu popa Lupu ot Răsipiţi. Eu Dragu slujitor ot Răsipiţi. Eu Mihai paharnic ot Dărvari. Eu Alion Patru ot Răsipiţi. '■ Eu Dumitraşco sin Stănislav martor. Eu Giurca sin Cercan Orza martor. Eu Mihnea păhamicu martor. Eu Bogdan Orza martor. Eu Radu sin Lăţoi ot Băileşti martor. Eu Radu Ilie Boruz martor. Eu Gheorghe Izmana martor.

Acesta copie de zapis s-au scris de mine cel mai jos iscălit din cuvânt în cuvânt şi din slovă în slovă, fără nici o lipsă sau spor.

Constandin sin Nicle (?) ot Pleniţa — 820, Fevruarie 3"[2].

La prima vedere, o *plasă* a *lui Mihai Vodă* în această parte din şesul oltean, trimite oarecum la funcţiunea administrativă de bănişor de Mehedinţi, pe care a deţinut-o la începutul carierei sale politice Mihai Viteazul[3], deoarece numai despre el poate fi vorba la această dală[4]. Pe lângă obişnuinţa de a vedea determinându-se cu acest termen o circumscripţie administrativă, care putea fi şi a bănişorului, dregătorie pe care o cunoaştem azi mai mult din liniile sale mari, concluzia de mai sus este întărită şi de rezultatele la care ajunsese d-11. C. Filitti în lucrarea *„Despre vechea organizare administrativă",* singurul studiu ce cunoaştem în legătură cu această chestiune. într-adevăr, pentru d-sa, mai multe sate formau, în sec. XVI şi XVII, plaiuri, ponoare sau *plăşi,* conduse de diferitele categorii de slujbaşi administrativi şi fiscali[5], această situaţie păstrându-se, cu unele schimbări, şi după reforma lui Constantin Mavrocordat[6].*0 plasă a lui Mihai Vodă* ar fi însemnat aşadar gruparea mai multor sate într-o circumscripţie de acest fel, condusă de Mihai Viteazul ca bănişor sau într-o altă calitate necunoscută nouă.

O cercetare amănunţită a materialului documentar în care se întâmpină acest termen duce însă la concluzii cu totul diferite.

---

[1] Jumătate.

[2] Documentul în posesia Sf. Sale Const. Stanică din Orodel-Dolj, căruia îi aducem mulţumirile noastre pentru bunăvoinţa de a ni-1 fi pus la dispoziţie.

[3] Filitti, *Banatul Olteniei,* p. 92—93. Documentele la Ştefulescu, *Documente,* p. 339 şi Nicolaescu, *Hrisovul,* p. 126-131.

[4] Singurul voievod cu acest nume, dinaintea lui Mihai Viteazul, este Mihai 1, fiul lui Mircea cel Bătrân (1418 — 1420), de care n-ar puteafi vorba aici.

[5] Filitti, *Despre vechea organizare,* p. 286.

[fi] /bidem,p.290.

Dar să examinăm documentele:

La 11 aprilie 1649, Vida, fata lui Dragotă din Murgaş (Dolj), dă zapis lui Ilie şi sciorilor lui „cum să să ştie că le-am dat partea mea de moşie *din plasa judecească ot ăurgaşi,* cât se va alege du peste tot hotarul... ca să-i fie lui moşie ohabnică..."[1].

La 14 mai 1679, Calea din Murgaşi vinde la rândul ei mănăstirii Sadova *„moşie* din lurgaşi... însă o jumătate de funie, însă din *plasa de sus...* drept taleri 20, să fie mănăstirii adova moşie..."[2].

în amândouă cazurile, este de sine înţeles că termenul „plasă" nu poate desemna aici circumscripţie administrativă, el fiind evident sinonim cu celelalte termene mai des întâlnite în documente, şi anume: hotar, moşie sau parte de moşie, desemnând aşadar o oprietate privată. De altfel, pentru aceiaşi porţiune de teren, un al treilea zapis, din 1692, itrebuinţează tocmai aceşti termeni[3].

La concluzii asemănătoare se ajunge şi prin critica documentelor privitoare la satul toeneşti din Prahova. Anume, la 29 iulie 1612, Radu Mihnea dă porunca sa lui Fota îlichi postelnic, „ca să fie volnic de să ţie un rumân Măinea, feciorul Stoicăi den toineşti, pentru că *acest rumân au fost de moşie den plasa boerilor den Bucşani,* iu drişte pitarul. Deci feciorii lui Udrişte pitarul, ei au vândut acea parte a lor de ocină toată ; la Stoineşti, cu toţi rumânii... Şi când au cumpărat dregătorul domnii mele aceşti imani... Măinea n-au fost atunci în sat, ce au fost fugit. Deci au mărturisit înaintea jmnii mele mulţi boeri... cum l-au vândut pre acest rumân cu alalţi şi *iaste de moşie mtr-acea plasă.* Drept aceia să fie volnic diregătorul domnii mele să-1 ducă la moşia lui să-1 ţie cu bună pace.. ."[4].

La 30 martie 1622, un anume Dragomir din Stoeneşti, *„dă în plasa popii Iu Sahat mân",* care încercase să se judecească cu vicleşug odată cu un sat vecin, dă zapis la mâna i Nicolae vistierul „să să ştie că am fost rumân popei lui Sahat"[5].

Din acelaşi hotar, jupâneasa Dochia a Stoicăi, fost mare vistier, vinde la 1623, mai [r], lui Nicolae vistierul „ocina noastră, dă în sat dă în Stoineşti... cu rumânii ce am fost mpărat de la popa Sahat, cu toată ocina şi cu vadurile de moară, ce iaste *plasa popii lui \hat*, cu rumânii pre anume...; şi de în *plasa Firască,* de în partea Dragului, a patra parte rumânii...; şi de în *plasa lui* Staico, toată ocina lui cu rumânii.. ."[6].

Şi aici, înţelesul cuvântului *plasă* este tot acel de mai sus, mai multe *plăşi* într-un îgur sat însemnând de fapt tot atâtea părţi de moşie ale diferiţilor proprietari. Ar fi numai adăugat că, plăşile de la Stoeneşti nefiind *moşii sterpe, fără rumâni,* ca plasa judecească î Murgaşi, ele erau vândute odată cu rumânii lor[7].

---

rh. St. Buc, ras. 295 (Condica mănăstirii Sadova), f. 117,

>*idem,l* 133.

>*idem,f.* 145.

ianu, *Documente româneşti,* p. 19.

<*idem.,p.* 69—70.

>Kfei71.,p.83.

n alt document în care înţelesul acestui termen apare clar, este cartea lui Constantin Brâncoveanu de la 1 smbrie 1692 pentru moşia Cacaleţi din Dolj, unde sunt menţionaţi boierii cari *„au căutat pietrile şi semnele irului cele bătrâne, de către plasa Mirceştilor şi de către alalţi... împrejureni",* Nicolaescu, *LkKumente istorice itive,* p. 311. Exemplele de altfel se pot înmulţi.

în sfârşit, într-o carte de judecată din 21 mai 1642 apare *plasa* unei mănăstiri. Anume, la această dată, jurătorii luaţi de Radu, marele comis, adeveresc cu sufletele lor că Dobrotă şi Andrei sunt rumâni ai mănăstirii Plumbuita „şi i-au apucat legătura lui Minai Vodă *totîn satîn Tâmbureşti şi în plasa sventii mănăstiri"*. Şi aici, înţelesul este acelaşi.

în rezumat, *plasa* nu a fot în trecutul nostru o circumscripţie administrativă sau fiscală, formată prin gruparea unui număr de sate, după cum s-a crezut până azi, ci termenul acesta a desemnat — cel puţin în epoca la care se referă documentele de mai sus, adică în sec. XVII — o proprietate funciară privată[2].

Cât priveşte *„plasa lui Mihai Vodă"* din satul Piatra, ea nu poate fi decât partea de moşie a voievodului, pe care a avut-o într-un moment anumit în acest hotar.

[1] Giurescu, *Despre boieri,* p. 97.

[2] Nu pot controla acum care era **accepţiunea acestui termen în reforma lui Constantin Mavrocordat, după cam** nu pot urmări evoluţia lui semantică. **Din sec. XVIII însă, el avea înţelesul de acum. (Cf. Urechia, *Ist. mipSnUor*** şi Ştefulescu,Gor/u/istoric, p. LII).

,

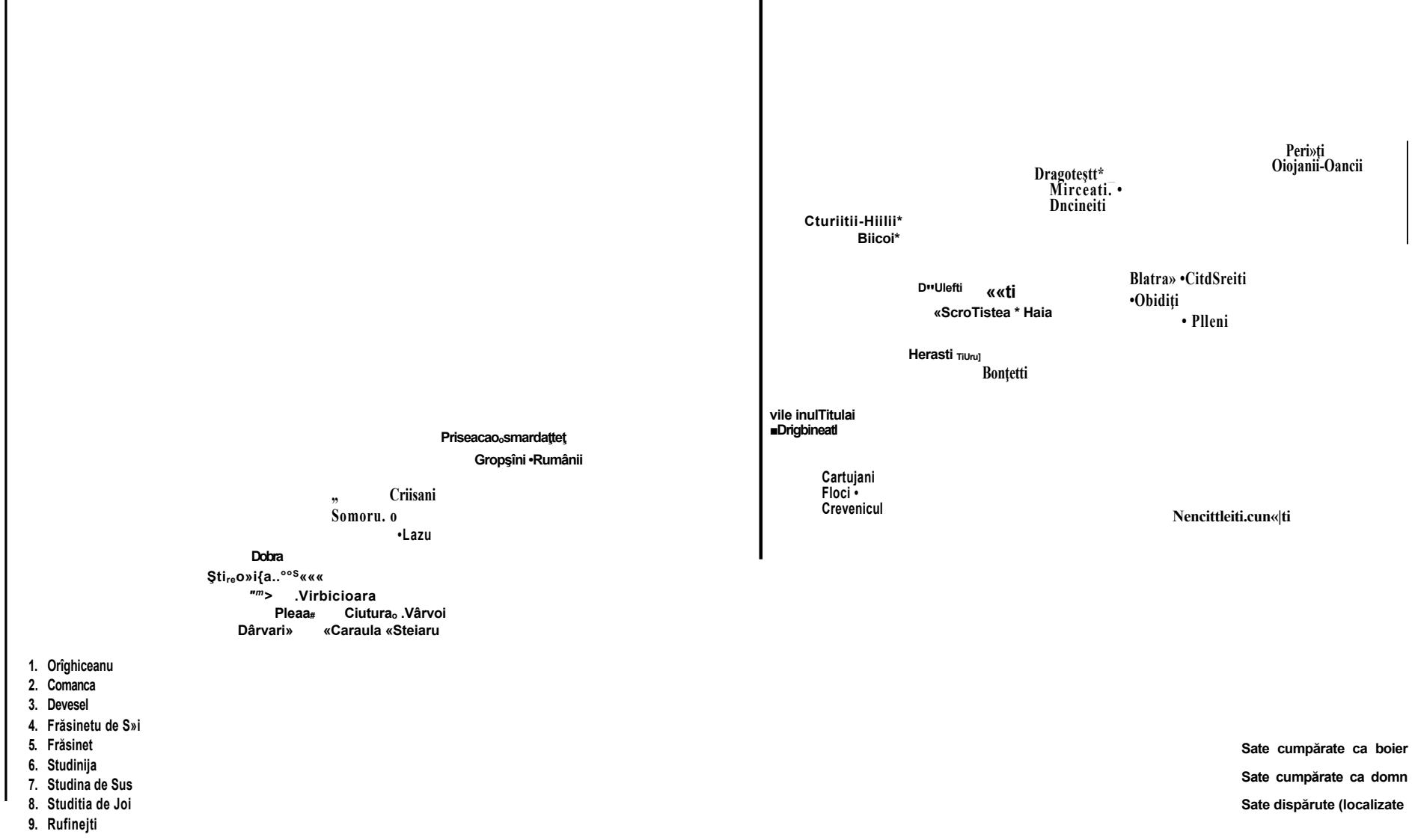

1. Orighiceanu
2. Comanca
3. Devesel
4. Frăsinetu de S»i
5. Frăsinet
6. Studinija
7. Studina de Sus
8. Studitia de Joi
9. Rufinejti

Sate cumpărate ca boier

Sate cumpărate ca domn

Sate dispărute (localizate

CUPRINS

luvânt înainte V
Fotă asupra ediţiei VII
libliografie IX
Lbrevieri XVII

/. *DOMENIUL DOMNESC ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ (sec. XP/-XVI)*

.Introducere

1. Părerile istoricilor despre domeniul domenesc 3
2. Izvoare şi metodă 13

. Domnii Ţării Româneşti şi satele lor

3. Nicolae Alexandru 18
4. VladislavI 19
5. Radul 19
6. Dani 20
7. Mircea cel Bătrân 20
8. Dan II 23
9. Alexandru Aldea 24
10. Vlad Dracul 24
11. Vladislavn 25
12. VladŢepeş 25
13. Radu cel Frumos 26
14. Laiotă Basarab 29
15. Basarab cel Tânăr 29
16. Vlad Călugărul 30
17. Radu cel Mare 35
18. Mihnea cel Rău 38
19. Vlad cel Tânăr 38
20. Neagoe Basarab 39

21. Radu Bădica 49
22. Radu de la Afumaţi 49
23. Vlad înecatul 53
24. Vlad Vintilă 58
25. RaduPaisie 62
26. Mircea Ciobanul 68
27. PătraşcucelBun 75
28. Petru cel Tânăr 77
29. Alexandru Mircea 78
30. Mihnea Turcitul 83
31. Petru Cercel 86
32. Ştefan Surdul 87
33. Mihai Viteazul 87

C. *Structura domeniului domnesc rural*

34. Consideraţii generale 92
35. Bunurile moştenite de la alţi domni 94
36. Bunurile moştenite de la părinţi boieri 94
37. Cumpărăturile din timpul domniei 95
38. Cumpărăturile din boierie ale lui Mihai Viteazul 96
39. Satele primite prin închinare şi schimb 97
40. Confiscările pentru viclenie 97
41. Urmările anarhiei boiereşti 102
42. Confiscările pentru duşegubină 108
43. Confiscările pentru bir 109
44. Bunurile căzute domneşti pentru desherenţă 109
45. Situaţia averii domnilor ridicaţi din boierie 110
46. Confiscările neidentificate 110
47. Consideraţii asupra bunurilor domneşti cu origine necunoscută 111

D. *Oraşele domneşti*

48. Generalităţi 116
49. Bunurile domneşti din oraşe 116
50. Organizarea teritorială a oraşelor 121

E. *Anexe*

a. Bunurile domneşti rurale şi domnii care le-au stăpânit 124
b. Viclenii prădaţi şi beneficiarii daniilor din viclenii 140

II. *DOMENIUL CRAIOVEŞTILOR*

1. Opinii despre Craioveşti şi domeniul lor 153
2. Condiţiile documentării în trecut şi astăzi 155

3. Domeniul funciar al CraioveştiJor (cea 1480—1539) 156
A. Stăpânirile sigure 157
B. Stăpânirile probabile 170
4. Structura şi repartiţia teritorială a domeniului Craioveştilor 173
5. Vechimea domeniului Craioveştilor 176
5. Constatări şi ipoteze privitoare la bănia Olteniei 180
1. Domeniul Craioveştilor în Oltenia sudică (trupuri de moşie). Index 186

III. *SATELE LUI MIHAI VITEAZUL*

.Generalităţi 193
:. Domeniul de boier al lui Mihai Viteazul 194
. Satele cumpărate de Mihai Viteazul în timpul domniei 202
. Desfacerea domeniului domnesc al lui Mihai Viteazul 206
.Anexe: Istoricul satelor 210
a. Satele cumpărate de Mihai Viteazul în timpul boieriei 210
b. Satele cumpărate de Mihai Viteazul ca domn 216
. „Plasa lui Mihai Vodă. Accepţiunea termenului *plasăm* documentele muntene 236

uprinsul Cărţii 240